

Zbrodnia katyńska w oczach współczesnych Rosjan

Wpływy z rozpowszechniania dzieła składane
na koncie Polskiej Fundacji Katyńskiej
przeznaczone są na badania naukowe
i upowszechnianie wiedzy o zbrodni katyńskiej

**Na konto: Polska Fundacja Katyńska
PKO BP XV O/W-wa
86 1020 1156 0000 7502 0006 6902**

Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej
Polska Fundacja Katyńska

WARSZAWA 2007

ZESZYTY KATYŃSKIE NR 22

Pod redakcją Marka Tarczyńskiego
Projekt okładki: Krystyna Tarkowska

© Copyright by Zeszyty Katyńskie

ISSN 1426-4064

ISBN 978-83-917780-4-5

SPIS TREŚCI

Małgorzata Kuźniar-Plota – Informacja o stanie śledztwa S 38/04/Zk w sprawie zbrodni katyńskiej	7
Aleksander Gurjanow – Działania Stowarzyszenia „Memoriał” w związku ze sprawą katyńską	20
Władimir Abarinow – Zbrodnia chroniona całym autorytetem państwa rosyjskiego	32
Inessa Jazborowska – Kierunki i poglądy w historiografii rosyjskiej w sprawie zbrodni katyńskiej	46
Aleksiej Pamiatnych – Sprawa katyńska w Związku Radzieckim i w Federacji Rosyjskiej. Wokół śledztwa oficjalnego i poza nim	59
Tadeusz Rawski – Muchinowska wizja Polski i zbrodni katyńskiej	69
Witold Wasilewski – Związek Sowiecki wobec podejmowania sprawy Katynia w Wielkiej Brytanii	79
Stanisław M. Jankowski – Reakcje Rosjan na wystawę Katyńską w Moskwie. Czwórkami do Moskwy... ..	98
Bożena Łojek – Ambasada Federacji Rosyjskiej w Warszawie wobec petycji składanych przez polskie organizacje katyńskie	130
Mateusz Zemla – Katyń i Rosjanie w opiniach młodzieży. Jeszcze nam gaz odetną... ..	157

Wojciech Zaborowski – W dwudziestą rocznicę śmierci profesora
Jerzego Łojka 169

Dokumenty z działalności Niezależnego Komitetu Historycznego
Badania Zbrodni Katyńskiej i Polskiej Fundacji Katyńskiej
1989–2007. Część I 176

Bibliografia

Izabela Kowalska, Elżbieta Pawińska – Bibliografia Zbrodni Katyń-
skiej. Materiały z lat 2005–2006 225

MAŁGORZATA KUŹNIAR-PLOTA

INFORMACJA O STANIE ŚLEDZTWA S 38/04/Zk W SPRAWIE ZBRODNI KATYŃSKIEJ

Obecnie czynności w śledztwie S 38/04/Zk w sprawie określonej symbolicznym mianem Zbrodni Katyńskiej wykonuje czterech prokuratorów – członków Międzyoddziałowego Zespołu Śledczego z Oddziałowej Komisji w Warszawie, Łodzi i Katowicach oraz wyznaczeni prokuratorzy w pozostałych 8 Oddziałowych Komisjach Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Polsce, tj. w Białymstoku, Gdańsku, Krakowie, Lublinie, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie i Wrocławiu.

W toku prowadzonego od 30 listopada 2004 r. przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie śledztwa, dokonano przesłuchania do dnia 16 kwietnia 2007 r., łącznie 2160 świadków. Większość z nich stanowią członkowie rodzin zamordowanych. Czynności przesłuchania świadków w niniejszym śledztwie są sukcesywnie prowadzone we wszystkich 11 Oddziałowych Komisjach. Czynności przesłuchania świadków realizowane są nie tylko na terenie Polski, ale również poza jej granicami.

Przesłuchiwane osoby są w większości członkami organizacji skupiających rodziny ofiar Zbrodni Katyńskiej. Dzięki podjętej przez prowadzących śledztwo prokuratorów współpracy z tymi organizacjami uzyskano zbiorowe listy ich członków, osoby na nich widniejące są stopniowo przesłuchiwane. Ponadto informacje o potencjalnych świadkach uzyskiwane są w trakcie przyjmowania relacji od przesłuchiowanych osób. Dużą grupę przesłuchanych osób stanowią ci świadkowie, którzy w odpowiedzi na apel Instytutu Pamięci Narodowej zamieszczony na stronie internetowej Instytutu, indywidualnie zgłaszają się do poszczególnych Oddziałowych Komisji w Polsce.

Prokuratorzy prowadząc poszukiwania członków rodzin osób zamordowanych zwracają się z licznymi zapytaniami do Centralnego Biura Adresowego w Warszawie i do Wydziałów Spraw Obywatelskich Urzędów Miejskich o udzielenie informacji na temat danych personalnych i miejsca zamieszkania poszukiwanych osób, mogących wykonywać prawa pokrzywdzonego.

W toku śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej gromadzone są w kraju i zagranicą dokumenty i inne dowody mogące mieć istotne znaczenie dla przedmiotu postępowania. W tym celu prowadzone są rozliczne kwerendy mające doprowadzić do odnalezienia archiwalnych dokumentów, fotografii i dokumentalnych materiałów filmowych dotyczących Zbrodni Katyńskiej.

W związku z pojawieniem się rozbieżnych informacji co do zawartości smoleńskiej dokumentacji sowieckiej, która wpadła w ręce Niemców latem 1941 r. i została wywieziona przez nich do Rzeszy, a następnie przejęta została przez Amerykanów, podjęto decyzję o konieczności dokonania na potrzeby śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej przeglądu tych materiałów. W wyniku przeprowadzonej w dniach 24 kwietnia – 5 maja 2006 r. przez historyków Wydziału Ekspertyz i Opracowań GKŚZpNP kwerendy w zespole „Wszeczziążkowa Komunistyczna Partia Związku Sowieckiego (1917–1941)”, przechowywanym w Archiwum Narodowym w Waszyngtonie, ustalono, że materiały te nie zawierają żadnych informacji na temat Zbrodni Katyńskiej.

W dniach od 5 do 18 listopada 2006 r. na zaproszenie Prokuratury Generalnej Ukrainy przebywała w Kijowie delegacja Instytutu Pamięci Narodowej (trzech prokuratorów IPN i główny specjalista GKŚZpNP – historyk).

Do wizyty doszło z uwagi na realizację przez stronę ukraińską wniosku OKŚZpNP w Warszawie z 18 sierpnia 2005 r. o udzielenie pomocy prawnej w prowadzonym śledztwie S 38/04/Zk w sprawie Zbrodni Katyńskiej.

Od strony formalnej za realizację polskiego wniosku odpowiedzialna była Prokuratura Wojskowa Centralnego Regionu Ukrainy w Kijowie i to w jej siedzibie polscy prokuratorzy zapoznawali się z sukcesywnie udostępnianymi im materiałami śledczymi. W czynności oględzin uczestniczyli powołani na miejscu przez prokuratorów biegli tłumacze języka rosyjskiego i ukraińskiego (materiały procesowe sporządzone były w jęz. rosyjskim i ukraińskim).

Podczas wizyty zaznajomiono się z treścią:

– 22 tomów akt postępowania Prokuratury Wojskowej Kijowskiego Regionu Ukrainy o sygn. 50-0092 w sprawie „masowych pochówków obywateli w Dnieprowskim Leśnictwie w miejscowości Bykownia pod Kijowem” (akta sprawy „Bykowni” liczyły łącznie 23 tomy, jednakże jeden tom o nr XX nie został stronie polskiej udostępniony albowiem jest on oznaczony klauzulą tajności; materiały jakie w nim się znajdują przekazane zostały z prokuratury rosyjskiej pocztą tajną). Sprawa o sygn. 50-0092 jest zakończona – postanowieniem z dnia 25 czerwca 2001 r. postępowanie zostało umorzone.

– 35 tomów akt postępowania Prokuratury Wojskowej Północnego Regionu Ukrainy, nieoznaczonych sygnaturą, w sprawie „rozstrzelania w latach 1940–1941 przez organy NKWD ZSRR polskich oficerów i innych obywateli polskich”. Sprawa ta nie jest zakończona, z informacji Prokuratury Wojskowej Centralnego Regionu Ukrainy wynika, że prowadzi ona w tym zakresie „dochodzenie przedwstępne”.

Prokuratorzy działając w trzech zespołach (prokurator – biegły tłumacz) przeprowadzali oględziny materiałów wymienionych wyżej dwóch spraw karnych, sporządzając stosowną dokumentację procesową. Podczas tej czynności dokonywali również na bieżąco wyboru istotnych dla śledztwa S 38/04/Zk w sprawie Zbrodni Katyńskiej dokumentów lub też materiałów wprawdzie nie związanych z przedmiotem tego postępowania, jednakowoż zawierających informacje o dokonanych na szkodę obywateli polskich zbrodniach komunistycznych, popełnionych po 1 września 1939 r. na terenie Kresów Wschodnich II RP lub na terytorium ZSRR.

Strona ukraińska wyraziła zgodę na nieodpłatne sporządzenie kserokopii wyselekcjonowanych dokumentów. Z uwagi na dużą ilość zamówionych kserokopii (kilka tysięcy kart) i niezbędny do zakończenia procesu kopiowania i uwierzytelnienia dokumentów czas, uzgodniono ze stroną ukraińską, że przekaże ona wszystkie poświadczona za zgodność kopie, Ambasadzie RP w Kijowie, która dokona przetransportowania tych dokumentów do kraju. Do chwili obecnej nie uzyskano jeszcze wskazanych materiałów.

W poddanych oględzinom aktach śledztwa o sygn. 50-0092 w sprawie „Bykowni” ujawniono szereg materiałów dotyczących pochówków ofiar represji stalinowskich, dokonywanych w rejonie 19–20 kwartału Dnieprowskie-

go Leśnictwa Darnickiego Parku Leśnego w pobliżu wsi Bykownia koło Kijowa. Wynikało z nich, że ofiarami masowych mordów dokonywanych przez NKWD w latach 30-tych w ramach tzw. „wielkiej czystki” stali się obywatele ZSRR. Z uwagi na fakt wydobywania z masowych mogił w Bykowni przedmiotów pochodzenia zagranicznego, których cechy wręcz wskazywały na polską produkcję, uprawnionym jest pogląd, że wśród pogrzebanych w Bykowni ofiar byli także obywatele polscy. W aktach śledztwa o sygn. 50-0092 znajdowały się dokumenty świadczące o utworzeniu w 1971 i 1987 r. specjalnych komisji rządowych, powołanych do ustalenia okoliczności pomordowania osób, których szczątki ujawniano od szeregu lat na terenie Bykowni oraz do ponownego ich pochówku. W toku prac ww. komisji przeprowadzono oględziny miejsc znalezienia zwłok, dokonano badania szczątków kości wydobytych z dołów nr 1–207 oraz badania ujawnionych w czasie prac wykopaliskowych broni i amunicji. Z treści sporządzonych wówczas protokołów wynika, że podczas prac wykopaliskowych w Bykowni ujawniono przedmioty polskiego pochodzenia (monety, guziki z orłem w koronie), jak również zabezpieczono złote koronki, inne wypełnienia protetyczne i medalion. Zabezpieczono także wydobyte wówczas dokumenty, wśród których było „Pozwolenie na prowadzenie pojazdów mechanicznych” wystawione na nazwisko Paszkiela Franciszka (jego dane figurują na Ukraińskiej Liście Katyńskiej).

W toku śledztwa sygn. 50-0092 przeprowadzono w Bykowni w dniach od 17 do 29 kwietnia 1989 r. prace ekshumacyjne, podczas których wydobyto szczątki ofiar, jak również szereg przedmiotów, wśród których były rzeczy polskiego pochodzenia. Wydobyte szczątki ludzkie poddane zostały specjalistycznym badaniom, zarządzono wówczas także przeprowadzenie kompleksowej ekspertyzy sądowo-lekarskiej wszystkich szczątków ludzkich ujawnionych podczas uprzednich prac odkrywkowych w 1971 i 1987 r. W ramach śledztwa zarządzono także przeprowadzenie różnych ekspertyz kryminalistycznych przedmiotów ujawnionych podczas prac ekshumacyjnych w 1989 r. w Bykowni, jak również ujawnionych tam łusek i pocisków.

W toku śledztwa w 1989 r. podjęto także decyzję o wykonaniu ekspertyz kryminalistycznych przedmiotów (w tym dokumentów) wydobytych z ujawnionych masowych mogił w Bykowni w 1971 i 1987 r., które to przedmioty do tego momentu nie były poddane specjalistycznym badaniom.

Wśród materiałów śledztwa o sygn. 50-0092 były także protokoły przesłuchań świadków – głównie mieszkańców Bykowni, którzy składali zeznania

na temat ogólnego usytuowania i wyglądu miejsca grzebania zwłok w czasach, gdy znajdował się tam zamknięty obszar podlegający NKWD (potwierdzali istnienie terenu za „zielonym ogrodzeniem” i rozstrzeliwanie tam przez NKWD „wrogów ludu”), a także protokoły świadków potwierdzających jedynie fakt wjeżdżania na ten teren ciężarówek wojskowych. Przesłuchani zostali także uczestnicy prac wykopaliskowych z lat 1971 i 1987, którzy m.in. opisali ujawnione wówczas polskie przedmioty. W aktach były też zeznania sprawców ograbiania zwłok pochowanych w lesie koło Bykowni, z treści których wynikało, że podczas rozkopywania w latach sześćdziesiątych masowych mogił widzieli wśród szeregu różnych rzeczy wysokie oficerskie buty pochodzenia zagranicznego oraz zagraniczne pieniądze, wśród których było dużo polskich monet.

W aktach śledztwa o sygn. 50-0092 znajdowały się także protokoły przesłuchanych świadków, którzy w lesie koło Bykowni, po opuszczeniu tego obszaru przez funkcjonariuszy NKWD, napotkali mogiły, jak też ujawniali ludzkie kości oraz przedmioty pochodzenia zagranicznego, w tym lusterko z firmowym napisem „Pelikan”, pudełko z kremem z napisem „Nivea” oraz dużą ilość oficerskich skórzanych butów.

Oprócz tego były tam zeznania osób osadzonych przez władze sowieckie w więzieniu w Kijowie w 1940 roku, które podały, iż przetrzymywano ich w celach z obywatelami polskimi. Świadkowie ci wymieniali nazwiska i wykonywane zawody uwięzionych z nimi Polaków.

Ponadto w aktach postępowania o sygn. 50-0092 znajdowały się materiały wykluczające istnienie w Bykowni lub okolicach niemieckich obozów jenieckich czy też obozów zagłady, które mogłyby spowodować powstanie tak znacznej ilości ofiar, a tym samym konieczność ich masowego grzebania w opisanym miejscu.

Ujawniono w nich także materiały z KGB USRR potwierdzające wydzielenie w Bykowni specjalnego obszaru przeznaczonego do masowych pochówków osób represjonowanych przez NKWD, w których jest wzmianka o obywatelach polskich grzebanych tam w latach 1939–1941. Przytacza się w tych dokumentach liczbę 1745 Polaków, których egzekucja nastąpiła w Kijowie, a których zwłoki pogrzebano w lesie koło Bykowni.

Istotne znaczenie dla polskiego śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej mają ujawnione w aktach postępowania w sprawie „Bykowni” dokumenty w postaci: pisma Prokuratury Generalnej Ukrainy z dnia 15 maja 1995 r. adre-

sowanego do Prokuratury Obwodu Charkowskiego, a zawierającego informacje o rozstrzelaniu 10 685 obywateli polskich w latach 1940–1941 aresztowanych na terenie Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi, pisma Zastępcy Prokuratora Generalnego Ukrainy do Szefa Służby Bezpieczeństwa Ukrainy zawierającego informację o przetrzymywaniu nie mniej niż 1000 oficerów i obywateli polskich w latach 1940–1941, spośród których część rozstrzelano w więzieniach Kijowa, listę rozstrzelanych w Kijowie i w Obwodzie Kijowskim w latach 1940–1941 osób, liczącą 242 pozycje, wykazu strażników wewnętrznego więzienia NKWD w Kijowie, kilku wykazów z danymi kilkuset obywateli polskich aresztowanych przez NKWD na tzw. Zachodniej Ukrainie jesienią 1939 r. i w 1940 r. skierowanych do więzień w Kijowie.

Podczas oględzin akt śledztwa w sprawie „rozstrzelania w latach 1940–1941 przez organy NKWD ZSRR polskich oficerów i innych obywateli polskich” stwierdzono, że zawierają one m.in. materiały dotyczące Zbrodni Katyńskiej w postaci kopii dokumentów przekazanych Prokuraturze Generalnej Ukrainy ze śledztwa prowadzonego w 1991 r. przez Główną Prokuraturę Wojskową Federacji Rosyjskiej w sprawie „masowych rozstrzeliwań obywateli polskich i polskich jeńców wojennych na terytorium Ukrainy w 1940 r.” – są to kopie materiałów śledztwa dot. rozstrzeliwań jeńców polskich w Charkowie i Kalininie (liczą łącznie 7 tomów). Na podkreślenie zasługuje fakt, że wśród tych materiałów znajdowały się kopie dokumentów z archiwów rosyjskich dot. Zbrodni Katyńskiej, w tym kopia kluczowego dokumentu dla realizacji Zbrodni Katyńskiej tj. uchwały Biura Politycznego KC WKP(b) z 5 marca 1940 r. o wymordowaniu niemal 22 tysięcy Polaków.

Nadmienić należy, że dokumentu takiego nie było w udostępnionych w 2005 r. podczas wizyty w Główniej Prokuraturze Wojskowej Federacji Rosyjskiej w Moskwie 67 tomach materiałów śledztwa rosyjskiego nr 159, co oznacza, że kopia decyzji z 5 marca 1940 r. jest w świetle przyjętych w Federacji Rosyjskiej uregulowań prawnych tajna.

Wśród materiałów pozyskanych z Główniej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej do sprawy „rozstrzelania w latach 1940–1941 przez organy NKWD ZSRR polskich oficerów i innych obywateli polskich” znajdowały się również kopie ekspertyz kryminalistycznych w przedmiocie badań treści uchwały Biura Politycznego KC WKP(b) z 5 marca 1940 r. (badane pismo ręczne i maszyny mogące służyć do jej napisania), kopie protokołów przestu-

chania na początku lat 90-tych świadków Aleksandra Korotkowa, Aleksandra Szelepina, Piotra Soprunki i Mitrofana Syromiatnikowa, jak również kopie dokumentów archiwalnych z Państwowego Archiwum Obwodu Brzeskiego, Archiwum Prezydenta ZSRR, Centralnego Archiwum Armii Czerwonej i KGB Obwodu Charkowskiego dot. polskich jeńców wojennych w ZSRR (w tym kopia spisu spraw ewidencyjnych na wywiezionych jeńców obozu starobielskiego, zawierającego 4031 nazwisk – tzw. lista Gajdideja). W ww. materiałach ujawniono nadto szereg dokumentów dot. wysiedlania z Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi członków rodzin represjonowanych obywateli polskich (m.in. rozkaz Berii z 5 października 1939 r. o przyspieszeniu oczyszczenia Zachodniej Ukrainy z antysowieckich elementów, raporty Szefa NKWD Białorusi Ł. Canawy dot. deportacji z Zachodniej Białorusi rodzin represjonowanych obywateli polskich, pismo Berii do Ludowego Komisarza Spraw Wewnętrznych Kazachskiej SSR w sprawie przyjęcia na terytorium Kazachstanu 75–100 tysięcy wysiedlanych członków rodzin osób represjonowanych, pismo Berii do Kaganowicza polecające przemieszczenie 6 tys. więźniów z Zachodnich Obwodów BSSR i USSR, pismo do Soprunki z marca 1940 r. polecające sporządzenie spisów polskich jeńców wojennych i ich rodzin wraz z adresami tych ostatnich, dyrektywa Berii dla Canawy i Sierowa normująca tryb wysiedlania członków rodzin osób represjonowanych).

W aktach przedmiotowego śledztwa w sprawie „rozstrzelania w latach 1940–1941 przez organy NKWD ZSRR polskich oficerów i innych obywateli polskich”, poza materiałami wiążącymi się ściśle ze Zbrodnią Katyńską, ujawniono bardzo wiele dokumentów nie wykazujących żadnego związku z tą Zbrodnią. Były to w przeważającej mierze materiały dot. zabójstw obywateli polskich dokonywanych w więzieniach na terenie Zachodniej Ukrainy w czerwcu 1941 r. przez funkcjonariuszy NKWD. Postępowania w tym zakresie zasadniczo inicjowane były przez byłą Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, która występowała z wnioskami o wszczęcie śledztw przez stronę ukraińską w poszczególnych sprawach, przesyłając jednocześnie zebrane na terenie Polski materiały w tym zakresie. Z takimi wnioskami wystąpiono w odniesieniu do rozstrzelania więźniów więzienia w Łucku, Samborze, Przemyślanach, Złoczowie, Tarnopolu, Włodzimierzu Wołyńskim, Żółkwi, Bóbrce, Kamionce Strumiłowej i Sarnach.

Należy podkreślić, że w aktach poddanych oględzinom w Prokuraturze Centralnego Regionu Ukrainy nie ujawniono imiennych list dyspozycyjnych

(list śmierci) w odniesieniu do przetrzymywanych w więzieniach na tzw. Zachodniej Ukrainie i rozstrzelanych na Ukrainie na podstawie decyzji z 5 marca 1940 r. 3435 obywateli polskich. Z oświadczenia prokuratorów Prokuratury Centralnego Regionu Ukrainy wynikało, iż oryginał Ukraińskiej Listy Katyńskiej przechowywany jest w Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w Kijowie.

Z uwagi na powyższe prokuratorzy prowadzący śledztwo w celu uzyskania uwierzytelnionej kopii tegoż dokumentu, sporządzili odpowiedni wniosek w tym względzie do strony ukraińskiej i oczekiwać będą na jego realizację.

W toku śledztwa S 38/04/Zk doszło w 2006 r. do wymiany korespondencji z Główną Prokuraturą Wojskową Federacji Rosyjskiej w przedmiocie uznania ofiar Zbrodni Katyńskiej za ofiary represji politycznych. W dniu 28 lutego 2006 r. do Instytutu Pamięci Narodowej wpłynęło bowiem pismo Wydziału Konsularnego Ambasady R.P. w Moskwie, przy którym nadesłano negatywne stanowisko Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej w sprawie rehabilitacji jednej z ofiar Zbrodni Katyńskiej, zamordowanego w Katyniu porucznika Wojska Polskiego. Z treści pisma Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej wynikało, że nie jest możliwa rehabilitacja tej osoby i innych osób albowiem „w toku wstępnego śledztwa w powyższej sprawie karnej, niestety, nie ustalono, na podstawie którego artykułu Kodeksu karnego RF (w redakcji z 1926 r.) były pociągnięte do odpowiedzialności karnej wskazane osoby, ponieważ dokumenty zostały zniszczone”.

Prezes Instytutu Pamięci Narodowej, wystąpił pismem z dnia 22 marca 2006 r., do Głównego Prokuratora Wojskowego Federacji Rosyjskiej, obszernie przedstawiając w nim stanowisko Instytutu Pamięci Narodowej w sprawie odmowy objęcia zamordowanego porucznika przepisami ustawy Federacji Rosyjskiej „O rehabilitacji ofiar represji politycznych”.

W odpowiedzi na pismo Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej wpłynęła, za pośrednictwem Ambasady FR, w dniu 23 czerwca 2006 r. odpowiedź Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej, z treści której wynikało, że podtrzymuje swoje stanowisko co do braku możliwości „merytorycznego rozpatrzenia sprawy” rehabilitacji wskazanej ofiary Zbrodni Katyńskiej.

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Oddziałowa Komisja Ścigania
Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
w Warszawie

Wpl. dnia 2006-02-28

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej
w Federacji Rosyjskiej
Wydział Konsularny
Nr 31-D-83-98

zal. 4 znak akt. 63a

Moskwa, dnia 06.02.2006 r.

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Główna Komisja Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

Wpl. dnia 2006-02-28

znak akt. 63-0935-1/06

Polmekin
pochwytył śledztwo
w sprawie Zbrodni
28.01.2006.

pan Witold S. Kulesza
Zastępca Prezesa
Instytutu Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
ul. Towarowa 28
00-839 Warszawa

Pan Witold S. Kulesza
Zastępca Prezesa
Instytutu Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
ul. Towarowa 28
00-839 Warszawa

Wydział Konsularny Ambasady RP w Moskwie przesyła w załączeniu, do ewentualnego wykorzystania, pismo Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej, zawierające odpowiedź na wniosek o rehabilitację ofiary zbrodni katyńskiej [REDAKCYJA]

Wspomniane wyżej pismo przedstawia po raz pierwszy oficjalne stanowisko GPW FR w przedmiocie możliwości rehabilitacji konkretnej osoby będącej ofiarą zbrodni katyńskiej, po wydaniu przez nią postanowienia o umorzeniu śledztwa katyńskiego w 2005 r.

Sprawa [REDAKCYJA] była pierwotnie jednym z dziesiątków zarejestrowanych w II połowie lat 90-tych podobnych wystąpień i spotkała się z rutynową w tamtym okresie odpowiedzią, głoszącą iż kwestia rehabilitacji może zostać rozstrzygnięta po zakończeniu śledztwa w sprawie katyńskiej. Obecnie, kiedy śledztwo prowadzone przez stronę rosyjską zostało zakończone, Wydział Konsularny zwrócił się w imieniu wnioskodawcy o ponowne rozpatrzenie sprawy, powołując się na wcześniejsze zobowiązania.

Uzyskana odpowiedź o ostatecznej odmowie rehabilitacji, wraz z przedstawioną argumentacją, stanowi swego rodzaju precedens wskazujący, iż w świetle prawa FR ofiary Katynia formalnie nie są nawet uznawane za ofiary represji politycznych.

W załączeniu przesyłamy kserokopię wymiany korespondencji w powyższej sprawie.

Załączniki: 5 stron.

Z poważaniem,

Kierownik Wydziału Konsularnego

Mirosław Stawski
I Radca

Do wiadomości:

Pan Andrzej Przewoźnik
Sekretarz Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa

Pan Tomasz Lis
Dyrektor Departamentu Konsularnego i Polonii MSZ

Wydział Konsularny Ambasady RP w Moskwie
ul. A. Klunskima 4, 123457 Moskwa
Tel 007 095 231 15 51, Faks 007 095 231 15 55

www.polandemb.ru
konsulatmoskwa@comail.ru
consulate@notamb.ru

ГЕНЕРАЛЬНАЯ ПРОКУРАТУРА
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
ГЛАВНАЯ ВОЕННАЯ ПРОКУРАТУРА

пер. Холзунова, 14,
Москва, Россия, К-160

18.01.2006 № 5у-6818-90

Заведующему консульским отделом
Посольства Республики Польша в
Российской Федерации
Господину Ставки Мирославу
123557, Москва, ул.Климашкина, 4

Ваше письмо № 31-D-83-98 от 08.12.2005г. поступило в Главную военную прокуратуру и рассмотрено.

Вы просите в связи с завершением следствия по «Катынскому» уголовному делу сообщить о возможности реабилитации польских граждан.

Пункт «б» ст.3 Закона РФ от 18.10.91г. «О реабилитации жертв политических репрессий», на который Вы ссылаетесь, предусматривают реабилитацию лиц, которые были подвергнуты уголовным репрессиям по политическим мотивам.

Между тем, в ходе предварительного следствия по указанному уголовному делу, к сожалению, не было установлено на основании какой статьи Уголовного кодекса РФ (в редакции 1926г.) были привлечены к уголовной ответственности указанные лица, так как документы были уничтожены.

Поэтому упомянутые Вами польские граждане [REDACTED] и другие по указанным основаниям реабилитированы быть не могут.

С уважением

Старший военный прокурор
1-го отдела 5-го управления ГВП

С.В. Шаламаев

БА NO 142820

10 min n w

Warszawa, dn. 22 marca 2006 r.

PREZES
Instytutu Pamięci Narodowej
Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko
Narodowi Polskiemu

Przewodniczący
prokurator

dr hab. Janusz Kurtyka

Sn 320/04/Zk/Wa

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie	
Wpł. dnia	2006-05-09
znak akt.	1402 Pp/ek Za. ...

Szanowny Pan General
Aleksander Sawienkow
Główny Prokurator Wojskowy
Federacji Rosyjskiej

Szanowny Panie Generale,

kierując się przekonaniem, że zechce Pan General ze zrozumieniem odnieść się do wystąpienia, pragnę przedłożyć stanowisko Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w sprawie odpowiedzi udzielonej przez Główną Prokuratorę Wojskową Federacji Rosyjskiej, dotyczącej oficera Wojska Polskiego, który nie został uznany za ofiarę represji politycznych.

Z wnioskiem o rehabilitację swego zamordowanego w Katyniu męża zwróciła się w 1997 r. wdowa, uzyskując datowaną 18.01.2006, sygn. nr 5y-6818-90 odpowiedź prokuratora Głównej Prokuratorury Wojskowej Federacji Rosyjskiej C.W. Szałamajewa, w której stwierdzono, że „punkt b art. 3 ustawy RF z 18.10.1991 r. >O rehabilitacji ofiar politycznych represji< (...) przewiduje rehabilitację osób, które były poddane karnym represjom z przyczyn politycznych.” Dalej stwierdzono w cytowanej odpowiedzi, że „nie ustalono na podstawie, którego artykułu kodeksu karnego RF (w redakcji z 1926 r.) były pociągnięte do odpowiedzialności karnej wskazane osoby, ponieważ dokumenty zostały zniszczone”.

W uzasadnieniu stanowiska rosyjskiej Prokuratorury – jak się wydaje – pominięty został dokument opublikowany przez Państwową Służbę Archiwalną Rosji w Moskwie w 1997 r. w tomie „Katyń. Plenniki nicobjawiennej wojny.” (Moskwa 1997, dok. 158, s. 294-295). Dokument ten zawierał „wniosek oskarżenia (...) przeciwko oskarżonemu jeńcowi wojennemu

22.03.06 16.00 P. t. d. e. f.

VOJ CR:PT 001 AN 00/8

b. państwa polskiego Olejnikowi Stefanowi (...), który znajdując się b. państwie polskim od 1936 r. do 1939 r. służył jako policjant w m. Borszczowie, gdzie prowadził aktywną walkę z ruchem rewolucyjnym". Cytowany dokument powoływał art. 58 pkt 13 kodeksu karnego Rosji Sowieckiej z 1926 r. Uznać trzeba przeto, że znany jest przepis kodeksu karnego, od którego zastosowania rozpoczęły się represje wobec Stefana Olejnika, polegające najpierw na skazaniu go na pobyt w łagrach, a następnie rozstrzelaniu zgodnie z poleceniem J. Stalina i członków Politbiura z 05.03.1940 r.

Wiadomo także, że inny jeńiec obozu w Ostaszkowie Franciszek Adameczyk został oskarżony z art. 54 pkt 13 kodeksu karnego Ukraińskiej SSR (o treści analogicznej do art. 58 pkt 13 kodeksu karnego Rosyjskiej FSRR), a następnie w wykonaniu tej samej decyzji z 05.03.1940 r. rozstrzelany w Twerze.

Skonstatować trzeba także i to, że z protokołu przesłuchania w dniu 20.03.1991 świadka Dimitrija Tokarjewa – byłego szefa Zarządu NKWD obwodu kalinińskiego wynika, że był on pytany o przepisy kodeksu karnego, na podstawie których sporządzano akty oskarżenia (treść protokołu Główna Prokuratura Wojskowej Federacji Rosyjskiej przekazała w pierwszej połowie lat 90-tych stronie polskiej).

Przedstawione powyżej zagadnienia, choć dotyczą konkretnych ofiar Zbrodni Katyńskiej, to jednakże uzasadniają również pytanie o interpretację treści przepisów ustawy Federacji Rosyjskiej „O rehabilitacji ofiar represji politycznych”, w odniesieniu do wszystkich zamordowanych w wyniku wykonania polecenia z 05.03.1940 r.

Jak rozumiem bowiem treść artykułu 3 pkt b tej ustawy, na który powołuje się Główna Prokuratura Wojskowa Federacji Rosyjskiej, stanowi on, że „podlegają rehabilitacji osoby, które z przyczyn politycznych były poddane represjom karnym na podstawie decyzji (...)>dwójek<, >trójek< i innych organów, wykonujących funkcje sądowe”. Przepis ten zatem nie wymaga dla rehabilitacji ofiar wskazania przepisu kodeksu karnego, na podstawie którego dokonywano represji, lecz określa jedynie organy, które represje te stosowały. Jednocześnie art. 7 tej ustawy stanowi, że w sytuacji braku dokumentów potwierdzających stosowanie represji, fakt taki może być stwierdzony w postępowaniu sądowym na podstawie zeznań świadków. Zauważyć więc należy, że zniszczenie dokumentów, na które powołuje się prokurator Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej C.W. Szalamajew sam przez się nie może stanowić podstawy dla odmowy rehabilitacji ofiar Zbrodni Katyńskiej. Decyzje zaś o odmowie uznania danej osoby za ofiarę represji politycznych mogą być zaskarżane do sądu, co gwarantuje wszystkim uprawnionym art. 8 ustawy. (Jak wiadomo,

w sprawie wnioskodawczyni nie została o takiej możliwości poinformowana).

Podkreślić należy także, że z mocy uchwały Politbiura z 05.03.1940 r. o losie wszystkich ofiar Zbrodni Katyńskiej decydowała „trójka”, wskazana w tej decyzji jako organ powołany do jej wykonania.

Nasuwa się zatem konkluzja, że wszystkie ofiary Zbrodni Katyńskiej podlegają rehabilitacji jako osoby poddane represjom politycznym przez organ wskazany w art. 3 pkt b ustawy RF „O rehabilitacji ofiar politycznych represji”.

Przedkładając tę konkluzję Panu Generalowi pozostaje w przekonaniu, że Główna Prokuratura Wojskowa Federacji Rosyjskiej nie traktuje przedstawionych spraw jako zamknięte. Dlatego też oczekiwac będą na taskawą odpowiedź Pana Generala.

Z poważaniem

PREZYS
Instytutu Państwowej
dr hab. Janusz Kurtyka

ALEKSANDER GURJANOW*

DZIAŁANIA STOWARZYSZENIA „MEMORIAŁ” W ZWIĄZKU ZE SPRAWĄ KATYŃSKĄ

Jednym z najważniejszych celów działalności Stowarzyszenia „Memoriał” w Rosji jest badanie historii sowieckich represji politycznych i dokumentowanie losów osób represjonowanych. Sprawami represji wobec Polaków i obywateli polskich innych narodowości zajmuje się Komisja Polska Stowarzyszenia „Memoriał”. Istnienie tej komisji bynajmniej nie oznacza, że „Memoriał” wyznaje zasadę badania represji politycznych według klucza narodowości lub obywatelstwa osób represjonowanych. Komisja Polska została utworzona jako instrument doraźny, aby sprostać wielkiej fali listów do „Memoriału” od indywidualnych wnioskodawców z Polski.

Największy napływ takich listów przypadł na lata dziewięćdziesiąte ubiegłego wieku i początek obecnego XXI w. Osoby represjonowane lub członkowie ich rodzin prosili w swoich listach o pomoc w udokumentowaniu faktów aresztowania, skazania i pobytu w więzieniach i łagrach, deportacji i osadzenia na zesłaniu w głębi ZSRR, w odnalezieniu danych dokumentalnych o losie zaginionych. W sprawach wnioskodawców z Polski Komisja występuje do centralnych i regionalnych archiwów państwowych i resortowych, głównie w Rosji, oraz na Ukrainie, Białorusi, w Kazachstanie, czasami w innych państwach na terenie byłego Związku Radzieckiego. Zaświadczenia archiwalne, otrzymane w odpowiedzi na nasze wystąpienia, są następnie rozsyłane do poszczególnych wnioskodawców za pośrednictwem warszawskiego Ośrodka KARTA.

* Autor jest koordynatorem Komisji Polskiej Stowarzyszenia „Memoriał”.

Szybko stało się jasne, że po to, aby nasze wystąpienia w sprawach indywidualnych wnioskodawców były skuteczne, musimy zdobyć wiedzę historyczną o poszczególnych falach i różnych rodzajach represji sowieckich, które dotknęły Polaków i obywateli polskich. W tym celu zrealizowaliśmy program badań naukowych, który zaowocował tomem artykułów *Represje wobec Polaków i obywateli polskich*, wydanym po rosyjsku przez „Memoriał” w Moskwie w 1997 roku.

W tym samym roku został również opublikowany pierwszy wspólny tom „Memoriału” i Ośrodka KARTA, zawierający biogramy osób represjonowanych – *Uwięzieni w Borowiczach*. Był to tom IV w serii *Indeks Represjonowanych*, wydawanej przez KARTE (trzy pierwsze tomy serii, opublikowane przez KARTE, zawierają biogramy ofiar Zbrodni Katyńskiej). Do chwili obecnej w serii „Indeksu” wydano jeszcze 12 wspólnych polsko-rosyjskich woluminów „Memoriału” i KARTY, poświęconych poszczególnym grupom Polaków i obywateli polskich, dotkniętych różnymi rodzajami sowieckich represji politycznych.

W tym miejscu należy stwierdzić, że badania naukowe „Memoriału” w ubiegłych latach nie objęły Zbrodni Katyńskiej. Stało się tak z kilku przyczyn. Głównie dlatego, że z powodu szczupłości zespołu naszej Komisji ledwie radziliśmy sobie z wezbraną falą listów z Polski. A w tej fali w latach 90-tych właściwie zupełnie nie było listów w sprawach ofiar katyńskich. Zdecydowanie dominowały listy w sprawach osób deportowanych (wywózki na zesłanie w latach 1940–41) i internowanych (aresztowania i uwięzienie bez wyroku w obozach jenieckich NKWD-MWD ZSRR w latach 1944–49, m.in. pod zarzutem przynależności do Armii Krajowej), oraz osób aresztowanych i skazanych na pozbawienie wolności w „poprawczych obozach pracy” NKWD-MWD ZSRR. I dlatego tylko te rodzaje i fale represji zostały objęte studiami w naszym „polskim” programie badawczym.

Nie podejmowaliśmy badań nad Zbrodnią Katyńską także i z tej przyczyny, że w latach 90-tych badania takie już były prowadzone – zarówno przez naukowców (w Rosji – przede wszystkim przez Natalię Lebediewą), jak i przez prokuratorów wojskowych w ramach oficjalnego śledztwa wszczętego przez Główną Prokuraturę Wojskową ZSRR (później Federacji Rosyjskiej).

W tej sytuacji działania „Memoriału” w związku ze sprawą katyńską pod koniec lat 80-tych i w latach 90-tych ubiegłego wieku sprowadziły się do kilku kroków:

– wskazanie lokalizacji i wstępne rozpoznanie w latach 1988–89 grobów w Miednoje przez członków „Memoriału” z Tweru (Marena Freidenberga, Siergieja Głuszkowa i Jurija Szarkowa);

– zrealizowanie dwóch pierwszych w ZSRR publicznych wystaw (w Moskwie w sierpniu–wrześniu 1989 i w kwietniu 1990), przedstawiających prawdę o Zbrodni Katyńskiej;

– udział dwóch członków „Memoriału” (Siergieja Głuszkowa i Aleksieja Pamiatnych) w oficjalnej ekshumacji w Miednoje w sierpniu 1991 r. (formalnie jako obserwatorów);

– wykrycie wiosną 1992 r. przez trzech działaczy „Memoriału” (Nikitę Ochotina, Nikitę Pietrowa i Arsienija Rogińskiego, będących wówczas ekspertami Sądu Konstytucyjnego), dokumentu archiwalnego, wskazującego, że decyzja zgładzenia jeńców polskich została podjęta przez najwyższe władze ZSRR w dniu 5 marca 1940.

Kolejne kroki „Memoriału” nastąpiły dopiero w 2005 roku, po szokującej konferencji prasowej ówczesnego Głównego Prokuratora Wojskowego Federacji Rosyjskiej Aleksandra Sawienkova, który 11 marca publicznie ogłosił o umorzeniu w dniu 21 września 2004 oficjalnego rosyjskiego śledztwa w sprawie katyńskiej, oraz o utajeniu większości akt śledztwa, w tym postanowienia o jego umorzeniu, zawierającego personalia sprawców Zbrodni Katyńskiej. Ponadto ogłoszone przez Sawienkova dane liczbowe stały w rażącej sprzeczności z ogólnie znaną i udokumentowaną liczbą osób straconych oraz liczbą ofiar zidentyfikowanych w Katyniu. W Polsce szczególne oburzenie wzbudziło wtedy odrzucenie przez Sawienkova kwalifikacji Zbrodni Katyńskiej jako czynu ludobójstwa.

15 marca 2005 „Memoriał” wystosował do GWP pismo z szeregiem pytań, wywołanych przez kontrowersyjne wypowiedzi Głównego Prokuratora Wojskowego, w tym w sprawie kwalifikacji prawnej Zbrodni Katyńskiej. Ponadto „Memoriał” zapytywał, czy ofiary Zbrodni Katyńskiej zostały zrehabilitowane zgodnie z rosyjską ustawą z 18 października 1991 *O rehabilitacji ofiar represji politycznych*.

W odpowiedzi otrzymaliśmy z GWP pismo z 24 marca 2005, stwierdzające m.in., że *czyny szeregu konkretnych osób, piastujących wysokie stanowiska urzędowe ZSRR, zostały zakwalifikowane według p. „b” art. 193-17 KK RFSRR (z 1926 roku) jako nadużycie władzy z ciężkimi skutkami przy szczególnie obciążających okolicznościach. Postępowanie karne w ich sprawie zosta-*

*to zaprzestane 21.09.2004 na podstawie p. 4 cz. 1 art. 24 KPK FR z powodu śmierci winnych*¹ (dodajmy, że art. 193-17 Kodeksu Karnego Rosyjskiej Federacyjnej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, obowiązującego w latach 1926–1958, dotyczył przestępstwa nadużycia władzy przez kadrę dowódczą Armii Czerwonej!).

Pismem z 24 marca 2005 GWP informowała również, że materiały śledztwa liczą 183 tomy, w tym 36 tomów, zawierających dokumenty [niektóre? – przyp. AG] opatrzone klauzulą „tajne” lub „ściśle tajne”, 80 tomów, zawierających dokumenty [niektóre? – przyp. AG] poufne lub do użytku służbowego, i 67 tomów z dokumentami bez klauzul.

4 kwietnia 2005 „Memoriał” wydał oświadczenie *O śledztwie w sprawie „Zbrodni Katyńskiej” w Rosji*. Oświadczenie wyrażało przekonanie o niedopuszczalności umorzenia śledztwa bez procesowego określenia, czym było zgładzenie bez wyroku sądu polskich jeńców i więźniów (jeśli nie zbrodnią ludobójstwa, to czym – zbrodnią wojenną? zbrodnią przeciw ludzkości? umyślnym morderstwem przy okolicznościach obciążających?); bez publicznego ogłoszenia personaliów wszystkich sprawców Zbrodni Katyńskiej; bez ustalenia całości danych osobowych wszystkich ofiar, w tym rozstrzelanych więźniów z więzień Zachodniej Białorusi. „Memoriał” domagał się zrehabilitowania wszystkich rozstrzelanych jeńców i więźniów polskich zgodnie z ustawą *O rehabilitacji ofiar represji politycznych*, oraz udostępnienia opinii publicznej całości materiałów śledztwa².

Przypomnijmy, że umorzenie śledztwa 21 września 2004 nie było pierwszą taką decyzją. 10 lat wcześniej, 13 lipca 1994 ówczesny kierownik grupy śledczej Głównej Prokuratury Wojskowej (skrót rosyjski GWP – od *Głównaja Wojennaja Prokuratura*) Anatolij Jabłokow podjął postanowienie o zamknięciu sprawy karnej w związku ze śmiercią winnych, do których zaliczył Stalina, członków Biura Politycznego KC WKP(b) Mołotowa, Woroszyłowa, Mikojana, Kalinina i Kaganowicza, Berię wraz z kierownictwem i konkretnymi funkcjonariuszami NKWD, oraz bezpośrednich wykonawców egzekucji. W ówczesnym postanowieniu Zbrodnia Katyńska została określona jako

¹ KPK FR – Kodeks Postępowania Karnego Federacji Rosyjskiej (z 18 grudnia 2001).

² Pełne teksty pisma „Memoriału” z pytaniami do GWP, pisma z odpowiedziami GWP, oraz Oświadczenia „Memoriału” przytoczone są na stronie internetowej Stowarzyszenia „Memoriał” w rozdziale *Dień za dniom*, archiwum 2003–2005, pod datą 4.04.2005 (<http://www.memo.ru/daytoday/index.htm>).

zbrodnie przeciw pokojowi, przeciw ludzkości i zbrodnie wojenna (na podstawie punktów „a”, „b”, „c” art. 6 Statutu Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze), oraz jako czyn ludobójstwa obywateli polskich. Jednak po kilku dniach GWP i Prokuratura Generalna Rosji, nie zgadzając się z tą kwalifikacją prawną, uchyliły postanowienie Jabłokowa, wyznaczając na kierownika grupy śledczej innego prokuratora wojskowego³.

W tym miejscu należy stwierdzić, że grupa śledcza GWP, kierowana kolejno przez Aleksandra Trietieckiego i Anatolija Jabłokowa, dokonała w pierwszych latach śledztwa wielkiego wysiłku w zbadaniu Zbrodni Katyńskiej:

- odnaleziono świadków i współuczestników zbrodni, przesłuchano tych z nich, którzy jeszcze pozostawali przy życiu;
- szczegółowo zbadano tryb przygotowania i realizacji zbrodni;
- definitywnie ustalono w trybie procesowym miejsca pogrzebania rozstrzelanych jeńców z obozów NKWD w Starobielsku i Ostaszkowie – 6 kwartałów parkowej strefy leśnej na obrzeżu Charkowa i teren w pobliżu wsi Miednoje w obwodzie kalinińskim (obecnie twerskim);
- zdemaskowano mechanizm falsyfikacji zeznań i dowodów rzeczowych, na których po kwietniu 1943 była zbudowana kłamliwa oficjalna sowiecka wersja Zbrodni Katyńskiej jako dzieła Niemców.

Także grupa śledcza GWP natrafiła na wskazówki, że decyzja o zgładzeniu jeńców została podjęta 5 marca 1940. Wraz z niezależną wskazówką, odnalezioną przez badaczy z „Memoriału”, przyczyniło się to do ujawnienia przez Rosję w październiku 1992 dokumentów, bezpośrednio wykazujących odpowiedzialność przywódców ZSRR za Zbrodnię Katyńską – wyciągów z protokołu posiedzenia Biura Politycznego KC WKP(b) z decyzją z 5 marca 1940 o rozstrzelaniu polskich jeńców i więźniów, inicjującej notatki Berii do Stalina, będącej w istocie rzeczy integralną częścią tej decyzji (z własnoręcznymi podpisami Stalina, Woroszyłowa, Mołotowa i Mikojana, oraz zapisem o głosowaniu „za” Kalinina i Kaganowicza), i nie mniej ważnej notatki przewodniczącego KGB ZSRR Aleksandra Szelepina z 3 marca 1959. Po raz pierwszy uzyskano dokumentalne dowody na to, że polscy jeńcy i więźniowie zostali zamordowani z powodów politycznych – jako *zatwardziali, nie rokują-*

³ I.S. Jaźborowska, A.J. Jabłokow, W.S. Parsadanowa, *Katynskij syndrom w sowietskopoljskich i rossijsko-polskich odnoszenijach*, Moskwa 2001, s. 400.

cy poprawy wrogowie władzy radzieckiej. Ponadto, dopiero z tych dokumentów dowiedzieliśmy się, że rozstrzelano nie tylko jeńców, lecz także osoby aresztowane, przetrzymywane w więzieniach tzw. zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi.

Chociaż wykrzycie i ujawnienie wymienionych powyżej dokumentów nie było bezpośrednim dziełem grupy śledczej GWP, całość jej dokonań z lat 1990–1994 ma wielką wartość. Natomiast o przebiegu i wynikach śledztwa GWP po 1994 roku prawie nic nie wiadomo.

Wracając do roku 2005 odnotujemy, że według pisma z 24 marca GWP rozważała wówczas możliwość zastosowania ustawy *O rehabilitacji ofiar represji politycznych* w stosunku do obywateli polskich rozstrzelanych w trakcie Zbrodni Katyńskiej, ale decyzja w tej sprawie wtedy jeszcze nie zapadła.

Procedura rehabilitacji według obowiązującej rosyjskiej ustawy *O rehabilitacji ofiar represji politycznych* jest dwufazowa. Faza pierwsza polega na urzędowym uznaniu że dana osoba była represjonowana z powodów politycznych. Bez takiego uznania niemożliwa jest druga faza rehabilitacji – przywrócenie utraconych w wyniku represji praw i mienia, oraz przyznanie rekompensat, które w zależności od kategorii represji mogą polegać na odszkodowaniu pieniężnym lub na rozmaitych ulgach (np. przy opłatach komunalnych i kwaterunkowych, opłatach za przejazd komunikacją miejską lub podmiejską, opłatach za leki, za telefon itp.).

Bardzo istotną cechą obowiązującej ustawy jest to, że odszkodowania lub ulgi przysługują tylko żyjącym (w momencie wystąpienia o rehabilitację) ofiarom represji i nie przysługują ich spadkobiercom⁴. Odszkodowania pieniężne przysługują tylko tym zrehabilitowanym, którzy byli poddani represji w postaci pozbawienia wolności. Kwota odszkodowania jest żałośnie niska – po 75 rubli (niecałe 3 dolary USA) za każdy miesiąc pobytu pod strażą w więzieniu lub łagrze, ale nie więcej, niż 10 tysięcy rubli ogółem.

Tak więc, w przypadku wystąpienia o rehabilitację zgodnie z obowiązującą ustawą osoby rozstrzelanej, nie chodzi o uzyskanie odszkodowania dla rodziny. Mimo to przeprowadzenie rehabilitacji ofiar, które straciły życie w wyniku represji politycznych, „Memoriał” uważa za niezwykle ważne ze względów zasadniczych, bowiem jest to właściwie jedyny mechanizm

⁴ Za wyjątkiem sytuacji, kiedy osoba represjonowana zmarła przed otrzymaniem już przyznanego odszkodowania.

prawnego uznania odpowiedzialności naszego państwa za zgładzenie konkretnych osób.

W marcu 2006 dowiedzieliśmy się z polskich mediów i ze specjalnego komunikatu Instytutu Pamięci Narodowej, że GWP od listopada 2005 odmawia uznania poszczególnych jeńców, rozstrzelanych w trakcie Zbrodni Katyńskiej, za ofiary represji politycznych i objęcia ich ustawą *O rehabilitacji ofiar represji politycznych*⁵. Swoje odmowy GWP uzasadniała tym, że w trakcie rosyjskiego śledztwa *nie ustalono, na podstawie jakiego artykułu Kodeksu Karnego FR (z 1926 roku) wymienione osoby zostały pociągnięte do odpowiedzialności karnej, ponieważ dokumenty zostały zniszczone*.

Odmowy te wywołały w „Memoriale” głębokie zaniepokojenie z dwóch względów.

Po pierwsze dlatego, że oznaczają one próbę uniknięcia odpowiedzialności naszego państwa za Zbrodnię Katyńską wobec konkretnych osób. W dalszej konsekwencji może to nawet stać się krokiem ku wycofaniu się z ogólnego uznania winy ZSRR za Zbrodnię Katyńską (choć na razie GWP wyraźnie przeciwstawia się rosyjskim zwolennikom powrotu do wersji „Komisji Burdenki”⁶).

Po drugie dlatego, że użyte przez GWP uzasadnienie jest absolutnie sprzeczne z prawem, oznacza zamach na ustawę *O rehabilitacji ofiar represji politycznych* i na cały proces rehabilitacji represjonowanych w naszym kraju (nie tylko obywateli polskich, rozstrzelanych w trakcie Zbrodni Katyńskiej). Bowiernie w ustawie nie ma nawet najmniejszej wzmianki, że do rehabilitacji konieczne jest ustalenie artykułu kodeksu karnego, na podstawie którego represjonowano tę czy inną osobę. Wymagane jest tylko wiarygodne potwierdzenie dokumentalne politycznego powodu represjonowania. Przecież w trakcie stosowania obowiązującej ustawy w ubiegłych latach zrehabilitowano wiele tysięcy osób represjonowanych w ZSRR m.in. w latach 1930-tych (w tym rozstrzelanych) na mocy decyzji organów pozasądowych takich jak tzw.

⁵ J. Kurtyka, W. Kulesza, *Przełamanie Instytutu Pamięci Narodowej w sprawie odmowy objęcia ofiar Zbrodni Katyńskiej przepisami FR o rehabilitacji ofiar represji politycznych* [w:] *Zbrodnia Katyńska. Przełamanie dla przyszłości*. „Zeszyty Katyńskie” nr 21, red. M. Tarczyński, Warszawa 2006, s. 3–5.

⁶ Zob. relację z ubiegłorocznego spotkania przedstawicieli tzw. *Projektu „Prawda o Katyńniu”* (współczesnych rosyjskich orędowników wersji „Komisji Burdenki”) z prokuratorami GWP (na stronie internetowej tego *Projektu* <http://www.katyn.ru/index.php?go=News&in=view&id=42>).

„dwójki” czy „trójki”, które w swoich postanowieniach w ogóle nie powoływały się na jakikolwiek kodeks karny!

W tej sytuacji w 2006 roku napłynęły do „Memoriału” listy od rodzin siedmiu oficerów rozstrzelanych i pogrzebanych w Katyniu (Leopolda Łojka, Bolesława Podśędkowskiego, Antoniego Pawlucia, Władysława Kozieł-Poklewskiego, Zygmunta Sułowskiego, Wincentego Górskiego i Stanisława Karnkowskiego) oraz czterech funkcjonariuszy policji rozstrzelanych w Kalininie i pogrzebanych w Miednoje (Leona Tombaka, Jana Borkowskiego, Romana Walewskiego i Grzegorza Kościuka). Listy zawierały prośby wnioskodawców o pomoc w uzyskaniu rehabilitacji wymienionych osób jako ofiar sowieckich represji politycznych i upoważnienia do niezbędnych działań w tym celu, oraz prośby o pomoc w uzyskaniu możliwości zapoznania się z postanowieniem o umorzeniu śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej.

W okresie od 25 maja do 2 października 2006 „Memoriał” skierował do Głównego Prokuratora Wojskowego (najpierw do Aleksandra Sawienkova, później do jego następcy Siergieja Fridińskiego) wnioski o rehabilitację wymienionych jedenastu ofiar Zbrodni Katyńskiej. Na nasze wnioski otrzymaliśmy sukcesywnie odpowiedzi negatywne GWP, początkowo ze znanym już uzasadnieniem odmowy rehabilitacji – brakiem możliwości ustalenia zastosowanego wobec ofiar artykułu kodeksu karnego. Później uzasadnienie zostało nieco zmodyfikowane (o czym będzie mowa niżej).

Na początku czerwca 2006 „Memoriał” skierował do GWP osobne pismo, wskazując, że objęcie klauzulą tajności postanowienia z 21 września 2004 o umorzeniu śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej, jest sprzeczne z artykułami 24 i 29 Konstytucji FR i art. 7 ustawy FR *O tajemnicy państwowej*, domagając się uchylecia klauzuli tajności i udostępnienia tego postanowienia. W odpowiedzi GWP poinformowała, że decyzja o objęciu materiałów śledztwa klauzulą tajności została podjęta przez instancję nadrzędną – specjalną komisję międzyresortową, oraz że postanowienie o umorzeniu śledztwa nie może być udostępnione ze względu na rację stanu.

12 lipca 2006 „Memoriał” odwołał się od otrzymanych z GWP pięciu odmów rehabilitacji (Leopolda Łojka, Bolesława Podśędkowskiego, Leona Tombaka, Jana Borkowskiego i Romana Walewskiego) do Prokuratora Generalnego FR Jurija Czajki. W swoim piśmie wskazaliśmy na rażącą sprzeczność z prawem użytego przez GWP argumentu (niemożności ustalenia artykułu kodeksu karnego), oraz na to, że istniejące dokumenty dają niezbity dowód

politycznego powodu decyzji rozstrzelania polskich jeńców i więźniów, podjętej 5 marca 1940 przez Biuro Politycznego KC WKP(b).

W piśmie do Prokuratora Generalnego „Memoriał” zwrócił także uwagę na to, że GWP w swoich odpowiedziach zaczęła unikać potwierdzenia samego faktu rozstrzelania i pogrzebania wiosną 1940 poszczególnych osób w Katyniu (lub rozstrzelania w Kalininie i pogrzebania w Miednoje), podczas gdy wcześniej (w 2005 roku) takie potwierdzenia dawała (w odpowiedzi na nasze wystąpienia w sprawach dwóch jeńców Obozu Kozielskiego i jednego jeńca Obozu Ostaszowskiego, których krewni skierowali do „Memoriału” prośby o przekazanie informacji o ich losie).

„Memoriał” wnioskował do Prokuratora Generalnego FR o zrewidowanie stanowiska GWP, potwierdzenie faktu rozstrzelania i pogrzebania pięciu wyżej wymienionych jeńców wiosną 1940 i wystawienie zaświadczeń o ich rehabilitacji, lub o sporządzenie odmów zrehabilitowania w należytej postaci urzędowej, która umożliwiłaby zaskarżenie tych odmów w sądzie.

Zamiast Prokuratora Generalnego na nasze odwołanie odpowiedziała znowu ta sama GWP, odmawiając pismem z 31 sierpnia 2006 merytorycznego rozpatrzenia wniosku o rehabilitację wyżej wymienionych pięciu osób. Jedynym wynikiem naszego zażalenia do Prokuratora Generalnego stała się pewna modyfikacja stanowiska GWP. Po pierwsze, znikł argument braku artykułu kodeksu karnego. Po drugie, „brutalną” odmowę rehabilitacji zastąpiło wyszukane stwierdzenie niemożności merytorycznego rozpatrzenia kwestii rehabilitacji wymienionych osób, ponieważ w ich przypadku *brak akt spraw karnych, innych informacji, na podstawie których zastosowano do nich środki przymusu państwowego*.

Celem modyfikacji stanowiska GWP jest oczywiście uniknięcie, z jednej strony, rehabilitacji ofiar Zbrodni Katyńskiej, a z drugiej strony – rozpatrzenia tej sprawy w sądzie. W piśmie z 31 sierpnia 2006 GWP wysunęła także nowy argument, kwestionujący przynależność wyżej wymienionych osób do zbiorowości rozstrzelanych jeńców: *w trakcie śledztwa zwłoki wymienionych obywateli nie zostały zidentyfikowane wśród odnalezionych, ekshumowanych i zbadanych trupów polskich jeńców wojennych, przetrzymywanych w obozach NKWD ZSRR*.

Ten argument świadczy, że GWP chciałyby po cichu zignorować wyniki ekshumacji niemieckiej w Katyniu wiosną 1943 (w trakcie której, co prawda, nie został zidentyfikowany Bolesław Podseńkowski, ale zidentyfikowano

Leopolda Łojka). Natomiast w stosunku do Leona Tombaka, Jana Borkowskiego i Romana Walewskiego obłuda tego argumentu polega na tym, że w trakcie ekshumacji w Miednoje w sierpniu 1991 wydobyto i zbadano tylko nieznaczną część pogrzebanych tam zwłok zamordowanych jeńców z Ostaszkowa, chociaż wydaje się, że całościowa ekshumacja w Miednoje powinna była być zadaniem GWP (niekoniecznie podczas pierwszych próbnych prac, lecz w latach późniejszych). GWP tego zadania nie wykonała, a teraz szermuje argumentem braku identyfikacji zwłok!

Jednak pod wpływem nowego argumentu „Memoriał” 2 października 2006 z własnej inicjatywy (a nie na podstawie listów od rodzin) wystosowała do GWP wnioski o rehabilitację jeszcze dwóch oficerów, rozstrzelanych i pogrzebanych w Katyniu (Bohdana Bańkowskiego i Stanisława Garlińskiego), oraz trzech funkcjonariuszy policji, rozstrzelanych w Kalininie i pogrzebanych w Miednoje (Marcina Świdorskiego, Lucjana Reicherta i Wacława Słabolepszego). W przypadku tych pięciu jeńców istnieją dowody nie do podważenia przez GWP na to, że byli oni ofiarami Zbrodni Katyńskiej, bowiem dane personalne dwóch pierwszych z nich zostały ustalone nie tylko w wyniku ekshumacji niemieckiej wiosną 1943, lecz także w wyniku sowieckiej ekshumacji w styczniu 1944 w ramach dochodzenia „Komisji Burdenki”, a dane personalne trzech pozostałych – w wyniku ekshumacji w Miednoje, dokonanej w sierpniu 1991 przez grupę śledczą GWP.

Wnioski „Memoriału” z 2 października 2006 do GWP o zrehabilitowanie pięciu ostatnich osób, oraz wspomnianych wcześniej Zygmunta Sułowskiego, Wincentego Górskiego i Stanisława Karnkowskiego, zawierały również prośby, aby GWP w przypadku odpowiedzi odmownych sporządziła orzeczenia o braku podstaw do rehabilitacji i skierowała te orzeczenia do sądu w trybie, przewidzianym przez ustawę *O rehabilitacji ofiar represji politycznych*. 9 i 17 października 2006. Taką samą prośbę „Memoriał” wystosował w sprawach ośmiu rozstrzelanych jeńców, odmowy zrehabilitowania których nadeszły z GWP wcześniej.

Wyjaśnijmy, że w przypadku osób represjonowanych m.in. na mocy decyzji organów pozasądowych, wymienionych w p. „b” art. 3 ustawy *O rehabilitacji ofiar represji politycznych* (w tym „kolegów specjalnych”, „dwójek” i „trójek”, co stosuje się do ofiar Zbrodni Katyńskiej), wnioski o rehabilitację są rozpatrywane w myśl art. 8 ustawy przez organa prokuratury. Jeżeli prokuratura uzna, że brak podstaw do rehabilitacji i od wnioskodawcy nadejdzie

stosowna prośba, cz. 3 art. 8 ustawy nakłada na prokuraturę obowiązek sporządzenia orzeczenia o odmowie rehabilitacji i skierowania tego orzeczenia do sądu wraz z aktami sprawy.

Tak więc, w myśl ustawy *O rehabilitacji ofiar represji politycznych*, wnioskodawca, który wystąpił do prokuratury o rehabilitację osoby represjonowanej⁷, nie ma możliwości zaskarżyć do sądu odmowy rehabilitacji. Musi to zrobić sama prokuratura! (ale pod warunkiem, że otrzyma prośbę od wnioskodawcy).

Dziesięcioma pismami z 7 listopada 2006 GWP odmówiła merytorycznego rozpatrzenia naszych wniosków o rehabilitację 16 wymienionych powyżej rozstrzelanych jeńców polskich (wszystkich, w sprawach których występowaaliśmy), konsekwentnie uchylając się, z jednej strony, od potwierdzenia, że wymienione osoby padły ofiarą represji politycznych, i, z drugiej strony, blokując rozpatrzenie tych spraw w sądzie.

W związku z tym, że ustawa *O rehabilitacji ofiar represji politycznych* nie przewiduje dla prokuratury możliwości uchylenia się od decyzji (pozytywnej lub negatywnej) w sprawie rehabilitacji, 6 lutego 2007 „Memoriał” skierował 10 wniosków do Chamowniczeskiego Sądu Rejonowego m. Moskwy (sąd niższej instancji na terenie jurysdykcji którego znajduje się siedziba GWP), zaskarżając odpowiedzi GWP w sprawach 16 wymienionych powyżej osób. We wnioskach prosiliśmy sąd o uznanie dotychczasowego stanowiska GWP za sprzeczne z prawem i o zobowiązanie GWP, by wykonała postanowienia ustawy *O rehabilitacji ofiar represji politycznych*, mianowicie: albo wystawiła zaświadczenia o rehabilitacji osób, w sprawach których wystąpił „Memoriał”, albo skierowała do właściwego sądu sprawy rehabilitacyjne ze swoimi orzeczeniami odmowy rehabilitacji.

Niestety, sędziowie Chamowniczeskiego Sądu Rejonowego Igor Tiuleniew, Tatjana Pawlukowa i Igor Kananowicz 15, 16 i 19 lutego 2007 wydali orzeczenia oddalające wnioski „Memoriału”. Uzasadnienia oddaleń prowadzą się do tego, że „Memoriał” jako organizacja społeczna, owszem, ma prawo występowania z wnioskami o rehabilitację tych czy innych osób represjonowanych, ale nie ma prawa zaskarżać w sądzie decyzji organów państwowych, odmawiających rehabilitacji. Odmowę rehabilitacji, zdaniem wymienionych sędziów, ma prawo zaskarżyć tylko osoba poszkodowana!

⁷ Do której stosuje się punkt „b” i niektóre inne punkty art. 3 ustawy.

Orzeczenia trojga sędziów Chamowniczeskiego Sądu Rejonowego uważamy za sprzeczne z art. 46 Konstytucji FR, gwarantującym nam prawo do zaskarżania w sądzie decyzji i działań (lub bezczynności) organów władzy państwowej i osób piastujących stanowiska urzędowe. Ponadto, uzasadnienia orzeczeń oddalających błędnie interpretują nasze wnioski z 6 lutego 2006 do Chamowniczeskiego Sądu Rejonowego m. Moskwy, bowiem w tych wnioskach bynajmniej nie zaskarżamy odmowy GWP zrehabilitowania osób, w sprawach których występowaaliśmy, a domagamy się tylko, aby GWP nie uchylała się od wykonania procedury, przewidzianej przez obowiązującą ustawę.

Dlatego „Memoriał” odwołał się od wspomnianych powyżej orzeczeń oddalających do sądu następnej instancji – mianowicie do Moskiewskiego Sądu Miejskiego, prosząc, aby uchylił on te orzeczenia i zobowiązał Chamowniczeski Sąd Rejonowy do rozpatrzenia naszych wniosków z 6 lutego 2007. Posiedzenie Moskiewskiego Sądu Miejskiego w sprawie odwołań „Memoriału” zostało wyznaczone na 22 maja 2007.

Stowarzyszenie „Memoriał” traktuje swoje wystąpienia w sprawie rehabilitacji małej grupki (zaledwie 16) rozstrzelanych jeńców polskich jako niezbędny pierwszy krok na drodze ku urzędowemu uznaniu w Rosji za ofiary represji politycznych wszystkich polskich jeńców i więźniów, zgładzonych w wyniku Zbrodni Katyńskiej.

Aby urzeczywistnić ten cel Stowarzyszenie „Memoriał” zdecydowane jest wykorzystać wszystkie dostępne środki prawne, uważając, że jest to możliwe do osiągnięcia w sądzie rosyjskim, ale nie wykluczając, że po wyczerpaniu możliwości prawnych w Rosji może się stać konieczne zwrócenie do sądu międzynarodowego.

WŁADIMIR ABARINOW

ZBRODNIA CHRONIONA CAŁYM AUTORYTETEM PAŃSTWA ROSYJSKIEGO*

To, co się dzieje obecnie w Rosji, wydaje mi się ekranizacją powieści z gatunku „historia alternatywna”, mam wrażenie, jakby do władzy w Moskwie z powodu jakiegoś dzikiego kaprysu historii doszli postmoderniści i założyli instalację – *performance* – wielkości całego kraju. Jak gdyby to były przez Pielewina opisane fantasmagoryczne wizyty w pociągu pancernym północnokoreańskiego wampira Kim Ir Sena, absurdalne „zjazdy społeczeństwa obywatelskiego” pod patronatem najwyższych władz i maniackalne sądenie szpiegów w stylu Lewisa Carrolla („Nie! Nie! – zawołała Królowa. – Najpierw wyrok, a potem werdykt”).

Publikuję swoje marginalia i lamentacje w Internecie, a potem czytam w blogach, że taki zdrajca i oszczerca jak ja dawno już powinien trafić na Kołymę. Naiwni ludzie. Myślą, że lojalność wobec reżimu uratuje ich przed Kołymą. Jak dowodzi historia naszego ojczystego kraju, lojalni są również potrzebni na Kołymie – przecież oni pracują nie ze strachu, lecz z poczucia obowiązku.

Byłem w labiryncie, lecz do Minotaura nie dotarłem. Nasz Minotaur, nasz wspólny potwór – to trudna spuścizna stalinizmu. Jeszcze nie tak dawno mówiłem współobywatelom jak rycerz Lancelot ze sztuki Jewgienija Szwarca: „Smok zwichnął waszą duszę, zatrzał krew i zaćmił wzrok. Lecz wszystko to naprawimy”.

Niełatwo być wołającym na puszczy. Lecz nie mam żadnej innej drogi.

* Specjalnie dla „Zeszytów Katyńskich” fragmenty znakomitej książki Władimira Abarinowa, *Opracowy z Katynia*, w przekładzie Walentyny Dworak i Blanki Rumińskiej, Kraków 2007.

☆☆☆

Po tym jak prezydentem Rosji został człowiek pochodzący z „organów”, o jakichkolwiek postępach w sprawie katyńskiej nie można już mówić. Tylko w trzecim roku swojej pierwszej kadencji prezydenckiej, w styczniu 2002 roku, Władimir Putin wybrał się z wizytą do Warszawy. Przed wyjazdem przyjął na Kremlu polskich dziennikarzy. Naczelny redaktor „Gazety Wyborczej” Adam Michnik zapytał go, jakie jest, jego zdaniem, miejsce Stalina w historii Rosji. „Jest to trochę prowokacyjne pytanie” odpowiedział Putin. „Troszkę” – zgodził się Michnik. „No, nie troszkę” – zaoponował Putin. I dodał, że „Stalin był, oczywiście, dyktatorem”, ale „to właśnie pod jego przywództwem kraj zwyciężył w II wojnie światowej”¹.

To była odpowiedź pułkownika KGB. Nie mam wątpliwości, że gdyby Jelcyn nie pospieszył się z otwarciem „specjalnej teczeki”, po dzień dzisiejszy trzymano by ją zamkniętą na cztery spusty.

Nie jest dzisiaj przyjęte skrywanie sympatii stalinowskich. Przeciwnie, chętni są nimi na politycznych salonach Moskwy. Fałszywy patriotyzm, ksenofobia, kompleks wielkomocarstwowości kształtują dziś politykę zagraniczną Rosji.

Stosunki pomiędzy Moskwą i Warszawą zepsuły się ostatecznie w związku z udziałem Aleksandra Kwaśniewskiego w uregulowaniu kryzysu ukraińskiego. A później były uroczystości w Moskwie z okazji 60. rocznicy zwycięstwa i Aleksander Kwaśniewski wahał się, czy ma jechać, czy nie, ponieważ Rosja nagle zaczęła zaciekle usprawiedliwiać pakt Ribbentrop–Mołotow. Potoki kłamstw i zniewag rzucone pod adresem bałtyckich sąsiadów Rosji zostaną zapamiętane na długo. Na jakąkolwiek wzmiankę o radziecko-niemieckim pakcie Putin reagował z nieukrywanym rozdrażnieniem. Nawet w Izraelu, w muzeum Yad Vashem (wizyta miała miejsce 28 kwietnia 2005 roku), kiedy

¹ Tymczasem Gorbaczow oświadczył w przeddzień Dnia Zwycięstwa: „Oczywiście, kiedy będziemy świętować 60-lecie zwycięstwa, pojawi się imię Stalina, ale nie możemy dojść do tego, że niby Stalin zapewnił nam zwycięstwo, że gdyby nie on, zwycięstwa by nie było [...]. Jeżeli będziemy oceniać działalność Stalina, przede wszystkim należy mieć na względzie, że to on był odpowiedzialny za masowe represje [...]. Miałem możliwość szczegółowo zapoznać się ze wszystkimi archiwami. Krwawe czyny miały miejsce nie dlatego, że on o nich nie wiedział – nie, on sam paczkami podpisywał rezolucje, wysyłając na śmierć zarówno wybitnych przedstawicieli kraju, jak i prostych ludzi [...] tu nie może być przebaczenia i nie powinniśmy o tym zapomnieć” („Interfaks”; 8 maja 2005 roku).

przewodnik odwołał się do paktu, Putin natychmiast zgłosił pretensję: a dlaczego nie mówi pan o spisku monachijskim?

Prezydenci Litwy i Estonii Valdas Adamkus i Arnold Rüütel odrzucili ostatecznie zaproszenie Putina na obchody. Prezydent Łotwy Vaira Vīķe-Freiberga przyjechała, chociaż Moskwa robiła wszystko, aby puścić jej nerwy. Przyjechał również Aleksander Kwaśniewski.

Swoim upartym dążeniem do zrównania „spisku monachijskiego” z paktem Stalina z Hitlerem, tłumacząc pakt jako następstwo „spisku”, Putin faktycznie zwraca nas do stalinowskiej oceny przedwojennej polityki rządów europejskich, po raz pierwszy opisanej w broszurze z 1948 roku „Falszerze historii”, która była odpowiedzią na opublikowanie w Stanach Zjednoczonych zbioru dokumentów o stosunkach nazistowsko-radzieckich w latach 1939–1941. Ta ocena pozostawała od tamtej pory obowiązująca dla historyków radzieckich aż do 24 grudnia 1989 roku, kiedy to zjazd deputowanych ludowych uznał przedwojenne tajne protokoły radziecko-niemieckie za „prawnie bezpodstawne i nieważne od chwili ich podpisania”. Porozumienie monachijskie z roku 1938, które pozwoliło Hitlerowi na okupację okręgu sudeckiego Czechosłowacji, gdzie przeważała ludność niemiecka, było potwornym błędem Chamberlaina i Daladiera, choć byli oni przekonani, że podpisują umowę pokojową, Pakt Ribbentrop–Mołotow otwierał Hitlerowi drogę do wojny,

W takiej atmosferze moralno-politycznej pozostawało tylko definitywnie zamknąć sprawę katyńskich rozstrzelań. W marcu 2005 roku główny prokurator wojskowy Rosji Aleksandr Sawienkow oświadczył, że śledztwo zostało zakończone. „Na prośbę strony polskiej – powiedział na konferencji prasowej zwołanej z tego powodu – dokładnie zbadaliśmy wszystkie okoliczności i na podstawie wyników tych badań wydaliśmy odpowiednie orzeczenie sądowe. Sprawa karna została zamknięta z powodu braku znamion przestępstwa, ponieważ ludobójstwo narodu polskiego nie miało miejsca ani na poziomie państwowym, ani w sensie prawnym. Sprawa została zamknięta jako wojskowe przestępstwo służbowe, związane z przekroczeniem uprawnień służbowych”. „Nie było ludobójstwa – powtórzył raz jeszcze Sawienkow. – I nie będę podejmować dyskusji na ten temat”.

Ale to jeszcze nie wszystko. Strona polska nie może nawet w pełnym zakresie zapoznać się z materiałami zamkniętej sprawy. Według słów Sawienkowskiej, że 183 tomów sprawy 116 zawiera informacje będące tajemnicą państwową. Dlatego Polsce może zostać przekazanych tylko 67 tomów.

Zważywszy na takie nastawienie władz, nie należy się dziwić, że w Rosji rozmnożyły się i wyrosły jak grzyby po deszczu różnorodne obskurancie i odwetowe grupy i ruchy. Apologia organów represji i reżimu stalinowskiego osiągnęła rozmiary niespotykane nawet w latach andropowowsko-breżniewowskich. Poczesne miejsce w tym mętnym bajorze zajmują również próby powrotu do stalinowskiej wersji rozstrzelań katyńskich.

W kampanii tej biorą udział znani politycy, tacy na przykład jak były wysoko postawiony pracownik Prokuratury ZSRR, obecnie deputowany do Dumy Państwowej z ramienia Komunistycznej Partii FR Wiktor Iluchin. W jednym ze swoich wywiadów całkowicie neguje on winę NKWD i uzupełnia wersję komisji Burdenki informacjami o jakichś mitycznych, podobno odkrytych niedawno, ale ukrywanych przed opinią publiczną dokumentach dowodzących winy nazistów. Zdaniem Iluchina, oskarżenie przeciwko NKWD jest oparte wyłącznie na dokumentach „teczki nadzwyczajnej”, i po raz kolejny wyraża wątpliwość, czy są one autentyczne. Odwołuje się do zeznań znanego nam już Michieja Kriwoziercewa, do jakiegoś „oryginału protokołu przesłuchania niemieckich jeńców wojennych”, którzy przyznali się, że osobiście rozstrzelali Polaków². „Goebbels, wspominając w swoim dzienniku o Katyniu – konkluduje Iluchin – pisał, że zrobi z tego kolosalny skandal, który jeszcze przez wiele lat będzie dla Sowietów powodem wielu nieprzyjemności. Widocznie wiedział, że będzie miał gorliwych następców”³.

Iluchinowi wtóruje przeprowadzający wywiad: „Pisarz W. Żuchraj⁴, będący doktorem habilitowanym nauk historycznych, wskazuje, że przygotowa-

² Chodzi tu najwidoczniej o zeznania żołnierza Arno Dure. Był on jednym z oskarżonych na procesie generała Wehrmachtu Heinricha Remlingera, byłego komendanta Pskowa, który był sądzony przez trybunał wojskowy Leningradzkiego Okręgu Wojskowego w dniach 28 grudnia 1945 – 4 stycznia 1946 roku. Proces był otwarty, w tym też dla dziennikarzy zagranicznych. Ośmiu z jedenastu oskarżonych skazano na karę śmierci i publicznie powieszono. Arno Dure uniknął tego losu i dostał 15 lat katorżniczych robót, ponieważ oświadczył w sądzie, że brał udział w pochówkach Polaków rozstrzelanych w Katyniu. Jednocześnie zeznania jego były mętne i absurdalne, naszpikowane szczegółami niemającymi nic wspólnego z orzeczeniem komisji Burdenki, dlatego też nie wykorzystano ich w Norymberdze. W 1954 roku Dure oświadczył, że zmuszono go do zeznań przeciwko Niemcom. Innym Niemcem, którego zeznania zostały przedstawione w Norymberdze w formie pisemnej, był asystent profesora Buhtza Ludwig Schneider.

³ *Dossier* 2005, nr 40.

⁴ Generał-lejtnant Władimir Żuchraj, autor półbeletrystycznego bestsellera *Stalin: prawda i kłamstwo*.

nie i wprowadzenie fałszywek takiego rodzaju [jak postanowienie Politbiura z 5 marca 1940 roku – W.A.] mieści się w metodyce pracy wywiadu angielskiego. Pracują tam wspaniali specjaliści, wyposażeni w najnowocześniejsze urządzenia. Uważa on, że fałszywki, o których mowa, zostały wprowadzone do archiwów partyjnych przez agenturę zagraniczną w czasach zamętu po śmierci Stalina”. Najwidoczniej ani dziennikarz, ani Wiktor Iluchin nie wiedzieli, że zestaw dokumentów demaskujących NKWD liczy setki, jeśli nie tysiące dokumentów archiwalnych, zgodnych w najdrobniejszych szczegółach – sfałszowanie takiego ogromu dokumentacji nie udałoby się nawet wywiadowi angielskiemu, nie wystarczyłoby czasu na zajęcie się szpiegostwem. Zresztą, kiedy zobaczyłem nazwisko autora, od razu wszystko stało się dla mnie jasne – to ten sam redaktor „Litieratnoej Gaziety”, który kiedyś, jeszcze w czasach Gorbaczowa, zabronił mi uczestnictwa w „półpodziemnych zebraniach”, na których rozważano temat katyński. I tak koło się zamyka.

Wątpię, czy warto wchodzić w polemikę z takim odrażającym autorem jak Jurij Muchin, który wyrobił sobie markę na „demaskowaniu” polskiej wersji Katynia. Należy trzymać się jak najdalej od autora, który udowadnia, że Amerykanie nigdy nie wylądowali na Księżycu i że zamiast Jelcyna Rosją rządził jego sobowtór, a do tego pisze w tonie historycznym i obraźliwym. Jednak i jego „demaskacje”, wszystkie co do jednej, zostały rzetelnie rozważone i obalone. Niemniej nadal płaczą się w rosyjskim Internecie, gdzie tematowi katyńskiemu jest poświęconych kilka forów, których uczestnicy piętrzą coraz to nowe góry nie wiadomo skąd wziętych „dowodów”.

Oto tylko jeden przykładzik poziomu tej polemiki.

Uważny Czytelnik:

Sądząc z zamieszczonego na waszej stronie dokumentu (następuje odsyłacz) kierownictwo ZSRR planowało w 1990 roku wypłacić żadaną przez Polaków rekompensatę w wysokości 5–7 miliardów rubli transferowych poprzez redukcję zadłużenia Polski u Związku Radzieckiego. Według obecnego kursu nie jest to mniej niż 11–13 miliardów. Czy coś wiadomo z notatek Jakowlewa i Szewardnadze o tym, jaka decyzja została wtedy podjęta przez Politbiuro lub KC KPZR? Znając zwyczaje Gorbaczowa i jego świty, można nie mieć wątpliwości, że polski dług został umorzony za zwykłą łapówkę, daną przez Polaków Gorbaczowowi, Jakowlewowi i Szewardnadze.

Siergiej Strygin, administrator forum:

Nie ma dostatecznych podstaw do tak daleko idących wniosków. Chociaż niemal na pewno ma pan trochę racji, ponieważ nie ma dymu bez ognia.

Siergiej Strygin jest przedstawicielem nowego pokolenia bojowników o „prawdę o Katyniu”. Nie ogranicza się tylko do produkcji pseudonaukowych tekstów. Ma organizację, tak zwaną Armię Woli Ludu, której aktywiści urządzają publiczne przedsięwzięcia w Moskwie. Jedną z najjaskrawszych akcji AWL była pikiet na skwerze obok ambasady Polski 4 listopada 2005 roku, o której rozpisywała się polska prasa. 30 marca 2006 roku Siergiej Strygin został przyjęty w Głównej Prokuraturze Wojskowej. Z ramienia prokuratury w rozmowie uczestniczyli generał-major prawa Walerij Kondratow i pułkownik prawa Siergiej Szałamajew, który zamykał śledztwo dotyczące Katynia. „W trakcie odbytej rozmowy – informuje Strygin na swojej stronie – strony zademonstrowały sobie wzajemnie zasadniczo przeciwstawne i wzajemnie się wykluczające rozumienie istoty sprawy katyńskiej”.

Indoktrynacja przynosi swoje trujące owoce. Zgodnie z ankietą ośrodka socjologicznego Lewada-centrum, w oczach obywateli rosyjskich Polska jest państwem nieprzyjazyms Rosji. Znajduje się w drugiej piątce krajów nieprzyjazyms razem z Ukrainą, Afganistanem, Irakiem i Mołdawią. Jeszcze w 2005 roku te pozycję zajmował Iran, a Polska była krajem przyjaznym. Do tej pory jest wymieniana wśród sojuszników Rosji w czasie II wojny światowej, ale jeśli w 2001 roku tak odpowiadających respondentów było 19%, to w 2004 już tylko 15%.

W nabitych sprzecznymi informacjami głowach obywateli Rosji w dziwny sposób egzystują obok siebie strach przed rozwojem faszyzmu i najbardziej wulgarny nacjonalizm: według ankiety Lewada-centrum, 53% obywateli kraju boi się faszyzmu, a jednocześnie 17% uważa, że już dawno przyszła pora, by wprowadzić w życie ideę „Rosja dla Rosjan”, a następnych 37%, że realizować ją należy „w granicach rozsądku”.

Szowinistyczne odurzenie moich współobywateli prędzej czy później minie. Pozostanie uczucie palącego wstydu za ludzi, którzy nie wiadomo skąd, ale zupełnie niezasłużenie znaleźli się u szczytu władzy. Za co znów Rosja musi tak cierpieć? Skąd spadło na nasze głowy to plemię, jak pisał Konstantin Leontiew, „nieokreślonego koloru i obłudnej petersburskiej podszewki”?

Ci ludzie cały czas mówią, że trzeba zapomnieć o dawnych urazach i zacząć wszystko od początku, od czystej karty. Ale sami nie są w stanie zapomnieć swojego niesławnego odwrotu z miejsc, do których nikt ich nie zapraszał.

Napisać historię na nowo nie jest trudno. Ale oszukać jej nie można, w rezultacie oszukany stajesz się ty sam.

Moskwa nie robi sekretu z wyników śledztwa – oświadczył z trybuny Dumy Państwowej ówczesny prokurator generalny Rosji Władimir Ustinow. I dodał, że deputowani, którzy mają dostęp do tajnych dokumentów, mogą zapoznać się z niedostępną częścią materiałów.

Ten godny Kafki komentarz został uzupełniony w listopadzie tego samego, 2005 roku o nowe wydarzenie. Na prośbę wdowy, po jednym z rozstrzelanych, o rehabilitację zmarłego Główna Prokuratura Wojskowa odpowiedziała, że z jej punktu widzenia rozstrzelania katyńskie nie były represjami politycznymi, dlatego też ich ofiary rehabilitacji nie podlegają.

Odpowiedź wywołała w Polsce oburzenie. W tym wypadku jednak zgadzam się z Główną Prokuraturą Wojskową. Ustawa FR o rehabilitacji ofiar represji politycznych zakłada polityczne motywy zbrodni i chociaż jakakolwiek, choćby nawet *quasi*-prawną, procedurę sądenia. Ani jednego, ani drugiego w sprawie katyńskiej nie było. I w ogóle jest dla mnie niepojęte, po co rodzinom ta rehabilitacja. Została ona wymyślona przez Chruszczowa w ramach powrotu do „leninowskich norm” sprawiedliwości i praworządności. Więźniów GUŁagu rehabilitowały te same sądy i często ci sami ludzie, którzy skazali ich na cierpienia – teraz po prostu zasalutowali i zaczęli wykonywać nowe rozkazy partii i rządu. Z taką samą łatwością, z jaką wcześniej udowadniali, że oskarżony jest terrorystą, szpiegiem i białogwardzistą, teraz dowodzili, że jest on wiernym leninistą, lojalnym wobec drakońskiego reżimu. I na nowo przyjmowali męczennika do partii.

Każdy, kto zajmował się badaniami nad organami represji i rehabilitacją ofiar reżimu, zgodzi się ze mną – jest to jakaś wstęga Möbiusa, błędzenie w zamkniętej przestrzeni. Za każdym razem, kiedy człowiek chce zobaczyć odwrotną, prawdziwą stronę wydarzeń, okazuje się, że znajduje się wciąż po tej samej stronie i chodzi w kółko. Właśnie dlatego nie udają się, mają jednostronny charakter próby rehabilitacji ofiar represji politycznych: komisje rehabilitacyjne rozpatrują sprawy w ramach tej samej absurdałnej logiki, w jakiej były one fabrykowane. Bucharin został zrehabilitowany i pośmiertnie przywrócono mu członkostwo w partii, a Jagoda, którego sprawa była rozpatrywana na tym samym procesie – nie. Pierwszy nie był pravicowo-trockistowskim spiskowcem, a więc drugi, jak z tego wynika, był – chciał obalić Stalina i przywrócić kapitalizm.

Rehabilitacja miała olbrzymie znaczenie dlatego, że osoby zrehabilitowane otrzymywały rekompensatę materialną za skonfiskowany majątek i za każdy rok więzienia (i jedno, i drugie – według szycerskich norm), prawo do otrzymania powierzchni mieszkaniowej, bezpłatne protezy zębowe... Ale przecież niczego takiego rodzinom ofiar Katynia nie potrzeba. Czego one chcą, po co próbują wyważać zamknięte na cztery spusty drzwi?

One po prostu chcą poznać prawdę, której do tej pory nie znają. Tak samo jak i my nie znamy prawdy o moskiewskich wybuchach⁵, przedstawieniu Nord-Ost i Biesłanie. I dopóki się nie dowiemy, nie będziemy w stanie wybaczyć.

Czy w ogóle możliwy jest sąd nad przeszłością – nie symboliczny, lecz realny, prawnie przekonywający?

Kiedy Cromwell i jego towarzysze broni uczynili sąd nad Karolem I, widać było ich nerwowość – nie przywykli do tego. Straszne było dla nich sądenie prawowitego monarchy: tylko patrzeć, a rozewrą się niebiosy i wydarzy się coś niedobrego. Ale jakoś się udało. Karol został ścięty, a po jedenastu latach parlament powołał na tron jego syna. Karol II miłośniczynie przyjął propozycję. Pierwszą rzeczą, jaką rozkazał, było wykopanie i powieszenie trupa Cromwella.

Ponieważ Anglicy już stworzyli precedens, francuscy rewolucjoniści nie mieli takich problemów. Powód, dla którego Ludwika trzeba koniecznie osądzić, Robespierre wyjaśnił Konwentowi z rozbijającą prostotą: „Jeśli król jest niewinny, to winni są ci, którzy go obalili”. Jakaż nienaganna logika!

W historii zdarzały się potworne hekatombę, za które nikt nie poniósł kary. Ani za handel niewolnikami, ani za kolonializm, ani za eksterminację rdzennych mieszkańców Ameryki Północnej i Syberii, ani za wojnę z zastosowaniem karabinów maszynowych maxim z nieznanymi prochu tubylcami, ani za zatrucie nieprzyjacielskich żołnierzy gazami bojowymi, ani za głód, ani za GUŁag nikt żadnej odpowiedzialności prawnej nie poniósł. Kogo sądzono za pierwszą wojnę światową? Ależ nikogo. Nawet rewolucje stały się humanitarne: obaleni monarchowie zwyciężonych państw spokojnie udali się na wygnanie i majątek ze sobą wywieźli całymi składami

⁵ Chodzi o wybuchy bomb w Moskwie, które stały się pretekstem do wznowienia działań wojennych w Czeczenii (przyp. red.).

kolejowymi. A przecież konwencje haskie o prawach i obyczajach wojny już istniały.

Nawiasem mówiąc, na paryskiej konferencji pokojowej w 1919 roku przywódcy zwycięskich krajów omawiali problem ukarania kajzera. Anglicy chcieli go powiesić, ale prezydent Stanów Zjednoczonych Woodrow Wilson przypomniał Lloydowi George'owi Karola I – już wystarczy, powiada, jednego już stracili, a potem poeci zrobili z niego męczennika. A więc może go zęścić, jak Napoleona? „Tylko nie na Bermudy – poprosił Wilson. – Sam chcę tam zamieszkać”⁶. Ostatecznie postanowiono nie mieć nic wspólnego z Wilhelmem, tym bardziej że Niderlandy zdecydowanie odmówiły wydania go. Nowemu rządowi Niemiec przekazano listę tysiąca osób oskarżonych o zbrodnie wojenne. Z nich przed sądem postawiono dwanaście osób, większość uniewinniono. Dwaj kapitanowie łodzi podwodnych, którzy zatapiali łodzie ratunkowe z rannymi, dostali po cztery lata; po kilku tygodniach uciekli z więzienia i już ich nie odnaleziono.

Kajzer dożył w błogości i zadowoleniu aż do 1941 roku, pisał pamiętniki, czytał Woodhouse'a, demaskował wszechświatowy spisek żydowski, triumfował z powodu dojścia Hitlera do władzy i umarł na kilka dni przed wtargnięciem wojsk niemieckich do Związku Radzieckiego.

I dopiero bestialstwa nazistów na terenach okupowanych zmusiły przywódców koalicji antyhitlerowskiej do poważnej zadumy nad koniecznością powołania sądu międzynarodowego. Churchill był przeciw, Stalin za, ale chciał przeprowadzić sąd według scenariusza procesów moskiewskich. Jedyne Amerykanie podeszli do sprawy z prawnego punktu widzenia, zaczęli zbierać dowody i opracowywać regulamin trybunału. Nawiasem mówiąc, wbrew opinii publicznej swojego kraju, która uważała, że przywódców Rzeszy trzeba po prostu powiesić bez żadnego sądu i śledztwa. To właśnie delegacja amerykańska nalegała, by zastosować procedury prawdziwego procesu sądowego z udziałem stron – nie dlatego, że chciała uniewinnienia oskarżonych, ale dlatego, żeby procesu nie nazwano później sądem zwycięzców. Mimo to i tak go tak nazwano.

Haski sąd nad Miloszewiciem można by nazwać farsą, gdyby nie przedczesna śmierć oskarżonego. Proces Saddama w Bagdadzie w ogóle jest śmiechu wart.

⁶ Margaret MacMillan, *Paris 1919*, New York 2001, s. 164.

Jeśli już sędzić, to trzeba to robić poważnie i uczciwie. Dlatego że powinna być też inna odpowiedź, oprócz tej, którą daje Bułhakow w finale wielkiej powieści:

Czy ktoś zapłaci za krew?

Nie. Nikt.

*Po prostu roztaje śnieg, wszędzie zielona ukraińska trawa, porośnie ziemię...
Bujnie zakłosi się zboże... Zadrzy nad polami upał i nie zostanie po krwi nawet ślad. Tania jest krew na czerwonych polach i nikt płacić za nią nie myśli.*

Nikt!

☆☆☆

W pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku w Rosji stały się modne wiersze Puszkina *Oszczercom Rosji i Rocznicą Borodina*. Fakt ten należy odnotować na „krwawych tablicach”, o których napisano w tych wierszach, to znaczy w historii stosunków polsko-rosyjskich. Pierwszy wiersz jest odpowiedzią „narodowym krasomówcom” Francji, którzy żądali od swojego rządu, by udzielił pomocy powstaniu polskiemu 1831 roku, drugi – odą na cześć zdobycia Warszawy przez wojska generała Paskiewicza, również zwróconą do Europy. W pewnych czasach radzieccy puszkiniści musieli dokonywać cudów kazuistyki, żeby zamazać antypolski sens tych wierszy.

Nie da się jednak wyrzucić słów z pieśni. W odróżnieniu od wiernopoddańczej pasji innych, u Puszkina upojenie krwawymi rozprawami było całkowicie szczere. Opisał w liście do Wiaziemskiego rozpaczliwe bohaterstwo Polaków w jednej z walk, dodaje: „To wszystko jest dobre w pryzmacie poezji. Ale, mimo wszystko, trzeba by było ich zdusić, i nasza powolność jest męcząca”. Książę jednak nie podzielał tych poglądów. Nazwał *Oszczercom Rosji* „wierszami szynelowymi”, objaśniając, że ma na myśli „wierszokletów, którzy chodzą w Moskwie w szynelu od domu do domu z odami gratulacyjnymi”. „Narodowi krasomówcy – pisze z niezmałym stoicyzmem – mogliby mu odpowiedzieć krótko i jasno: nienawidzimy albo, jeszcze lepiej, gardzimy panem, dlatego że w Rosji taki poeta jak pan nie wstydy się pisać i drukować takich wierszy”.

Surowy był książę Piotr Andriejewicz. Jak wyraził się jeden z jego współczesnych, „prześladował Puszkina za Polskę” bez żadnego pobłażania: „Niech

⁷ Michaił Bułhakow, *Biała gwardia*, tłum. Irena Lewandowska i Witold Dębowski, PIW, Warszawa 1989, s. 233.

pan sławi rząd za takie postęпки, skoro swędzą pana kolana i musi pan koniecznie pełzać z lirą w rękach”⁸. Ocena taka przeważała w społeczeństwie rosyjskim, w każdym razie w tych kręgach, których zdanie liczyło się dla Puszkina.

Fiodor Tiutczew (ten sam, który pisał o „szczególnym charakterze” Rosji i o tym, że nie można jej mierzyć zwykłą miarą) tworzył hymny na cześć Murawjowa – który krwawo stłumił drugie polskie powstanie, 1863 roku, i też ze szczerego serca. Bynajmniej nie był osamotniony, ale w środowisku ludzi niezależnych nie zyskał szacunku. Peterburski generał-gubernator Suworow, wnuk słynnego wodza, na propozycję podpisania się pod notatką powitalną dla „Wieszatiela” nie tylko odmówił, ale w dodatku nazwał Murawjowa „dzieciojadem” (*un croque-mitaine*). Oburzony wynalazca szczególnego arsyzna rosyjskiego zagrzmiął nawiedzonymi rymowankami:

Humanitarny wnuku wojowniczego dziada,
Och, wybacz nam, nasz księżę czarujący,
Że rosyjskiego czcimy ludojada
Rosjanie, my, Europę lekceważący!

W kwietniu 1866 roku, kiedy zaraz po zamachu Karakozowa na cara kraj ogarnęła atmosfera zażartej reakcji, Niekrasow, mając naiwną nadzieję, że uratuje przed likwidacją swoje czasopismo „Sowriemiennik”, przeczytał na obiedzie w Klubie Angielskim „madrygał” na cześć hrabiego Murawjowa. Tego samego wieczoru, po powrocie z obiadu, napisał pełne skruchy wersy:

Wróg triumfuje, zdumiony milczy
Wczorajszy druh, i tylko kręci głową...

Czasopisma nie udało mu się uratować. Wstyd towarzyszył mu do końca życia, choć nikt nie opublikował tego fatalnego wiersza.

Tak rzecz się miała dawniej. Dzisiaj w Rosji rozplenili się „mąciociele salonów”. Nie tylko nie wstydzą się swojej polonofobii, ale są wyraźnie zadowoleni z publicznego jej demonstrowania. „Jakże lubieżny jest ten ich patriotyzm” – pisał dalej o tym samym Wiaziemski. – Tylko ich połaskocz, a oni już

⁸ Aleksandr Turgieniew, list do brata Nikołaja do Londynu, wrzesień 1831. Kontynuacja cytatu: „Jako poeta myśli, że bez patriotyzmu w jego rozumieniu nie można być poetą. I dla poezji nie chce wyjść ze swojego barbarzyństwa”. Nikołaj Turgieniew odpowiedział: „Twoja opinia o Puszkynie jest słuszna; rzeczywiście, jest w nim jeszcze barbarzyństwo”.

zamykają oczy i marzą, że uwiedli pierwszą piękność świata”. Wspaniale powiedziane. Nigdy nie jest im wstyd – w ich organizmie nie ma gruczołu odpowiedzialnego za wytwarzanie fermentu wstydu. Wymyślili, żeby nazwać moskiewską ulicę Klimaszkina, przy której stoi ambasada Polski, imieniem Murawjowa i postawić tam pomnik swojego cielca, „Wieszatiela”.

W marcu 2005 roku władze Warszawy nazwały jeden z placów miejskich imieniem Dżochara Dudajewa. Latem tego samego roku w Warszawie skin-headzi pobili dzieci dyplomatów rosyjskich (dzieci miały 16–17 lat), co zostało odebrane w Moskwie prawie jako akt agresji przeciwko Rosji; śledztwa domagał się osobiście Putin. Po kilku dniach zaczęła się dyplomacja na pięści: w rosyjskiej stolicy pobito najpierw polskiego dyplomatę, a potem polskiego dziennikarza.

Kiedy haniebny rachunek walk na pięści został wyrównany, ludzie z zarządu Moskwy oświadczyli, że plan zmiany nazwy ulicy był żartem, co, oczywiście, jest jeszcze bardziej ohydne – ludzie, którzy są zdolni do takich żartów, bezpowrotnie przekroczyli granicę przyzwoitości.

W międzyczasie w Polsce obchodzono 85. rocznicę „cudu nad Wisłą” – rozgromienia wojsk Tuchaczewskiego na przedmościu Warszawy. Hasłem marszu Tuchaczewskiego było: „Przez trupa Polski – do rewolucji światowej”. Jednak klęska pod Warszawą zmieniła tok wojny. *Blitzkrieg* się nie udał. Po tej bitwie wojska bolszewickie w Europie tylko się cofały. Trzeba było zapomnieć o rewolucji światowej.

A w listopadzie 2005 roku przysłała kolej i na naszą radość: Rosja po raz pierwszy obchodziła jako święto narodowe dzień wypędzenia „polskich interwentów” z Moskwy, zastąpiło ono święto z okazji przewrotu październikowego. Nie dzień zwycięstwa nad Hitlerem, nie rozgromienie Tatarów, Liwończyków, chana krymskiego, Szwedów czy Francuzów, którzy też dotarli na Kreml, ale właśnie Polaków. Teraz jest to najważniejsze święto państwowe Rosji.

Prezydent Putin wystąpił z tej okazji z orędziem do narodu, wygłosił krótki wykład o tym, jak dzięki wypędzeniu „zagranicznych okupantów [...] położono kres smucie w Rosji, kres waśniom i sporom, rozłamowi i związanemu z nim upadkowi”. Jednym słowem, wygoń obcokrajowca i w kraju zapanuje pokój i raj. „Od tego heroicznego wydarzenia – głosił prezydent – rozpoczęło się duchowe kształtowanie kraju – wielkiego i niepodległego”. Jakąż to wszystko jest podłością polityczną!

Odnosi się wrażenie, że historii okresu smuty Władimir Putin uczył się z opery *Iwan Susanin* albo z filmu Pudowkina z 1939 roku *Minin i Pożarski*.

Oficjalna legenda, konieczna domowi Romanowów do legitymizacji ich władzy, od zarania dziejów kojarzyła się w świadomości Rosjan z pojęciem patriotyzmu. Ale i ten patriotyzm zawsze był służbowy.

Upływ lat spowodował, że już zapomniano, że car Dymitr, którego powitano w Moskwie biciem dzwonów i wiwatami umęczonego przez okres smuty, był Rosjaninem. Głównie Rosjanie stanowili również jego wojsko. Jego prawo do tronu nie było w żadnym razie kwestionowane. Nie był on polską marionetką. Jego stosunki z Zygmuntem III były nadzwyczaj złe.

Nowy car był pierwszym władcą rosyjskim, który zobaczył świat cywilizacji zachodniej i spróbował jej dóbr. Człowiek mądry i zdolny, powziął zamiar głębokich reform, które miały radykalnie zmienić oblicze carstwa moskiewskiego, unurzanego w barbarzyństwie przez zezwierżenie *opryczniny*; marzył o braterskim połączeniu dwóch wielkich narodów słowiańskich. Dymitr Samozwaniec był skrycie katolikiem. Widział siebie na czele chrześcijańskiej armii pokonującej Imperium Osmańskie – źródło głównego zagrożenia dla Europy w tamtych czasach. Stworzenie koalicji antyislamskiej było najważniejszym celem ówczesnej Europy. Pomyślna realizacja tego planu mogła przekształcić Moskwę w lidera ochrzczonego świata.

Wraz z wstąpieniem na tron Dymitra Rosja miała szansę wejścia do rodziny narodów europejskich – „integracji z Europą”, jak się mówi obecnie. Jednak nie było sądzono, aby tak się stało. Okno na Europę zarosło.

Patrioci prawidłowo zrozumieli prezydenta. W Dniu Jedności Narodowej zorganizowali w Moskwie „marsz prawicy”, którego uczestnicy nieśli transparenty z hasłem „Rosja dla Rosjan”. Tak jak kiedyś ciemni i zmęczeni nędzą poddani carstwa moskiewskiego, biorący udział w tym pochodzie wierzą, że całe zło Rosji pochodzi od obcokrajowców.

Tak właśnie żyjemy. To nie na naszej ulicy jest święto, ale na polskiej. Razem świętować nie umiemy.

Rosyjski filozof Władimir Sołowjow, zażarty zwolennik połączenia chrześcijaństwa zachodniego i wschodniego, uważał za „historyczny obowiązek” Rosji rozwiązanie problemu polskiego. „Rosja powinna czynić dobro narodowi polskiemu” – pisał. Zjednoczenie Kościołów chrześcijańskich było najświętszą nadzieją Jana Pawła II. Zmarły papież uważał rozłam w Kościele za karę za grzechy przeszłości i nieustannie starał się je odkupić. Czcząc mę-

czenników za wiarę, zaklinał, zwracając się do prawosławnych jedynowierców, aby pamiętali, w imię czego przeszli drogę cierpień zbudowaną przez władców pogańskich i ateistycznych: „jesteśmy zjednoczeni w tych męczennikach z Rzymu, ze Wzgórza Krzyży, z Wysp Sołowieckich, z tak wielu innych obozów zagłady. Jednoczą nas męczennicy, nie możemy nie być zjednoczeni”⁹.

Testament Jana Pawła II pozostanie jego dziedzictwem duchowym i prędeż czy później zostanie urzeczywistniony. „Rzeczywiste i wewnętrzne pogodzenie się z Zachodem – pisał Władimir Sołowjow – polega nie na podporządkowaniu się zachodniej formule, lecz na wolnym pogodzeniu się z tym początkiem duchowym, na którym zbudowane jest życie świata zachodniego”. Na takie pogodzenie się czas, jak widać, jeszcze nie nadszedł.

⁹ Jan Paweł II, List apostolski *Oriente lumen*, [w:] *Listy pasterskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 1997, s. 547.

INESSA JAŻBOROWSKA*

KIERUNKI I POGLĄDY W HISTORIOGRAFII ROSYJSKIEJ W SPRAWIE ZBRODNI KATYŃSKIEJ

Problemy historiografii – to oczywiście problemy sensu stricto naukowe, mające swoje podłoże historyczne i podstawę badawczą w historii historiografii. Sprawa Katyńska zarówno z tego punktu widzenia – jak i pod każdym innym względem – wymagała i wymaga nadal skrupulatnych badań oraz w każdym calu zasługuje wciąż na ich kontynuowanie. Problem naszej historiografiki tkwi w tym, że w ZSSR Sprawa Katyńska jako taka, jej skala i waga zagadnienia, w ciągu dziesięcioleci w ogóle nie istniały.

W jakich okolicznościach i kiedy problem Katynia przedostał się do świadomości Rosjan? Przecież chodziło o akta ściśle tajne, nawet falsyfikaty, w podrobionej postaci były absolutnie niedostępne.

Reasumując prace Komisji „do białych plam” w końcu lat 80-tych, przewodniczący jej rosyjskiej części Georgij Smirnow w książce *Nauki przeszłości* opisał swe wrażenia z pierwszych prób wyjaśnienia Sprawy Katyńskiej, którego stanowczo domagała się polska część komisji. Wydawało się, że najwyższy z możliwych poziom polityczny, jaki zaangażowany został w sprawę – gwarantuje prawdziwą odpowiedź. Okazało się jednak zgoła inaczej. Podejmując się

* Inessa Jaźborowska, historyk, dr prof. Instytutu Socjologii Rosyjskiej Akademii Nauk. Członek Komisji uczonych ZSSR i PRL do dziejów stosunków między obydwojoma krajami (1987–1988) i podkomisji rosyjskiej części tejże w Sprawie Katyńskiej, ekspert Głównej Prokuratury Wojskowej w Sprawie Katyńskiej i współautor tekstu Orzeczenia komisji ekspertów (2 sierpnia 1993 r.). Współautorka książek: I. Jaźborowska, A. Jabłokow, J. Zoria, *Katyn, Zbrodnia chroniona tajemnicą państwową*, Warszawa 1998; I.S. Jaźborowska, A.J. Jabłokow, W.S. Parsadanowa, *Katynskij syndrom w sowiecko-polskich i rosyjsko-polskich relacjach*, Moskwa 2001.

prowadzenia kwerendy katyńskiej, będący w kontakcie z odpowiednim wydziałem KC KPZR, przedstawiciel radzieckiej części komisji Oleg Rzeszewski z Instytutu Historii Powszechnej Rosyjskiej Akademii Nauk (RAN) regularnie zapewniał, że istnieje tylko jedno wiarygodne źródło – materiały Komisji Burdenki i inne dokumenty związane z jej działalnością. Georgij Smirnow nie od razu zorientował się, że Rzeszewski działa z premedytacją – z polecenia ideologów partyjnych. „Co to miało wspólnego z nauką? Nauka od początku nie miała tu nic do powiedzenia” – zanotował później Smirnow w książce.

W dodatku Smirnowowi czynniki polityczne wyraźnie sugerowały (o czym też szczerze i otwarcie napisał): zastosować jako przeciwwagę dla Sprawy Katyńskiej problem losu rosyjskich jeńców wojny 1920 roku.

Jednak, jako naukowiec z prawdziwego zdarzenia, Smirnow nie uległ naciskom, dał się przekonać, że prawda leży gdzie indziej. Wykorzystał swoje wcale niemałe wpływy, żeby archiwalia dotyczące zbrodni zostały mimo wszystkich zakazów udostępnione Walentynie Parsadanowej. Potem w ramach przygotowania do druku materiałów Norymbergi dotarł do nich Juri Zoria. A za jego namową poszła po jego śladach i Natalija Lebediewa.

W świadomości społeczeństwa rosyjskiego Sprawa Katyńska praktycznie zaistniała na przełomie lat 80–90 wraz ze zmianą sytuacji politycznej i stosunków dwustronnych – w kontekście poszukiwania prawdy o całokształcie wydarzeń z początków drugiej wojny światowej, w tym zbrodni utajnianej, także dla prawa i nauki, w ciągu wielu dziesięcioleci.

Jako pierwsi o Katyniu dowiedzieli się dziennikarze: Włodzimierz Abarinow („Literaturnaja Gazeta”), Giennadij Żaworonkow („Moskowskije Nowosti”), Lew Jelin („Nowoje Wriemia”), Nikołaj Jermołowicz („Izwestija”) i inni.

Podstawowe zadanie historiografii – poszukiwanie i publikowanie materiałów źródłowych, doprowadziło stopniowo do aktu przekazania Polakom 13 kwietnia 1990 r. pierwszych oryginalnych dokumentów katyńskich i przyznania się strony rosyjskiej do winy.

Wbrew pozorom z wielkim trudem udało się uzyskać zgodę Michaiła Gorbaczowa na przekazanie odnalezionych archiwaliów stronie polskiej. Natomiast wyraźnie uwidocznił się zamiar obniżenia rangi politycznej i moralnej tego wydarzenia, zwłaszcza komunikatu prasowego (TASS) oraz próba zredukowania ciężaru winy do odpowiedzialności organów ścigania.

Już 3 listopada 1990 r. rozporządzenie Prezydenta ZSSR (p. 9) polecało różnym instytucjom szukać materiałów o „szkodzie wyrządzonej stronie ra-

dzieckiej w stosunkach z Polską” i wykorzystać je „w rozmowach ze Stroną Polską o problematyce «białych plam»”¹.

W taki właśnie sposób pomysł „Antykatynia” nabrał oficjalnych rumieńców, chociaż jeszcze jawił się nieco enigmatycznie. Wkrótce sami wykonawcy tego pomysłu pokazali, co się kryje za niezbyt zrozumiałym określeniem.

Wydawało się, że droga dla pierwszych publikacji naukowych stała otworem. Ukazały się artykuły Walentyny Parsadanowej, Jurija Zori i Natalii Lebediewej², a wkrótce i pierwsza śmiała i uczciwa rosyjska książka, *Katynski labirint* Włodzimierza Abarinowa³.

Pierwsze naukowe i dziennikarskie prace Rosjan ukazały się drukiem równocześnie z polską monografią prof. Czesława Madajczyka⁴.

Jednakże rozstrzygnięcie problemu bynajmniej nie sprowadzało się do odnalezienia pliku dokumentów, uogólnienia i wniosków historyczno-naukowych. Skala i waga zbrodni zahaczały o szerszy krąg problemów, moralnych, prawnych i politycznych szczególnego znaczenia, co wkrótce ujawniło się w całej pełni.

W październiku 1992 r. zostały przekazane stronie polskiej i ogłoszone drukiem najważniejsze dokumenty decyzyjne sprawy⁵. Para odważnych prokuratorów w Głównej Prokuraturze Wojskowej – Aleksander Tretiecki i Anatol Jabłokow – odtajniła gro materiałów (z tak zwanego Specjalnego Archiwum i in.). Ustalenia śledztwa i ekspertyza naukowa dały odpowiedź na pytania o atrybucji zbrodni.

W Warszawie ukazał się wspólnie przygotowany pierwszy tom serii *Katyn. Dokumenty zbrodni*⁶. Z wykorzystaniem odtajnionych przez śledczych

¹ *Katyn. Dokumenty ludobójstwa: Dokumenty i materiały archiwalne przekazane Polsce 14 października 1992 r.* Warszawa, 1992.

² W. Parsadanowa, J. Zoria, *Katyn*, „Nowoje Wriemia”, 1990, nr 16; W. Parsadanowa, *K istorii Katynskogo diela*, „Nowaja i nowiejszaja istorija”, 1990, nr 3; J.N. Zoria, A.S. Prokopenko, *Niumbergskij bumierang*, „Wojenno-istoricieskij żurnał”, 1990, nr 7; J.N. Zoria, *Rieżyser katynskoj tragedii*, *Bierija: koniec karjery*, Moskwa 1991; N.S. Lebediewa, *Katynskaja tragedija*, „Moskowskie Nowosti”, 1990, nr 12; eadem, *I jeszcz raz o Katyni*, *ibidem*, nr 18; eadem, *O tragedii w Katyni*, „Mieżdunarodnaja żizn”, 1990, nr 5 i in.

³ W. Abarinow, *Katynski labirint*, Moskwa, 1991.

⁴ *Katynskaja drama*. Kozielsk, Starobielsk, Ostaszów, Moskwa, 1991.

⁵ *Siekrietyje dokumenty iz osobych papok: podgotowka publikacji i wstupitel'naja statja M.I. Siemiriagi*, „Woprosy istorii”, 1993, nr 1.

⁶ *Katyn. Dokumenty zbrodni. T.I. Jeńcy nie wypowiedzianej wojny. Sierpień 1939 – marzec 1940*, Warszawa, 1995.

Główniej Prokuratury Wojskowej i innych dokumentów. N.S. Lebediewa napisała książkę *Katyn: priestuplenie protiv cielowieciestwa*⁷.

Tymczasem w Moskwie na przeszkodzie wydania pierwszego tomu dokumentów stał nie tylko brak chętnych i pieniędzy, ale i stanowczy sprzeciw czynników wojskowo-historycznych, które wskazywały na wynikające, z ukazania tego tomu, szkody w dziedzinie „wychowania i patriotyzmu radzieckiego” oraz szerszenia „tradycyjnie nieprzyjaznego stosunku” Polaków do Rosjan. Autor oficjalnej recenzji, członek rzeczywisty Akademii Nauk Wojskowych, pułkownik W. Rybnikow, w kontekście wskazówek Gorbaczowa uznał druk tego tomu za możliwy wyłącznie w wersji skróconej i na zasadzie „sprzedaży związanej” – razem z dokumentami o represjach w stosunku do jeńców-czerwonoarmistów wojny 1920 roku czyli „Antykatyniem”.

Na prośbę Wiaciesława Bragina z ministerstwa kultury opracowałam zwrąta argumentację przeciwko tezom Rybnikowa. Pierwszy tom serii ujrzał światło dzienne. Niestety później reszta materiałów została poszatkowana i włoczona zamiast do czterech – do jednego tomu. W wydaniu polskim (pełnym) w kwietniu tego roku ku naszej wspólnej radości ukazał się ostatni, czwarty tom i projekt, chociaż w wersji rosyjskiej okrojony – został zakończony.

Szereg nowych aspektów problemu ukazały odtajnione dokumenty Biura Politycznego KC KPZR w kwestii polskiej za lata 1939–1944 – o jeńcach, represjach, deportacjach⁸. Do tego doszły materiały „Memoriału” pod tytułem *Represje przeciwko Polakom i polskim obywatelom*, A. Rogińskiego, A. Gurjanowa i innych⁹.

Na tych pracach kierunek poszukiwania materiałów archiwalnych – ściśle katynskich – praktycznie wygasł, pozostawiając na polu chętnych do grania na „Antykatyniu” – problematyce wojny 1920 r., chętnych do uprawiania agresywnej publicystyki historycznej.

Ten kierunek rozpoczęli: były dyplomata Jurij Iwanow¹⁰, historycy Irina

⁷ N.S. Lebediewa, *Katyn: priestuplenie protiv cielowieciestwa*, Moskwa, 1994; eadem, *Katyn: zbrodnia przeciwko ludzkości*, Warszawa 1998.

⁸ *Materiały „osoboj papki” Politbiuro CK RKP(b) – WKP(b) po woprosu sowietsko-polskich odnoszenij. 1923–1944*, Moskwa, 1997.

⁹ Wydane w Moskwie w 1997 r.

¹⁰ J. Iwanow, *Zadołgo do Katyn*, „Wojenno-istoricieskij żurnał”, 1993, nr 12; idem, *Zadołgo do Katyni. Krasnoarmiejcy w adu polskich tagieriej*, „Swobodnaja mysl”, 1995, nr 5; idem, *Tragedija polskogo plena*, „Niezwawisimaja gazieta”, 1998, 16 ijuła i in.

Michutina¹¹ z Instytutu Sławianoznawstwa RAN, Giennadij Matwiejew z Uniwersytetu Moskiewskiego¹², wojskowy historyk z ośrodka historyczno-archiwalnego i wojskowo-memorialnego przy Sztapie Generalnym Sił Zbrojnych FR Michaił Filimoszyn¹³. Piszą – lekceważąc źródła i argumenty poważnych naukowców obu stron, broniąc zawzięcie stalinowskiej wersji wydarzeń. N. Rajski w ślad za nimi przytoczył zmyślane maksymalne liczby – 110–165 tys. jeńców i w tym 60 do 80 tys. zabitych, zmarłych itd.¹⁴.

Giennadij Matwiejew, nawet uczestnicząc w wydaniu źródeł do wojny 1920 r. i będąc zmuszonym uznać liczby zmarłych jeńców rosyjskich za zawyżone¹⁵, nie uważał tematu za wyczerpany i z uporem godnym pożałowania, napastliwie kontynuował wątek „Antykatynia”¹⁶.

Liczbę 80 tys. (nawet wbrew 18–20 tys. u Matwiejewa) w ciągu kilkunastu lat powtarza w prasie gubernator Obwodu Kiemierowskiego, „zagorzały patriota rosyjski” Aman Tuleew, domagający się od Polski przeprosin za „Antykatynię”. Do niego i jemu podobnych nie przemawiają żadne argumenty naukowe – oni w swoim zaślepieniu zdają się w ogóle poważnych prac nie czytać. Im nie o to chodzi.

Ostatnio, 4 kwietnia 2007 r., w związku z konfliktem w sprawie rosyjskiej ekspozycji w Muzeum Auschwitz-Birkenau deputowany z ramienia partii komunistycznej FR prawnik Wiktor Iluchin, zastępca przewodniczącego Komisji Dumy Państwowej w sprawach bezpieczeństwa, w wywiadzie twierdził, że „Polska już od dawna próbuje wmówić stronie rosyjskiej, że w roku 1940 ZSSR rozstrzelał 21 tys. polskich oficerów, chociaż fakty historyczne są zupełnie inne”. Straszyl, że Polska będzie domagać się rekompensaty za „każde-

¹¹ I.W. Michutina, *Polsko-sowiecka wojna 1919–1920*, Moskwa 1994; eadem, *Tak skolko sowieckich wojennoplennych pogibło w Polsce w 1919–1921 gg.?* „Nowaja i nowiejszaja istorija”, 1995, nr 3 i in.

¹² G.F. Matwiejew, I.W. Michutina, *Polsko-sowiecka wojna 1919–1920 gg.*, „Nowaja i nowiejszaja istorija”, 1995, nr 4.

¹³ M. Filimoszyn, *Rossija żdiot otwietnego pokajanija: o żertwach polskiego plena 1919–1922 godow*, „Rossijskaja Fiedieracyja”, 1996, nr 11.

¹⁴ N.S. Rajski, *Polsko-sowiecka wojna 1919–1920 godow i sudba wojennoplennych, in-temirowannyh, zatożnikow i bieżencew*, Moskwa 1999, s. 66, 76 i in.

¹⁵ *Krasnoarmiejcy w polskom plenu w 1919–1922 gg. Sb. dokumientow i matieriałow*, Moskwa 2004, s. 11, 14, 24–26, 28.

¹⁶ G.F. Matwiejew, *Jeszczto raz o cislennosti krasnoarmiejcew w polskom plenu w 1919–1922 godach*, „Nowaja i nowiejszaja istorija”, 2006, nr 3, s. 47–56.

go” i suma rekompensaty „będzie przewyższała 20 mld dolarów. Chociaż udowodniono, że ich rozstrzelali Niemcy w lecie 1941 r.”¹⁷.

10 kwietnia 2007 r. „Niezawisimaja Gazieta” nawiązała, z tego samego powodu, do zamiaru A. Tuleewa – „pierwszego polityka rosyjskiego”, który nadał publiczny rozgłos sprawie jeńców, wbrew opinii „wąskiej grupki historyków-profesjonalistów” – utworzenia Instytutu Pamięci Narodowej dla zmobilizowania opinii publicznej Rosji¹⁸.

Na spekulację tego rodzaju niejednokrotnie odpowiadali naukowcy – P. Aptiekar, B. Sokołow i in.¹⁹. Ten wątek był specjalnie szeroko potraktowany w mającej rozgłos naszej (I. Jaźborowskiej i W. Parsadanowej) książce o syndromie wojny 1920 r. na przestrzeni prawie 90 lat²⁰.

W kręgach hołdującym przedwojennym tradycjom ideologicznym, wykorzystuje się każdy pretekst, żeby próbować wybielić niechlubne strony przeszłości. Obrońcy dawnych stereotypów ideologicznych – Jurij Muchin²¹, Stanisław Kuniajew i inni – nie dają za wygraną. Muchin ma czelność tytułować „naukowo-historyczną analizą” swoje paszkwile, o których zresztą będzie mowa w innym referacie. Kuniajew już trzykrotnie wydał antypolską książeczkę, *Szlachta i my*²², a w ubiegłym roku dołączył do niej teksty z książki J. Iwanowa, *Zarys dziejów rosyjsko-(radziecko-)polskich stosunków w dokumentach*, a także z książki Metropolity Wieniamina (Fiedczenkowa), *Duchowne oblicze Polski* (1939 r.)²³.

Dochodzenie prawdy o Zbrodni Katyńskiej Kuniajew określa jako „katyńską psychozę”. Ostro protestuje przeciwko kwalifikacji tej zbrodni jako ludobójstwa i zaprzecza winy władz radzieckich. Pisze: jeśli notatki Goebbelsa mogą być potraktowane jako falsyfikat, to „dlaczego postanowienia Biura Po-

¹⁷ W. Iluchin, *Polaki mogut sprosit s Rosji \$20 mld za Katyń*, Regions.ru/„Nowosti Federacji”.

¹⁸ P. Pospiełow, *Polaki chotjat dobitcja ot nas pokajanija za okkupaciju. A my ždiom ot nich pokajanija za Stszatkow i Tuchol*, „Niezawisimaja gazieta”, 10 kwietnia 2007 r.

¹⁹ P. Aptiekar, *Nienużnaja Antikatyni*, „Niezawisimaja gazieta”, 9 nojabria 1994; B. Sokołow, *Polsko-sowiecka wojna w pristrastnom oswieszczenii*, „Podmoskowie”, 25 maja 1995 i in.

²⁰ I.S. Jaźborowska, W.S. Parsadanowa, *Rosja i Polska: Syndrom wojny 1920 r. 1914–1918–1920–1987–2004*, Moskwa 2005.

²¹ J. Muchin, *Katynskij tabirint*, Moskwa 1995; tenże, *Антироссийская подлость. Научно-исторический анализ*, Moskwa 2003.

²² S. Kuniajew, *Szlachta i my*, Moskwa 2005.

²³ S. Kuniajew, *Russkij polonez*, Moskwa 2006.

litycznego z marca 1940 roku, które Jelcyń z przeprosinami za Katyń wręczył Polakom, my nie możemy uważać za falsyfikat?”²⁴. W argumentacji Iwanowa eksponuje się między innymi następujące tezy: „przyczyny Katynia nie są znane; brak szybkiego i jednoznacznego zakończenia sprawy świadczy o wątpliwościach odnośnie sprawców zbrodni”²⁵.

To głosi niestety nie tylko literat-szowinista. Wspomniany wyżej prof. Oleg Rzeszewski z Instytutu Historii Powszechnej RAN w listopadzie 2006 r. w trakcie polemiki wygłosił taki pogląd w Moskwie na obchodach 60-lecia procesu w Norymberdze.

Ta sytuacja w rosyjskiej historiografii i publicystyce historycznej była i jest w niemałym stopniu skutkiem zamrożenia Sprawy Katyńskiej.

Ponad 15 lat znajduje się w centrum zainteresowania i nie traci na znaczeniu aspekt prawny Sprawy Katyńskiej i związany z nim kierunek badań historyczno-prawniczych. Pierwszy projekt w tej dziedzinie powstał na początku lat 90-tych z inicjatywy znanego prawnika wiceprezesa RAN Włodzimierza Kudrjawcewa i przewidywał wspólne wydanie przez polskie Wydawnictwo Prawnicze i rosyjskie wydawnictwo „Juridiceskaja Literatura” studiów pod hasłem „Droga do prawdy”. Byłam przedstawicielką strony rosyjskiej w tym projekcie. Niestety w związku ze zgonem naczelnego redaktora N. Baderskowej projekt upadł. Ale pomysł chwycił – tyle że został zrealizowany przez samą polską stronę.

Rosyjska strona w składzie grupy śledczych i ekspertów GWP została sam na sam z przestarzałym, niedorzecznym prawem. Jej zmagania, kiedy ujawniła się w całej pełni wadliwość rosyjskiego systemu ustawodawczego i sędowo-prawnego, zostały przedstawione w naszej książce *Katyń – zbrodnia chroniona przez tajemnicę państwową*²⁶.

Ekspert Aleksander M. Jakowlew, profesor doktor nauk prawnych, napisał w przytoczonym w książce orzeczeniu, że Zbrodnia Katyńska „była czynem usankcjonowanym przez władze państwowe i partyjne, jednym z wielu w łańcuchu terroru zorganizowanego przez państwo”, i że „ocenie prawnej powinno podlegać również prawo, jego zgodność z uznanymi na forum mię-

²⁴ *Ibidem*, s. 164.

²⁵ J.W. Iwanow, *Ocierki istorii rosjsyjsko-(sowiecko-)polskich otnoszenij w dokumentach (otrywki iz knigi)*; S. Kuniajew, *Russkij polonez*, s. 266.

²⁶ I. Jaźborowska A. Jabłokow, J. Zoria, *Katyń. Zbrodnia chroniona tajemnicą państwową*, Warszawa 1998.

dzynarodowym podstawami prawnymi, które chronią przed zbrodniami przeciwko ludzkości”. Jakowlew zaproponował, by wzorować się na Statucie Trybunału Norymberskiego, który określa właściwe podstawy prawne, niezbędny system norm. „W oderwaniu od specjalnego kodeksu norm prawnych zbrodnie, jakich dopuszczono się w naszym kraju w ramach usankcjonowanego państwowego terroru, nie będą mogły zostać ocenione zgodnie z prawem” – podkreślał on.

Były podjęte wysiłki w kierunku zmiany podstaw prawnych na współczesne, postępowe – zamiast artykułów k.k. RFSRR w wersji z 1926 roku.

Kierownictwo GPW, a następnie Prokuratura Generalna FR, zakwestionowały proponowane kwalifikacje Zbrodni Katyńskiej, w tym ludobójstwo. Wynikło to z wielu przyczyn, zarówno prawnych, jak i politycznych. System prokuratury FR (a zatem i prokuratura wojskowa) w sprawach karnych kieruje się prawem karno-procesowym (k.p.k. RFSRR). Lecz kodeks karny (k.k. RFSRR) nie dysponuje artykułem, zgodnie z którym można by adekwatnie zakwalifikować Zbrodnię Katyńską.

Ponieważ Duma Państwowa FR jest kontynuatorką zasad prawnych, którymi kierował się II Zjazd Deputowanych Ludowych ZSRR, ten zaś 24 grudnia 1989 roku rozpatrzywszy sprawę paktu Mołotow–Ribbentrop przyjął uchwałę „O politycznej i prawnej ocenie radziecko-niemieckiego paktu o nieagresji z 1939 roku”, logiczne wydawało się przypuszczenie, iż właśnie najwyższe ciało ustawodawcze może i powinno ocenić jeden z najcięższych skutków tego paktu.

Rozpatrując równocześnie, na zasadzie więzi przyczynowo-skutkowej, następujące kwestie: pakt Mołotow–Ribbentrop i przyczyny rozstrzelania Polaków, udowodniony fakt, że organy NKWD ZSRR były sprawcami zbrodni określonych przez art. 6 Statutu Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze, działalność Komisji Specjalnej Nikołaja Burdenki, zachowanie delegacji radzieckiej na procesie w Norymberdze, a także ocena sformułowanego przez nią oficjalnego wniosku, w związku z powyższym, 18 stycznia 1995 roku, pełnomocnik prezydenta FR w Zgromadzeniu Federalnym Aleksander M. Jakowlew oraz jako ekspert GPW profesor Inessa Jaźborowska zwrócili się listem „W sprawie sfinalizowania Sprawy Katyńskiej” do szefa administracji prezydenta Siergieusza Fiłatowa.

Stwierdziliśmy w nim między innymi: „Rosyjskie wewnętrzne prawo, deklarując prymat prawa międzynarodowego, w wielu wypadkach nie dysponu-

je mechanizmami, które przekładałyby te akty na konkretny język prawa, nie przewiduje kwalifikacji prawnej i sankcji za masowe represje, zabijanie jeńców, ludobójstwo. Lecz tylko taka kwalifikacja mogłaby adekwatnie ująć ścigane prawem karnym tego rodzaju czyny...”. Wskazując mankamenty rosyjskiego prawa, jednocześnie podkreśliliśmy wagę ewentualnej pozycji czynników politycznych w tej sprawie, ponieważ sfinalizowanie sprawy katyńskiej jedynie na podstawie metod prawnych Rosji nie jest możliwe.

Związane z tą sprawą kompleksu problemów politycznych i moralnych w ogóle nie da się rozstrzygnąć za pomocą środków prawnych. Konieczne jest szersze polityczne przeanalizowanie tej sprawy na podstawie prawa międzynarodowego, stanowcze odcięcie się od zbrodniczych stalinowskich deformacji sowieckiej polityki zagranicznej ZSRR i metod masowych represji, wśród nich także ludobójstwa na narodzie polskim.

Finalizujący sprawę dokument polityczny, oparty na podstawach prawnych, zgodnie z ustaleniami traktatu podpisanego przez prezydentów FR i RP o budowaniu wzajemnych stosunków na zasadach prawa międzynarodowego, mógłby zostać ogłoszony jako oświadczenie (deklaracja) na najwyższym szczeblu władzy wykonawczej (prezydent) bądź ustawodawczej (Duma Państwowa).

Optymizmem napawał fakt, że uwzględniono nasze propozycje podczas opracowywania zatwierdzonego przez Dumę nowego kodeksu karnego FR, zwłaszcza w trakcie konstruowania artykułów o terminach przedawnienia odpowiedzialności karnej (wszedł w życie 1 stycznia 1997 roku). W rozdziale XII po raz pierwszy wprowadzono odpowiedzialność karną za zbrodnie przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości; wprowadzono również odpowiedzialność karną osób wykonujących jawnie bezprawny rozkaz.

Było to nie tylko odzwierciedleniem wymogów § 4 art. 15 Konstytucji FR, zgodnie z którymi ogólnie przyjęte normy i zasady prawa międzynarodowego są częścią składową systemu prawnego FR. W nowym kodeksie karnym FR przewidziana jest odpowiedzialność karna za planowanie, przygotowywanie, rozpętanie bądź prowadzenie agresywnej wojny (art. 353), stosowanie zabronionych środków i metod prowadzenia wojny (między innymi okrutne traktowanie jeńców bądź ludności cywilnej, deportacje ludności cywilnej itd. – art. 356), ludobójstwo (art. 357). Zgodnie z art. 78 i 83 k.k. FR wobec osób, które popełniły te przestępstwa, nie stosuje się przedawnienia.

Jednakże prawodawca, zapisawszy w kodeksie karnym FR, że ze względu na szczególne zagrożenie, jakie niosą przestępstwa, nie mogą one ulec przedawnieniu, nie zrobił takiego samego wyjątku dla tych samych przestępstw w myśl zasady, że prawo nie działa wstecz. Zgodnie z art. 10 nowego k.k. FR przepis prawny określający karę nie dotyczy przestępstw popełnionych przed nabraniem przezeń mocy prawnej. Jest to sprzeczne z art. 6 Statutu Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze z 8 sierpnia 1945 roku i z art. 2 konwencji o niestosowaniu przedawnienia w odniesieniu do zbrodni wojennych oraz zbrodni przeciwko ludzkości z 26 listopada 1968 roku i nie pozwala rozstrzygnąć problemu odpowiedzialności karnej za popełnienie tych zbrodni (art. 353, 356, 357, 358 nowego k.k. FR) w trybie sądowym.

Dla zwrócenia uwagi na braki i mankamenty rosyjskiego prawa i jego zastosowania przekazaliśmy z kolegą do wydrukowania w zbiorze, *Między przeszłością a przyszłością* artykuł o wnioskach odnośnie bezprawnego wykorzystania świadków w Katyniu²⁷.

Niestety prawo rosyjskie wciąż jest konserwatywne ponad wszelką miarę. W tej dziedzinie nic się nie zmienia na lepsze. Sprawa znalazła się w impasie.

Ewolucja świadomości historycznej jak i prawnej w dalszym ciągu jest w Rosji procesem skomplikowanym, pełnym sprzeczności. Zwalczają się nawzajem różne tendencje świadczące o żywotności ideologicznych tradycji totalitarnych i o trudnościach w weryfikowaniu istoty reżymu stalinowskiego oraz wypaczonego charakteru jego polityki zagranicznej. Przejawia się to zwłaszcza w interpretacji początku drugiej wojny światowej i poprzedzającego ją okresu, wywierając wpływ na potraktowanie Sprawy Katyńskiej.

Publikacje i dyskusje wciąż świadczą o rozpiętości ocen z tendencją do rehabilitacji Stalina. Wobec braku wiążącej prawno-politycznej kwalifikacji Zbrodni Katyńskiej pozwalają sobie nie liczyć się z faktami różni oficjale, trwający przy starej, stalinowskiej koncepcji i szerzący wątpliwości w tej sprawie.

Tak, były pierwszy sekretarz Związku Pisarzy ZSRR Włodzimierz Karpow w swoim „dziele całego życia” pod tytułem, *Generalissimus* udowodnił, że stalinowska wersja Zbrodni Katyńskiej uparcie nie chce schodzić ze sceny

²⁷ I. Jaźborowska, A. Jabłokow, *Katynskoe priestuplenie: barometr sostojanija prawa w ciewielocieskom izmierienii. Mieżdu prošłym i buduszczim*, Moskwa, 1999.

historycznej. Jego zdaniem wciąż nie ustalono kim są sprawcy zbrodni – „Niemcy lub enkawudziści”²⁸.

Przytoczywszy całą listę nieznaną Karpowowi publikacji o Katyniu, znany pisarz i krytyk literacki Walenty Oskocki dał mu ostrą odpowiedź²⁹.

Teraz wskażemy na pewne zjawiska w środowisku historyków.

Dyrektor Instytutu Historii Powszechnej Rosyjskiej Akademii Nauk (RAN) Aleksandr Czubarian stwierdził, iż poprzednią koncepcję usprawiedliwiająca pakt Mołotow–Ribbentrop dążeniem do zagwarantowania bezpieczeństwa ZSRR wyparła inna, zgodnie z którą przyczyną zawarcia paktu była dbałość o „tradycyjne geopolityczne interesy Rosji, które w ciągu wielu dekad lat a nawet stuleci determinowały jej politykę wobec Polski oraz nad Bałtykiem”. Usiłowano stworzyć nową eklektyczną koncepcję, która „połączyłaby nowe świadectwa dokumentalne i dawne ujęcia z nowym widzeniem rosyjskiej mocarstwowości”³⁰.

Przedstawienie podstawowych trendów historiografii rosyjskiej łatwo znaleźć w książce *Katyn – zbrodnia chroniona tajemnicą państwową*.

Z punktu widzenia merytorycznego owe trendy odzwierciedlają próby zmieszczenia się między ustaleniami nauki i trudnymi do przezwyciężenia stereotypami ideologicznymi, połączenia koncepcji wewnętrznie sprzecznych, bez żadnej logicznej oceny, z pominięciem zasadniczych wątków³¹.

Na specjalną uwagę zasługuje „ambitna” praca habilitacyjna Michaiła Mieltiuchowa, *Wojny sowiecko-polskie. Wojskowo-polityczna konfrontacja 1918–1939*. Nie trzeba specjalnie udowadniać jaki jest poziom naukowy tej książki, jeśli autor zignorował zarówno polskie archiwa jak i literaturę przedmiotu – nie tylko polską, lecz i nowszą rosyjską. Tok jego naracji – tylko tło dla ogólnego podsumowania: Katyn był sprawiedliwą zapłatą za polską poli-

²⁸ W.W. Karpow, *Generalissimus. Istoriko-dokumentalnoe izdanie w dwóch tomach*, t. 1, Moskwa, 2000, s. 408.

²⁹ W. Oskocki, *Spor na rubieżach wieków. Istorija literatury. Literaturnaja kritika. Izbrannye statji*, Moskwa 2005, s. 376–377.

³⁰ A. Czubarian, *Wojna i sud'by mira*, „Swobodnaja Mysl”, 1995, nr 2, s. 47.

³¹ *Siekriety Gitlera na stole u Stalina. Razwiedka i kontrrazwiedka o podgotówce niemieckiej agresji przeciw SSSR. Mart – ijun' 1941. Dokumenty iz Centralnogo archiwa FSB Rossii*, Moskwa, 1995, s. 6–7; *Organy gosudarstwiennoj biezopasnosti SSSR w Wielikoj Otieczestwiennoj Wojnie. Sbornik dokumentow, t. 1, Nakanunie, Kn. pierwaja (nojabr' 1938 – diekabr' 1940)*, Moskwa 1995, s. II, III i in.

tykę w stosunku do Rosji Sowieckiej³². Mieltiuchow ma habilitację już poza sobą.

Chyba nie trzeba mówić, że publikacje Matwiejewa i Mieltiuchowa już zostały krytycznie ocenione w naszej książce o syndromie wojny 1920 roku.

Obfitująca w objawy chęci udowodnienia nieznaczącej skali Zbrodni Katyńskiej, jej małego znaczenia, nieważności jej adekwatnej oceny pseudonaukowa publicystyka stała się bodźcem dla pogłębienia samodzielnej dziedziny badań naukowych – dziejów, dochodzenia do prawdy, ustalenia okoliczności, motywów i dowodów zbrodni w szerszym kontekście szeregu dziesięcioleci stosunków dwustronnych. Nie wypada pominąć książki trzech autorów – Inesy Jaźborowskiej, Anatola Jabłokowa i Walentyny Parsadanowej, *Syndrom Katyński w stosunkach sowiecko-polskich i rosyjsko-polskich*. Owocem pracy w tym kierunku stał się też referat na temat, *Współpraca historyków Rosji i Polski w dochodzeniu prawdy o Katyniu* wygłoszony w trakcie obchodów Dni Nauki Polskiej w Rosji w październiku 2001 r.³³

Żadna z poważniejszych rosyjskich prac naukowych, dotyczących stosunków rosyjsko-polskich, teraz nie ominie tematu Zbrodni Katyńskiej³⁴.

Żalotne pseudozakończenie Sprawy Katyńskiej wzbudziło wiele kontrowersji. Najważniejszym zjawiskiem w historiografii rosyjskiej stało się ukazanie reasumującego ważne wątki walki wokół tej sprawy sprawozdania materiałowego kierownika Administracji Prezydenta FR Sergiusza Fiłatowa (1993–1996), obecnie przewodniczącego Komitetu Wykonawczego Kongresu Inteligencji Rosyjskiej³⁵. Prezentacja pod hasłem „Katyn – ból nie tylko Polski, lecz i Rosji” odbyła się w Moskwie w Centralnym Domu Literatów 24 listopada 2006 r. z udziałem czasopism „Kolco «A». Litieraturnyj żurnał” i „Znamia”. Ona stała się pretekstem dla organizowania Katyńskiej konferencji, przeanalizowania sytuacji i zgłaszania nowych propozycji³⁶.

³² M.I. Mieltiuchow, *Sowiecko-polskie wojny. Wojenno-politiceskoje protivostojanie 1918–1939 gg.* Moskwa, 2001, s. 416–417.

³³ I.S. Jaźborowska, *Sotrudnicestwo istorikow Rossii i Polski w raskrytii prawdy o Katyni*, „Rossijsko-polskie naucznye swiazi w XIX–XX w.”, Moskwa 2003.

³⁴ Por. N.I. Bucharin, *Rossijsko-polskie otnoszenia: 90e gody XX wieka-naczalo XXI wieka*, Moskwa, 2007.

³⁵ S. Fiłatow, *Katyn – tragedija nie tylko Polczy, no i Rossij*, „Kolco «A». Litieraturnyj żurnał”, nr 34, s. 105.

³⁶ N. Gładkich, *Katyn – bol nie tolko Polczy, no i Rossii: Wiecier w Moskwie*, „Новая Польша”, 2005, nr 12, s. 59–61.

Autor przedstawił dokładną informację o dokumentach i faktach jakimi dysponował w latach 90-tych – przytaczając sprawozdanie Głównej Prokuratury Wojskowej, przedstawione im w Katyniu Orędzie Prezydenta Borysa Jelcyna z 3 czerwca 1995 r., notatkę przewodniczącego Komitetu Koordynacyjnego Wiaciestawa Bragina z 25 grudnia 1996 r. o memoriałach i problemach z tym związanych.

Bragin informował Administrację Prezydenta między innymi o antypolskiej „publicystyce”, o tym, że następcy katów starają się ich rehabilitować – udowodnić winę nie służb bezpieczeństwa ZSRR, a hitlerowców, chwytają się różnych prowokacji.

Sergiusz Fiłatow mocno podkreślił: „Katyń jest i widocznie jeszcze bardzo długo będzie teatrem ostrzejszej walki politycznej. Tematu Katynia nie da się zignorować i «zamknąć». I dalej: „Tragedia Katynia i tragedia jeńców – czerwonoarmistów nie może być przedmiotem handlu politycznego”³⁷. On ze smutkiem przyznał: „...Po latach okazało się że olbrzymia praca, którą podjęliśmy w administracji prezydenta, w rządzie, w ministerstwie kultury FR, nie przyniosła niestety tych skutków, do których myśmy dążyli. Ileż tajnych wewnętrznych sił pracuje – i bardzo aktywnie – żeby szerokie kręgi społeczeństwa nie dowiedziały się całej prawdy, a jeśli czegoś się dowiedzą, to te siły zrobią wszystko, żeby... zgasić zainteresowanie i zagmatwać sytuację”³⁸.

S. Fiłatow zakończył swój artykuł wezwaniem – nie przerywać działalności w tym kierunku³⁹.

W tym kontekście w żadnym wypadku nie można nie wskazać na systematyczną działalność Międzynarodowego Memoriału, która znajduje odzwierciedlenie w Internecie (www.memo.ru).

Ostatnim ważnym przedsięwzięciem była konferencja prasowa Memoriału 13 marca 2007 r. „Rehabilitacja ofiar Zbrodni Katyńskiej”⁴⁰.

Strona zawiera obfitą i pożyteczną informację dla wszystkich zainteresowanych w pomyślnym zakończeniu Sprawy Katyńskiej.

³⁷ S. Fiłatow, *Katyn – tragedia nie tylko Polacy, no i Rosji*, s. 106, 112.

³⁸ *Ibidem*, s. 93, 94.

³⁹ *Ibidem*, s. 121.

⁴⁰ Materiały por.: www.memo.ru.

ALEKSIEJ PAMIATNYCH

SPRAWA KATYŃSKA W ZWIĄZKU RADZIECKIM I W FEDERACJI ROSYJSKIEJ. WOKÓŁ ŚLEDZTWA OFICJALNEGO I POZA NIM

Aktywnie interesując się problemem Katynia od 1987 roku, poznałem wielu ludzi w Rosji i w Polsce, którzy w jakiś sposób przyczynili się do jego rozwiązania, nie tylko z racji oficjalnej funkcji, jak np. prokuratorzy z Głównej Prokuratury Wojskowej ZSRR-Federacji Rosyjskiej czy funkcjonariusze KC KPZR, ale również niezależni badacze, którzy z własnych pobudek zmierzali ku wyjaśnieniu prawdy.

Ze znanych dziś dokumentów wynika, iż wiosną 1989 roku kierownictwo partyjne ZSRR postanowiło zacząć zmieniać oficjalne stanowisko w sprawie Katynia¹. Okazało się, że absolutnie niezależnie od tych tajnych poczynań na szczeblu KC KPZR, nawet nieco wcześniej co najmniej kilka osób z własnej inicjatywy próbowało przełamać barierę milczenia i kłamstwa.

Natan Ejdelman – już nieżyjący wspaniały pisarz i historyk – był duszą i organizatorem kilku nieformalnych spotkań radzieckich i polskich filmowców i historyków. W przygotowanej przez Władimira Abarinowa z „Literaturnoj Gazety” relacji z takiego spotkania w Moskwie w kwietniu 1988 po raz pierwszy w prasie radzieckiej (na dwa lata przed oficjalnym przyznaniem się!) przytoczone zostały krótkie, lecz prawdziwe wypowiedzi o Katyniu².

¹ *Katyn. Dokumenty ludobójstwa*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa, 1992.

² Abarinow W., *Biełyje piatna: ot emocyj k faktam*, „Literaturnaja Gazeta”, 11 maja 1988 r.

W maju 1989 roku w popularnym tygodniku „Moskowskije Nowosti” ukazał się artykuł *Katyń: potwierdzić albo zaprzeczyć*³, oparty na źródłach zachodnich i polskich wydawnictwach drugiego obiegu – przede wszystkim, małej książeczce Leopolda Jerzewskiego (pseudonim Jerzego Łojka) pt. *Katyń 1940*. Razem z Aleksandrem Akuliczewym nie podejrzewaliśmy, oczywiście, że w pewnym sensie zostaliśmy wykorzystani przez władze, aby dać społeczeństwu radzieckiemu i polskiemu do zrozumienia, iż ówczesna oficjalna wersja zbrodni katyńskiej może wkrótce ulec zmianie. Polskie środki masowego przekazu błyskawicznie odreagowały na publikację, tego samego dnia artykuł został szczegółowo omówiony w głównym wydaniu wiadomości telewizyjnych, a kilka gazet centralnych przedrukowało go. Trzy tygodnie później w innym moskiewskim tygodniku, „Echo Planety”, pojawił się następny materiał na ten temat, pióra dziennikarza Grigorija Polegajewa. Kurtyna surowo chronionej tajemnicy państwowej zaczęła się usuwać. W tygodniku „Moskowskije Nowosti” wydrukowano obszerny artykuł historyka Natalii Lebediewej, własne dochodzenie dziennikarskie podjął Gennadij Żaworonkow z udziałem stałego korespondenta „Gazety Wyborczej” w Moskwie Leona Bójki.

Na przełomie sierpnia i września 1989 roku antystalinowskie stowarzyszenie „Memoriał” zorganizowało w Moskwie wystawę, poświęconą 50-leciu paktu Mołotow–Ribbentrop. Jeden z rozdziałów wystawy był poświęcony problematyce Katynia, po raz pierwszy w ZSRR zostały publicznie przedstawione zdjęcia z zachodnich publikacji z odnalezienia przez Niemców zbiorowych mogił w Katyniu, świadczących o odpowiedzialności ZSRR za tę zbrodnię. W trakcie przygotowania wystawy odczuwaliśmy pewne przeszkody ze strony rejonowych władz partyjnych, ale poważne zahamowanie tej inicjatywy oddolnej było już niemożliwe.

W związku z pięćdziesiątą rocznicą tragedii katyńskiej wiosną 1990 roku Moskiewski „Memoriał” zorganizował nową specjalną wystawę. Brałem udział w tej akcji. Nie będąc prawnikami wojskowymi ani historykami, raczej niewiele ryzykowaliśmy: zwykłych obywateli wypowiadających się niezbyt oficjalnie wówczas już nie wyrzucano z pracy, nie wsadzano do „psy-

³ Akuliczew A., Pamiatnych A., *Katyń: podtverdit' ili opowiergnut'*, „Moskowskie Nowosti”, 21 maja 1989 r.

chuszek” czy więzień – bo było ich już zbyt wielu. Poza tym przygotowana przez „Memoriał” wystawa pt. „Katyń 1940–1990” i towarzysząca jej nieformalna konferencja polskich i radzieckich historyków zbiegły się w czasie z oficjalnym uznaniem przez Moskwę odpowiedzialności NKWD za zbrodnię. W czasie przygotowań nie przypuszczaliśmy, że władze zamierzają wreszcie zmienić oficjalną wersję. Niektórzy z nas poczuli więc pewne rozczarowanie, gdy nagle ujrzeli zielone światło – po tych wszystkich utrudnieniach i szykanach, jakimi nęcano nas od czasu poprzedniej wystawy na temat paktu Mołotow–Ribbentrop.

Połowę ekspozycji stanowiły materiały krakowskiej wystawy „Zginęli w Katyniu” – materiały z Polski otrzymaliśmy dzięki pomocy komisarza wystawy Stanisława Jankowskiego oraz ówczesnego prezesa RTV Andrzeja Drawicza.

Tuż po przekazaniu przez Gorbaczowa dokumentów katyńskich generałowi Jaruzelskiemu (13 kwietnia 1990 r.), historyk wojskowy Jurij Zoria zapytał, czy nie chcielibyśmy dostać ich części na wystawę. Za jego radą zadzwoniłem do pracownika Wydziału Spraw Międzynarodowych KC KPZR Walentina Aleksandrowa, następnie za jego zgodą do dyrektora Archiwum Specjalnego – Anatolija Prokopienki. Już następnego dnia dokumenty były na wystawie. Dopiero teraz z opublikowanych wspomnień Jurija Zoria⁴ widać, jak bardzo niejednoznaczne było jednak w owym czasie stanowisko ludzi na górze i dlatego kopie przekazanych Polakom dokumentów były tak kiepskiej jakości. Parę miesięcy później, kiedy Jędrzej Tucholski przygotowywał swoje doniesienie opracowanie o Katyniu z listą rozstrzelanych oficerów, powstała potrzeba powtórnego kopiowania ponad stu stron, numery stron przekazano mi z Warszawy do Moskwy przez telefon. Od razu zwróciłem się do archiwum – i ta praca została wykonana w supertajnym Archiwum Specjalnym bez żadnych zwłok i za darmo. Tak szybko zmieniała się sytuacja polityczna w ZSRR.

Szczególnie zawiślana była polityczna intryga wokół najważniejszych dokumentów z Teczki Specjalnej, w tym uchwały Biura Politycznego WKP(b)

⁴ Zoria Ju., *Droga do prawdy o Katyniu*, w książce *Rosja a Katyń*, Wyd. KARTA, Warszawa, 1994.

z 5 marca 1940 o rozstrzelaniu Polaków. Informacja o tym, gdzie te dokumenty powinny się znajdować (na podstawie danych będących w posiadaniu grupy śledczej Głównej Prokuratury Wojskowej FR) została opublikowana na krótko przed wizytą Prezydenta Wałęsy w Moskwie w maju 1992 roku⁵. W tym artykule jako najbardziej prawdopodobne miejsce przechowywania uchwały Biura Politycznego został jawnie wskazany 6 sektor archiwum Prezydenta ZSRR, do którego grupa śledcza wciąż nie miała dostępu. Dopiero jednak pół roku później doszło do „szczęśliwego odnalezienia” tych dokumentów.

Polska strona miała też swój wkład w ujawnieniu dokumentów. Do warszawskiego Ośrodka „Karta” dotarła z Moskwy informacja, w którym archiwum i z jaką datą wydania przechowywany jest dokument zatwierdzający zbrodnię katyńską. Ośrodek „Karta” ogłosił to w prasie⁶.

Delegacja Federacji Rodzin Katyńskich, przebywająca w Moskwie z wizytą, zwróciła się do rządu rosyjskiego o ujawnienie tego dokumentu. Dalsze ukrywanie straciło sens. 14 października 1992 roku – w tonacji podniosłej – specjalny wysłannik Prezydenta Jelcyna Rudolf Pichoją wręczył zbiór dokumentów Prezydentowi Wałęsie. Po przekazaniu stronie polskiej materiały te zostały błyskawicznie – po upływie 10 dni! – opublikowane w języku polskim razem z faksymile oryginalnych dokumentów⁷.

Warto wspomnieć kilka nazwisk ludzi (było ich znacznie więcej), którzy dążąc do prawdy rzeczywiście ryzykowali, co najmniej własną karierą. Major zarządu KGB w Smoleńsku Oleg Zakirow, pracując w obwodowej komisji do spraw rehabilitacji ofiar stalinowskich represji, znalazł w 1989 roku ważnych świadków sprawy katyńskiej, w tym pracowników NKWD z tamtych lat. Już po pierwszych notatkach informacyjnych zabroniono mu zajmować się poszukiwaniami. Nie usłuchał. W znanym filmie dokumentalnym Marcelego Łozińskiego „Las Katyński” (listopad 1990 roku) wątek smoleński jest osnuty na

⁵ Jurij Orlik, *Nowyje dokumenty o rasstrele 15000 polskich wojennoplennych oraganami NKWD*, „Izwestia”, 2 kwietnia 1992.

[Korzystając z okazji, dodam, że Lech Wałęsa był pierwszym, który jako głowa państwa podczas wspomnianej wizyty złożył kwiaty na Łubiance – pod pomnikiem ofiar represji stalinowskich („Kamień Solowiecki”).]

⁶ Piotr Mitzner, „Rzeczpospolita”, 26 lipca 1992.

⁷ *Katyń. Dokumenty ludobójstwa*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa, 1992.

spotkaniach przygotowanych właśnie przez Olega, bo bez jego udziału zastrzeżeni świadkowie nie daliby się „rozgadać”. Dziennikarskie dociekania Gienadija Żaworonkowa z „Moskowskich Nowosti”, które zaowocowały kilkoma głośnymi publikacjami, również były częściowo oparte na informacjach uzyskanych od Zakirowa.

Działacze „Memoriału” z Tweru (dawniej Kalinina) Maren Freidenberg, Sergiej Głushkow, Jurij Szarkow i ich koledzy już na początku 1989 roku dowiedzieli się o masowych grobach w Miednoje. We wrześniu tego samego roku, na dwa lata przed ekshumacją, piątka memoriałowców zdołała potajemnie zrobić próbne wykopy – i to na terenie rekreacyjnym KGB! Wyniki ich poszukiwań, oczywiście, przyspieszyły przyznanie się miejscowych władz.

Decydującą rolę w wyjaśnianiu pełnej prawdy o Katyniu odegrał i najwięcej ryzykował pułkownik (dziś generał major) Aleksander Trietieckij, który w latach 1990–92 stał na czele grupy Śledczej Głównej Prokuratury Wojskowej. Prowadzone przez wojskowych dochodzenie mogło potoczyć się według dobrze znanego scenariusza: wszystkie działania z zastrzeżeniem „ściśle tajne”, z udziałem bardzo wąskiego grona specjalistów, w sposób wykluczający wszelką możliwość przecieku informacji. Trudno wyobrazić sobie, aby taki tok śledztwa mógł być pozytywnie odebrany w Polsce. Trietieckij jednak od samego początku śledztwa starał się prowadzić je z maksymalną otwartością, zapoznawać z jego przebiegiem (w ramach swoich możliwości prawnych, tzn. na mocy dwustronnej radziecko-polskiej umowy z 1957 roku o pomocy prawnej – te możliwości okazały się jednak bardzo szerokie) społeczeństwo polskie i radzieckie-rosyjskie. Strona polska stała się praktycznie równoprawnym uczestnikiem dochodzenia – zaowocowało to bardzo efektywną współpracą grup Aleksandra Trietieckiego i Stefana Śniezki.

Otwarty charakter śledztwa, pracowitość i upór grupy śledczej zmuszały władze i KGB do udzielania rzeczywistej pomocy, często wbrew nieukrywanej chęci przyhamowania śledztwa (mimo że prowadzono je na polecenie Prezydenta ZSRR M.S. Gorbaczowa). Znalazło to wyraz zwłaszcza w okresie prac ekshumacyjnych w Charkowie i Miednoje latem 1991 roku. Dzięki Trietieckiemu ekshumacje przeprowadzono w maksymalnie możliwym zakresie i z maksymalnie szerokim udziałem polskich ekspertów (praktycznie oni wła-

śnie prowadzili większość prac ekshumacyjnych), choć dla zakończenia „czynności śledczych” wystarczyłoby znalezienie jednego polskiego guzika – jak powiedział mi jeden z członków radzieckiej grupy pierwszego dnia w Miednoje. Sytuacja w trakcie prac ekshumacyjnych w Miednoje dodatkowo skomplikowała się z powodu sierpniowego puczu – próby przewrotu państwowego w Moskwie. Naczelnik Twerskiego obwodowego Zarządu KGB generał major W. Łakoncew zażądał od grupy śledczej przerwania prac i opuszczenia terenu rekreacyjnego KGB, gdzie były przeprowadzone ekshumacje. Ale ani radziecka grupa śledcza, ani grupa polskich ekspertów nie uległy presji. Te pełne napięcia dni oraz przebieg prac ekshumacyjnych opisane zostały w opublikowanych wspomnieniach Jędrzeja Tucholskiego, księdza Zdzisława Peszkowskiego, artykułach pozostałych członków grupy polskich ekspertów (patrz, na przykład, zbiorowe dzieło *Zbrodnia katyńska. Droga do prawdy*⁸). Bardzo ważną rolę w rosyjskim śledztwie katyńskim odegrał Konsul Generalny RP w Moskwie Michał Żurawski (patrz jego wyjątkowo interesujące wspomnienia w materiałach sesji Katyńskiej 2005 roku⁹).

W Moskwie opublikowano kilka książek o Katyniu. Na samym początku 1991 roku ukazał się 200-stronicowy *Labirynt Katyński* Władimira Abarinowa¹⁰, gdzie autor zebrał zarówno znane fakty historyczne, jak i rezultaty własnych poszukiwań świadków i dokumentów. Książka miała nakład 75 000 egzemplarzy i odniosła zasłużony sukces. (Kilka miesięcy temu ukazało się jej polskie wydanie¹¹, dla którego autor napisał duży rozdział o rozwoju tematu Katyńskiego w Rosji po 1990 roku. Znaczna część tego rozdziału została przedstawiona w niniejszym tomie).

Połowę książki pt. *Dramat Katyński*¹², wydanej trzy miesiące później, stanowiły przekłady znanych polskich publikacji (książki Czesława Madajczyka pod tym samym tytułem i polskiej ekspertyzy raportu komisji Burdenki),

⁸ *Zbrodnia Katyńska. Droga do prawdy*, pod red. M. Tarczyńskiego, „Zeszyty Katyńskie” Nr 2, Warszawa, 1992.

⁹ Żurawski M., *Odstąpienie prawdy katyńskiej*, w *Zbrodnia Katyńska. Polskie śledztwo*, „Zeszyty Katyńskie” Nr 20, Warszawa, 2005, str. 150.

¹⁰ Abarinow W., *Katyński labirynt*, Wyd. Nowostki, Moskwa, 1991.

¹¹ Abarinow W., *Oprawcy z Katynia*, Wyd. Znak, Kraków, 2007.

¹² *Katyńska drama*, Wyd. Politizdat, Moskwa, 1991.

w drugiej zaś połowie zamieszczono artykuły historyków: Natalii Lebediewej, Walentyny Parsadanowej, Jurija Zori i dziennikarza Giennadija Żaworonkowa. Ci sami autorzy opublikowali kilka obszerniejszych artykułów w prasie.

W 1994 roku ukazała się 350-stronicowa książka Natalii Lebediewej *Katyn: zbrodnia przeciwko ludzkości*¹³, w której została szczegółowo opisana historia obozów dla polskich oficerów oraz popełniona zbrodnia. Polskie wydanie książki ukazało się w roku 1998¹⁴.

W 2001 roku ukazała się bardzo informacyjna książka Inesy Jazborowskiej, Anatolija Jabłokowa i Walentyny Parsadanowej *Katyński syndrom w radziecko-polskich i rosyjsko-polskich stosunkach*¹⁵, zawierająca szczegółowe podsumowanie faktów historycznych, ewolucji stanowiska władz radzieckich i rosyjskich wobec Katynia, wyników rosyjskiego śledztwa (Anatolij Jabłokow należał do grupy śledczej Głównej Prokuratury Wojskowej ZSRR-Rosji). Ta rosyjska książka w znacznym stopniu pokrywa się z wydaniem w Warszawie w 1998 roku tłumaczeniem jej pierwotnej wersji, która po rosyjsku się nie ukazała, autorstwa Inesy Jazborowskiej, Anatolija Jabłokowa i Jurija Zori¹⁶.

W ubiegłym roku, niedługo przed śmiercią Gennadija Żaworonkowa opublikował wspomnienia o swoim dziennikarskim dochodzeniu w książce *O czym milczał las Katyński, gdy mówił akademik Andriej Sacharow*¹⁷.

Ważną rolę w publikacjach o Katyniu w języku rosyjskim na przestrzeni kilku lat odgrywa miesięcznik „Nowaja Polska” (redaktor naczelny Jerzy Pomianowski), w którym regularnie pojawiają się nowe materiały – np. w kilku numerach pisma zostały wydrukowane wspomnienia Olega Zakirowa.

¹³ Lebediewa N., *Katyn: prestuplenie protiv czelowieczestwa*, Wyd. Progress-Kultura, Moskwa, 1994.

¹⁴ Lebediewa N., *Katyn: zbrodnia przeciwko ludzkości*, Wyd. Bellona, 1998.

¹⁵ Jazborowska I., Jabłokow A., Parsadanowa W.S., *Katyński syndrom w sowiecko-polskich i rosyjsko-polskich relacjach*, Wyd. ROSSPEN, Moskwa, 2001.

¹⁶ Jazborowska I., Jabłokow A., Zoria Ju., *Zbrodnia chroniona tajemnicą państwową*, Wyd. Książka i Wiedza, Warszawa, 1998.

¹⁷ Żaworonkow G., *O czym milczał Katyński las, kiedy mówił akademik Andriej Sacharow*, Wyd. Dipak, Moskwa, 2006.

13 kwietnia tego roku w Warszawie odbyła się prezentacja ostatniego, czwartego tomu fundamentalnego zbioru dokumentów archiwalnych i innych świadectw na temat Katynia, wspólnie przygotowanego przez polskich i rosyjskich historyków oraz archiwistów (redaktorzy naukowci Wojciech Materski i Natalia Lebediewa). W języku rosyjskim skrócona wersja całego zbioru ukazała w dwóch tomach, wydanych w 1999 i 2001 r.¹⁸. Zbiór ten podsumowuje bardzo owocną współpracę naukowców dwóch naszych krajów oraz stanowi bazę dla przyszłych badań nad tematyką katyńską.

Warto wspomnieć też czekający na swoją kolej wielostronicowy rękopis już nieżyjącego prokuratora wojskowego Stiepana Radiewicza (Stefana Rodziewiczza) o prześladowaniach Polaków w Rosji. W ostatnich ponad dziesięciu latach bardzo starannie bada ten temat grupa aktywistów ze Stowarzyszenia „Memoriał” w Moskwie (Aleksander Gurjanow, Nikita Pietrow, Arsenij Roginskij i inni), działająca w stałym kontakcie z archiwistami rosyjskimi i z Ośrodkiem „Karta” w Warszawie. W Rosji opublikowano już kilka książek z wynikami tych badań (np. 250-stronicowy zbiór artykułów *Represje wobec Polaków i obywateli polskich*¹⁹), natomiast w Polsce – kilkanaście tomów tak zwanego *Indeksu Represjonowanych*, każdy tom dotyczy więźniów jakiegoś poszczególnego obozu jenieckiego na terenie byłego ZSRR. Pierwsze trzy tomy zawierają listy Polaków, rozstrzelanych, odpowiednio, w Katyniu, Charkowie i Kalininie. Działalność „Memoriału” w ostatnich dwóch latach, związana z wysiłkami o rehabilitację bezprawnie rozstrzelanych polskich oficerów, omawiana jest w niniejszym „Zeszycie Katyńskim” w artykule Aleksandra Gurjanowa. Moim zdaniem, sprawa rehabilitacji mogła być rozwiązana kilka lat temu, o tym pozytywnie wypowiedział się Prezydent Rosji Władimir Putin w styczniu 2002 roku podczas wizyty w Polsce²⁰. Niestety, od tej pory stosunki między naszymi krajami bardzo się pogorszyły, co odbiło się również na sprawie katyńskiej.

¹⁸ *Katyń. Plenniki nieobjawlennoj wojny. Dokumenty*, Fundacja „Demokracja”, Moskwa, 1999. *Katyń. Rasstrel. Syd' by żywych. Echo Katynia. Dokumenty*, Wyd. „Wes' Mir”, Moskwa, 2001.

¹⁹ *Represii protiv Polakow i polskich graždan*, Wyd. Zwenja, Moskwa, 1997.

²⁰ Patrz wystąpienie Prezydenta Putina i odpowiedzi na pytania na konferencji prasowej w Warszawie 16 stycznia 2002 roku – z oficjalnej strony Prezydenta Rosji w Internecie: http://www.kremlin.ru/appears/2002/01/16/0000_type63380_28775.shtml

W rosyjskim Internecie są trzy strony, poświęcone problematyce katyńskiej. Od 8 lat istnieje strona, założona przez matematyka moskiewskiego Jurija Krasilnikowa²¹, gdzie umieszczono podstawowe dokumenty, artykuły i kilka książek: słynne dokumenty z Teczki Specjalnej, sprawozdania z prac ekshumacyjnych w Katyniu w 1943 i 1944 r., książki Mackiewicz, Łojka, Abarinowa i inne materiały. Jako kontynuację tej strony w lutym tego roku Sergiej Romanow i ja założyliśmy nową stronę²², gdzie umieszczamy rozmaite dodatkowe dokumenty, często z ich faksimile. Np., już umieszczono faksymile wszystkich 70 stron dokumentów, przekazanych Polsce w 1992 r., niektóre wcześniej nie publikowane materiały Komisji Burdenki, 55 oryginalnych (w większości również nie publikowanych) zdjęć z ekshumacji w Miednoje w 1991 r. Trzecia rosyjska strona o Katyniu została założona kilka lat temu przez Siergieja Strygina²³, jednego z najbardziej aktywnych „muchincew”, zwolenników stalinowskiej wersji zbrodni katyńskiej (w nagłówku strony napisano „Prawda o Katyniu. Śledztwo niezależne”, ale to nie powinno wprowadzać czytelnika w błąd, polityczna orientacja strony jest jednoznaczna). Zalecą strony jest monitorowanie i szybkie umieszczenie rozmaitych nowości na temat Katynia z rosyjskich i polskich źródeł oraz umieszczenie rozmaitych katyńskich materiałów, które mogą być przydatne w dyskusjach zwolennikom dowolnych poglądów. Warto wspomnieć również jeszcze jedną stronę z kilkoma książkami o Katyniu²⁴, gdzie niedawno został umieszczony w całości jeden z najbardziej znanych zbiorów dokumentów – niemiecka „biała księga” o Katyniu „Amtliches Material zum Massenmord von Katyn” (Berlin, 1943).

Kilka lat temu na popularnej w rosyjskim Internecie stronie „Forum wojskowo-historyczne” przeprowadziłem badanie opinii uczestników forum o Katyniu. W ciągu dwóch dni mój komunikat z czterema pytaniami obejrzano ponad 800 razy. Bezpośrednio na pytania odpowiedziało 40 osób. 5/6 uważa, że temat Katynia dla stosunków rosyjsko-polskich nie jest aktualny, a 1/6, że jest. Na pytanie, czy trzeba zamknąć ten temat na poziomie politycznym i prawnym, zostawiając sprawę historykom, 4/5 odpowiedziało, że rzeczywi-

²¹ <http://katyn.codis.ru/> (strona Jurija Krasilnikowa)

²² http://community.livejournal.com/ru_katyn/ (strona Sergieja Romanowa i Aleksieja Pamiatnych)

²³ <http://www.katyn.ru/> (strona Siergieja Strygina)

²⁴ <http://katynbooks.narod.ru/>

ście niech tym się zajmują historycy. Co do sprawstwa mordu, 1/3 uważa, że Polaków zamordowało NKWD, 2 osoby są pewne, że to Niemcy, ale więcej niż połowa ma wątpliwości, Niemcy czy NKWD. A to są ludzie wykształceni, którzy interesują się historią, i nie jest to forum nacjonalistyczne.

Dziś, gdy w stosunkach państwowych między Rosją a Polską zrobiło się bardzo zimno, a prowadzone przez Główną Prokuraturę Wojskową Rosji śledztwo zostało umorzone z utajnieniem większości materiałów, wyniki podobnego badania wypadłyby, moim zdaniem, jeszcze gorzej, jeśli chodzi o wiedzę na temat Katynia. Sytuację próbują wykorzystać „muchincy”, zwolennicy stalinowskiej wersji, z którymi profesjonalni historycy nie chcą dyskutować – tak samo, jak fizycy czy astronomowie nie dyskutują z Muchinem o tym, czy Amerykanie lądowali na Księżycu. Na przykład, w czasopiśmie „Nasz Sowriemennik” niedawno ukazał się obszerny artykuł W. Szweda i S. Strygina²⁵, w którym autorzy bronią stalinowskiej wersji o odpowiedzialności Niemców za Katyń, przytaczając wyniki własnej „analizy” istniejących dokumentów i rozmaite inne „świadczenia”. Polskich źródeł autorzy praktycznie nie wykorzystują, ponieważ nie znają języka. Tym niemniej, moim zdaniem, artykuł nie powinien zostać bez odpowiedzi, ponieważ swoją niby naukową formą może wprowadzać w błąd czytelnika, nie mającego wystarczającej wiedzy.

²⁵ Szwed W., Strygin S., *Tajny Katyni*, „Nasz Sowriemennik”, Nr 2 i 4, 2007.

TADEUSZ RAWSKI

MUCHINOWSKA WIZJA POLSKI I ZBRODNI KATYŃSKIEJ

Ostatnie kilkanaście lat przyniosło wiele źródłowych publikacji dotyczących zbrodni katyńskiej, ogromnie poszerzając naszą wiedzę o sprawcach, metodach przez nich stosowanych i przede wszystkim o ofiarach zbrodni. Przez te lata trwało wpisywanie Katynia w powszechną i polską pamięć narodową, jako najtragiczniejszego losu Żołnierzy Polskich w służbie Rzeczypospolitej.

Prawda katyńska wciąż jednak dla wielu jest nie tylko przykra, ale wręcz groźna i ci za wszelką cenę pragną ją zdezwauować.

W niedługi czas po źródłowo-procesowym obaleniu trwającego blisko 50 lat kłamstwa katyńskiego, pojawiła się w Federacji Rosyjskiej grupa ludzi, która całkowicie zaprzecza ujawnionym faktom, a rosyjskie materiały źródłowe dokumentujące sowieckie sprawstwo zbrodni, ogłasza jako fałszyfikaty.

Katyń był, ich zdaniem, dziełem Niemców i tylko przez „fałszerstwo” służy jako pretekst do siania nienawiści do Rosji.

W całość tej filozofii wpisano szeroką akcję antypolską, obejmującą czas od X do XXI wieku. Jednym z czołowych jej przedstawicieli jest Jurij Muchin. On to skupiając się na problematyce Katynia głosi, że tzw. prawda katyńska jest w istocie fałszerstwem dokonany przez rosyjskich i polskich „gebbelsowców”. Jeszcze w 1996 r. opublikował „dzieło” *Katynskij detiektiw*, w którym przedstawił wstępną wersję o „fałszerstwach” w sprawie Katynia.

Dzieło to, jak powiada, spotkało się z kilkoma „niezycliwymi” recenzjami. O jednej z nich tak pisze w swej kolejnej pracy: „Marek Tarczyński, wybitny polski gebbelsowiec współczuje mi [pisząc] – «Muchin nie jest widocznie poważnym badaczem. Jego baza jest bardzo mała. Wątpię czy zna on

bibliografię Katynia. Wykorzystuje tylko książki wydane w języku rosyjskim. Ich razem jest tylko 3–4»”. Muchin na zarzut niekompetencji odpowiada – „Gdy pisałem *Katynskij dietektiw* to o Katyniu miałem tylko *Katynskuju dramu*, *Wojennyje archiwy Rossiji* i nie więcej niż dziesięć artykułów z dzienników i czasopism. W tej książce rozszerzyłem swoją «bazę»: jeśli idzie o Katyń to przeglądałem prawie wszystkie dokumenty”. Kończy to bojowo: „I co Lachy, czy wam to poważnie pomogło?”.

Nowa praca ma tytuł: *Antirossijskaja podłost'*. Jej tytuł został częściowo zdefiniowany: *Zbadanie fałszerstwa Sprawy Katyńskiej przez Polskę i Generalną Prokuraturę Rosji ma na celu rozpalenie nienawiści Polaków do Rosjan. W innym miejscu sens zawarty w tytule uzupełnia Muchin o istotny składnik – i rozpalenia wśród Rosjan pogardy do Polaków. To uzupełnienie jest właściwie najistotniejszą częścią myśli twórczej Muchina.*

Muchin przyjął następujące założenie. Niemcy po opanowaniu latem 1941 r. rejonu Smoleńska, wymordowali pod Katyniem oficerów polskich (których Stalin chciał wykorzystać do wystawienia wojska polskiego – T.R.). Następnie, w początkach 1943 r. Goebbels wykorzystał „odkrycie” miejsca ich pochówku do rozpętania wielkiej kampanii oszczerczej przeciwko sowieckiej Rosji. „Prowokacja Niemców w Katyniu była największą bitwą propagandy Niemiec z propagandą sprzymierzonych. Podważanie tego faktu i przypisywanie mordu katyńskiego władzom sowieckiej Rosji jest prowokacją rosyjskich i polskich grup gebbelsowców i kontynuacją goebbelsowskiej propagandy. Ci goebbelsowcy «fałszerze» dokumentów [...] biorą swojego czytelnika na haczyk. Wszędzie tam gdzie piszą o «rozstrzelaniu» Polaków i «powołują się na dokumenty» w dokumentach nie ma nawet wzmianki o rozstrzelaniu. Co więcej, i co dla fałszerzy jest szczególnie niedogodne: w tysiącach dokumentów z 1940 r. związanych z Polakami, nie ma najmniejszej wzmianki o tym, iż w marcu 1940 r. była stworzona jakaś «trójka», która skazała na rozstrzelanie prawie 26000 ludzi. Posłużę się przykładem. Znaleźliście dokument, iż Stalin w 1941 r. wyznaczył księdza Peszkowskiego na zastępcę Naczelnego Dowódcy Armii Czerwonej. Firma «Pichoja & Ko» przygotowuje tekst, znajdzie blankiet, postawi niezbędne pieczętki oraz uwagi i następnie «znajdzie» ten dokument w «Archiwum KC KPSS». Specjaliści z KGB dadzą na ten dokument «prawdziwe» podpisy Stalina i innych członków Biura Politycznego. GWP znajdzie piątkę «ekspertów», którzy za 100 dolarów na wszystkich zaświadczą pod przysięgą na Biblię, Koran, Talmud i Program

KPSS jednocześnie, iż ten dokument jest «prawdziwy». Rosyjska TV i prasa będą krzyczeć o sensacyjnym znalezisku. To wszystko dobrze, jest tylko jeden szkopuł – jeśli w setkach, tysiącach dokumentów z tej wojny o Peszkowskim w charakterze zastępcy Stalina nie ma najmniejszej wzmianki, to i głupcowi stanie się jasne, iż ten «prawdziwy» dokument jest lipą”.

Przytoczymy teraz „metodę” Muchina. Na s. 107 *Antirossijskoj podłosti...* pisze „iż kiedy 7 września Polacy zaproponowali Niemcom zawieszenie broni (a ich armia już mężnie uciekała przed Niemcami na wszystkich frontach) to i wówczas plan likwidacji Polski i przekazania ZSRR zachodnich obszarów Ukrainy i Białorusi nie był jeszcze bliski (rozwiązania w wersji niemieckiej – T.R.). Halder zapisał w Dzienniku: «Polacy proponują zacząć rozmowy. Jesteśmy do nich gotowi na następujących warunkach...». A u gen. Haldera jest to przekaz gen. Brauchitscha z odprawy u Hitlera. Podczas tej odprawy Hitler rozważał 3 warianty rozwiązań sprawy polskiej. A więc gdyby Polacy się zwrócili do Niemiec z taką propozycją. Ale tego nie było!!!”.

Przytoczyliśmy muchinowską metodę podważania wiarygodności dokumentacji Katyńskiej. Przy jej stosowaniu nie szczędzi on Rosjan, Generalnej Prokuratury Rosji i innych „bezmózgich” ludzi, takich jak Gorbaczow. Bo według Muchina to właśnie rosyjscy gebbelsowcy rozbili wielką Rosję i zeszmacili jej kierownictwo na czele ze Stalinem i Berią. Stalin – powiada Muchin – był za demokracją, w 1939 r. chciał zachować Polskę [ale sama szlachta Polska do tego nie dopuściła]. Stalin nie miał nic wspólnego z Katyniem dokonanym przez Niemców. To gebbelsowcy rosyjscy tacy jak Inessa Jaźborowska i polscy jak Bożena Łojek i Marek Tarczyński kłamliwie mu to przypisują.

Jednakże dla Muchina główny wróg to nie tylko owi gebbelsowcy ale Lachy jako takie. Czytając wywody Muchina odnosi się wrażenie, iż dla niego problem Katynia jest jakby detonatorem do – trudno znaleźć określenie – obnażenia podłości Lachów.

To co Muchin pisze o Polsce i Polakach to nienawiść, nienawiść, nienawiść. Spotkałem się z taką spiętrzoną nienawiścią we Lwowie w czasie okupacji, najpierw sowieckiej, kiedy na wszelkie sposoby potępiano „polskich panów”, a uciekając z Lwiewo Grodu w czerwcu 1941, NKWD pozostawiło setki zamordowanych w więzieniach: w Brygidkach, na Teatyńskiej. Później, w czasie okupacji niemieckiej, gdy przyszedł z kolei naród panów, było podobnie, a zapoczątkował ich pobyt mord polskiej inteligencji na Wzgórzach Wuleckich.

Wprowadzeniem dla Muchina do ukazania nicości Lachów jest cytat z geografii rosyjskiej z 1914 r. „U żadnego z narodów, być może nie było tak wielkich różnic społecznych jak u Polaków. Szlachta zawsze była oddzielona od narodu i w niej wykształciły się całkowicie odmienne cechy charakteru. Przywiązanie do przepychu, nieróbstwo (dzięki pracy pańszczyźnianej), którym towarzyszyły nieustanne rozrywki i miłość do rozkoszy i blichtru, co doprowadziło ich państwo do zguby. Państwo Lachów upadło wskutek tego, iż szlachta prowadziła hulaszczy tryb życia i była przekupna (daje przykłady z walki o sukcesję polskiego tronu, kiedy to «brała od wszystkich»). A w czasie rozbiorów co robiła? Przekonywała społeczeństwo, że trzeba chwycić za broń, a gdy przyszło do walki sama uciekała, zostawiając je na łaskę zwycięzców”. Podobnie było w 1939 r. „Oddała Polskę Niemcom – jawnym rasistom, uważającym Polaków za podludzi, a Polskę za sezonowe państwo”.

A co było w 1918 r. z tzw. odrodzeniem Polski? Muchin tak to przedstawia. „W państwach, które powstały we wschodniej Europie po pierwszej wojnie światowej, ujawnił się określony mankament w poglądach na państwo-wość. Zwykle państwa powstają w wyniku woli narodu, woli walki o swoje państwo. W narodzie kształtuje się wówczas pogląd, że państwo to skarb, który trzeba było wywalczyć i o które trzeba się bić. A Polska – pisze dalej – jak zresztą Czechosłowacja, Austria, Węgry i państwa nadbałtyckie, powstała w wyniku tego, że Ententa wykroiła dla niej kawałki ziemi z pokonanych Niemiec, Austro-Węgier i Rosji. To znaczy, iż Polakom państwo dostało się jako podarunek. Lecz podarunek bywa drogi, trzeba go chronić, narody troszczą się o jego los. A tutaj, na nieszczęście zaraz po odrodzeniu pojawiła się dla Polski możliwość [Muchinowi chodzi o wojnę polsko-rosyjską 1919–1920 r. – T.R.] ograbienia bezsilnej [nasze podkreślenie – T.R.] sowieckiej Rosji i Litwy, przy czym znowu dzięki wsparciu Ententy. Ukrainie i Białorusi odebrali Polacy znaczne obszary prawie całkowicie zamieszkane przez ludność ukraińską i białoruską, a Litwie odebrano kawałek ziemi z jej obecną stolicą Wilniusem”.

Ta Polska, która powstała jako podarunek Ententy, prowadzi po wojnie szaleńczą politykę. „[...] Same zwycięstwa w wojnach z sowiecką Rosją i Litwą zakręciły w głowie kołom rządzącym Polską. Wydawało się im, iż Polska jest tak silnym państwem, a oni sami tak mądrzy i zuchwali politycy, iż dla Polski nie ma problemów, których by sama nie mogła rozwiązać siłą”. Zawsze zresztą Polska będzie miała silnych protektorów, Anglię i Francję, którzy w razie jakiejś polskiej awantury, wyciągną ją z kłopotów. Ale ten polski chu-

ligan – jak pisze Muchin – nie był lojalny wobec protektorów. Zdradził ich trzykrotnie. Była bowiem Polska „hieną pola walki” – pisze Muchin powołując się na Churchilla. – Pierwsza to zdrada Francji podczas kryzysu czechosłowackiego (jak hiena sięga po Zaolzie, nawet uprzedzając Niemców). Druga wobec Anglii i Francji w związku z sojuszem polsko-rumuńskim, a trzecia, w 1939 r., kiedy to odrzuciła pomoc sowieckiej Rosji i przez to spowodowała wybuch II wojny światowej.

Wrzesień 1939 r. zajmuje ważne miejsce w oskarżeniach Muchina. To, że Polska odrzuciła pomoc sowiecką to szerszy aspekt polityczny, ale są i inne – powiada Muchin – pokazujące postawę „polskich panów”. „Anglia i Francja ogłosiły 1 września mobilizację, a 3 września weszły do wojny. 5 września Francja wypełniając swoje zobowiązania wobec Polski rozpoczęła częściową operację zaczepną. Polacy mieli utrzymać się przez pierwsze 15 dni, do czasu kiedy Francuzi rozpoczną natarcie w głąb Niemiec. Nie mogli tego dokonać i w kilka dni utracili zachodnie granice – czort z nimi! Cofajcie się na linię Narw–Wisła–San i tam się umacniajcie. Armię zmobilizowali – wszystko było – walczcie. Ale to jednak szlachta (...). Uciekła. Na czele z prezydentem Mościckim i Naczelnym Wodzem marsz. Rydzem-Śmigłym. Rząd polski porzucił rządzenie państwem i uciekł ze stolicy 5 września, a więc 5 września skończyło się państwo polskie. Rydz-Śmigły przerwał dowodzenie armią i uciekł z Warszawy w nocy na 7 września. Oznacza to, iż armia polska bez wodza przekształciła się w zdeorganizowane gromady uzbrojonych ludzi”.

Taki obraz wojny 1939 r. służy Muchinowi do uzasadnienia formuły Mołotowa o zniknięciu „bękarta traktatu wersalskiego”, czyli państwa polskiego. Zaprzeczają temu wprawdzie polscy prawnicy ale dla Muchina sprawa jest prosta. Pisze: „«Eksperci» z brygady Goebbelsa mądrze orzekli. «Z prawnego punktu widzenia nawet całkowita okupacja kraju nie przerywa istnienia państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego». – Nie znam, pisze, na ile «eksperci» dębali w nosie przed napisaniem tej głupoty. Sądzę, że długo, ponieważ na podparcie swojej myśli nie powołali się na żaden dokument prawny. Nie jest to dziwne, gdzie bowiem w jakimś dokumencie powiedziano, iż rząd danego państwa ma prawo porzucić swój naród podczas wojny i uciec za granicę. Myślę, że tylko w jednym dokumencie, w tajnym protokole Konstytucji Polskiej Republiki.

Z prawnego punktu widzenia – snuje dalej swój pogląd Muchin – «podmiotem prawa jest ten, kto ma prawo i ponosi odpowiedzialność». Jakie prawa

miał naród polski pod okupacją niemiecką i z rządem aresztowanym w Rumunii? [...] Jeśli jednak okupowana Polska pozostawała «podmiotem prawa międzynarodowego» to znaczy, iż wobec innych narodów ponosiła odpowiedzialność za to, co działo się na jej terytorium, a więc Polacy są zobowiązani płacić za los Żydów Izraelowi”.

Nie poszerzamy tego wątku. Jego istota jest jednoznaczna. Nie ma już Polski. Ta formuła była jednoznaczna – w Niemczech przez cały okres wojny, w czerwonej Rosji do...

Wiele miejsca poświęca Muchin armii polskiej z 1939 r. – po prostu się rozbiegła. Niemieccy cywile i wojskowi przeważali nad polskimi pod względem męstwa i waleczności sto razy. „Armię polską wzorca 1939 r. można umieścić w księdze Guinnessa jako najmniejpotrzebniejszą armię świata”.

Wprawdzie później, po wrześniu, Polacy wystawili jakieś wojsko, ale jakie? W sowieckiej Rosji było od 75 do 90 tys. w armii Andersa. Ale wojsko to w dniach Stalingradu „zbiegło” przez Morze Kaspijskie na Bliski Wschód i dopiero w maju 1944 r. wzięło udział w bitwie pod Monte Cassino, a więc po 3 latach bezczynności. Pod Monte Cassino gen. Anders ze „swoimi wyróżniającymi się żołnierzami, służbą patrolowo-wartowniczą stworzył Niemcom znośną sytuację”. Dodaje przy tym, iż „istnieje pogląd, iż sprawa ta wynikała z tchórzostwa gen. Andersa”.

Lepiej biło się kolejne wojsko wystawione na Wschodzie – z czasem 400 tys. – przez Lenino – Warszawę doszło do Berlina. Ale nie było ono czysto polskie. Stalin bowiem chcąc uniknąć kolejnego zbiegostwa, skierował do niego z sowieckiej armii 20 tys. generałów i oficerów. Ale i w tym wojsku wystąpiły cechy ujemne właściwe Polakom – mordowanie jeńców.

Bo Muchin wiele miejsca poświęcił morderstwom dokonanych przez Polaków.

Jest to bowiem „rzecz obca Rosjanom... Rosjanie nie tylko nigdy nie zabijali jeńców, ale nawet nie czynili z nich źródła dochodu, dlatego, iż rosyjska mentalność nie pozwalała tego czynić”. Dla Polaków natomiast jest to specjalność.

„Bo Polacy powtarzam – pisze – są w pełni ludźmi zachodu i sprawia im przyjemność zabijanie bezbronnych i bezorężnych, a szlachta nawet się tym chwali (...). Dopóki Polska była uważana za naszą siostrę, sowiecka propaganda milczała. Ale teraz, na koniec, nie tylko S. Kunajew ale i prorezimowa prasa pisze o tym: «Masowe rozstrzeliwania rosyjskich jeńców w 1919–1920 r.»

to nie propagandowy wymysł, jak to starają się przedstawić niektóre polskie środki masowego przekazu. Są na to świadectwa samych Polaków. Np. A. Wielowiejski w popularnej «Gazecie Wyborczej» (z 23 lutego 1994 r.) pisał o rozkazach gen. Sikorskiego (przyszłego premiera Polski) rozstrzeliwania z karabinów maszynowych 300 rosyjskich jeńców wojennych, a także gen. Piaseckiego niebrania do niewoli żołnierzy rosyjskich. Są także informacje o innych podobnych wypadkach”.

„Na podstawie istniejących dokumentów – ciągnie dalej Muchin – można podać następujące wyliczenia. Ogólnie w polskiej niewoli znalazło się co najmniej 120–130 tys. ludzi. Tylko 69 tys. z nich repatriowano, 5 tys. przeszło do «białych formacji», 1 tys. pozostało w Polsce na stałe, a zmarłych w obozach otrzymujemy ogromną liczbę 50–60 tys. ludzi”. Trzeba przyznać, iż Muchin w danym wypadku jest ostrożny. Nie pisze, jak niektórzy inni, że zostali zamordowani, pisze zmarli.

A co Polacy wyczyniali podczas II wojny światowej? Mordowali! Jako koronny dowód „przyjemności” Polaków Muchin wyciąga sprawę Bydgoszczy. Tam 3 września Niemcy dywersanci otworzyli ogień do wycofujących się żołnierzy polskich. W związku z tym jednostki polskie podjęły próbę zlikwidowania dywersantów, która tylko częściowo się powiodła... Muchin idąc śladem mistrza Goebbelsa, przedstawił to jako masakrę niemieckich kobiet i dzieci. „Gdy Niemcy 3 września przyszli do Bydgoszczy, zobaczyli ulice i place tego miasta pokryte trupami niemieckich kobiet i dzieci. Może nie jest to – pisze dalej – przypadek, ale właśnie 3 września Rydz-Śmigły dał armii rozkaz uciekania do Rumunii”.

Muchin podsumowuje Bydgoszcz następująco. „Ściśle rzecz biorąc, pierwszym przykładem zbrodni wojennej przeciwko ludności cywilnej czasu Drugiej Wojny Światowej było zniszczenie hiszpańskiego miasta Guernica przez lotnictwo niemieckie. Ale Trybunał Norymberski początek wojny liczył od Anszlusu Austrii i zagarnięcia Czechosłowacji. Jako przykłady przestępstw przeciwko ludności cywilnej w Trybunale przytoczono rozstrzelanie ludności białoruskiego Chatyna, czeskich Lidic, francuskiego Oradour. Jest to niesłuszne. Nie należy odbierać Polakom tej sławy. Oni nie tylko rozpętali Drugą Wojnę Światową ale i dokonali pierwszego w tej wojnie bestialstwa przeciwko ludności cywilnej – wyrznęli niemiecką ludność Bromberga i Szulic”.

Muchin podkreśla, iż w czasie Drugiej Wojny Światowej Polacy i pod tym względem się nie zmienili. Posługuje się przy tym meldunkiem znane-

go nam skąd inąd gen. Sierowa. Otóż ten Sierow meldował 5 marca 1945 r. „Ze strony żołnierzy polskiej 1 armii zauważono szczególnie okrutny stosunek do Niemców. Jest wiele danych o tym, iż wziętych do niewoli żołnierzy niemieckich nie doprowadzają do punktów zbornych, ale rozstrzelują ich po drodze. Dla przykładu: na przednim skraju 2 pułku piechoty wzięto do niewoli 80 niemieckich żołnierzy i oficerów. Podczas konwojowania ich do punktu zbornego doprowadzono tylko dwóch jeńców, resztę rozstrzelano. Pozostałych dwóch jeńców zdążył przesłuchać tylko dowódca pułku. Kiedy ich skierował na przesłuchanie do swojego pomocnika od spraw wywiadu, to po drodze i tych dwóch rozstrzelano. Zastępca dowódcy 4 dywizji piechoty do spraw politycznych ppłk Urbanowicz w obecności oficera zwiadu swojej dywizji rozstrzelał 9 jeńców, którzy dobrowolnie przeszli na naszą stronę”.

Ponieważ zarówno dowódca 2 pp ppłk Wiktor Sienicki jak i zastępca dowódcy 4 DP ppłk Józef Urbanowicz przyszli do naszego wojska z Armii Czerwonej, powstaje pytanie czy przynieśli to z Armii Czerwonej, czy nauczyli się w Wojsku Polskim? Mamy nadzieję, że w kolejnej pracy tę naszą wątpliwość Muchin wyjaśni.

Po Wrześniu 1939 r. „przeklęta szlachta polska utworzyła za granicą rząd Polski na emigracji i uczyniła wszystko, ażeby Druga Wojna Światowa toczyła się w najbardziej ciężkiej i krwawej formie, ponieważ niezwłocznie sprzedała Francję, Anglię a następnie ZSRR, pozostając podłą posłuszną europejskich państw osi. Uzasadnione to jest następująco:

1. Polska w listopadzie 1939 r. wypowiedziała wojnę ZSRR i rozpoczęła działania partyzanckie na jego terytorium – zabijając ludzi radzieckich, przeciwników państw osi i przyszłych wyzwolicieli Polski.

2. Z chwilą napaści europejskich państw osi na ZSRR Polska przerwała wojnę partyzancką przeciwko Niemcom.

3. Polska wyprowadziła z wojny przeciw Niemcom umundurowaną i wyposażoną przez ZSRR armię Andersa i nie skierowała jej na front do czasu, gdy stało się jasne, iż sojusznicy wygrają wojnę i zwyciężą bez udziału śmierdzącej szlachty.

4. Polska zabezpieczyła Niemcom możliwość zorganizowania kampanii propagandowej, która spowodowała zaostrenie się wojny i śmierć dodatkowych milionów ludzi poprzez:

– ukrycie przed ZSRR w 1941 r. faktu, iż jeńcy polscy są zabici, (?),

- włączenie się do kampanii propagandowej Goebbelsa w sprawie katyńskiej,
- przemilczała wyniki śledztwa katyńskiego sowieckiej komisji.

5. W przededniu wyzwolenia Polski przez wojska sowieckie szlachta zebrała w Warszawie i wydała Niemcom tych polskich patriotów, którzy by mogli pomóc Armii Czerwonej w wyzwoleniu Polski”.

Dla naszego samopoczucia może być pocieszeniem to, iż Muchin równie bezpardonowo traktuje korpus oficerski sowieckiej armii. Podobnie jak Józef Stalin uważa on, iż w ZSRR była „piąta kolumna” tak jak w Hiszpanii, Francji, Anglii i Stanach Zjednoczonych. Tam się z nimi bezpardonowo rozprawiono i tak jak w tamtych państwach ulegała ona likwidacji w Rosji sowieckiej dzięki tzw. „czystkom”.

Opinia Muchina jest jednoznaczna. Zgładzenie 30 tys. kadry dowódczej Armii Czerwonej w ramach „czystek” było słuszne i na miejscu. Ta wielka grupa kadry wojskowej to była „piąta kolumna”. „Ale – pisze Muchin – czystka nie została doprowadzona do końca, do początków wojny (do czerwca 1941 r. – T.R.) nie udało się jej całkowicie zniszczyć. Ponieważ uszczerbek obronności spowodował, później ułaskawiony, przyszedł marszałek Merckow. Poważnie naruszył plan mobilizacyjny ZSRR. W związku z tym Armia Czerwona weszła do wojny w warunkach braku transportu samochodowego, artylerii dywizyjnej itd. Przedwojenne dowództwo Sił Powietrznych pozostawiło lotnictwo Armii Czerwonej bez łączności radiowej i w rezultacie bez ustalonych zasad dowodzenia w walce. Zdrajca [nasze podkreślenie – T.R.] dowódca Frontu Zachodniego Pawłow wraz ze swoim sztabem pozostawił w Brześciu pod uderzenie niemieckie trzy dywizje, nie postawił wojsk Frontu w stan gotowości bojowej, co spowodowało ciężkie straty na kierunku głównego uderzenia Niemców w 1941 r. Straty sowieckiego narodu wskutek szkodliwej działalności tych wojaków «piątej kolumny» należy oceniać na miliony ludzi”.

Muchin w swojej pracy *Antimossijskaja podłost’*, szkaluje nie tylko Polskę i Polaków w oczach Rosjan, ale także własną kadrę dowódczą, zwłaszcza tę najbardziej wartościową, zgładzoną w „czystkach” lat 1937–1938 – 30 tys. ludzi. Uważa za nieszczęście, iż nie wszystkich wówczas wymordowano. Bo pozostali to tacy zdrajcy jak Pawłow. Tak! Podczas śledztwa „przyznali się” do wrogiej działalności. Tak było wypisane w projekcie wyroku, jeszcze przed „rozprawą” podanym do zatwierdzenia Stalinowi. Ale Stalin, na którego roz-

kaz postanowiono zgładzić dowództwo Frontu Zachodniego polecił usunąć te „bzdury”, jak określił, z treści wyroku. W 1956 r. zespół Sztabu Generalnego Armii Sowieckiej uznał ten wyrok za niesłuszny. A Muchin przytacza jako argument nawet to, co dla Stalina było „bzdurą”.

Wiemy, że „czystki” kadry dowódczej podcięły Armię Czerwoną i były jedną z zasadniczych przyczyn jej klęsk w początkowym okresie wojny sowiecko-niemieckiej, owych milionowych strat. To „żołnierze tej pierwszej walki – jak napisałem przed laty – ci, którzy nie poddali się panice, uratowali honor sowieckiej armii. Zapłacili morzem krwi. W zamian za to ci, którzy ocalili przebijając się z okrażeń, trafili do obozów i przed specjalne komisje. Inni, którzy po wyczerpaniu wszelkich możliwości oporu dostali się do niewoli niemieckiej i przeżyli (może 1/10) po powrocie do kraju szli do obozów berriowskich z obrońcami twierdzy brzeskiej na czele. Jest to chyba bezprecedensowy w historii przykład pogardy i poniżenia własnego wojska”.

Katyń polski ma więc jakby swoje odpowiedniki po stronie sowieckiej, dziś rosyjskiej. I tak rozumiany nie powinien służyć takim poczynaniom jak Muchina. Adam Mickiewicz w „Panu Tadeuszu” takie słowa włożył w usta kpt. rosyjskiego Rykowa:

*Oj! Wy Lachy! Ojczyzna! Ja to wszystko czuję,
Ja Rykow; car tak każe, a ja żałuję,
Co nam do Lachów? Niechaj Moskwa dla Moskala,
Polska dla Lacha; ale cóż? Car nie pozwala!*

Cara białego i czerwonego już nie ma. Możemy otwarcie mówić o tym co nas dzieli ale też i łączy. O takich jak por. armii rosyjskiej Andriej Potiebnia, który podczas Powstania Styczniowego prowadząc polskich kosynierów 4 marca 1863 r. zginął pod Piaskową Skałą, jak o moich towarzyszach broni z marszu na Berlin w 1945 r.

WITOLD WASILEWSKI

ZWIĄZEK SOWIECKI WOBEC PODEJMOWANIA SPRAWY KATYNIA W WIELKIEJ BRYTANII

W latach 40. i 50. na terenie Zjednoczonego Królestwa prowadzona była aktywna działalność na rzecz dokumentowania i upamiętnienia prawdy o zbrodni popełnionej na polskich oficerach. Śmiało można nawet powiedzieć, że było to centrum takiej działalności w skali światowej, co wiązało się z faktem funkcjonowania w Londynie Rządu RP na Wychodźstwie oraz największej powojennej antykomunistycznej diaspory Polaków. W Londynie, jeszcze w trakcie wojny, podjęto trud tworzenia listy katyńskiej, wydawania dokumentów i opracowań poświęconych zbrodni. Jednak w związku z niezmiennie od 1943 r. wrogą lub co najmniej niechętną postawą rządu brytyjskiego wobec podejmowania jakichkolwiek kroków narażających na szwank stosunki z ZSSR były to działania zamknięte w kręgu polskim, oddziałujące na opinię europejską, ale nie mające prawa wstępu w sferę życia publicznego Wielkiej Brytanii¹. Gdy 5 marca 1946 r. w północnoamerykańskim Fulton Winston Churchill wygłaszał mowę o „żelaznej kurtynie”, znamionującą zmianę jego postawy wobec Sowietów, był on osobą prywatną, a wezwanie b. premiera Rządu Jej Królewskiej Mości do podjęcia wyzwania rzuconego przez komunizm Zachodowi szybciej znalazło zrozumienie w Stanach Zjednoczonych niż w rządzonym przez Partię Pracy Zjednoczonym Królestwie. Ten ostatni czynnik – związany z wewnętrznymi stosunkami politycznymi – należy zawsze brać pod uwagę rozpatrując losy inicjatyw katyńskich po zachodniej stronie żelaznej kurtyny, traktowanej często ze zbyt dużą do-

¹ Por. J.K. Zawodny, *Katyń*, Lublin–Paryż 1989, s. 41–47 i 145–155.

wolnością jako antykomunistyczna. Sytuacja wewnętrzna w rządzonej przez premiera Atlee zmęczonej wojną Anglii nie sprzyjała podnoszeniu sprawy katyńskiej. Nic dziwnego, że to w USA pojawiły się pierwsze na Zachodzie polityczne inicjatywy rewizji haniebnego podejścia do mordu; nie powinno dziwić, iż najpierw w Hiszpanii przez Radio Madryt oraz z Monachium, z głośników działającego pod egidą Waszyngtonu RWE, zabrzmiał głos prawdy o Katyniu, a dopiero później BBC poruszyło z Londynu sprawę zbrodni. Nie przypadkowo w Ameryce, która po II wojnie stała się liderem Anglosfery, podjęta została po raz pierwszy w świecie zachodnim zgodna z duchem prawdy próba wyjaśnienia zbrodni ujawnionej w 1943 r. i napiętnowania jej rzeczywistych sprawców. Miało to miejsce w latach 1951–1952 przed Komisją Izby Reprezentantów Kongresu USA. To za Atlantyk Rząd RP wysyłał materiały i przedstawicieli, a do cały czas silnie odczuwającej wojenne rany Europy zza oceanu przyjeżdżały robocze podkomisje, by zebrać świadectwa zbrodni i przesłuchać świadków². Wobec wewnętrznej niemocy Europy Polacy w Anglii mogli tylko cieszyć się, że w Ameryce znalazły się siły skłonne by podjąć kwestię zbrodni popełnionej w ZSSR na Polakach, o co bez powodzenia na starym kontynencie walczył polski rząd na wychodźstwie.

Zimna wojna, rozgrzana w 1950 r. na polach bitew w Korei oraz podział świata na dwa bloki, w ramach którego Anglia ze swoją doktryną „*England First*” zajęła ważne miejsce u boku Ameryki, oznaczały odejście Zjednoczonego Królestwa od ugodowej postawy wobec Moskwy i zdawały się tworzyć dogodne warunki podniesienia na wyspach sprawy Katynia. Ale zakończenie konfliktu koreańskiego w 1953 r., po którym Zachód pilnował, by konfrontacja nie osiągnęła więcej poziomu grożącego przekształceniem zimnej wojny w militarne starcie z ZSSR, wyznaczyło granice antykomunizmu, sprawiając, że raport Komisji Kongresu Raya Maddena trafił do archiwum, zaś powtórzenie podobnej inicjatywy w Anglii nie było możliwe. Dwubiegunowy podział świata ustabilizował się, skończyła się nadzieja na wojnę światową i szybki upadek komunizmu. Śmierć Stalina w 1953 r., referat Chruszczowa i nadzieje związane z „odwilżą” w Polsce w 1956 r., postawiły Wychodźstwo przed koniecznością dokonania trudnych wyborów: nieliczni, jak Stanisław Mackie-

² W. Wasilewski, *Komisja Katyńska Kongresu USA (1951–1952)*, Biuletyn IPN, nr 5–6 (52–53) 2005, s. 71–84. Komisję powołała Izba Reprezentantów, a nie Senat, jak błędnie utrzymuje szereg autorów.

wicz, wrócili, większość, jak Józef Mackiewicz, pozostała na emigracji, zmuszona do zredefiniowania swojej roli i poszukiwania nowych form służenia Polsce.

Ukształtowana od końca lat 50. równowaga strachu i zimnowojenna rzeczywistość, ocieplana co raz próbami obniżenia napięcia, nie sprzyjała podnoszeniu w krajach Anglosaskich i w ogóle na Zachodzie kwestii sowieckich zbrodni z okresu drugiej wojny. Politycy wielkich demokracji zachodnich nie zamierzali wracać do takich spraw. Z drugiej strony ustabilizowanie społeczeństw i brak złudzeń przynajmniej ich części, co do zbrodniczego charakteru stalinizmu, sprawił, że podejmowanie sprawy Katynia stało się możliwe nawet przy wstrzemięźliwości czy niechęci czynników oficjalnych. Narzędziem były tu swobody obywatelskie, które stały się wartościami i regulatorami życia w świecie zachodnim i zgodnie z którymi trudno było zabronić głoszenia prawdy. Podjęła te wyzwania wojenna emigracja, okrzepła już w nowej roli strażnika pamięci narodowej i nie oczekująca bliskiego powrotu do Kraju, ani czynnego uczestnictwa w międzynarodowej grze politycznej. Ta sytuacja leży u genezy podjęcia przez Polaków za granicą w latach 60. z nową siłą propagowania prawdy o zbrodni katyńskiej w Anglii i całym świecie. Związały się z nią inicjatywy brytyjskie, prowadzone przez rodowitych Anglików, powodujące podniesienie całej sprawy na wyższy poziom politycznego znaczenia i czołowego zderzenia z ZSSR w sprawie Katynia. Jeszcze w latach 60. mord upamiętniano zgodnie z prywatno-eklezyjnym modelem memoracji, ale już wówczas uwidaczniało się dążenie do wejście w przestrzeń publiczną, w której danie świadectwa prawdzie, kształtowało świadomość społeczną i tworzyło zarazem fakt polityczny. 3 maja 1964 r. w „polskim kościele” w Manchesterze wystawiono z inicjatywy Koła Młodych „Pogoń” i miejscowego oddziału Zjednoczenia Polskiego gablotę z przezroczystą urną w której umieszczono ziemię z Katynia i krzyż zrobiony z ułamka klasztornej muru z Kozielska, który przywiózł do Anglii ocalony z obozu jeniec. W 1966 r. w kościele pw. św. Pawła w Leicester wmurowano ufundowaną przez Koło Polskie Stowarzyszenia byłych Sowieckich Więźniów Politycznych tablicę memoratywną z napisem w języku polskim i angielskim poświęconą ofiarom mordu. W 1967 r. pomnik katyński w formie dwumetrowego reliefu z napisem „*Ofiarom Katynia i Innym Rodakom Wymordowanym lub Zamęczonym w Niewoli Sowieckiej*” wbudowany został w kapliczce nawowej Matki Boskiej Kozielskiej w kościele pw. św. Andrze-

ja Boboli w Londynie.³ Kierunek był oczywisty: od symbolicznej kompozycji, poprzez komunikatywną tablicę do pomnika. Ale niezmiennie zamknięte w „polskich” murach rzymsko-katolickich kościołów. Na Kremlu mogli spać spokojnie. Nie wychodząc w przestrzeń publiczną, nie zagrażano kłamstwu. Zdawali sobie z tego sprawę sami Polacy. Stąd już w latach 60. pojawił się pomysł wystawienia pomnika „w mieście”, ale nie miał szans realizacji w związku z niechęcią władz. Szansę przekucia myśli w czyn, czy właściwie projektu w kamień, stanowiła zmiana w początku lat 70. nastawienia władz angielskich do całego problemu, którą Polacy postanowili wykorzystać dla wystawienia monumentu katyńskiego w stolicy Wielkiej Brytanii. Decydujące znaczenie dla zaistnienia sytuacji, w której można było marzyć o rzuceniu wyzwania sowieckiemu kłamstwu, nie w niszy kościoła, a na placu, miało stopniowe przebijanie się prawdy o zbrodni w Lesie Katyńskim do świadomości interesujących się historią i polityką warstw angielskiego społeczeństwa.

Rozbudzenie tego zainteresowania i dostarczenie niezbędnej wiedzy o podstawowych faktach wiązało się z osobą Louisa FitzGibbona, który przygotował do wydania w roku 1971 książkę pt. *Katyn – A Crime without Parallel (Katyn – zbrodnia bez precedensu)*⁴. Wydanie książki angielskiego autora: bohatera wojennego, oficera brytyjskiej marynarki i urzędnika Rządu JKM, potomka historycznego „Black Jacka” FitzGibbona Earla Clare i Lorda Kancelerza Irlandii oznaczała podjęcie dyskusji nad sprawą katyńską w Anglii⁵. Dopóki książki pisali Polacy, choćby dysponowali tak świetnym piórem jak Józef Mackiewicz, trafiały one głównie do nich samych, autorstwo Anglosasa uwiarygodniało opowiadaną historię i zapewniało, że dotrze ona do anglojęzycznych czytelników. Trudno było ignorować tak przerażającą opowieść brytyjskiego oficera; dla FitzGibbona nie tylko miało znaleźć się miejsce przy głośnikach radiowych BBC, ale również młodsze medium, czyli telewizja BBC powzięła zamiar zrealizowania dokumentu o Katyniu.

³ A. Siomkajto, *Nieugięte pomniki*, Rodowód. Biuletyn Informacyjny, Gdynia, nr 2 (62), luty 2001, s. 11.

⁴ L. FitzGibbon, *Katyn – A Crime without Parallel*, ed. Tom Stacey, Londyn 1971.

⁵ Louis FitzGibbon, którego rola (jako autora wielu publikacji i kluczowej postaci komitetu budowy pomnika katyńskiego) w podniesieniu w Anglii sprawy Katynia jest wręcz niemożliwa do przecenienia, pełnił po II wojnie światowej przez cztery lata funkcję sekretarza generalnego Brytyjskiej Rady ds. Pomocy Uchodźcom, co zbliżyło go do Polaków i pozwoliło zapoznać się z problemem zbrodni katyńskiej.

W sytuacji spodziewanej publikacji pracy FitzGibbona i jej – nazwijmy to dzisiejszym językiem – promocji medialnej, sowiecki niedźwiedz, broniąc sformułowanej w 1943 r. kłamliwej wersji o niemieckiej zbrodni na polskich oficerach, postanowił zaryzykować. Na arenie międzynarodowej rozpoczęła się zakrojona na największą skalę od czasu działalności komisji Maddena, sowiecka akcja w obronie kłamstwa katyńskiego. Decyzja o jej podjęciu zapadła na najwyższym z możliwych w ZSSR szczeblu władzy, czyli w kierownictwie kolejnego po WKP(b) wcielenia komunistycznej monopartii. Biuro Polityczne Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Związku Sowieckiego, po akceptacji lub konsultacji: Leonida Breżniewa, Alekseja Kosygina, Michaiła Susłowa, Jurija Andropowa, Andrieja Gromyki, Borysa Ponomariowa, w dniu 15 kwietnia 1971 r. zdecydowało o podjęciu akcji, mającej zablokować nagłaśnianie prawdy o Katyniu w Wielkiej Brytanii. Politbiuro postanowiło skierować protest do rządu brytyjskiego i zatwierdziło załączony do rozpatrzenia w tym punkcie projekt instrukcji dla Ambasadora ZSSR w Zjednoczonym Królestwie zawierający treść *démarche do MSZ Anglii*⁶. Instrukcja przeznaczona dla ambasady w Londynie oraz do wiadomości Ambasady w Warszawie nakazała – wykonane następnie – złożenie wizyty w MSZ Anglii i zakomunikowanie:

„Zgodnie z informacjami, jakie posiada Ambasada, telewizyjna koncert Bi-Bi-Si zamierza wyemitować przygotowany przez nią wrogi w stosunku do Związku Sowieckiego film o tzw. „Sprawie Katyńskiej”. Polecono zarazem, zanim to nastąpi, opublikować w Anglii oszczercze książki o katyńskiej tragedii.

Państwo angielskie dobrze zdaje sobie sprawę, iż winę za to przestępstwo ponoszą hitlerowcy, co w sposób niepodważalny udowodniła obdarzona autorytetem Komisja Specjalna, która na miejscu przeprowadziła śledztwo w związku z tym przestępstwem natychmiast po wygnaniu z rejonu Smoleńska niemieckich okupantów. W latach 1945–1946 Międzynarodowy Trybunał Wojskowy

⁶ Wyciąg z protokołu nr 1 posiedzenia Politbiura KC KPSS, 15 IV 1971, punkt 35, *O démarche dla MSZ Anglii w związku z antysowiecką kampanią wokół tzw. „Sprawy Katynia”* [w:] *Katyn. Dokumenty Ludobójstwa. Dokumenty i materiały archiwalne przekazane Polsce 14 października 1992 r.*, Warszawa 1992, opr. i tłum. W. Materski, s. 52 (faksymile przekazanej Polsce z polecenia Prezydenta FR Borysa Jelcyna przez Naczelnego Państwowego Archiwistę FR Rudolfa Pichoję potwierdzonej kopii dokumentu przechowywanego w sektorze 1 w Wydziale Ogólnym KC KPZR, a następnie w Archiwum Prezydenta FR).

w Norymberdze uznał głównych niemieckich przestępców wojennych za winnych: prowadzenia polityki niszczenia narodu polskiego i w szczególności rozstrzelania polskich jeńców wojennych w Lesie Katyńskim.

W związku z tym nie może nie wywołać zdziwienia i oburzenia dążność niektórych kręgów w Anglii, by znów wyciągnąć na światło dzienne insynuacje gobbelowskiej propagandy w tym celu, aby oczernić Związek Sowiecki, którego naród swą przelaną krwią uratował Europę od faszystowskiego zniewolenia.

Ambasada oczekuje, że Ministerstwo Spraw Zagranicznych i ds. Wspólnoty (Brytyjskiej) podejmie odpowiednie kroki w celu niedopuszczenia do rozpowszechniania w Anglii wspomnianych oszczerczych materiałów, obliczonych, według zamysłu ich autorów, na to, by wywołać pogorszenie stosunków pomiędzy naszymi państwami⁷.

Waga, tzw. w terminologii dyplomatycznej, noty ustnej, wzmocniona została zgodą na pozostawienie tekstu „na piśmie” rozmówcy, co nie nadało jej rangi noty pisemnej, ale podkreśliło znaczenie, jakie władze sowieckie przywiązują do sprawy. Decyzję wraz z tekstem noty przekazano ambasadzie sowieckiej w Warszawie z poleceniem zapoznania z nią MSZ PRL, co miał na celu skoordynowanie działań obu najbardziej zainteresowanych sprawą ogniwo bloku socjalistycznego: centralnego, czyli ZSSR i satelickiego, czyli PRL⁸.

Decyzja Politbiura z kwietnia 1971 r. wyznaczyła na najbliższe lata sposób przeciwdziałania podnoszeniu sprawy katyńskiej w Anglii – metodą stały się interwencje dyplomatyczne. Wybór takiej drogi nie był oczywisty i przesądzony. W wypadku dwadzieścia lat wcześniejszej działalności komisji Izby Reprezentantów USA aktywność sowiecka koncentrowała się na propagowaniu kłamstwa. Oficjalna nota rządu sowieckiego do rządu amerykańskiego była z góry przeznaczona do publikacji i nie było jej głównym zadaniem wpłynięcie na rząd i Kongres USA, co w warunkach konfrontacji koreańskiej było nierealne, a wpłynięcie na opinię publiczną krajów kapitalistycznych. Za notą ruszyła wówczas akcja propagandowa, mająca na celu przekonanie odbiorców do własnych racji. Choć kierowana do opinii po obu stronach żelaznej kurtyny była wycelowana głównie w mieszkańców bloku komunistycznego, na których można było oddziaływać bez trudu, a szczegól-

⁷ [Dokument zał.] *Do punktu 35 prot. No 1.*, [instrukcja dla ambasadora w Londynie i dw. ambasadora w Warszawie], b.d. [nie później niż 15 IV 1971], [w:] *Katyń. Dokumenty ludobójstwa*, op. cit., s. 54 (faksymile). Tłum. dokumentu w tekście W. Wasilewski.

⁸ Ibidem.

nie do Polaków, dla których problem miał największe znaczenie. W latach 70. Moskwa postanowiła nie tylko problem przemilczeć w krajach tzw. demokracji ludowej, ale również nie podejmować zmasowanej akcji propagandowej na rzecz własnej wersji na Zachodzie. Założono najwyraźniej, że zmasowana kontrakcja dyplomatyczna skłoni rząd brytyjski do zablokowania głoszenia prawdy o Katyniu w Anglii, a od polemiki uda się uciec. Strategię tę należy uznać za mądrą z punktu widzenia komunistów – w nowych warunkach uporządkowanej w stosunku do stanu z 1950 r. i potwierdzonej orzeczeniem Komisji Kongresu USA z 1951 r. wiedzy o zbrodni trudno było liczyć na sukces propagandowy. Powtórzenie sto razy kłamstwa nie stanowiło remedium na argumenty stojące za prawdą. Postanowiono nie zbijać argumentów przeciwnika, lecz nie dopuścić do ich wyartykułowania. Nie oznaczało to zupełnej rezygnacji w latach 70. z działań propagandowych i operacyjnych⁹, ale tym razem bardziej zawierzono własnej dyplomacji niż propagandystom i agentom wywiadu, czyli służbom odgrywającym na przykład w latach 50. w okresie aktywności komisji Maddena kluczową rolę.

Rozumowanie powyższe potwierdza dokument, który uruchomił sowiecką maszynę. Propozycję akcji w Londynie pod obrady BP KC KPZR wniósł szef MSZ Andriej Gromyko¹⁰. Sporządzony na jego polecenie i sygnowany jego nazwiskiem datowany na 12 kwietnia 1971 r. dokument obiegił kurendą członków Politbiura, uzyskując po ich akceptacji moc wiążącą, jako wspomniana wyżej decyzja Biura Politycznego. Notatka Gromyki stwierdzała, że w ostatnim okresie w Anglii mają miejsce próby rozdmuchania antysowieckiej kampanii propagandowej wokół tzw. *Sprawy Katynia*, w prasie publikuje

⁹ Zniszczenie pomnika w Sztokholmie w latach 70. można przypisać KGB, prawdopodobnie takie tło miał też atak na ulicy w Londynie na Stanisława Swianiewicza, gdy ten oddał tekst *W cieniu Katynia* do druku. Były jeńiec z Kozielska był jednak Polakiem, działań Anglika FitzGibbona nie próbowano tak brutalnie przerwać – ryzyko kompromitacji było chyba zbyt duże w stosunku do potencjalnej korzyści, choć ostateczną odpowiedź na pytanie o prowadzenie i charakter związanych z Katyniem operacji sowieckich służb specjalnych na terenie Wielkiej Brytanii w latach 70. mogłyby rozstrzygnąć tylko niedostępne dziś archiwa FSB.

¹⁰ Analogię proceduralną stanowi tu wniesienie 5 marca w 1940 r. propozycji mordy pod obrady BP KC WKP(b) przez Berię – podobnie jak Gromyko w 1971 r. nie będącego jeszcze w 1940 r. pełnym członkiem Politbiura. Beria porozumiał się niewątpliwie wcześniej ze Stalinem w kwestii zgładzenia Polaków, a notatka z 5 marca proponowała „tylko” zakres i sposób realizacji zbrodniczej akcji, podczas gdy notatka Gromyki prawdopodobnie inicjowała całą akcję, co wynikało z mniejszej rangi problemu i innych stosunków w sowieckim kierownictwie.

się wspomnienia naocznych świadków, 19 kwietnia przewiduje się wyjście książki o Katyniu, a stacja BBC planuje wyemitować film dokumentalny na ten temat. W związku z tymi faktami MSZ ZSSR zawnioskowało o wystosowanie protestu do MSZ Anglii i powiadomienie o tym Polaków¹¹. Do notatki załączony był projekt decyzji z tekstem protestu – uchwalonym 15 kwietnia bez żadnych zmian przez Biuro Polityczne.

Zainicjowanie działań katyńskich ZSSR w latach 70. należy przypisać radzieckiej dyplomacji, która sformułowała pierwszy ważny sygnał dla władz partyjno-państwowych i zasugerowała dalszy sposób postępowania. Dużą rolę odegrał tu zapewne osobiście Gromyko, były ambasador w Londynie w latach 1952–1953, który wielką karierę polityczną rozpoczął jako I wiceminister spraw zagranicznych w okresie działalności komisji katyńskiej Kongresu USA w latach 1950–1951, co sprawiało, że śledził z dużą uwagą sprawy brytyjskie i był wyczulony na kwestię katyńską¹². Nadał on w 1971 r. problemowi bardzo wysoką rangę, korzystając z przetworzonych przez własny resort informacji ambasady w stolicy Wielkiej Brytanii. Nie ma oczywiście żadnych wątpliwości, że MSZ, a właściwie jego brytyjska placówka zbierała wiadomości różnymi metodami, także dzięki działalności wywiadowczej¹³. Trzeba jednak zauważyć, że aktywność operacyjna nie miała przy zdobywaniu wiadomości o nagłaśnianiu sprawy Katynia większego znaczenia. Starczał „biały wywiad”. Niezależnie od roli GRU czy KGB w podjęciu kontrakcji wobec

¹¹ Notatka A. Gromyki rozesłana członkom Politbiura KC KPZR celem przegłosowania, 12 kwietnia 1971 [w:] *Katyni. Dokumenty ludobójstwa*, op. cit. s. 56 (faksymile). W notatce sformułowania „świadkowie naoczni” było wzięte w cudzysłów, podobnie jak „dokument” w odniesieniu do filmu a nawet określona jako tak zwana „sprawa katyńska”, co można uznać równie dobrze za wyraz samo-oszukiwania się, dbałości o bezpieczeństwo tajemnicy, jak i rytuał ideologiczno-biurokratycznej nowomowy.

¹² Andriej Gromyko ur. w 1909 r. piął się po szczeblach kariery partyjnej i dyplomatycznej od początku lat 30., kiedy to został członkiem WKP(b), w latach 1943–1946 był ambasadorem w USA, w 1944 r. przewodniczył delegacji sowieckiej w Dumbarton-Oaks, brał udział w konferencji jałtańskiej i poczdamskiej, w latach 1946–1948 był przedstawicielem ZSSR w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, w latach 1947–1952 wiceministrem oraz I wiceministrem spraw zagranicznych, w latach 1951–1952 ambasadorem w Wielkiej Brytanii; w KC KPZR od 1956 r., z-ca i członek („pełny” od 1973 r.) Politbiura w opisywanym okresie zaangażowania w kwestii katyńskiej.

¹³ Działalność służb specjalnych w oparciu o ambasady była sprawą oczywistą nie tylko w placówkach rosyjskich, wielu pracowników wywiadu działało pod przykrywką funkcji dyplomatycznych, a i jednoetatowy personel dostarczał wiadomości służbom specjalnym, sam korzystając z niektórych zdobytych przez służby specjalne drogą operacyjną informacji.

polskich i angielskich środowisk w Londynie, której nie rozstrzygają dokumenty z archiwum KC KPZR, realny mechanizm i formalna procedura decyzyjna były następujące: zebranie w Londynie informacji o działaniach w „sprawie katyńskich” – sygnał MSZ ZSSR do BP KC KPZR – decyzja polityczna Politbiura o podjęciu kontrakcji dyplomatycznej – interwencja dyplomacji sowieckiej w Moskwie lub w Londynie.

Przeprowadzona w kwietniu 1971 r. interwencja sowiecka nie przyniosła pożądanego w Moskwie skutku. Zgodnie z obawami ambasady ZSSR w Londynie jeszcze przed końcem tego miesiąca nie tylko ukazała się w Anglii książka FitzGibbona, ale także kanał BBC 2 wyemitował program pod znamennym tytułem *The Issue Should Be Avoided (Temat którego lepiej unikać)*, ukazujący historię zbrodni w Lesie Katyńskim i wskazujący jej rzeczywistych sowieckich sprawców¹⁴.

Pomimo pierwszego niepowodzenia model podejmowania decyzji i schemat działania zastosowany w kwietniu 1971 r. znalazł następnie zastosowanie w wypadku kolejnych akcji sowieckich mających za cel przeciwstawienie się *rozmuchiowaniu* tzw. *sprawy katyńskiej* w Wielkiej Brytanii, w tym – słusznie chyba identyfikowanemu przez stronę sowiecką jako największe niebezpieczeństwo – projektowi erylowania pomnika katyńskiego w Londynie.

Od początku lat 70. w Anglii rozpoczęła się walka środowisk polskich, wspieranych przez sprzyjających sprawie Anglików, o wystawienie spektakularnej memoracji katyńskiej¹⁵. Atmosferę sprzyjającą powodzeniu inicjatywy wytworzyły działania Luisa FitzGibbona¹⁶. Problem pomnika Katynia angażo-

¹⁴ A. Simkajło, *Katyni w pomnikach świata. Katyn monuments around the world*, Warszawa 2002, s. 62. Otwarte pozostaje pytanie o rzeczywiste oczekiwania strony sowieckiej w stosunku do tej interwencji, nie wydaje się by poważnie wierzono w zatrzymanie publikacji książki, bardziej może liczone na zablokowanie emisji programów BBC – społecznego nadawcy o formalnie zagwarantowanej niezależności, której to autonomii jednak słusznie nie traktowali sowieccy dyplomaci, jako zapory uniemożliwiającej jakkolwiek polityczny nacisk.

¹⁵ Komitet honorowy budowy pomnika (*The Katyn Memorial Fund Committee*) ukonstytuował się 18 X 1971 r. w składzie m.in.: gen. Roy Butcher, płk. Tufton Beamish, lord Monckton of Branchley, markiz Salisbury, hrabia Arran, sir George Sinclair oraz Winston S. Churchill – wnuk premiera! Komitet wykonawczy budowy tworzyli: lord Barnby (przewodniczący), lord St. Oswald, członek Izby Gmin Airey Neavey, FitzGibbon i wielu Polaków.

¹⁶ Obok najważniejszej pierwszej książki katyńskiej pt. *Katyn – Crime without Parallel* z 1971 r., FitzGibbon opublikował: *The Katyn Cover – up*, Londyn 1972 i *Unpited and Unknown. Katyn... Bologoye... Dergachi*, Londyn 1975, które przyczyniły się do spopularyzowania wiedzy o zbrodni w angielskim społeczeństwie.

wał wiele instytucji brytyjskiego państwa i społeczeństwa: władze samorządowe Londynu i rząd brytyjski, co można uznać za oczywiste, a także sądy oraz parlament, co wymaga szczególnego podkreślenia.

Dzieje zmagania o pomnik opisał członek komitetu fundacyjnego Luis FitzGibbon¹⁷. Klucz do podjęcia decyzji tkwił w tej sprawie w drzwiach gabinetów Rządu JKM, zwłaszcza urzędników ministerstw spraw zagranicznych i spraw wewnętrznych, które starali się sforsować inicjatorzy, odwołując się równocześnie do sądów i poparcia parlamentarzystów. Kontekst polityczny zgody lub odmowy jej udzielenia był w tej sprawie oczywisty dla wszystkich zaangażowanych w nią stron. Stąd odwołanie się Polaków do parlamentarzystów, które zaowocowało wywołaniem debaty nad sprawą katyńską w obu Izbach Parlamentu: Lordów i Gmin¹⁸.

Pomijając w tym miejscu szczegóły wewnątrzbrytyjskich i polsko-brytyjskich potyczek przyjrzyjmy się udziałowi Moskwy w sprawie pomnika katyńskiego w Londynie. Znaczenie głosu władz ZSSR (a poniekąd i PRL) w całej sprawie jest trudne do przecenienia. Rola „czynnika sowieckiego” nie podlega wątpliwości na żadnym etapie postępowania. Podkreślali to kronikarze konfliktu¹⁹. Sowietci atakowali inicjatywę jawnymi notami i naciskali bardziej poufnie kanałami dyplomatycznymi, czego domyślali się polscy inicjatorzy akcji. Ale mechanizm działań: szczebel podjęcia decyzji o kontrakcji, jej przebieg i waga jaką do niej przywiązywano na Kremlu, nie były znane większości uczestników bitwy o pomnik. Dzięki dokumentom przekazany w 1992 r. Polsce przez Prezydenta Borysa Jelcyna, wraz ze złowrogą notatką Berii i wyciągiem z protokołu Politbiura KC WKP(b) z 5 marca 1940 r., możemy obecnie odtworzyć przebieg sowieckich prób powstrzymania budowy pomnika.

¹⁷ L. FitzGibbon, *The Katyn Memorial*, Londyn 1977, passim.

¹⁸ W kwietniu 1971 r. w Izbie Gmin zagadnienie zbrodni katyńskiej poruszył poseł Airey Neavy, domagając się międzynarodowego śledztwa w tej sprawie; w czerwcu 1971 r. w Izbie Lordów wystąpił lord Barnby, domagając się od rządu JKM zajęcia w sprawie Katynia stanowiska zgodnego z postulatami Polaków w Wielkiej Brytanii i godnego uczczenia pamięci ofiar zbrodni, co wiązało się z podjętą w tym czasie inicjatywą budowy memoracji, w którą lord, jako przewodniczący komitetu wykonawczego budowy pomnika, czynnie się zaangażował. Zob. *Polish War Prisoners: Mass Murder in Russia* [w:] *Parliamentary Debates, House of Lords. Official Report*, Londyn, Vol. 320 Nr. 116, Thursday 17 June 1971, s. 738–776.

¹⁹ Na miano kronikarzy bitwy o pomnik zasłużyli na pewno: Polka Alina Siomkajto i Anglik Louis FitzGibbon, których prace przytaczam w niniejszym artykule.

Pierwszą interwencję Sowietów podjęli we wrześniu 1972 roku. 7 września sowieckie MSZ rozesłało członkom Politbiura, razem z pismem sygnalizującym kolejną antysowiecką akcję *kręgów reakcyjnych*, projekt kierowanego do Anglików protestu²⁰. 8 września 1972 r. Biuro Polityczne zatwierdziło tekst *démarche* (...) *w związku z antysowiecką kampanią w Anglii wokół planowanej budowy w Londynie pomnika ofiar Katynia*, które tym razem miało zostać w formie tzw. ustnej noty przedstawione w ambasadzie angielskiej w Moskwie oraz poleciło poinformować o proteście *polskich przyjaciół* i zainteresować się ich działaniami w sprawie pomnika²¹. Przekazanie decyzji wyciągiem wskazuje na zaangażowanie: Breżniewa, Kosygina, Susłowa, Andropowa, Katuszewa, Ponomariowa, Smirutkina i oczywiście Gromyki, które to osoby, jako członkowie Politbiura, decydowały bądź, jak Gromyko, przygotowywały i wykonywały decyzję. Notę złożono, a formalnie rzecz biorąc przedstawiono, ambasadzie angielskiej 13 września 1972 roku. ZSSR piętnował w niej podejmowanie wrogich Związkowi Sowieckiemu prób rozděcia kłamliwego wymysłu goebbelsowskiej propagandy na temat Katynia, poprzez inicjatywę budowy pomnika i wyrażał nadzieję, że rząd angielski *podejmie ze swoje strony wszelkie odpowiednie środki dla przeciwdziałania tej prowokacyjnej akcji, która może jedynie przynieść uszczerbek stosunkom sowiecko-angielskim*²². W warstwie argumentacyjnej, posługując się fałszem i niedomówieniem, przypomniano Brytyjczykom, że zbrodnię popełnili hitlerowcy, co wykażała Komisja Specjalna i co znalazło odbicie w materiałach Trybunału w Norymbierdze oraz powtórzono żywcem przepisany z wcześniejszej noty atakującej pracę FitzGibbona element szantażu moralnego, stwierdzając: *antysowiecka kampania wokół zamysłu pomnika budzi w pełni umotywowane odczucia głębokiego oburzenia w Związku Sowieckim, którego narody poniosły ogromne ofiary, by ratować Europę od faszystowskiego zniewolenia*²³.

²⁰ *Pismo W. Kuzniecowa rozesłane członkom Politbiura KC KPZS pod głosowanie*, 7 IX 1971 [w:] *Katyn. Dokumenty ludobójstwa*, op. cit., s. 62 (faksymile).

²¹ *Wyciąg z protokołu Nr 60 posiedzenia Politbiura z dn. 8 września 1972, punkt 46, O oświadczeniu dla ambasady angielskiej w Moskwie w związku z antysowiecką kampanią...* [w:] *Katyn. Dokumenty ludobójstwa*, op. cit., s. 58 (faksymile).

²² *Tekst ustnego oświadczenia dla angielskiego poselstwa w Moskwie*, b.d. [nie później 7] IX 1972 [w:] *Katyn. Dokumenty ludobójstwa*, op. cit., s. 60 (faksymile).

²³ *Ibidem. Kompetentna Komisja Specjalna* to sterowana przez Wsiewołodę Mierkułowa sowiecka komisja Nikołaja Burdenki (1943/1944). Sowiecki prokurator Rudenko oskarżył w Norymbierdze Niemców o zbrodnię katyńską, ale wyrok w sprawie – wobec kompromitacji oskarżenia sowieckiego – nie zapadł.

Akcję dyplomatyczną mającą sparaliżować starania Polaków i ich angielskich przyjaciół powtórzono po upływie kilku miesięcy w związku z nie satysfakcjonującym w ocenie sowieckiej dyplomacji rezultatem poprzedniej. Ambasada ZSSR w Londynie doniosła MSZ: *wrzawa wokół wzniesienia pomnika ofiar Katynia trwa nadal, zaś zatwierdzony projekt pomnika zakłada nienawistny, kłamliwy w stosunku do ZSSR napis, składający na Związek Sowiecki odpowiedzialność za zagładę 14 500 polskich jeńców wojennych w Katyniu i innych miejscach*, co zostało przekazane 27 lutego 1973 do wiadomości Politbiura wraz z propozycją złożenie kolejnej noty protestacyjnej²⁴. MSZ proponował interweniować ponownie w Londynie: sowiecki ambasador miał złożyć wizytę bezpośrednio brytyjskiemu ministrowi spraw zagranicznych i oświadczyć, iż pomimo zwracania już uwagi rządowi brytyjskiemu na próby rozdmuchiwania *dawno zdemaskowanych wymysłów goebbel-sowskiej propagandy* można stwierdzić na podstawie publikacji prasowych, anonsujących zgodę władz dzielnicy Kenigston – Chelsea na lokalizację pomnika przy Kościele pw. św. Łukasza, że *prowokacja z pomnikiem dotąd nie została zastopowana*²⁵. Odnosząc się do planowanego, a nawet *jakoby*, co ze zgrozą podkreślono w nocie, zatwierdzonego tekstu inskrypcji na pomniku ubrano w nową formę stary motyw propagandy sowieckiej, grzmiąc: *W ordynarny sposób przekręcają one historyczne fakty o rzeczywistych winowajcach tragedii Katyńskiej i w rzeczy samej reprodukują nikczemne wymysły, puszczane w obieg przez nazistów jeszcze w czasach drugiej wojny światowej, celem ukrycia znanych całemu światu zbrodni gestapowskich oprawców*. Nota kończyła się ostrzeżeniem, że sprawa może rzutować na całość brytyjsko-sowieckich stosunków, gdyż *postawa przyjęta przez rząd angielski w tej kwestii jest w jawnej sprzeczności z jego zapewnieniami o dążeniu do poprawy stosunków ze Związkiem Sowieckim i żądaniem postawienia tamy kampanii rozwiniętej wokół budowy w Londynie tak zwanego pomnika ofiar Katynia*²⁶. Projekt decyzji o skierowaniu protestu w takim brzmieniu zatwierdziło 2 marca 1973 Biuro Polityczne, z udziałem m.in. Breżniewa, Kosygina

²⁴ Pismo W. Kuzniecowa rozstane członkom Politbiura KC KPZS pod głosowanie, 27 II 1973 [w:] *Katyn. Dokumenty ludobójstwa*, op. cit. s. 68 (faksymile).

²⁵ [Dokument zał.] do punktu 12 prot. Nr 80 [instrukcja dla sowieckiego ambasadora w Londynie], b.d. [nie później 3] III 1973 [w:] *Katyn. Dokumenty ludobójstwa*, op. cit., s. 66 (faksymile).

²⁶ Ibidem.

i Andropowa²⁷. Potwierdzenie wykonania polecenia, a być może też relacje z rozmowy, którą niestety nie dysponujemy, ambasada w Londynie przetelegrafowała Gromyce do Moskwy²⁸.

Notę z marca 1973 r. należy ocenić jako ostrzejszą w tonie od wcześniejszych, a jej wystosowanie i reakcja na nią była decydująca dla losów konfliktu wokół pomnika Katynia. Ostry ton był zgodnie z zasadami sowieckiej (i nie tylko) dyplomacji sygnałem wagi, jaką nadawca komunikatu przywiązuje do danego problemu i miał w tym konkretnym wypadku pokazać determinację władz w Moskwie, ale odkrywał zapewne i rzeczywistą irytację notabli, których wola była w tak drażliwej dla nich sprawie ignorowana przez rząd brytyjski. Poruszenie sprawy napisu było jednak również – w moim przekonaniu – wyraźną oznaką, że strona sowiecka dopuszcza myśl o erygowaniu pomnika i stopniowo godzi się z faktem, że nie jest w stanie całego procesu powstrzymać. W tej sytuacji Sowietci, chcąc stępić ostrze wymowy monumentu, postanowili notą z 1973 r. wpłynąć na brzmienie napisu w kierunku rozmycia jego oskarżycielskiej wobec sprawców zbrodni treści. Nota marcowa kończy ciąg znanych nam działań sowieckich blokujących powstanie monumentu. Obrona kłamstwa była prowadzona dalej na innych płaszczyznach. Wobec przesądzenia budowy monumentu w Londynie, sowieckie działania wymierzone zostały w inne formy przypominającej o zbrodni aktywności, np. obchody, które mogły się odtąd koncentrować wokół nowej memoracji. Polscy i angielscy antykomuniści zamierzali korzystać z propagandowych owoców swojego sukcesu, poczynając od zaplanowanego na rok 1976 odsłonięcia pomnika. Nie oznacza to, że „antypomnikowe” działania ZSSR okazały się bezproduktywne, zaś zwycięstwo inicjatorów erygowania pomnika było warunkowe i jest bezdyskusyjne.

Pomnik katyński nie powstał w wymienionym w nocie sowieckiej z 1973 r. miejscu: na otwartym skwerze w parku Świętego Łukasza przy anglikańskim kościele pod wezwaniem tego świętego. Lokalizacji pod pretekstem niewłaściwości miejsca formalnie odmówił w 1975 roku Londyński Trybunał Diecezjalny Kościoła Anglikańskiego, mając niewątpliwie na względzie protesty

²⁷ Wyciąg z protokołu Nr 80 posiedzenia Biura Politycznego KC KPZS z 2 marca 1973, punkt 12 *O démarche dla rządu angielskiego w związku z kampanią wokół budowy w Londynie tak zwanego „pomnika ofiar Katynia”* [w:] *Katyn. Dokumenty ludobójstwa*, op. cit., s. 64 (faksymile).

²⁸ Wynika to z nakazującej niezwłoczne meldowanie o wykonaniu zadania notacji pod tekstem instrukcji.

strony sowieckiej, a także prawdopodobnie życzenie władz brytyjskich²⁹. Forma i charakter nacisku brytyjskich czynników rządowych na instytucje kościoła anglikańskiego pozostaje tajemnicą. Można jednak śmiało postawić hipotezę, że mający na wyspach status kościoła państwowego Kościół Anglikański, którego głową jest monarcha brytyjski, uległ w tym wypadku konkretnym i wprost skierowanym do jego przedstawicieli „prośbom” miarodajnych przedstawicieli brytyjskiego państwa³⁰. Świadczy o tym fakt, iż odnośnie lokalizacji przy kościele św. Łukasza wycofano się z wcześniejszych uzgodnień w tej sprawie³¹. Z jakiego szczebla naciskano na Kościół, czy samorządowych władz dzielnicy Kingston – Chelsea lub Londynu (działających z własnej inicjatywy lub inspirowanych przez któreś z ministerstw), czy bezpośrednio Rządu, trudno dziś spekulować³².

Faktem jest, iż pomnik w eksponowanym miejscu na otwartym terenie obok anglikańskiego, a więc „brytyjskiego”, a nie rzymsko-katolickiego i „polskiego” kościoła nie powstał, co musiało ucieszyć sowieckich decydentów i dyplomatów. Tuż po odmowie lokalizacji pomnika w Chelsea Stowarzyszenie Polskich Kombatantów podpisało umowę na 99 letnią dzierżawę gruntu

²⁹ A. Siomkajło, *Katyń w pomnikach świata*, op. cit., s. 63.

³⁰ Wobec zasad udostępnienia archiwów angielskich i delikatnej materii sprawy nie wydaje się, by nawet zbadanie tej kwestii w miejscowych archiwach mogło tę sprawę wyjaśnić.

³¹ A. Siomkajło, *Katyń w pomnikach świata*, op. cit., s. 63. Ustny charakter uzgodnień porzeczonych w trakcie zdających się zmierzać do pozytywnego finału negocjacji oraz fakt, iż znamy je z przekazów Polaków, mogących ulegać „wishful thinking” nie pozwala stwierdzić, na ile ostry był zwrot „strony kościelnej”.

³² Nie sposób nie zauważyć, iż polityczne aspekty działań angielskich dotyczących całej sprawy pozostają, bardziej ukryte niż działania sowieckie, w odniesieniu do których wiemy, na jakim szczeblu i kto konkretnie wydał polecenia przeciwdziałania „projektem katyńskim” na Wyspach. W wypadku Anglików nie jest jasne kto i jak blokował postępy budowy pomnika, jak i czy w ogóle przepływały sygnały pomiędzy poszczególnymi instytucjami: ministerstwami, władzami lokalnymi, kościołami i stowarzyszeniami. Z drugiej strony należy podkreślić, iż odpowiednio także działania oficjalnych czynników brytyjskich sprzyjające podejmowaniu sprawy Katynia w Wielkiej Brytanii, które na pewno miały miejsce pozostają w dużej mierze zagadką. Dzieje się tak pomimo (a może również z powodu) udokumentowania i opisanie tych wysiłków przez ustusunkowanego Anglika FitzGibbona, którego kontakty z brytyjskimi instytucjami, jako emerytowanego oficera i współinicjatora nagłaśniania prawdy o Katyniu, również są zagadką, co notabene świetnie ilustruje złożoność zagadnienia. Generalnie można stwierdzić, że zainteresowane sprawą osoby w armii i wyleczonych już z drugowojennych prosowieckich obciążań służbach specjalnych działały na rzecz ujawniania Prawdy o Zbrodni Katyńskiej, natomiast działacze Partii Pracy hamowali te działania, wspierając podtrzymywanie Kłamstwa Katyńskiego.

na cmentarzu Gunnersbury w dzielnicy Honslow. Za kolejny nawet większy sukces należy uznać wpłynięcie Sowietów na treść inskrypcji pomnikowej. Na umieszczonej na cokole płycie pomnika polsko-angielski Komitet Budowy Pomnika zgodził się umieścić angielskojęzyczny napis mówiący *Pamięci 14500 Polaków, którzy zniknęli w 1940 r. z obozów Kozielsk, Starobielsk i Ostaszków, z których 4500 zostało następnie odnalezionych w masowym mogiłach w Katyniu koło Smoleńska*³³. Sformułowanie takie wychodziło na przeciw sowieckim protestom przeciwko pojawieniu się w ramach memoracji jakiegokolwiek akcentu wskazującego komunistów, ZSSR lub NKWD jako sprawców mordu. W zamiarze Rosjan miało to sprzyjać dwuznacznej interpretacji takiego obelisku, jako upamiętnienia ofiar rosyjskich komunistów bądź niemieckich nazistów, który to ostatni wariant odpowiadał propagowanej przez nich fałszywej wersji wydarzeń. Autorzy pomnika zabezpieczyli się przed taką wieloznacznością poprzez wpisanie w tekst inskrypcji wskazującej na odpowiedzialność sowiecką daty „1940” oraz wpisanie tej daty na głównej bryle wznoszącego się ku niebu obelisku w dużej inskrypcji o treści: „KATYN/1940”. Zwracać dodatkowo uwagę na problem nie tylko mordu, ale i zatajania prawdy o nim mógł napis w języku polskim na cokole nad główną informacją: *Sumienie świata woła o świadectwo prawdzie*. Nie zależnie od tych zabiegów treść inskrypcji stanowiła jednak kompromis w stosunku do oczekiwań ogółu patriotycznych środowisk polskich w Wielkiej Brytanii i poza nią, chcących by wszelkie nowe memoracje Katynia jednoznacznie i bez ogródek piętnowały winnych zbrodni na polskich oficerach. Nic dziwnego, iż treść inskrypcji spotkała się z krytyką wielu Polaków, w tym tak zasłużonych dla walki o prawdę o Katyniu, jak Józef Mackiewicz³⁴. Merytoryczny zakres tej krytyki dobrze wyznacza granicę powodzenia strony sowieckiej w odniesieniu do sprawy erylowania pomnika, która polegała na wpłynięciu na miejsce lokalizacji – poprzez zepchnięcie na mniej eksponowane od planowanego początkowo oraz ostrość wymowy treści inskrypcji. Trzecim czynnikiem, którego krytycy nie mogli podnosić równocześnie z pozostałymi, a który był właśnie argumentem dla zwolenników nie zwlekania z budową, nawet kosztem kompromisu, na który negatywnie udało się wpłynąć Moskwie był czas – jej

³³ Reprodukcje z czytelnymi napisami w cyt. albumie Aliny Siomkajło, *Katyń w pomnikach...*, s. 67–68.

³⁴ Obok J. Mackiewicza napis krytykowali m.in. S. Kossowska i J. Łojek.

działania niewątpliwie przewlekły proces budowy. Były to jednak, co należy dobitnie stwierdzić, sukcesy drugorzędne, wobec faktu, iż u progu 1976 r. inicjatorzy budowy postawili na swoim i mogli przystąpić do erygowania pomnika katyńskiego w Londynie, czemu zapobieżenie było głównym celem kontrakcji sowieckiej w lat 70. w Anglii.

Kamień węgielny pod budowę pomnika wmurowano 1 lipca 1976 r., a 18 września tego roku odbyło się uroczyste odsłonięcie pomnika, stanowiące zarazem wielką manifestację patriotycznych i antykomunistycznych nastrojów Polaków i Brytyjczyków. Rezonans społeczny odsłonięcia, opisanego także w prasie, przeszedł oczekiwania organizatorów i może być uznany za moment uzyskania przez Prawdę przewagi nad Kłamstwem Katyńskim w Wielkiej Brytanii³⁵. Polacy wygrywali katyńską „bitwę o Anglię”.

Katyń wrócił pod obrady Biura Politycznego w 1976 r., kiedy w przesłanym jako propozycja wypracowana przez sowieckie MSZ, KGB i Wydział KC KPZR, a podpisanym m.in. przez Jurija Andropowa, piśmie zaproponowano członkom Politbiura podjęcie – na wniosek *polskich przyjaciół* – dwustronnych konsultacji w celu *wypracowania możliwych wspólnych środków przeciwko* podejmowaniu na Zachodzie sprawy katyńskiej. Notatka pośrednio nawiązała do wydarzeń w Anglii: *W ostatnim okresie imperialistyczne centra dywersji ideologicznej, w szczególności potężne zachodnie radiostacje, dość często powracają zaczęły do tak zwanej „Sprawy Katyńskiej” w znanej goebelsowskiej interpretacji. Trwają wciąż budowy pomników ofiar Katynia z napisami o antysowieckiej treści*³⁶. Uwagi o programach radiowych i pomnikach odnosiły się niewątpliwie m.in. do BBC oraz pomnika w Londynie, ale przeciwdziałania mogły być już podjęte tylko w stosunku do planowanych pod tym pomnikiem uroczystości, powstanie pomnika w Londynie było już bowiem przesądzone. Aktualne pozostawało natomiast przeciwdziałanie kolejnym podobnym inicjatywom oraz generalnie wszelkim próbom szkodzącego komunizmowi podnoszenia sprawy Katynia. Politbiuro KC KPZR podjęło w związku z tym 5 kwietnia 1976 r. dość ogólnikowe decyzje, by przeprowa-

³⁵ O wrażeniu jakie wywołało erygowanie pomnika zob. L. FitzGibbon, *Blackwood Magazin*, September 1976.

³⁶ *Pismo J. Andropowa, W. Kuzniecowa, K. Katuszewa rozstane członkom BP KC KPZR celem przegłosowania*, 30 III 1976 [w:] *Katyń. Dokumenty ludobójstwa*, op. cit., s. 74 (faksymile). Załącznik stanowiła reasumująca sowieckie stanowisko w sprawie Katynia notatka pt. *Sprawa Katynia (Krótka informacja)*.

dzić w tzw. sprawie katyńskiej konsultacje z Polakami i położyć nacisk na niezbędność koordynacji wszystkich akcji na Zachodzie, a dyplomatyczny odpór tym prowokacyjnym działaniom dawać w porozumieniu z przedstawicielami PRL oraz przyjęło bardziej konkretne wytyczne: o nie wydawaniu żadnych oficjalnych oświadczeń oraz, co szczególnie warte zauważenia, przeprowadzeniu przez KGB nieoficjalnymi kanałami rozmów z osobami z *kręgów rządowych odpowiednich państw zachodnich* ostrzegających, iż propagowanie takich oszczerstw będzie traktowane przez Rząd Sowiecki, jako prowokacja³⁷. Można powiedzieć, że po części oznaczało to kontynuowanie poprzedniej linii postępowania, a po części znamionowało wyciągnięcie wniosków z „angielskiej lekcji”, widoczne w poleceniu zaktywizowania służb specjalnych. Nowe metody postępowania w przypadkach podejmowania kwestii katyńskiej na Zachodzie mogły być zastosowane w kolejnych, podobnych pod wieloma względami do casusu angielskiego „incydentach katyńskich”, rozgrywających się np. wokół inicjatyw erygowania pomników w Australii i Nowej Zelandii.

W Wielkiej Brytanii widocznych skutków nowej sowiecko-peerelowskiej strategii dopatrzeć można się już podczas uroczystości odsłonięcia pomnika we wrześniu 1976 r., którą angielscy rządowi notable zignorowali. Labourystowski minister obrony Fred Mulley zabronił nawet brytyjskim oficerom występowania w jej trakcie w mundurach, co zresztą niektórzy emerytowani wojskowi ostentacyjnie zignorowali³⁸. Nie ma wątpliwości, że wpływ na postawę władz miała atmosfera wytwarzana przez władze ZSSR i PRL oraz ich wcześniejsze protesty. Trudno natomiast powiedzieć, czy rzeczywiście, jak odnotowała powołując się na przecieki angielska prasa, przed uroczystością strona sowiecka kilkunastokrotnie protestowała i jaką formę mogły mieć te protesty³⁹. Można tylko przypuszczać, że posłużono się tu sugerowaną w decyzji Politbiura z tego roku drogą nieformalnych sugestii, które nie zostały dostępnego dziś dla nas śladu w dokumentach. Generalnie, na gruncie bry-

³⁷ Wyciąg z protokołu Nr 3 posiedzenia Biura Politycznego z 5 kwietnia 1976, punkt 75, *O środkach przeciwdziałania propagandzie zachodniej w związku z tak zwaną „Sprawą Katyńską”* [w:] *Katyń. Dokumenty ludobójstwa*, op. cit., s. 70 i 72 (faksymile).

³⁸ W uroczystości w galowym mundurze uczestniczył Sir Frederick Bennett, a major rezerwy John Gouriet w mundurze i pod orderami pełnił wartę przy pomniku, co zostało uwiecznione na fotografiach.

³⁹ G. Baker, *12 Russian over Memorial of Katyn Lead*, *The Daily Telegraph*, 20 september 1976.

tyjskim w 1976 r. strona sowiecka nie miał już wielkiego pola manewru, a o podjęciu poważnej ofensywy propagandowej nie było nawet mowy. Postępowanie Partii Pracy w tym okresie mogło natomiast nie wynikać wprost z nacisków Moskwy, a z opartego o lewicowe przekonania prosowieckiego serwilizmu. Na szczęście serwilizm ten nie dotyczył nie tylko ogółu mieszkających na wyspach Polaków, ale i licznych Anglików – w tym wielu służących w brytyjskiej armii, a biorących udział w obchodach (obok przedstawicieli obcych rządów, m.in. USA i RPA), pomimo usilnego bojkotowania uroczystości przy pomniku przez własny rząd. Dysonans pomiędzy rządem i dużą częścią opinii, płynął ze specyfiki brytyjskiego systemu, w którym zwycięska partia kształtuje niepodzielnie rząd oraz faktu, iż partią tą w latach 70. byli silnie lewicowi labourzyści, generalnie nie skłonni przyjąć zgodny z prawdą „polski” punkt widzenia na sprawę. Dychotomia ta skończyła się w 1979 r. wraz ze zwycięstwem Partii Konserwatywnej, od którego prawda o Katyniu nabrała w Wielkiej Brytanii waloru prawdy oficjalnej.

W dekadzie lat 80., po przegranej w latach siedemdziesiątych „bitwie o Anglię”, działania sowieckie na wyspach musiały się praktycznie ograniczyć do inspirowania prokomunistycznych „użytecznych idiotów”; na głównym froncie można było już wówczas, z niewielkimi zastrzeżeniami, mówić o zwycięstwie prawdy. Wiedza o Katyniu była w Anglii za rządów Margaret Thacher swobodnie głoszona przez Polaków – ze względów społecznych przede wszystkim we własnym środowisku, ale z zachowaniem możliwości wstępu do głównego nurtu życia publicznego, czego dobitnym wyrazem była postawa odpornej na bakcył komunizmu Żelaznej Damy, której oficjalni przedstawiciele składali kwiaty pod pomnikiem katyńskim. Już w 1979 r. pochód na cmentarz Gunnersbury uświetniła orkiestra wojskowa huzarów, a w 1980 r. w celebracji przy pomniku obok konserwatystów udział wzięli przedstawiciele Partii Pracy i Partii Liberalnej⁴⁰, co dobrze ilustrowało zmianę sytuacji, w której wersja prawdziwa stała się oficjalną i powszechnie uznawaną, a także trudną już do „cofnięcia” — nawet w razie przesunięcia na lewo koniunktury politycznej, którego to optymistycznego przypuszczenia nie trzeba było zresztą już sprawdzać przed spektakularnym kolapsem Sowietckiego molocha.

Definitywne rozwiązanie problemów bezpośrednio związanych z pokłosiem propagowania kłamstwa katyńskiego przez rosyjskich i polskich komu-

⁴⁰ A. Siomkajto, *Katyn w pomnikach świata*, op. cit., s. 66.

nistów oraz ich ingerencji dyplomatycznych w Wielkiej Brytanii w latach 70. przyniósł jednak dopiero wspomniany krach systemu komunistycznego na przełomie lat 80 i 90. Na początku lat 90. pomnik w Londynie, realizując zamiary powzięte jeszcze w latach 70., uzupełniono m.in. poprzez dodanie tablic z napisami o treści: *Zamordowani przez sowiecką tajną policję z rozkazu Stalina* oraz *Co zostało ostatecznie przyznane w kwietniu 1990 przez ZSSR po 50 latach haniebnego ukrywania prawdy*.

Dziś, w wieku XXI, gdy nad sprawą Katynia ponownie negatywnie zaciążyła polityka Kremla, a fundamentalna prawda jest w Rosji brutalnie atakowana przez prywatne osoby, książki Luisa FitzGibbona, audycje BBC i materialne memoracje w Londynie ujawniły z nową siłą swoje znaczenie, jako memento straszliwej zbrodni popełnionej przez Związek Sowiecki na Polakach.

STANISŁAW M. JANKOWSKI

REAKCJE ROSJAN NA WYSTAWĘ KATYŃSKĄ W MOSKWIE*

Czwórkami do Moskwy...

Już od maja 1989 roku w siedzibie Krakowskiego Towarzystwa Fotograficznego i Muzeum Historii Fotografii, w Kamienicy Hetmańskiej przy Rynku Głównym w Krakowie, trwały przygotowania do dokumentalno-historycznej wystawy *Zginęli w Katyniu*. Miała być pierwszą w kraju ekspozycją, ujawniającą zupełnie nieznane dokumenty, potwierdzające zbrodnię w 1940 roku i fotografie ofiar tej tragedii, starannie ukrywanej – po odpowiednich dyspozycjach z Moskwy – przez władze PRL. Pomysł urodził się zupełnie przypadkowo, podczas zbierania materiału do audycji radiowych. Z Moskwy wiało pierestrojką...

Z Edwardem Miszczakiem, w tym czasie dziennikarzem krakowskiej rozgłośni Polskiego Radia, postanowiliśmy ujawnić relacje rodzin, które straciły najbliższych. Prezentowaliśmy rozmowy na antenie, ale marzyła nam się książka. Po jednej i drugiej odmowie przez oficynę pod Wawelem propozycję wydawniczą z tytułem „Powrót do Katynia” złożyliśmy dyrektorowi Zygmuntovi Klatce z Krajowej Agencji Wydawniczej w Rzeszowie.

– A możecie zdobyć relację jakiegoś Rosjanina? To da waszej książce międzynarodowy, że tak powiem, charakter – zastanawiał się Zygmunt, oglądając konspekt.

– Znajdziemy Rosjanina – obiecaliśmy absolutnie na wyrost, nawet nie wierząc własnym słowom. Zapadła też decyzja ujawnienia przynajmniej kilku fotografii zamordowanych oficerów.

Świetnie sprawdza się pomysł, aby z informacją o książce i planowanej wystawie dotrzeć w każdy zakątek kraju. Wzmianki w gazetach i na radiowej

* Tytuł pochodzi od redakcji.

antenie pączkują kolejnymi nazwiskami, dokumentami, relacjami. A nawet sugestiami, gdzie szukać jeszcze ciekawszego materiału, do kogo zgłosić się po fotografię. Z każdym tygodniem materiału jest coraz więcej, audycje jeszcze bardziej dramatyczne. Założyliśmy, że cenzura nie zablokuje wystawy, której otwarcie zaplanowano na listopad 1989.

I wtedy przychodzi fotografia od Aleksieja Pamiatnycha. Jest na niej pomnik z napisem „Ofiarom faszyzmu – polskim oficerom rozstrzelanym przez hitlerowców w 1941 roku”. Autor nie ukrywa, że ucieszyłby się z zamieszczenia swojego zdjęcia wśród innych, zgromadzonych na wystawie *Zginęli w Katyniu*...

Ten Rosjanin zna prawdę

Nie skorzystanie z takiej propozycji byłoby kompletnym idiotyzmem, więc natychmiast potwierdzam włączenie zdjęcia pomiędzy inne fotogramy, które lada dzień zaczniemy rozwieszać w salach na parterze Kamienicy Hetmańskiej. Cóż z tego, że napis śmierdzi kłamstwem. Wszystko wyjaśnimy w podpisie. Ważne, że fotografował Rosjanin, który nie kryje, że zna fakty i prawdę. Wśród wycinków prasowych sprzed kilku miesięcy w domowym archiwum znajduję artykuł, którego współautorem – obok Stanisława Remuszki – jest właśnie Aleksiej Pamiatnych.

„[...] Podobnie jak absolutna większość polskiego społeczeństwa, obaj nie mamy najmniejszej wątpliwości, że oficerowie ci [zamordowani w Katyniu – dop. SMJ] stali się wiosną 1940 roku ofiarami stalinowskiego terroru; przemawiają za tym powszechnie znane w Polsce i zachodniej Europie opracowania, dokumenty, relacje i dowody [...].

Wielu stalinowskich morderców – tych, którzy wydali rozkazy, i tych, którzy własnoręcznie strzelali w tył głowy niewinnym, skrzepowanym cywilom i jeńcom – dożywa dziś swych lat na spokojnej emeryturze. Mieli oni dość czasu i możliwości – skoro nie dało się unicestwić grobów – przynajmniej porządnie wyczyścić archiwa, zwłaszcza te najtajniejsze.

Wszystko to piszemy głęboko przekonani, że w sprawie Katynia niezbędne jest nowe podejście, zasadniczy impuls, który skróci i przyspieszy prace historyków, rychło owocując dostatecznym i oficjalnym wyjaśnieniem tragedii.

Należy to uczynić przez wzgląd na świętą pamięć tych, którzy zginęli. Należy to uczynić przez wzgląd na nasze dzieci”¹.

Po przeczytaniu tego tekstu czuję, że można z autorem listu podzielić się pomysłem, jaki od kilku tygodni kołuje mi się w głowie. Moje pytania, co o tym sądzą, znajomi kwitują puknięciem w czoło. Bo jak inaczej ludzie mają reagować, gdy wspominam, że wystawę *Zginęli w Katyniu* chciałbym pokazać w... Moskwie. Tam już z Warszawy poszedł wniosek, aby Prokuratura Generalna ZSRR wszczęła dochodzenie w sprawie zbrodni katyńskiej w 1940 roku², ale co innego śledztwo, a czymś zupełnie innym byłoby pokazanie pod Kremlem zdjęć zgładzonych czy fotografii z ekshumacji w 1943 roku. I – jak chciałbym – zdjęć ludzi, którzy kierując Związkiem Radzieckim w roku 1940 nie mogli nie wiedzieć czy nawet nie podejmować decyzji o rozstrzelaniu Polaków. Jeszcze nie wiadomo, ilu zamordowano, ale z całą pewnością kilkanaście tysięcy...

Dzisiaj, po upływie tylu lat, nie potrafię powiedzieć, czy Alosza zatelefonował czy napisał, ale w ślad za jego odpowiedzią, chyba w lutym, a może na początku marca 1990, dowiadujemy się, że Stowarzyszenie „Memoriał” jest zainteresowane pokazaniem w Moskwie naszej, krakowskiej wystawy. O „Memoriale” wiemy już trochę, m.in. z listu wydrukowanego w Polsce w lipcu 1989 roku. Podpisani pod nim Rosjanie przypomnieli wówczas nie tylko o kłamliwym napisie na pomniku w Katyniu. Zaapelowali, aby „rozpoznać kompleksowe śledztwo z możliwością dostępu do akt NKWD sprzed pięćdziesięciu lat, zagwarantować udział w śledztwie dziennikarzy, historyków i przedstawicieli społeczeństwa, w tym członkom stowarzyszenia „Memoriał”, gdyż tylko „radikalna zmiana podejścia do sprawy pomoże wyprowadzić kwestię Katynia ze ślepego zaułka”³.

¹ Przygotowany w grudniu 1988 roku list Aleksieja Pamiatnycha i Stanisława Remuszki wydrukowano w numerze 18 tygodnika „Ład”, dat. 30.04.1989 r.

² 12.10.1989 r. prokurator generalny PRL – Józef Żyto skierował do prokuratora generalnego ZSRR wniosek o wszczęcie dochodzenia w sprawie zbrodni katyńskiej z 1940 roku.

³ „Gazeta Wyborcza” nr 53, dat. 21–23.07.1989 r.; tu informacja, że istniejące w ZSRR od 1988 roku Ogólnozwiązkowe Oświatowo-Historyczne Stowarzyszenie „Memoriał”, zajmuje się „zbieraniem informacji na temat terroru stalinowskiego i uczczeniem jego ofiar”, a członkami Stowarzyszenia są, m.in. Andriej Sacharow i Borys Jelcyn.

Jeszcze nie zdążyliśmy zaplanować wyjazdu z fotografiami, gdy u mnie w domu pojawia się mężczyzna z plecakiem. Świetnie mówi po polsku, a tylko bardzo wrażliwe ucho czasem w jakimś jego słowie wyczuje obcy akcent. Moim gościem jest Aleksander Gurjanow z moskiewskiego „Memoriału”, urodzony i przez kilkanaście lat mieszkający w Warszawie, a obecnie pracownik naukowy w Instytucie Fizyki Atmosfery Akademii Nauk ZSRR.

– Alosza Pamiatnych przysłał mnie po fotografie – oznajmia.

– Sami dostarczymy – odpowiadam.

– Lepiej nie ryzykować, żeby zdjęcia dotarły w ostatniej chwili. Gdyby na granicy zatrzymali, pod byle jakim pretekstem, to z czym przyjedziecie?

Trudno nie przyznać mu racji, więc na drugi dzień rano w Kamienicy Hetmańskiej do plecaka Saszy pakujemy kilkadziesiąt fotogramów. „Kurier” obiecuje, że da znać, jak było na granicy i czy zdjęcia są w Moskwie. Trzeba gadać ostrożnie, bo nie ma wątpliwości, że telefony współpracowników „Memoriału” są i pewnie długo jeszcze będą kontrolowane.

Wiem, że dla wielu osób może wydać się kłamstwem tekst hasła, które w marcu 1990 roku potwierdziło dowieszenie do Moskwy wystawy *Zginęli w Katyniu*. Oprócz Aleksandra Gurjanowa nie mam żadnych świadków, że powiedział on do telefonu tekst z... serialu telewizyjnego *Stawka większa niż życie*:

– W Paryżu najlepsze kasztany są na Placu Pigalle – powiadomił mnie Sasza.

– Zuzanna lubi je tylko jesienią – odparłem.

Czy Aleksander dalej ciągnął hasło, informując, że serialowa Zuzanna „przysłała mi świeżą partię”? Nie będę łął, bo nie pamiętam. Może śmiech utrudnił mu te słowa? Ja rechotałem przez dobrą chwilę po odłożeniu słuchawki. Nie uwierzę, żeby najinteligentniejszy nawet „podśluchiawcz” zrozumiał, o co chodzi w tej wymianie zdań...

„Braterska mogiła pod ochroną państwa”

Z korespondencji z Aleksiejem Pamiatnym wiemy już w tym czasie, że o problemie Katynia usłyszał po raz pierwszy w 1972 roku. Uważał, że „jest to ciemna historia i nie wiadomo, kim są sprawcy”. Z polskimi przyjaciółmi ze środowisk uniwersyteckich nie rozmawiał wówczas o Katyniu, gdyż

oni nie podejmowali tematu ze względu na delikatność, a Pamiatnych milczał, bo praktycznie nic nie wiedział, a „nie można było – jak wspomina – o tym przeczytać”.

Wiosną 1987 wpadł z Moskwy do Warszawy, a wtedy wśród „bibuły” do nocnego czytania dali mu przyjaciele wydaną w Londynie w 1948 roku książkę *Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów*, ze wstępem generała Władysława Andersa.

Wróciwszy do kraju postanowił pojechać do Katynia. Zabrał ze sobą syna i machnęli na rowerach 350 kilometrów, z podmoskiewskiego Zwienigrodu do Smoleńska. Po powrocie Pamiatnych już wiedział, że w Lesie Katyńskim stoi pomnik z napisem „Ofiarom faszyzmu – polskim oficerom rozstrzelanym przez hitlerowców w 1941 roku”⁴. Tekst po polsku i po rosyjsku.

– W tekście – przypomni – da się zauważyć rusycyzmy oraz błędy: Oficeram” zamiast poprawnego „oficerom” oraz „ofiaram”, a przecież powinno być „ofiaram”. Pod pomnikiem leżały przywiedłe kwiaty z biało-czerwoną wstążką; ślad, że jednak przyjeżdżają tutaj jacyś ludzie, a być może kwiaty przywieźli nawet Polacy...

Zostanie mu w pamięci niewyobrażalne wprost zmęczenie kilometrami, które musieli pokonać i słowa przewodnika, który w Lesie Katyńskim grupę słuchaczy faszerał kłamstwami o zbrodni na polskich oficerach, dokonanej przez faszystów. W pamięć wbiła się też rozmowa z młodym mężczyzną, przedstawiającym się jako „kierownik rezerwatu” i zabraniającym fotografowania, a nawet zwiedzania lasu „bez zgody władz obwodowych”.

Nie zamierzając rezygnować z ujawnienia prawdy Pamiatnych napisał list do Smoleńskiego Komitetu Obwodowego KPZR.

– Cóż to za dziwny pomnik – pytał – o którym nie ma słowa w miejscowych przewodnikach? Co to za rezerwat państwowy? Dlaczego buduje się tam dodatkowe metalowe ogrodzenie i postawiono znaki z zakazem zwiedzania?

„Słusznie zauważacie – pochwalili go w odpowiedzi ze Smoleńska w sierpniu 1987 roku – że zbudowanie pomnika na miejscu rozstrzelania przez

⁴ Pomnik postawiono najprawdopodobniej ok. 1974 roku. W latach 1980–1981 były tylko dwie bratnie mogiły, a w 1988 roku dobudowano dwie następne, położone bliżej schodów oraz uporządkowano teren. Więcej na ten temat w artykule Tadeusza Pieńkowskiego pt. *Pięć cmentarzy* [w] „Biuletynie Katyńskim” nr 2/34, Kraków 1991. Kłamiwy napis, po licznych polskich protestach, zlikwidowano w 1990 roku.

hitlerowców w 1941 roku polskich oficerów w rewirze chronionym rezerwatu państwowego powoduje określone niewygody dla odwiedzających go turystów. Dla zniesienia ograniczeń swobodnego wstępu teren miejsca pamięci będzie wydzielony z rezerwatu, a do końca roku zamierza się także zrealizować kompleks prac, związanych z jego urządzeniem. Braterską mogiłę i obelisk włączono w zestaw budowli pamiątkowych Smoleńska i znajdują się one pod ochroną państwa.”

Po przeczytaniu tej odpowiedzi doszedł do wniosku, że trzeba coś zrobić, skoro historycy milczą. Pomyślał o swojej przewadze nad zawodowymi badaczami: ma kontakty i przyjaciół w Polsce, czytał „bibułę” i zna język polski. Napisał do kilku historyków i publicystów, ale nie odpowiedzieli.

– Nie była to pewnie ich tematyka, może inne okoliczności im przeszkodziły, więc nie ma sensu wymieniać ich nazwisk – komentuje Alosza. – A może nie mieli ochoty odpowiadać „człowiekowi z ulicy”, bo przecież żaden z nich mnie nie znał.

Następne listy skierował do „Ogonioka”, „Komsomolskiej Prawdy”, „Izwestii” i „Litieraturnoj Gaziety”; pomiędzy jesienią 1987 roku i początkiem 1989 roku napisał ponad 10 listów. W lutym 1988 roku odpowiedział Aloszy jedynie członek kolegium redakcyjnego „Ogonioka” – Walentin Jurmaszew.

„Stawiacie problemy prawidłowo – przyznał. – Nam, dziennikarzom, pozostaje tylko przykładanie więcej wysiłków, aby prawda, w tym również o tragedii w Katyniu – była znana każdemu...”

6 listopada 1988 roku w „Izwestiach” ukazała się jednak notatka niewątpliwie spowodowana jego listem.

„Rada Ministrów ZSRR – pisano – podjęła decyzję o zbudowaniu w Katyniu (obwód smoleński) kompleksu pamięci na miejscu pochowania kilku tysięcy jeńców wojennych.

To pierwszy pomnik, który poświęca się właśnie jeńcom wojennym – opowiada główny inspektor Zarządu ds. Sztuk Plastycznych i Muzeum Ministerstwa Kultury RFSR – W. Ananiew. Osobliwość kompleksu leży w tym, że tam po raz pierwszy będzie upamiętniona na wieki pamięć o polskich oficerach, którzy wspólnie z jeńcami radzieckimi byli męczeni w obozie koncentracyjnym w Katyniu i tam zostali rozstrzelani przez faszystów w 1943 roku, w czasie ofensywy naszej armii.

A propos: problem ten przez długie lata pozostawał sporny. Na zachodzie twierdzono, jakoby polscy towarzysze byli zabici na rozkaz kierownictwa NKWD. Nie mogę być sędzią w tej polemice, ale wiem, że swego czasu specjaliści wyjeżdżali do Katynia, prowadzili tam badania i udowodnili, że polscy oficerowie zostali rozstrzelani z niemieckiej broni.

Obecnie miejsce pochówku jest zagospodarowane. Na udekorowanym kamieniem placyku o rozmiarach 50 na 20 metrów stoją kamienie pamiątkowe z napisami w językach rosyjskim i polskim.

– Czy znana jest dokładna liczba tych, którzy [zginęli] w Katyniu. Ich imiona?

– Na razie nie. Ale wzniesienie pomnika pozwoli na aktywizację pracy badawczej, poszukiwawczej”.

Przytaczam notatkę w pełnym jej brzmieniu – wyjaśnia nam Alosza – ale chyba nie trzeba komentować tych niedorzeczności...

W Kozielsku nie ma polskich śladów

Pod koniec 1988 roku Pamiatnych wspólnie z redaktorem Stanisławem Remuszko z Warszawy telefonicznie uzgodnili treść listu do władz polskich i radzieckich.

– Znałem każde słowo – powie po latach Alosza – i dlatego mogłem pod tym listem złożyć podpis. W Warszawie nasz list najpierw ukazał się w nieoficjalnym, wydawanym w drugim obiegu piśmie „Kos”, to było chyba w styczniu 1989 roku, a miesiąc później tygodnik „Ład” zamieścił – zgodnie z ówczesnymi przepisami o ujawnianiu ingerencji cenzury – informację o nie dopuszczeniu naszego listu na łamy tego tygodnika⁵. Minęły następne dwa miesiące, wreszcie nasz list wydrukowano w „Ładzie”⁶, a w kwietniu 1989 zamieściły go jeszcze „Konfrontacje” i „Tygodnik Kulturalny”. W Moskwie wysłałem list do „Nowych Czasów”, ale w ogóle mi nie odpowiedziano, natomiast tekstem zainteresowała się redakcja „Moskowskich Nowosti”.

– Nie ma sensu publikowanie tak ogólnego tekstu – powiedziano w redakcji mojemu koledze, Aleksandrowi Akuliczewowi, z którym znamy się ze Stowarzyszenia „Memoriał”. I zaproponowali, żeby napisać coś konkretnego, skoro mamy materiały.

⁵ „Ład”, nr 6, dat. 5.02.1989 r.

⁶ „Ład”, nr 18, dat. 30.04.1989 r.

Pamiatnych i Akuliczew zaczęli się zastanawiać nad tym, co mają do dyspozycji. Nie było tego za wiele: książka Leopolda Jerzewskiego⁷ (po rosyjsku) oraz trochę wycinków z gazet, a także notatki, zrobione przy lekturze *Zbrodni katyńskiej w świetle dokumentów*. Niedostatek informacji spowodował trochę błędów w artykule: świadka zbrodni Parfijena Kisielowa nazwali Kisłowym, a innego ze świadków – Kriwozjercewa⁸, wymienili jako Kriwożiercowa. Pomyłkowo podali także, że w Katyniu zamordowano ojca Andrzeja Wajdy.

– Ta pomyłka znajduje się również w niektórych polskich publikacjach – skomentuje później Alosza – więc nas, obywateli radzieckich, wypada chyba rozgrzeszyć?⁹

Artykuł, który – jak ocenia Pamiatnych – nazwać można przeglądem polskich i zachodnich materiałów, pojawił się w „Moskowskich Nowostiach” – „dzięki ogromnym wysiłkom redakcji, a w szczególności Władymira Szewielewa i naczelnego redaktora – Jegora Jakowlewa”¹⁰.

Dopiero w trzy tygodnie później o zbrodni katyńskiej w „Echu Płanety” przypomniał Grigorij Polegajew, w „Moskowskich Nowostiach” temat kontynuował Giennadij Żaworonkow, natomiast *O Katyniu bez emocji* Anatol Łatyszew napisał w 47 numerze tygodnika „Cyrk Radziecki”. Zdumiewa jego hipoteza, że zbrodnia w Katyniu mogła być dokonana wspólnie przez gestapo i NKWD. Możliwość dokonania takiej wspólnej akcji pod Smoleńskiem

⁷ Leopold Jerzewski to pseudonim Jerzego Łojka, autora książki *Dzieje sprawy Katynia*, po raz pierwszy wydanej w PRL w tzw. drugim obiegu w 1980 roku.

⁸ Autorzy piszą o Iwanie Grigoriewiczzu Kriwożierciewie, który zeznawał w czasie ekshumacji, przeprowadzonej przez Niemców w kwietniu 1943 i ujawnił, że zbrodni dokonało NKWD w 1940 roku. Z obawy o swoje życie uciekł razem z wycofującymi się wojskami niemieckimi. Zginął w Wielkiej Brytanii w 1947 roku, najprawdopodobniej zamordowany, chociaż oficjalnie jego śmierć uznano za samobójstwo. Drugi z Kriwożierców, Michaił mieszkający we wsi Gniezdowo, w czasie ekshumacji prowadzonej przez komisję Burdenki, za zbrodnię obciążył Niemców. 23 kwietnia 1990 r., również w Gniezdowie, opowiedział Jackowi Trznadłowi o tym, jak jego i innych rosyjskich świadków enkawudyści zmuszali do podpisywania wcześniej nie przeczytanych zeznań. Patrz J. Trznadel, *Powrót rozstrzelanej armii*, op. cit.

⁹ Kapitan Jakub Wajda, ojciec znanego reżysera – Andrzeja Wajdy, po dostaniu się do niewoli, przebywał w obozie jenieckim w Starobielsku. W kwietniu 1940 wywieziono go stamtąd i zamordowano w więzieniu wewnętrznym NKWD w Charkowie.

¹⁰ Artykuł A. Akuliczewa i A. Pamiatnych, *Katyni; potwierdzić czy zdementować?* ukazał się w „Moskowskich Nowostiach” 21.05.1989 r., nr 21. Bez skrótów, z niewielkim komentarzem, został przedrukowany w numerze 25 tygodnika „Przyjaźń”, dat. 23.06.1989 r.

w 1940 roku wygląda niewiarygodnie – ocenia Pamiatnych – a zapiski w dzienniku Goebbelsa¹¹ też świadczą przeciwko podobnej „współpracy”...

Podjął również Alosza korespondencję z kozielską filią Muzeum Krajoznawczego w Kałudze. Okazało się, że nie słyszeli o obozie oficerów polskich na terenie byłego klasztoru w Kozielsku. Klasztor – odpowiedziano – zwrócony został ostatnio cerkwi i trwają tam prace nad odnowieniem. Polskich śladów nie ma, a nowi duchowni o niczym nie mają pojęcia...

– Stalin tego właśnie chciał – komentuje Pamiatnych list z Kozielska. Zresztą nie tylko Stalin. Do jednego z pomocników Berii, a więc człowieka, który był zaufanym Stalina, udało się dotrzeć Władimirowi Abarinowowi. Dziennikarz znalazł generała Leonida Rajchmana, w czerwcu 1940 roku majora NKWD, który oczywiście nie przyznał się do udziału w wymordowaniu polskich oficerów ani do tego, że w ogóle słyszał o zbrodni w Katyniu¹². Czy jednak można było liczyć, że bez dowodów Rajchman przyzna się i wskaże innych morderców? Było ich wielu; jedni wydawali rozkazy, inni strzelali czy pilnowali miejsca zbrodni. Ich nazwiska znajdują się oczywiście w materiałach archiwalnych. Wystarczy dostać się do tych materiałów i nazwiska – opublikować.

Czy stawiać ich przed sądem? – zastanawiał się autor tych rozważań w czasie korespondencji z nami. – Przecież to dzisiaj grupa zgrzybiałych starców ze łzawiącymi się oczami i bez zębów, słabo zdających sobie sprawę z tego, co się dzieje na sali sądowej. Czym będzie dla nas ich przyznanie się do winy i czym dla nich ferowana przez sąd, przez nas – kara?

Zrezygnować więc z sądenia zbrodniarzy? Ale jak to uzasadnić, skoro wiemy wszyscy, za co są odpowiedzialni? Trzeba by poprzez decyzję prawną czy polityczną z sądenia zbrodniarzy zrezygnować, ale jak uzasadnić decyzję o nie pociągnięciu ich do odpowiedzialności? Niesądzenie ich wcale nie oznacza przebaczenia ani uniewinnienia. Niech społeczeństwo się o nich dowie, zna nazwiska oprawców i zakres zbrodni. Niech dożyją swoich dni wśród ludzi, także wśród najbliższych. U nikogo nie znajdują przecież usprawiedliwienia dla swoich czynów... Moim zdaniem nie sędziowie, ale history-

¹¹ Joseph Goebbels, od 1933 roku minister oświecenia publicznego i propagandy III Rzeszy, już 9.04.1943 roku pisał o zbrodni katyńskiej w prowadzonym od lat dzienniku. Więcej na ten temat [w] Eugeniusz Guz, *Goebbels o Polsce i sojusznictwym ZSRR*, Warszawa 1999.

¹² Władimir Abarinow odnalazł Leonida Rajchmana w Moskwie w 1989 roku. Więcej nt. spotkania W. Abarinow, *Oprawcy z Katynia*, Kraków 2007.

cy powinni dojść do prawdy i to jak najszybciej. A Bóg niech będzie sędzią dla morderców...

Nie wszyscy chcą jednak ujawnienia prawdy. Omawiając wizytę Tadeusza Mazowieckiego w ZSRR, a szczególnie odwiedzenie przez niego Katynia¹³ podano w „Izwiestiach”, że Katyni jest miejscem zagłady radzieckich i polskich wojskowych w okresie Wielkiej Wojny Ojczyźnianej. Ludzie, chciałem zawołać, dlaczego piszecie i drukujecie takie bzdury? Każde dziecko wie, że Wielka Wojna Ojczyźniana rozpoczęła się nad ranem 22 czerwca 1941 roku. Napisałem o tych bzdurach i zaniósłem mój tekst do „Ogonioka”. Obiecali opublikować w numerze 9, jeszcze w tym roku, w rubryce „Listy od czytelników”. Nie było go jednak ani w dziewiątym numerze wrześniowym ani w następnych.

– Do dzisiaj, a mamy kwiecień 1990 – kończy Pamiatnych – nie udało mi się wyjaśnić, dlaczego nie publikowano mojego listu o kłamliwym wstawianiu polskiej tragedii w Katyniu do rosyjskiej Wielkiej Wojny Ojczyźnianej...

O kłamstwie rozmawiamy jeszcze z deputowanym ludowym, Ilią Zasławskim, z którym spotkamy się w mieszkaniu Gurjanowów, zaraz po naszym przyjeździe do Moskwy. Sasza, jako jeden z aktywistów jego kampanii wyborczej w marcu 1989 roku, poddał mu pomysł zgłoszenia interpelacji poselskiej w sprawie ujawnienia sprawców zbrodni katyńskiej. Zasławski opowiada nam, że wymyślili ułożenie listu od wyborców, zainteresowanych taką interpelacją. Gurjanow tekst przygotował, a później musiał jeszcze zebrać podpisy. Chodził do znajomych, prosił o autografy kolegów w Instytucie. Jedni podpisywali natychmiast, ale byli też ostrożni, czemu trudno się dziwić. Pod listem znalazła się odpowiednia ilość podpisów mieszkańców Moskwy, więc w imieniu swoich wyborców Zasławski mógł później o Katyniu powiedzieć na II Zjeździe Deputowanych Ludowych ZSRR.

„Nie mamy prawa prosić o przebaczenie...”

W poniedziałek, 23 kwietnia 1990 roku grupa historyków i dziennikarzy polskich oraz rosyjskich stała na szosie, obok bramy w metalowym płocie,

¹³ Tadeusz Mazowiecki złożył wieniec i modlił się w Katyniu 26 listopada 1989 r.

odgradzającym tę część lasu od szosy Smoleńsk–Witebsk. Przyjechaliśmy nocnym pociągiem z Moskwy, a na smoleńskim dworcu powitała nas grupa młodzieży z biało-czerwoną flagą, przewiazaną kirem. Mieli też kilka transparentów, z których zapamiętamy satyryczny plakat, piętnujący pakt Ribbentrop–Mołotow oraz przejmujący do głębi plakat z tekstem „Polacy, nie mamy prawa prosić was o przebaczenie”.

„Do Katynia – napisze w sprawozdaniu profesor Jacek Trznadel – jedziemy dwoma małymi autobusami, jakich nie widuje się w Polsce, typ stary, mieszczący po trzydzieści osób. Myśl od razu: czy taki właśnie autobus widział Swianiewicz na stacji w Gniezdowie?

Gdy dojeżdżamy do Katynia, do lasu, widzimy na szosie smoleńskiej dochodzącą tam grupę młodych ludzi z transparentem sprzed dworca – przeszli piechotą 15 kilometrów, trzykrotnie zatrzymywani przez milicję...”¹⁴

Po jednej i drugiej stronie szosy Smoleńsk–Witebsk, w pobliżu miejsc postojowych dla autobusów lub samochodów, widać niedawno tutaj ustawione metalowe tablice z napisem „Memoriał dla polskich oficerów, poległych w Katyniu”¹⁵. Nie ma słowa „zamordowanych”, nie ma daty śmierci, brak informacji, ilu było oficerów i z czyich rąk zginęli... Tomasz Kizny fotografuje najpierw tę tablicę, później składanie kwiatów pod krzyżem i każdy fragment naszego pobytu w lesie katyńskim. Przerywa pracę tylko w czasie nabożeństwa, specjalnie dla naszej polsko-rosyjskiej grupy odprawianego przez młodego prawosławnego duchownego ze Smoleńska. I podczas mszy następnej, gdy modlimy się i słuchamy kazania księdza Zdzisława Peszkowskiego, w 1940 roku jednego z jeńców Kozielska, skąd z grupą dwustu kolegów wywieziono go do obozu w Pawliszczew Borze.

W swoim sprawozdaniu Jacek Trznadel napisze później, że ta „żołnierska msza święta była najniezwyklejszą ofiarą, jakiej słucał w życiu”. Ja zapamiętam, że rzeczywiście miałem mokre oczy, gdy na wezwanie księdza Peszkowskiego, trzymając się za ręce – Polacy i Rosjanie – stanęliśmy kręgiem wokół krzyża katyńskiego.

¹⁴ Jacek Trznadel, *50 lat po zbrodni – w Katyniu i Moskwie* [w] *KATYŃ – Problemy i zagadki*, „Zeszyty Katyńskie” nr 1, Warszawa 1990.

¹⁵ Tej treści tablica stała już 20.10.1989 roku, natomiast wcześniej stała w tym miejscu tablica z informacją o „polskich oficerach, rozstrzelanych przez hitlerowców w 1941 roku”. Fotografie obu tablic w artykule T. Pieńkowskiego, *Cmentarze w Lesie Katyńskim*, [w] „Zorza” dat. 4.02.1990 r., nr 5.

Istnieje dość obszerne sprawozdanie z naszego pobytu w Katyniu. „Brama do lasu od strony szosy w pobliżu wejścia do „Memoriału” była otwarta – zanotował Tadeusz Pieńkowski. – Idąc leśną drogą w kierunku południowo-zachodnim w głąb lasu za metalowym płotem odgradzającym „Memoriał” można zobaczyć krzyż (...). Ok. 320 m od metalowego płotu odgradzającego „Memoriał” (tj. ok. 550 m od szosy Smoleńsk–Witebsk) drogę przegradza drewniany płot z metalową bramą. Na bramie napis „Sanatorium dla dzieci”. Płot i brama przegradzają to miejsce, gdzie były doły śmierci z ciałami polskich oficerów, zamordowanych w kwietniu i maju 1940 roku i pierwszy cmentarz, urządony przez Komisję PCK w kwietniu i maju 1943 r. Nowy, świeżo pomalowany na zielono płot z desek otacza zabudowania – widać starą szopę ze stromym dachem, zbudowaną z bierwion i dwa niewielkie, nowe domki. Wewnątrz cisza, jest tylko stróż z psem.

Wokoło młody las, przeważnie sosnowy (drzewa nad ziemią mają średnicę ok. 10–12 cm) gdzieś pojedyncze, stare sosny i pniaki po ściętych drzewach (średnicy ok. 40 cm). Obok drogi widoczne – poroście młodym lasem i trawą – zapadliska i jamy, wyglądające na pozostałości rąk ludzkich. Wewnątrz tego ogrodzenia duża jama, którą niektórzy próbują zidentyfikować jako największy dół śmierci nr 1, czyli „L”.

Dziwi zbudowanie nowych obiektów akurat w tym miejscu, tak jak otoczenie ich dodatkowym płotem na terenie już ogrodzonym płotem zewnętrznym. Ale na decyzję o przeznaczeniu tego obiektu na sanatorium dziecięce – brak określenia”¹⁶.

„Stalin bał się polskich jeńców...”

Po odprawionym przez księdza Peszkowskiego nabożeństwie postanawiamy poprosić o wywiad profesor Natalię Sergiejewną Lebiediewą. Niech wiedzą, zdobyta w archiwach, wzbogaci relację księdza, już wcześniej wciągniętą na karty naszej książki *Powrót do Katynia*. Rusza szpula reporterskiego magnetofonu z nagraniem, jakiego nie spodziewaliśmy się uzyskać i dla którego – po naszej nocnej rozmowie telefonicznej z Rzeszowem – w ostatniej chwili wstrzymano druk książki. Dostaliśmy

¹⁶ Tadeusz Pieńkowski, *Symposium katyńskie w Moskwie*, [w] „Wojskowy Przegląd Historyczny”, 1–2, 1990.

zgodę na dołączenie najwyżej kilkunastu zdań, bo 9 maja książka ma być w sprzedaży...

Spacerujemy, czasem na chwilę przystajemy. Natalia Siergiejewna opowiada o swoim zaskoczeniu, gdy zorientowała się, że w Centralnym Archiwum Państwowym Armii Radzieckiej znajdują się, utajnione „od zawsze”, dokumenty Głównego Zarządu Wojsk Konwojowych NKWD ZSRR. I na ich podstawie można zorientować się o przemieszczaniu się wagonów, m.in. konwojowanych przez żołnierzy ze 136 batalionu. Wagonów – dodajmy – w kwietniu i maju 1940 roku kursujących pomiędzy stacją kolejową niedaleko klasztoru – obozu jeńców w Kozielsku i miejscowością Gniezdowo, znajdującą się 250 kilometrów dalej, w okolicy Smoleńska.

Dla Natalii Lebediewej nie jest to łatwa rozmowa. Nie znając kulisów decyzji o dopuszczeniu jej do „od zawsze” utajnionego archiwum chcemy wiedzieć, jak to się stało, że naukowiec, nie zajmujący się tematem wojny polsko-sowieckiej w 1939 roku, wchodzi nagle tam, gdzie powinni trafić wcześniej – badacze z mieszanej, tzw. dwustronnej komisji historyków PRL i ZSRR. Powołana w maju 1987 roku Komisja ma zbadać i zlikwidować „białe plamy” w stosunkach między dwoma krajami¹⁷. Po prawie trzech latach jest oczywiście dalej niż na początku działalności, ale nadal nie pokonała bram do wielu radzieckich zbiorów specjalnych.

Natalia Siergiejewna mówi nam o bezradności polskich historyków, a później – zupełnie nieoczekiwanie – wspomina o dygnitarzu partyjnym, który wspierał jej pomysł prowadzenia poszukiwań w archiwum wojsk konwojowych. I zgodził się na opublikowanie jej artykułu pt. *Katyńska tragedia*¹⁸.

¹⁷ Komisja historyków ZSRR i PRL pierwsze posiedzenie odbyła w Moskwie w dniach 19–20 maja 1987 r.

¹⁸ Artykuł N. Lebediewej pt. *Katyńska tragedia* ukazał się w numerze 12 „Moskowskich Nowosti”, 25 marca 1990 roku. Omówiono go lub we fragmentach przedrukowano w prasie polskiej: w „Polityce”, „Gazecie Wyborczej”, „Rzeczpospolitej”, „Życiu Warszawy”, „Zorzy” i innych tytułach.

Informacje Natalii Lebediewej, Walentyny Parsadanowej, Jurija Zorii, Władimira Abarinowa i Gennadija Żaworonkowa nt. pierwszeństwa w uzyskaniu dostępu do akt i zbierania materiału o zbrodni katyńskiej różnią się w wielu szczegółach. Z dużym szacunkiem podchodząc do prowadzonych przez nich badań autor tych wspomnień nie czuje się kompetentny do oceniania rywalizacji oraz antagonizmów pomiędzy rosyjskimi historykami i dziennikarzami.

– Pewnego dnia ujawnię, kto mi pomógł, abym wcześniej od innych dotarła do dokumentów archiwalnych. Nie chciałabym dzisiaj podawać tego nazwiska publicznie, żeby go nie narażać na jakieś kłopoty – wyjaśnia, gdy pytamy o szczegóły.

Rozmowa schodzi na naszych żołnierzy i oficerów, których po wrześniu 1939 roku Armia Radziecka gromadziła w obozach dla jeńców wojennych, a tam ich „ochronę” z rąk wojskowych przejmowali funkcjonariusze sowieckiej policji politycznej czyli NKWD.

– Najpierw jeńców przetrzymywano w 138 zbiorczych obozach, skąd postanowiono zwolnić chłopów – żołnierzy Armii Polskiej, mieszkających przed wojną na terenie włączonej do ZSRR zachodniej Ukrainy i Białorusi. Oficerów wojska, policji, żandarmerii przewożono do Kozielska, Ostaszkowa czy Starobielska. W marcu 1940 postanowiono te obozy „rozładować” i listy z nazwiskami przeznaczonych na śmierć wysyłano do Zarządów NKWD. Internowani w Kozielsku mieli pojechać do dyspozycji NKWD obwodu smoleńskiego, z obozu starobielskiego – do dyspozycji NKWD w Charkowie, a z Ostaszkowa – do Zarządu Kalinińskiego. To była zaplanowana operacja, a nie wożenie oficerów ze względu na brak miejsca w jakimś obozie. Widziałam dokumenty z informacjami o tym, że można pochwalić konwojentów, bo nikt im nie uciekł. Zachowały się raporty o każdym transporcie, ale na przykład przy wielu nazwiskach dowódców różnych jednostek NKWD brakuje ich imion i imion ojcowskich, a to oczywiście utrudnia identyfikację.

Wcześniej polskich oficerów w Moskwie „osądzono”, w bardzo nielicznych przypadkach decydując się na ułaskawienie. Napisałam o tym, że wśród ułaskawionych byli oficerowie, którzy prawdopodobnie podjęli współpracę agenturalną albo tacy, na których liczone, że przydadzą się w przyszłości. O jednych wiadomo więcej, o innych jeszcze bardzo mało...

– A udało się Pani dokładnie ustalić, ilu polskich jeńców trafiło do niewoli we wrześniu 1939 roku?

– Dysponujemy różnymi, bardzo sprzecznymi informacjami – mówi Lebediewa. – W meldunkach z frontu, które następnie ujawniono, między innymi w różnych przemówieniach, znalazła się liczba 250 000, ale według moich pierwszych ustaleń do wspomnianych obozów zbiorczych trafiło nie więcej jak 130 000 Polaków. Nie ma dotąd dokładnych danych, ilu jeńców skierowano do wspomnianych trzech obozów, z których, na podstawie wyka-

zów dostarczanych z Moskwy, od marca 1940 byli wywożeni także i tutaj, do Lasu Katyńskiego...

Słuchamy jej słów na wąskiej drodze, którą – być może – pędzono lub wieziono kolejne grupy skazanych na śmierć jeńców. Gdyby do naszej rozmowy ktoś próbował wymyślić scenery, to pomysł spotkania z rosyjskim naukowcem w pobliżu miejsca kaźni z roku 1940 uznałbym za absurdalny, niemożliwy do realizacji.

– Stalin bał się polskich jeńców – podkreśla Natalia Siergiejewna. – Z przesłuchań, jakim byli poddawani, wiedziano o ich patriotyzmie, niezłomności. Nie ukrywali nienawiści do systemu komunistycznego, do Związku Radzieckiego. O tym wszystkim napisał we wspomnieniach profesor Stanisław Swianiewicz¹⁹.

– Wspomnienia Stanisława Swianiewicza uznano w Polsce za niegodne ujawnienia – mówimy – i żaden wydawca nie próbował nawet uzyskać zgody na ich wydrukowanie²⁰. Profesor Lebediewa podkreśla, że wiele informacji ze wspomnień Swianiewicza przydało się jej, gdy w archiwum zobaczyła dokumenty z 1940 roku.

– Bardzo nielicznych jeńców udało się zastraszyć, złamać, bo większość z nich liczyła, że po stronie Finów wejdą do walki wojska brytyjskie i francuskie, a Związek Radziecki nie wytrzyma takiego uderzenia. Polscy jeńcy mogli być groźni, w najbardziej nieodpowiednim momencie wywołać powstanie. Stalin pamiętał, że są wśród nich oficerowie czy nawet generałowie, którzy zasłużyli się w 1920 roku i odepchnęli Armię Czerwoną spod Warszawy, nie dopuszczając do marszu w stronę Berlina.

– O tym, że zbrodnia mogła być zemstą za niepowodzenia Armii Czerwonej w roku 1920 nie ma ani słowa w komunikacie Agencji TASS z 13 kwietnia 1990, potwierdzającym odpowiedzialność NKWD za zbrodnię – przypominam.

¹⁹ Stanisław Swianiewicz, *W cieniu Katynia*, Instytut Literacki, Paryż 1976. Fragmenty jego wspomnień ukazały się również w pracy *Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów*, wyd. III, Londyn 1956.

²⁰ Książka Stanisława Swianiewicza, *W cieniu Katynia* ukazała się w PRL w tzw. drugim, pozacenzuralnym obiegu, w „Oficynie Liberałów”, dopiero w 1981 roku, a w obiegu oficjalnym, nakładem Wydawnictwa „Czytelnik”, w 1990 roku.

– W tym komunikacie nie ma wielu innych szczegółów, które powinny tam się znaleźć – dopowiada profesor Lebediewa.

– Pułkownik Marek Tarczyński z Wojskowego Instytutu Historycznego w Warszawie nazwał ten komunikat „wykrętną próbą usprawiedliwienia dla półwiecznego fałszu i milczenia...”²¹. Podpisałaby się pani pod taką oceną?

– W tym komunikacie nie ma również informacji, że Stalinowi były potrzebne miejsca w obozach dla jeńców, którzy dostaną się do niewoli po zajęciu państw bałtyckich. I nie ma nazwisk, takich jak generał Piotr Soprunienko, w 1940 roku kierujący Zarządem NKWD do spraw Jeńców Wojennych i Internowanych, w czasie zbrodni jeden z najbliższych pomocników Ławrientija Berii. W „Moskowskich Nowostiach” podano już pierwszą listę współpracowników Stalina i wysokich rangą funkcjonariuszy NKWD, odpowiedzialnych za dokonanie zbrodni w 1940 roku²². Więcej ujawnionych nazwisk to tylko kwestia czasu, uporczywi badacze i dopuszczenia nas do nowych dokumentów. Moja kwerenda i badania prowadzone przez innych historyków czy dziennikarzy już przecież pozwoliły np. na ustalenie nazwisk oficerów, którzy kierowali konwojami jeńców.

– Skoro dowozili jeńców na miejsce śmierci, to i oni współodpowiadają za zbrodnię. Czy mamy rację?

– Nie historycy czy dziennikarze, ale sąd jest od ustalenia winy, a później wymierzania kary – przypomina profesor Lebediewa. – Według prawa międzynarodowego funkcjonariusze NKWD są przestępcami wojennymi i nie ma przedawnienia dla popełnionej przez nich zbrodni na polskich jeńcach wojennych. Zgodnie z prawem międzynarodowym przestępcy wojenni powinni być przekazani tym państwom, których obywatele zostali zgładzeni...

– Rozmawiamy o ludziach, którzy mogą mieć powyżej 80 lat...

– Ich wiek nie ma żadnego znaczenia. My – mówi o Związku Radzieckim Natalia Lebediewa – sędzimy wojennych przestępców, którzy dokonali przestępstw przeciwko obywatelom radzieckim i zawsze upominaliśmy się bardzo energicznie, aby nam byli wydawani dla osądzenia. I jeśli Polska zażąda wy-

²¹ „Gazeta Wyborcza”, 17.04.1990 r.

²² „Moskowskije Nowosti” dat. 23.03.1990 r., nr 12, przedruk listy odpowiedzialnych za zbrodnię w opracowaniu Andrzeja Gesterna pt. *Katyni – archiwa NKWD przemówiły* [w] „Kurier Polski”, 26–29.03.1990 r., nr 60–63.

dania sprawców zbrodni z 1940 roku, to nasz rząd powinien rozpatrzyć taką prośbę z pełnym zrozumieniem...²³.

Identyczną opinię wygłosi dwie godziny później, na spotkaniu ze studentami historii i pracownikami Instytutu Pedagogicznego w Smoleńsku. Do amfiteatralnej sali, z kwiatami dla nas, przyszło ponad 50 osób. Wyglądają na autentycznie zainteresowanych tematem, obecnością gości z Polski i znanej im z publikacji Natalii Lebidiewej. Po raz pierwszy w historii tego smoleńskiego Instytutu Polacy i Rosjanie stoją obok siebie na baczność, aby minutą ciszy uczcić pamięć zamordowanych jeńców. I nigdy dotąd nie mówiono tutaj – tak oficjalnie i szczerze – o przyczynach oraz skutkach zbrodni w roku 1940, o historii cmentarzy w Lesie Katyńskim, o konieczności wspólnych badań nad przeszłością.

– Dlaczego ich zabito – to pierwsze z zanotowanych przeze mnie pytań. Nie notuję odpowiedzi, przecież nagraliśmy panią profesor, a jej obecne wyjaśnienia nie różnią się od tego, co nam mówiła w czasie spaceru w Lesie Katyńskim...

– Nie sądzi pani, że po oficjalnym ujawnieniu, kim byli, któryś ze zbrodniarzy wreszcie się przyzna – chce wiedzieć młody mężczyzna w wojskowym mundurze.

– A pan by się przyznał, gdyby pan brał udział w takiej zbrodni? – pytaniem odpowiada Natalia Siergiejewna. I cierpliwie wyjaśnia, żeby nie liczyć na dobrą wolę byłych oprawców czy rozkazodawców. Zrobią wszystko, aby pomniejszyć swoją winę czy wyprzeć się własnych podpisów na wcześniej lub później odnalezionych dokumentach.

Trudno w tym momencie nie zgodzić się z naukowcem, który przez wiele lat zajmował się procesem norymberskim i doskonale zna wyjaśnienia sądzonych tam zbrodniarzy hitlerowskich²⁴.

Przy stole w „Moskowskich Nowostiach”

Dwa dni, 24 i 25 kwietnia, zajmuje sesja naukowa, poświęcona zbrodni katyńskiej. Ten najważniejszy z punktów polskiego pobytu w Moskwie nie

²³ Fragmenty wywiadu, przeprowadzonego z Natalią Lebidiewą w Lesie Katyńskim, wydrukowane zostały w książce Stanisława M. Jankowskiego i Edwarda Miszczaka, *Powrót do Katynia*, Rzeszów 1990 r.

²⁴ W latach 1967–1971, podczas studiów doktoranckich w Instytucie Historii Powszechnej Akademii Nauk ZSRR Natalia Lebidiewa przygotowała rozprawę, dotyczącą procesu norymberskiego.

tylko poszerza naszą wiedzę, ale również zachęca do wymiany doświadczeń z gospodarzami. I – niestety – zostawia jeszcze więcej pytań, spośród których do dnia dzisiejszego będzie wracało chociażby zastanawianie się, czy oprawców z Katynia powinno się uznać za winnych zbrodni ludobójstwa²⁵. W prowadzonych podczas sesji notatkach znajduję wypowiedziane wówczas bardzo „obrazowe” określenie katyńskiej tragedii.

– To nie jest biała plama, to czarna plama oblana krwią – ocenił w drugim dniu obrad Walentin Aleksandrow z Wydziału Międzynarodowego KC KPZR.

Po zakończeniu sesji czeka nas jeszcze spotkanie w redakcji „Moskowskich Nowosti”. Idziemy we czwórkę: Tadeusz Pieńkowski jako współpracownik Wojskowego Instytutu Historycznego, Edward Miszczak reprezentuje krakowską rozgłośnię Polskiego Radia, profesora Jacka Trznadla i mnie przedstawia organizatorzy jako pisarzy, historyków z Niezależnego Komitetu Historycznego Badania Zbrodni Katyńskiej. Witają nas i będą zadawali pytania: Igor Niekrasow i Gennadij Żaworonkow z „MN”, którego natychmiast kojarzę z jednym z pierwszych w ZSRR artykułów o Katyniu, przedrukowanym w prasie polskiej w połowie 1989 roku²⁶. Oprócz nas zaproszono do redakcji profesor Natalię Lebidiewą, obecnie bardziej rozluźnioną niż w czasie spotkania w Lesie Katyńskim i udzielania tam wywiadu, którego tylko fragmenty pozwoliła opublikować...

Na początku obrad, nazwanych „okrągłym stołem” Żaworonkow mówi o dwóch komunikatach, związanych ze zbrodnią w Katyniu. Przypomina informację Radia Berlin z 13 kwietnia 1943 roku o znalezieniu pod Smoleńskiem ciał polskich jeńców wojennych i komunikat Radia Moskwa z 13 kwietnia 1990 o odpowiedzialności NKWD za zbrodnię pod Smoleńskiem w roku 1940.

²⁵ Obszerne sprawozdanie z sesji w Moskwie, autorstwa Tadeusza Pieńkowskiego, zostało zamieszczone w numerze 1–2/1990 „Wojskowego Przeglądu Historycznego”. O sesji pisze również Jacek Trznadel w artykule *50 lat po zbrodni – w Katyniu i Moskwie* [w] *KATYŃ – Problemy i zagadki*, nr 1 „Zeszytów Katyńskich”, 1990.

²⁶ Artykuł Gennadija Żaworonkowa ukazał się w „Moskowskich Nowostiach” 1.08.1989 roku. Na łamach prasy polskiej najszerzej omówiono tekst z tytułem *Las Katyński ogromnym cmentarzyskiem ofiar stalinowskiego terroru* w 180 numerze „Trybuny Ludu” 3.08.1989 r. W pierwszych dniach sierpnia 1989 r. o artykule Żaworonkowa napisano także w „Gazecie Krakowskiej”, „Rzeczypospolitej”, „Żołnierzu Wolności” i „Życiu Warszawy”.

Pierwsze z postawionych nam pytań dotyczy działań mieszanej komisji historyków polskich i radzieckich. Gospodarze chcą wiedzieć, co niezależni historycy sądzą o efektach pracy swoich kolegów. Nie decydujemy się na krytykę, bo – jak mi się wydaje – nie redakcja jest miejscem do polemiki z nieobecni tutaj historykami z komisji, nazywanej powszechnie „partyjną”.

Przypominam, że wszelkie prace badawcze były nadzorowane przez polityków, którzy nie tylko decydowali o dopuszczeniu do archiwów, ale wzięli na siebie zgodę za ujawnienie najdrobniejszej nawet karteczki...

Moją wypowiedź potwierdza profesor Natalia Lebidiewa. I zaskakuje zebranych – na co nie zdecydowała się trzy dni wcześniej, podczas nagrania w Lesie Katyńskim – ujawnieniem nazwiska Georgija Smirnowa, kierującego pracami radzieckiej części komisji, dyrektora Instytutu Marksizmu-Leninizmu przy KC KPZR.

– Gdyby nie jego list polecający – wyjaśnia siedząca obok mnie profesor Lebidiewa – to nie weszłabym do zbiorów specjalnych...

Słuchamy też o nadmiarze w Komisji dyrektorów różnych instytutów, którzy zamierzali zajmować się problemami dla nich istotnymi, natomiast o niekorzystaniu [przez Komisję – dop. SMJ] ze specjalistów, umiających poruszać się po archiwach. Zdaniem profesor Natalii Siergiejewnej potrzebni tam byli badacze, całkowicie oddani i poświęcający swój czas tylko „sprawie Katynia”.

Zmieniamy temat obrad. Reprezentujący „MN” Gennadij Żaworonkow chce, abyśmy odpowiedzieli na pytanie, skąd i od kiedy znane są polskim badaczom nazwiska niektórych funkcjonariuszy NKWD, odpowiedzialnych za „katyńską tragedię”. Mojemu rosyjskiemu koledze po fachu znany jest niewątpliwie artykuł Władimira Abarinowa z „Literaturnoj Gazety”²⁷ i rola rotmistrza Józefa Czapskiego w poszukiwaniach polskich jeńców. Wprowadza temat z myślą o czytelnikach swojego tygodnika, którzy np. nie czytali artykułu Natalii Lebidiewej i nie zwrócili uwagi na umieszczoną obok listę współpracowników Stalina i NKWD-ystów, decydujących o dokonaniu zbrodni w 1940 roku²⁸. Wyjaśniam więc cierpliwie, że naszych oficerów zaczęto poszukiwać już w 1941 roku, natychmiast po nawiązaniu stosunków dyplomatycznych pomiędzy rządami Związku Radzieckiego i Rzeczypospolitej

²⁷ Władimir Abarinow, *Wokół Katynia* [w] „Literaturnaja Gazeta” dat. 6.10.1989 r., tłum. [w] „Perspektywy”, nr 37, dat. 29.10.1989 r.

²⁸ „Moskowskie Nowosti”, dat. 25.03.1990 r., nr 12.

Polskiej. Powstawała wtedy Armia Polska w ZSRR, zgłosiło się do niej 400 oficerów z obozów jenieckich w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkuwie. Przywieźli informacje o kilkunastu tysiącach swoich kolegów, w „nieznane” wywiezionych w kwietniu oraz maju 1940. I oczywiście podali nazwiska funkcjonariuszy NKWD z kadry wspomnianych obozów czy też – jak Zarubina – przesłuchujących jeńców przed rozpoczęciem ich wywózki...

Mówię też o polskich wywiadowcach, którzy już w 1940 roku uzyskali informacje o zbiorowych egzekucjach Polaków w Lesie Katyńskim. Przypominam o istniejących w niejednym polskim, rodzinnym archiwum do dnia dzisiejszego listach czy odkrytkach z obozów. Wiosną 1940 roku nagle przestały przychodzić lub też wysyłane przez rodziny wracały z adnotacją o nieobecności adresata, oczywiście bez informacji o jego losach.

Kontynuując moje słowa profesor Jacek Trznadel wspomina o spotkaniu człowieka, którego ojciec, będąc w 1940 roku w Lesie Katyńskim, widział tam mogiły z zwłokami polskich oficerów²⁹. Wydaje mi się, że na prowadzących obrady zrobiła też wrażenie informacja o żyjących nadal świadkach, którzy – jak wspomniany przez Trznadla autor relacji – przekazywali do Londynu raporty o zbrodni pod Smoleńskiem, ale nikt nie chciał uwierzyć w tak makabryczną, nie mieszczącą się w głowach wersję wydarzeń.

Niekrasow i Żaworonkow potwierdzają to, o czym usłyszeliśmy już w Smoleńsku. „MN” dysponuje pierwszymi nazwiskami funkcjonariuszy, którzy osobiście brali udział w egzekucjach, mordując jeńców nie tylko w lesie katyńskim, ale w specjalnie dostosowanych do tego celu piwnicach więzienia NKWD w Smoleńsku. Wprowadzam do notatek nazwisko Stelmach...

Dyskutujemy przez chwilę o rozstrzelaniu w więzieniu czy w lesie pod Smoleńskiem obywateli radzieckich. I to jeszcze przed wybuchem drugiej wojny światowej. Dziennikarze rosyjscy dotarli do takich informacji, ale nadal nie mogą ustalić nazwisk zabitych ani bliższych szczegółów egzekucji³⁰. Trudno im nie tylko pokonać drzwi w archiwach, podobnie jak przez wiele lat

²⁹ Nazywał się Zbigniew Koźliński, więcej na jego temat w książce Jacka Trznadla, *Powrót rozstrzelanej armii*, Warszawa 1994.

³⁰ Nie udało się nigdy ustalić nazwisk obywateli ZSRR, zgłodzonych w okresie międzywojennym lub w czasie wojny i następnie pochowanych w Lesie Katyńskim.

nie mogli dostać się za płot, otaczający tę część lasu katyńskiego, w której rozstrzelano lub tylko chowano zamordowanych.

– Do dalszych badań przydatne będą fotografie, wykonane w 1943 roku przez niemieckie lotnictwo – przypomina profesor Trznadel, natomiast Tadeusz Pieńkowski dopowiada, że m.in. dzięki tym fotografiom ustalono różnicę pomiędzy miejscem postawienia pomnika, poświęconego zamordowanym i prawdziwym, sfotografowanym z powietrza miejscem ich pochowania...

W czasie naszych obrad „okrągłego stołu” na chwilę myślimi przenosimy się pod Charków. W tym mieście – jak twierdzi Żaworonkow – ustalono miejsce pochowania polskich jeńców, podobnie jak w Katyniu zgładzonych w 1940 roku. Z innych miejsc dziennikarz „MN” wymienia Kalinin³¹.

Wracamy do dyskusji o dokładnych mapach i planach, których wykonanie, także po wykorzystaniu fotografii niemieckich lotników – powinno pomóc w dalszych badaniach miejsca pochówku. Jacek Trznadel nie ukrywa obaw, czy fotografie ujawniające rozmiary prac w Lesie Katyńskim w drugiej połowie 1943 roku³², nie dowodzą decyzji o wywiezieniu wszystkich zwłok, na przykład do Kazachstanu. Gospodarze protestują przeciwko takiej wersji wydarzeń, której – ich zdaniem – nic nie potwierdza.

Czy oprawców postawić przed sądem?

Następny z tematów to kontynuacja wcześniej już poruszanej odpowiedzialności za zbrodnię. Do redakcji – jak wynika z wypowiedzi Niekrasowa i Żaworonkowa – przychodzić zaczęły listy z informacjami o oprawcach, a nawet z ich

³¹ Obecnie Twer.

³² W Oddziale Kartografii i Architektury Archiwów Narodowych USA w Aleksandrii pod Waszyngtonem udało się odnaleźć fotografie Lasu Katyńskiego, wykonane przez samoloty Luftwaffe podczas lotów zwiadowczych w latach 1941 – 1944. Poddane analizie w Zakładzie Teledetekcji Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego zdjęcia potwierdzają dewastację cmentarza, który w maju – czerwcu 1943 roku utworzony został przez Komisję Techniczną PCK. Więcej na ten temat: Małgorzata Mycke-Dominko, *Obraz Lasu Katyńskiego na archiwalnych zdjęciach lotniczych z lat 1942–1944* [w] KATYŃ – 55 ROCZNICA ZBRODNI, materiały z konferencji naukowej w Szczecinie 21–22 kwietnia 1995, Szczecin 1995 oraz Piotr Łojek, *Zdjęcia lotnicze Lasu Katyńskiego* [w] „Wojskowy Przegląd Historyczny”, nr 2, 1991 r.

nazwiskami i adresami. Nasi rosyjscy gospodarze chcą wiedzieć, czy zdaniem polskich historyków, oprawcy powinni stanąć przed sądem? Czy to powinien być proces starych ludzi, czy tylko osądzenie samej zbrodni, ukazanie skruchy i żalu.

– Nie wszystkie rodziny zamordowanych oficerów, z którymi rozmawiałem, chciałyby widzieć oprawców na sali sądowej – przypominam. – Rzecznik w pielęgnowaniu nienawiści, bo to nie jest nikomu potrzebne, ale w moralnym osądzeniu zbrodni. Moją wypowiedź kontynuuje Edward Miszczak, zdecydowany wyliczyć problemy, jakie obecnie stoją przed badaczami.

– Po pierwsze – mówi – powinniśmy poznać nazwiska tych, którzy strzelali jak i tych, wydających rozkazy. Po drugie precyzyjnie ustalić miejsca, w których pochowano polskich oficerów, wywiezionych z Ostaszkowa, Starobielska i Kozielska. I po trzecie należy zastanowić się, co powinniśmy zrobić dla upamiętnienia na zawsze zamordowanych w Katyniu.

Potrzebny oczywiście pomnik, ale jego budowa, jak słyszałem, nie jest chętnie widziana przez pracowników organów bezpieczeństwa, którzy nad Dnieprem wybudowali sobie dache... A przecież dzieci zamordowanych, zgodnie z prawem każdego człowieka, powinny mieć możliwość pomodlenia się na grobie ojca.

Z dalszej dyskusji wynika, że redaktorzy „MN” nie mają najmniejszych wątpliwości co do upamiętnienia miejsca zgładzonych w Katyniu polskich jeńców. Zazdroszczą – jak mi się może niesłusznie wydaje – tak dobrego rozeznania nazwisk i naszej wiedzy o nieżyjących. Marzy im się zdobycie podobnych wiadomości o „swoich” zamordowanych obywatelach, a na razie spodobała się im koncepcja wspólnego pomnika, przypominającego zarówno oficerów armii polskiej jak i obywateli radzieckich.

Wielokrotnie w gronie badaczy, a także w czasie rozmów z rodzinami zamordowanych zastanawialiśmy się nad podobnym rozwiązaniem, bowiem takie sugestie przeciekały już z Moskwy czy Smoleńska. Pamiętam te wszystkie rozważania i rozmowy, więc nie ma wątpliwości, co należy odpowiedzieć. Przypominam o znanych na świecie cmentarzach dla obcych obywateli, wojskowych albo nawet cywilów, o „kawałeczku ziemi” w innym kraju, który dla rodzin zgładzonych mężów czy ojców byłby pod Smoleńskiem po prostu kawałkiem Polski. Przypominam relację księdza Zdzisława Peszkowskiego, jednego z 400 ocalałych, który na tym „kawałku polskiej ziemi” chciałby za swoje pieniądze postawić kościół, mieszkać obok i do końca życia modlić się za kolegów, z którymi w 1940 roku był w obozie w Kozielsku. Kontynuując moje słowa profesor Trznadel potwierdza, iż również słyszał o projekcie po-

stawienia kościoła w Lesie Katyńskim, ale nie ukrywa swoich wątpliwości co do realizacji pomysłu w miejscu, w którym pochowano nie tylko Polaków – katolików, ale też obywateli radzieckich...

Do naszej dyskusji wraca słowo „strach”, obecne całymi latami zarówno w Związku Radzieckim jak i w komunistycznej Polsce. O obawach Rosjan, nie ryzykujących domaganie się prawdy o sprawcach zbrodni katyńskiej mówi redaktorzy „MN”³³, a o podobnej sytuacji nad Wisłą przypomina profesor Trznadel, od lat badający m.in. losy rodzin oficerów, zgładzonych w 1940 roku. Przypomina śmierć prokuratora Romana Martiniego, który w 1945 roku miał znaleźć dokumenty, istotne dla ujawnienia zbrodni. I potwierdza, że zabójstwo w 1989 roku księdza Stefana Niedzielaka, twórcy sanktuarium katyńskiego na warszawskich Powązkach, oceniane jest powszechnie – chociaż nie znaleziono sprawców – jako zemsta za jego publiczne żądanie kary dla sprawców, za domaganie się ujawniania prawdy o zbrodni. Kończąc wypowiedź Jacek Trznadel dodaje, że nawet po 1989 roku rodziny i krewni zamordowanych, zrzeszeni w Rodzinach Katyńskich bywają – jak Bożena Łojek – narażeni na anonimowe telefony z pogrózkami.

O represjach w stosunku do osób, żądających prawdy, mówi Edward Mischczak, z którym kilka tygodni wcześniej odwiedziliśmy jednego z twórców opozycyjnej Konfederacji Polski Niepodległej – Romualda Szeremietiewa. Skazano go w 1980 roku na pięć lat więzienia – wyjaśnia Mischczak – m.in. za skierowanie pod obrady KBWE w Madrycie listu – protestu przeciwko nieprzestrzeganiu w PRL praw człowieka. Szeremietiew i trzech innych opozycjonistów przypominało w tym liście również o niezainteresowaniu władz PRL kulisami i sprawcami zbrodni katyńskiej oraz ustaleniem losów zgładzonych przed laty oficerów.

Dochodzi trzecia godzina spotkania, nazwanego „okrągłym stołem”, czas kończyć dyskusję. Giennadij Żaworonkow przygotował dla nas ostatnie pytanie.

Chce wiedzieć, czy zmiana ustroju w Polsce pozwoliła odnaleźć nowe materiały dotyczące Katynia, czy przed badaczami otwarto obecnie drzwi do niedostępnych wcześniej zbiorów archiwalnych.

Potwierdzam fakty sprzed trzech tygodni, bo od 3 kwietnia 1990 r. krakowska Kuria Metropolitalna dysponuje paczką 15 kopert z oryginalnymi

³³ O zastraszonych świadkach wydarzeń w Lesie Ktyńskim G. Żaworonkow pisał w swoim artykule w „Moskowskich Nowostiach” 3.08.1989 r.

przedmiotami, fotografiami i dokumentami 31 oficerów, zidentyfikowanych w Lesie Katyńskim w 1943 roku. Ocalał też jeden oryginalny pamiętnik³⁴.

Dyskusję kończymy podjęciem decyzji o kontynuowaniu współpracy pomiędzy polskimi i rosyjskimi historykami oraz dziennikarzami. „Po rozmowie z nimi – przeczytałem o naszej delegacji w wydrukowanym później w «MN» sprawozdaniu – nie ma wątpliwości, że nie ujawniono dotąd jeszcze całej prawdy o katyńskiej tragedii...”³⁵ Trudno o lepszą pointę w kwietniu 1990 roku, kiedy to badaczom w ZSRR – podobnie zresztą jak w Polsce – dopiero uchyla się, na dodatek z wyraźną niechęcią, drzwi do różnych archiwów.

Zamykając za sobą drzwi gościnnej dla Polaków redakcji „Moskowskich Nowosti” nie podejrzewam ani przez moment, że ofertę współpracy gospodarze potraktowali tak bardzo poważnie. Nie przypuszczam też, że redaktora Giennadija Żaworonkowa, jednego z autorów wspomnianego sprawozdania z naszych obrad „okrągłego stołu”, spotkam już wkrótce w Krakowie, podczas zbierania przez niego materiałów w Instytucie Katyńskim w Polsce...

Ten system nie mógł nie zabijać

Być może w moich notatkach nie ma wszystkiego, o czym mówiliśmy, ale mam przed sobą wystąpienie na otwarciu wystawy *Zginęli w Katyniu*, która w Moskwie dostała tytuł *Katyńska tragedia 1940–1990* i jest reklamowana bardzo sugestywnymi plakatami Igora Bieriezowskiego. Towarzyszy plakatowi napis w języku rosyjskim, wyjaśniający, że „Pochylając głowy, czcząc pamięć niewinnie straconych polskich oficerów, kwiatu bratniego nam polskiego narodu, tym samym czcimy pamięć milionów synów rosyjskiego narodu: oficerów, duchownych, kozactwa, chłopów, zlikwidowanych u zarania sowieckiej władzy i w następnych dziesięcioleciach”³⁶.

Z notatek i przy wsparciu docenta Gurjanowa uda się po latach wyciągnąć jeszcze kilka nazwisk. Aleksiej Pamiatnych zdecydował o wszystkich podpisach, tekstach, fotografiach, autorem koncepcji muzealnej był Michaił Gnie-

³⁴ Pamiętnik ppor. rez. Zbigniewa Cichobłazińskiego. Więcej informacji o wspomnianych kopertach w *Inwentarzu dokumentów katyńskich przechowywanych w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie*, Kraków 2002.

³⁵ *Stranicy Katyńskiej tragedii* [w] „Moskowskie Nowosti”, 13 maja 1990 r., nr 19.

³⁶ Z języka rosyjskiego tekst przetłumaczył Tadeusz Pieńkowski.

dowski, a koncepcji plastycznej – oczywiście z grupą wolontariuszy – Aleksander Konow. W przygotowaniach brali udział: Anna Michajłowna Griszy-na, wieloletnia kierowniczką Komisji Polskiej „Memoriału”, Lena Kudlenok, Arsienij Rogiński – jeden z założycieli „Memoriału” i niekwestionowany lider tej organizacji, Jan Raczyński i Boris Bielenkin. Bez tego ostatniego mogło w ogóle nie być wystawy. Po różnych odmowach wypożyczenia sali Boris przekonał znajomego dyrektora „Kinocentra”, żeby pozwolił na historyczną ekspozycję. Spośród 20 albo 30 „memorialców”, którzy ruszyli do pomocy, najlepiej zapamiętam głównego organizatora – Siergieja Kriwienkę, bo kilka lat później na Wyspach Sołowieckich³⁷ będziemy wspólnie sadzili drzewka, upamiętniające więzionych tutaj łągierników...

Spacerując wśród już ustawionych prawie dwumetrowych plansz zastanawiam się, jak będzie wyglądał finał pomysłu, który w czasie planowania wiele osób w Krakowie uznało za moją zbyt wybujałą fantazję. Albo za żart, absolutnie nie śmieszny, bo przecież związany z tragedią w Lesie Katyńskim.

Otwierają wystawę zdjęcia, które muszą zaskoczyć – jak myślę – wielu Rosjan, wychowywanych w kulcie dla Armii Czerwonej i jej walki „z faszystowskim najeźdźcą”. Oto podpisanie układu Ribbentrop–Mołotow, o którym w ZSRR starano się zapomnieć, podobnie jak o wspólnych fotografiach sowieckich komisarzy i oficerów Wehrmachtu w czasie niemiecko-radzieckiej defilady w Brześciu nad Bugiem. I to pod koniec września, gdy jeszcze biły się ostatnie oddziały wojsk polskich. Obok zdjęć pancerniaków Wehrmachtu, palących papierosy wspólnie z sowieckimi sojusznikami można obejrzeć fotogramy, ukazujące długie kolumny polskich jeńców: wojskowych, policjantów...

Na sąsiedniej planszy pojawiają się obozy: jeden ze 138 wspomnianych przez profesor Lebediewą w Kozielszczyźnie oraz obóz w Kozielsku, gdzie nie wolno było fotografować, a jednak zdjęcie wykonano i pół wieku później odbitka przyjechała do Moskwy.

³⁷ W latach 1923–1939 na Wyspach Sołowieckich na Morzu Białym znajdował się jeden z kilkuset łągrów. Nie udało się dotąd dokładnie ustalić, ilu więźniów zmarło tam z powodu klimatu, ciężkiej pracy, a ilu zgładzono w czasie licznych egzekucji. Przywieziony z Sołówek ogromny głąz – dowód pamięci o łągiernikach ustawiono – z inicjatywy „Memoriału” – na obecnym Placu Łubianka (kiedyś Plac Dzierżyńskiego) niemal pod oknami budynku, w którym mieszkała się latami siedziba NKWD – KGB.

Na kilku planszach pomieszczono ponad 400 zdjęć zamordowanych polskich jeńców... Generałowie: Bronisław Bohaterewicz jeszcze w średnim wieku, bo zginął mając 70 lat, nieco niżej młody Mieczysław Smorawiński (generał w roku 1940) grający w szachy ze zgładzonym w Katyniu dr Antonim Stefanowskim, lekarzem Józefa Piłsudskiego. Nie brakuje kontradmirała Ksawerego Czernickiego, generała Henryka Minkiewicza, lekarzy medycyny: ppł. Leopolda Łojka, Mikołaja Gołkowskiego, Karola i Ludwika Szymańskich czy Jerzego Zalewskiego, są profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego: Zygmunt Szantroch, Stefan Pieńkowski i Włodzimierz Godłowski, przedstawiamy ppłk. rez. Andrzeja Hałacińskiego, jednego z autorów pieśni „My, pierwsza brygada...”, por. pilota Janinę Lewandowską, jedyną kobietę – oficerą, zgładzoną w Katyniu razem z kolegami, przywiezionymi z kozielskiego obozu. Nie zapomnieliśmy o pokazaniu księdza kapelana Leona Ziółkowskiego, jedyne go z duchownych różnych wyznań, którego miejsce spoczynku znamy, bo jego zwłoki ekshumowano w Lesie Katyńskim w kwietniu 1943 roku...

Na fotografiach wielu jest w mundurach WP, ale także po cywilnemu, bo byli przecież niezawodowymi wojskowymi. Lekarze, prawnicy, naukowcy, inżynierowie, nauczyciele, artyści. Z dziećmi na rękach, z żonami w czasie ślubu lub na spacerze. Na wycieczkach, podczas różnych zajęć domowych, spotkań rodzinnych i towarzyskich, wykładów uniwersyteckich, w szkołach wiejskich ze swoimi uczniami, ktoś na motocyklu, inny na koniu skacze przez przeszkodę, następny w kajaku. Są fotografie z różnych dokumentów, kopie dyplomów, legitymacji oficerskich, paszportów... Janina Lewandowska – w ćwiczebnym kombinezonie lotniczym, a ksiądz Ziółkowski – w sutannie...

Fotografia obok fotografii, cztery w jednym rzędzie, dwadzieścia na jednej planszy. Każdy z zamordowanych z informacją, kim był z zawodu, więc od razu rzuca się w oczy, dlaczego mogli być groźni dla systemu komunistycznego. Dla systemu, który – jak usłyszałem w czasie jednego z wystąpień dopiero co zakończonej sesji – „nie mógł nie zabijać...”

Nie tylko jeńców. Zdjęcia dostarczone z Krakowa nasi współorganizatorzy z „Memoriału” wsparli licznymi kopiami różnych dokumentów przechowywanych w rosyjskich archiwach, także i tych dotyczących zbrodni w 1940 roku i już przekazanych Polsce. Na jednej z plansz zobaczyć można również fotografie z procesu 16 przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, porwanych w styczniu 1945 roku z podwarszawskiego Pruszkowa i sądzonych później w Moskwie w czerwcu 1945 roku. Przeżyli chwile grozy, gdy oskarżono

ich o współpracę z Niemcami. Dwaj z nich, pokazani na sali sądowej: dowódca Armii Krajowej, gen. Leopold Okulicki i wicepremier Rządu RP – Jan Stanisław Jankowski zmarli w sowieckich więzieniach. Plansza z fotografiami z procesu Szesnastu łączy w jedną całość dokumenty paktu Ribbentrop–Mołotow, masakrę jeńców – polskiej inteligencji w 1940 roku z ostatnim akordem niepodległości czyli Polskim Państwem Podziemnym i jego wojskiem w konspiracji – Armią Krajową.

Na dwóch planszach przyklejono fotografie, wykonane w Lesie Katyńskim w kwietniu 1943 roku, podczas prac ekshumacyjnych i identyfikacyjnych. Dla zwiedzających, którzy dwa tygodnie wcześniej usłyszeli – nierzadko po raz pierwszy w życiu – o odpowiedzialnych za masakrę funkcjonariuszach radzieckiego NKWD ta część ekspozycji musi być szokująca.

Połączono zresztą ekshumację z kwietnia – maja 1943 z następną, dokonaną przez tzw. komisję profesora Burdenki w styczniu 1944 roku.

Na jednych i drugich stopy zwłok, roztrzaskane czaszki. I tylko inny wniosek, bo radzieccy eksperci o zbrodni oskarżyli Niemców i tę wersję podtrzymywano przez 47 lat. Zapewne wielu wierzyłoby nadal, gdyby nie było ujawniającego prawdę, jednoznacznego w swojej wymowie, komunikatu Agencji TASS z kwietnia 1990.

Gazeta ze wspomnianym komunikatem też jest na jednej z plansz tej dokumentalno-historycznej wystawy.

„Stąd bardzo blisko do Kremla...”

O tym komunikacie, natychmiast powtórzonym przez największe agencje prasowe, radio i telewizję na całym świecie, mówię 26 kwietnia 1990 roku w hollu „Kinocentra” przy ulicy Drużynnikowskiej 15. Nie ujawniam, że to drugie czy podobno trzecie miejsce, w którym zgodzono się na ekspozycję. W poprzednich – pomimo ustaleń – organizatorom z moskiewskiego „Memoriału” niespodziewanie odmówiono „zaklepanych” wcześniej sal pod wystawę. Bóg raczy wiedzieć: z ostrożności czy pod jakimś naciśnięciem...

Nie wspominam, że i tutaj, w hollu „Kinocentra”, niemal tuż przed moim przemówieniem, nastąpiła jakaś awaria i nie działał mikrofon. Nie zadaję pytania, dlaczego tak ważnej wystawy nie otwiera przedstawiciel polskiego rządu ani stojący w pierwszym rzędzie, najważniejsi z dyplomatów RP

w Związku Radzieckim – ambasador Stanisław Ciosek. Widząc go obok plansz wystawowych, kwadrans wcześniej zapytałem, o czym będzie mówił, żebyśmy nie dublowali swoich wypowiedzi.

– Nie będę zabierał głosu. Mam nadzieję, że jako kurator wystawy zrobi pan to lepiej – odparł grzecznie, ale bardzo zdecydowanie. Nie można było bardziej dyplomatycznie wyjaśnić – w każdym razie tak odebrałem jego słowa – że jego obecność nie ma charakteru oficjalnego, więc podziękowałem za to, że w ogóle przyszedł. Po wymianie tych kilku zdań zrozumiałem, że nikt, a tym bardziej Ministerstwo Spraw Zagranicznych w Warszawie, nie bierze żadnej odpowiedzialności za moje wystąpienie.

Po tylu latach nie jestem tylko pewien, czy Stanisław Ciosek nie powiedział „jako komisarz wystawy”. W tamtych latach rzadko używało się słowa „kurator”, a w oficjalnych dokumentach od czerwca 1989 roku rzeczywiście prezentowano mnie jako „komisarza” wystawy *Zginęli w Katyniu...*

Skłamałbym pisząc obecnie, że kilkadziesiąt zdań mojego wystąpienia nie powstało bez namysłu. Wiedziałem, że wystawa powie więcej ode mnie, a napis „Domagamy się całej prawdy o Kozielsku, Ostaszówce i Starobielsku. Katyń 1940” precyzuje żądania organizatorów. Szkic wystąpienia, co obecnie przyznaję ze wstydem, przygotowałem sobie w czasie wspomnianej sesji.

Zacząłem od przypomnienia komunikatu TASS z 13 kwietnia 1990, z niego wszedłem na komunikat niemiecki, z błogosławieństwem samego ministra Josepha Geobbella zaserwowany światu w kwietniu 1943. Hitlerowski minister cieszył się wtedy, że będzie miał doskonały pokarm propagandowy przeciwko Związkowi Radzieckiemu – niestety miał rację. Później mówiłem o wieloletnim kłamstwie, organizowanym właśnie przez Moskwę. Dla wielu ludzi bardziej bolesnym od faktu samej zbrodni. Przypomniałem karanie, nawet więzieniem, ludzi, upominających się o prawdę. Wspomniałem również o niszczeniu pomników katyńskich – jak w Sztokholmie – czy o porwaniu pomników już zbudowanych, jak to się zdarzyło na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie³⁸.

³⁸ Postawiony przez grupę mieszkańców Warszawy pomnik z napisem „Katyń – 1940” funkcjonariusze SB wywieźli z cmentarza w nocy, 31 lipca 1981 roku. Kilka lat później „nieznani sprawcy” podrzucili pomnik pod mur cmentarny.

Powiedziałem, że – jak dowodzi ta wystawa – rację mieli ci, których represjonowano za mówienie prawdy, a nie ludzie, porywający pomniki czy „tylko” ukrywający dokumenty...

– Okazuje się, że dokumentów nie da się schować w najbardziej utajnionych archiwach. Wcześniej czy później wyjdą na powierzchnię, tak jak dokumenty i fotografie, pokazywane na tej wystawie. Kiedyś polscy wojskowi – wspominałem – dowodzeni przez Żółkiewskiego czy Napoleona, bywali w Moskwie jako napastnicy. Dzisiaj znowu przyszli. Przyszli czwórkami, jak chodzi się w wojsku, jak szli do nieba obrońcy Westerplatte w wierszu Gałczyńskiego.

Wystarczy spojrzeć na plansze – mówiłem. – Stoją na nich czwórkami, po pięć czwórek na jednej. Oficerowie z Lasu Katyńskiego przyszli tym razem nie żeby wdzierać się na Kreml, ale żeby potwierdzić swoją obecność w mogiłach na ziemi rosyjskiej. Chcą też przypomnieć, że wiedzą, kim byli i w jakich mundurach chodzili oprawcy. Kim byli decydujący o zbrodni dygnitarze z komunistycznej partii ZSRR, z jej policji politycznej czyli NKWD.

Nie zapomniałem powiedzieć, że być może jeszcze żyją, nawet w Moskwie, sowieccy dygnitarze sprzed 50 lat. Nie wspominałem nazwiska Soprunienki, bo wtedy nie wiedziałem, że nadal żyje, podobnie jak nie miałem pojęcia, że w Moskwie mieszka nadal Łazar Kaganowicz, jeden ze współautorów decyzji sowieckiego Politbiura, decyzji o rozstrzelaniu polskich jeńców.

Profesor Trznadel zapamiętał z tej uroczystości, że „Jankowski – podkreślił nie zawsze piękne kulisy polityczne ogłoszenia decyzji o «przyznaniu się». Wolelibyśmy, mówił, aby to pani Lebediewa zawiozła te materiały do Polski, a nie generał Jaruzelski z Jaremą Maciszewskim, członkiem dawnej partyjnej komisji...”³⁹.

Zakończyłem, jeśli wierzyć notatkom, słowami, że gdyby na wystawę zajął któryś z wysokich rangą radzieckich dygnitarzy z roku 1940, to byłby zapewne zdziwiony, że ekspozycję polscy historycy przygotowali wspólnie z przyjaciółmi z moskiewskiego „Memoriału”. Byłby zdumiony, że o prawdę upominamy się dzisiaj jednym głosem...

³⁹ Jacek Trznadel, *50 lat po zbrodni – w Katyniu i Moskwie* [w] *KATYŃ – problemy i zagadki*, op. cit.

Ten jeden głos – tak chyba zakończyłem – to wielkie zwycięstwo, zarówno polskich oficerów na planszach wystawowych, jak i nas wszystkich, tutaj obecnych.

Tak mniej więcej mówiłem. Oczywiście kilka słów, łączących myśli czy fragmenty wypowiedzi mogło być – i pewnie było – nieco innych. Nie korzystałem ze ściagi. Na istniejącej do dzisiaj kartce jest kilka punktów, jak np. „Żółkiewski, Napoleon w Moskwie”, niżej: „Gałczyński, Westerplatte, czwórkami do nieba” – cztery fotografie, jeden rząd na planszy... a później, „My plus «Memoriał» – jeden głos”...

☆☆☆

Nie potrafię dzisiaj przypomnieć sobie wystąpienia Arsienija Rogińskiego, który witał gości w imieniu „Memoriału”. Wydawało mi się, że nie utrzymam się na nogach, więc dostałem jakieś krzesło i dopiero po kilku minutach odpoczynku odzyskałem siłę na tyle, aby kilka zdań z wystąpienia powtórzyć do podsunętego mi przez dziennikarza mikrofonu.

Oceniono, że moje wystąpienie było bardzo emocjonalne. Ambasador Ciosek chciał wiedzieć, czy w Lesie Katyńskim zamordowano też kogoś z moich krewnych.

– Tak się czuje, jakby oni wszyscy byli moimi krewnymi – odpowiedziałem, pokazując na fotografie. I wyjaśniłem, że trudno stłumić emocje, kiedy o zamordowanych w Katyniu mówi się w Moskwie.

Polscy i rosyjscy historycy oraz dziennikarze w Katyniu, 23 kwietnia 1990 r. Od lewej: Stanisław M. Jankowski, Anna Griszina z „Memoriału”, prof. Natalia Lebediewa, ks. Zdzisław Peszkowski, Bożena Łojek, Hanna Sikorska, w drugim rzędzie m.in. prof. Jacek Trznadel, prof. Andrzej Ajnenkiel, prof. Czesław Madajczyk, prof. Andrzej Friszke. Klęczy Edward Miszczak. *Fot. Tomasz Kizny*

Fragmenty moskiewskiej wystawy „Zginęli w Katyniu”.

Fot. J. Wojnar

BOŻENA ŁOJEK

AMBASADA FEDERACJI ROSYJSKIEJ W WARSZAWIE WOBEC PETYCJI SKŁADANYCH PRZEZ POLSKIE ORGANIZACJE KATYŃSKIE

Działające od końca lat osiemdziesiątych społeczne organizacje, Stowarzyszenia Rodzin Katyńskich, komitety i fundacje katyńskie uznały w pierwszych miesiącach 1990 roku, że ze sprawą zbrodni katyńskiej trzeba wyjść na zewnątrz i zamaniestować swoje stanowisko wobec całej Polski oraz zażądać od Ambasady Związku Radzieckiego – przedstawicielki sprawców zbrodni w Polsce – wyjaśnienia całej prawdy katyńskiej.

Zawiodły dość naiwne oczekiwania, że Michaił Gorbaczow podczas wizyty w Warszawie w lipcu 1988 roku ujawni prawdę i przekaże dokumenty. Niestety, nawet na niezbyt docieklive pytania intelektualistów na Zamku Królewskim w Warszawie (14.07.1988), nie padły z Jego strony odpowiedzi w najmniejszym nawet stopniu wyjaśniające sprawę.

Zbrodnia katyńska, tak jak przez prawie pół wieku, nadal pozostawała **problemem politycznym**. Przez lata uzgadniano na najwyższych szczeblach rządowych i partyjnych ZSRR i PRL ile kłamstw podać do publicznej wiadomości i jak je pod względem propagandowym wykorzystać.

Zbliżała się 50-ta rocznica katyńskiego mordu, a przewlekłe dyskusje polskich i rosyjskich historyków partyjnych nie zapowiadały szybkiego ujawnienia prawdy. Uznaliśmy za konieczne, obok pisania memoriałów i petycji, organizowania wystaw i uroczystości, rozpocząć uliczne demonstracje.

2 marca 1990 roku Rodziny Katyńskie, głównie Rodzina Warszawska, zorganizowały pierwszą publiczną manifestację katyńską przed Ambasadą ZSRR. Przybyliśmy tam z transparentami, „Domagamy się całej prawdy. Katyń 1940”, „50 lat mordu katyńskiego”, „Najpierw cała prawda, później pojed-

nanie”. Okazało się, że już hasło „Katyń 1940” – stało się dużym problemem dla przedstawicieli Ambasady. Nie wiedzieli, jak reagować. Po długich pertraktacjach przed bramą – do gmachu Ambasady wpuszczono kilkusobową delegację z przewodniczącą Federacji Rodzin Katyńskich Bożeną Łojek, członkami Rodziny Warszawskiej, Mirosławem Rubasem i Zdzisławem Dyduchem. Mieliśmy przygotowany *List Rodzin Katyńskich do Przewodniczącego Prezydium Rady Ministrów Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich*. W dwustronicowej petycji napisaliśmy m.in. *50 lat oczekiwania przez rodziny i całe społeczeństwo polskie na oficjalne potwierdzenie całej prawdy o tej zbrodni przez rząd ZSRR, jako rząd państwa, które – w niezmiennym kształcie ustrojowo-prawnym, zachowując niezmienną strukturę władzy – jest nieprzerwaną kontynuacją tego samego państwa, na którego suwerennym terytorium w 1940 roku dokonano masowego mordu na obywatelach innego suwerennego państwa (patrz dokument z 2.03.1990¹)*. W dalszej części pisaliśmy: *Wzywamy rząd ZSRR do przerwania tej zмовy milczenia..., domagamy się aby rząd ZSRR – przeprowadził śledztwo w sprawie zamordowania w Katyniu i w innych nieznanych miejscach polskich oficerów internowanych jesienią 1939 roku. Żądamy aby rząd ZSRR – (...) ogłosił oficjalnie i publicznie jednoznaczne stanowisko ZSRR w sprawie zbrodni ludobójstwa zwanej katyńską..., a także żądamy wskazania i potępienia sprawców zbrodni, moralnego zadośćuczynienia pamięci ofiar oraz uczuciom ich rodzin i całego polskiego społeczeństwa*.

Delegacja nasza przyjęta została w holu ambasady, do którego po rytualnym dłuższym czekaniu przyszedł Ambasador Władimir Browikow i oficjalnie przyjął petycję – list otwarty z naszych rąk. Przy okazji wdał się z nami w mocno pokrętą dyskusję, usiłując nas przekonać, „że sprawa mordu katyńskiego nie jest jeszcze wyjaśniona i udokumentowana. Istnieją, jego zdaniem, dwie wersje – zbrodnia mogła być dokonana w 1940 lub 1941 roku. Wyjaśnienie tej sprawy jest zadaniem historyków”². Na zakończenie, Ambasador Browikow zapewnił członków delegacji, że petycję przekaże władzom radzieckim.

Z tego spotkania w dniach 3 i 4 marca ukazała się w „Gazecie Wyborczej” obszerna relacja pt. *Browikow jeszcze nie wie*³. Najwyraźniej do Ambasadora

¹ List z dnia 2 marca 1990 r., Rodzina Katyńska w Warszawie, do Pana Przewodniczącego Prezydium Rady Ministrów Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

² Notatka Bożeny Łojek sporządzona bezpośrednio po spotkaniu w Ambasadzie ZSRR, 2 marca 1990 r., w zbiorach autorki.

³ *Browikow jeszcze nie wie*, „Gazeta Wyborcza” nr 53, 3–4 marca 1990 r.

Władimira Browikowa nie dotarła jeszcze ostatnia instrukcja i aktualna uzgodniona wersja „prawdy o zbrodni katyńskiej”. W podobnym tonie zrelacjonowało demonstrację „Życie Warszawy”, w artykule *50-lecie mordu katyńskiego. Demonstracja przed Ambasadą ZSRR* – gdzie w podobny sposób zacytowano słowa Ambasadora „sprawa zbrodni katyńskiej wymaga dogłębnego wyjaśnienia ze strony historyków”⁴.

Miesiąc później 5 kwietnia 1990 roku, działająca od 17 września 1989 roku Federacja kilkudziesięciu stowarzyszeń katyńskich z całej Polski pod nazwą Federacja Rodzin Katyńskich zorganizowała, bezpośrednio po powrocie specjalnym pociągiem z pielgrzymki do Katynia, następną demonstrację również przed Ambasadą Związku Radzieckiego.

W Katyniu pielgrzymi obejrzeni na własne oczy kłamliwe napisy m.in. datę 1941 rok na pseudo pomniku ustawionym na polu cmentarnym. Rodziny ofiar czuły się tym kłamstwem ogromnie dotknięte. Postanowiły wystosować w tej sprawie list do Michaiła Gorbaczowa spodziewając się, że na fali „głastności” i zachodzących zmian w ZSRR doczekają się, jak ujęto to w Piśmie, „jednoznacznego i wyczerpującego stanowiska ZSRR w sprawie zbrodni katyńskiej (...) gdy taką decyzję podejmie Pan z mocy swych prezydenckich prerogatyw”⁵. Prawdopodobnie Ambada ZSRR w Warszawie dostała już przyzwolenie na życzliwe przyjęcie delegacji Federacji Rodzin Katyńskich. Wiedzano już zapewne o przygotowywanym w Moskwie przez Biuro Polityczne KC KPZR komunikacie TASS, o znalezieniu dokumentów dotyczących zbrodni katyńskiej.

Ośmioosobowa delegacja z przewodniczącą Rodzin Katyńskich na czele – przyjęta została w Ambasadzie i w przeciwieństwie do pierwszego spotkania tym razem poczęstowana kawą i herbata. W krótkiej dyskusji nie było już zaprzeczeń ani co do daty popełnienia zbrodni ani co do jej sprawców.

Pamiętny komunikat TASS ogłoszony został tydzień po manifestacji tj. 13 kwietnia 1990 roku, poinformowano w nim, że historycy odnaleźli dokumenty dotyczące zbrodni katyńskiej. W komunikacie znajdujemy również stwierdzenie, że „Strona radziecka, wyrażając głębokie ubolewanie w zwią-

⁴ *50-lecie mordu katyńskiego. Demonstracja przed Ambasadą ZSRR*, „Życie Warszawy” nr 53, 3–4 marca 1990 r.

⁵ List Ogólnopolskiej Federacji Rodzin Katyńskich z dnia 5 kwietnia 1990 r. do Michaiła Gorbaczowa – Prezydenta Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

ku z tragedią katyńską oświadcza, iż jest to jedna z najcięższych zbrodni stalinizmu⁶.

Początek lat 90-tych, to okres, w którym atmosfera polityczna sprzyjała próbom ujawnienia kolejnych etapów prawdy o katyńskiej zbrodni. W szczególności śledztwa katyńskiego (w grudniu 1990 roku), sondażowe ekshumacje w Charkowie i Miednoje na przełomie lipca i sierpnia 1991 roku, które ujawniły miejsca pochówku jeńców polskich ze Starobielska i Ostaszkowa, przekazanie części dokumentów przez prezydenta Michaiła Gorbaczowa – prezydentowi Wojciechowi Jaruzelskiemu (list wywózkowych) – ujawniły kolejne karty prawdy katyńskiej.

Najkorzystniejszy dla procesu ujawnienia prawdy katyńskiej był niewątpliwie okres prezydentury Borysa Jelcyna. Nie wdając się w szersze rozważania nad szczerością intencji prezydenta Jelcyna i jego zamysłów politycznych w rozgrywkach wewnątrz Rosji – skutek jego działań dla sprawy był bardzo pozytywny. To właśnie wówczas we wrześniu 1992 roku kilkunastoosobowa delegacja katyńska z przedstawicielami Rodzin Katyńskich z całej Polski, przyjęta była na Kremlu (przez wiceprezydenta Aleksandra Ruckoja i doradcę Siergieja Stankiewicza) oraz w Dumie Rosyjskiej przez Siergieja Kowaliowa i parlamentarzystów. Borys Jelcyn zdecydował, że przekazano prezydentowi Lechowi Wałęsie (14 października 1992 roku) bardzo ważną część dokumentów katyńskich z decyzją o zamordowaniu ponad 22 tysięcy jeńców polskich⁷.

Prezydent Borys Jelcyn był dotychczas jedynym prezydentem Rosji, który miał odwagę cywilną by oddać hołd ofiarom katyńskiej zbrodni. Składając wieniec w Dolince Katyńskiej na warszawskich Powązkach (25 sierpnia 1993 roku) – powiedział do nas tzn. do trzech osób z delegacji Rodzin Katyńskich dopuszczonych do niego, wśród których, obok mnie, był Jędrzej Tucholski i ksiądz Zdzisław Peszkowski – PROSTITIE – przepraszam. Przyrzekł też pomoc w poszukiwaniach dalszych dokumentów dotyczących zbrodni i przy budowie cmentarzy katyńskich⁸.

⁶ *Oświadczenie TASS o tragedii katyńskiej*, „Słowo Powszechne” nr 75, 17 kwietnia 1990 r., porównaj dok. nr 1.

⁷ *Katyń. Dokumenty Ludobójstwa. Dokumenty i materiały archiwalne przekazane Polsce 14 października 1992 r.*, Instytut Studiów Politycznych PAN, s. 36–39.

⁸ Notatka Bożeny Łojek z dnia 25 sierpnia 1993 r. z wizyty prezydenta Borysa Jelcyna w Dolince Katyńskiej na Powązkach w Warszawie, w zbiorach autorki; Ina Boruszewska, *Przebaczenie prosił Borys Jelcyn*, „Życie”, 2 września 1993 r.

Słowo „PRZEPRASZAM” oraz prezydencką deklarację pomocy przyjęliśmy ze wzruszeniem i dużą nadzieją na pozytywne efekty w przyszłości.

Kilka dni po wizycie prezydenta Jelcyna w Warszawie 31 sierpnia zgłosiliśmy w Ambasadzie Rosyjskiej chęć przekazania listu z podziękowaniem za wizytę prezydenta Jelcyna w Dolince Katyńskiej i wygłoszone tam symboliczne wielce znaczące słowo „PROSTITIE”. Atmosfera w Ambasadzie była bardzo przyjazna, bez żadnych problemów związanych z przybyciem naszej delegacji. Przyjęły nas cztery osoby m.in. jak pamiętam sekretarz Ambasady Wołodja Wolinin i Igor Strokic(?): wszyscy mówili dobrze po polsku. Rozmowa trwała ponad pół godziny, głównie na temat symbolicznego znaczenia wizyty, gestu i słów Borysa Jelcyna w Dolince Katyńskiej. Rozmawialiśmy też o przygotowywanych umowach o grobach i cmentarzach między Polską i Rosją, i o rozporządzeniu premiera Czernomyrdina, które ułatwi budowę cmentarzy⁹.

W liście do prezydenta Jelcyna z 27 sierpnia 1993 roku, złożonym w Ambasadzie 31 sierpnia pisaliśmy m.in.: „Federacja Rodzin Katyńskich składa Panu podziękowanie za odwiedzenie miejsca pamięci ofiar Katynia na warszawskim cmentarzu w dniu 25 sierpnia 1993 r., za spotkanie z naszą delegacją, a zwłaszcza za wypowiedziane słowo «Przebaczenie», które dla Narodu Polskiego stanowi tak długo oczekiwane moralne zadośćuczynienie. Słowo to padło przecież z ust Najwyższego Dostojnika Rosji. [...]”

Jesteśmy pewni, że ta tragiczna i bolesna sprawa, będąca przez tyle lat krwawiącą raną pomiędzy naszymi Narodami, zostanie dzięki pomocy Pana Prezydenta do końca wyjaśniona i godnie oraz sprawiedliwie załatwiona”.

List w imieniu Federacji Rodzin Katyńskich podpisałam ja, jako przewodnicząca, a w imieniu Warszawskiej Rodziny Katyńskiej podpisał jej przewodniczący Jędrzej Tucholski¹⁰.

W pozytywnej atmosferze trwającej w początkach lat 90-tych i zainteresowaniu sprawami katyńskimi – jako przewodnicząca Federacji Rodzin Katyńskich, zaproszona zostałam na przyjęcie do Ambasady rosyjskiej, które odbyło się 2 października 1992 roku, z okazji wizyty premiera Jegora Gajdara w Warszawie. W pamiętniku zapisałam: „Sale na pierwszym piętrze bogato

⁹ Notatka Bożeny Łojek z 31 sierpnia 1993 r. ze spotkania w Ambasadzie Federacji Rosyjskiej, w zbiorach autorki.

¹⁰ List Ogólnopolskiej Federacji Rodzin Katyńskich do Prezydenta Federacji Rosyjskiej Borysa Jelcyna z dnia 27 sierpnia 1993 r.

zdobione, sala myśliwska ozdobiona porożami, tłum gości i wystawne przyjęcie z gorącymi rosyjskimi pierożkami i kawiozem. Prezydenta Lecha Wałęsę reprezentowali panowie Andrzej Drzycimski i Mieczysław Wachowski. Niestety nie było okazji do poruszenia Sprawy Katyńskiej, ani z premierem Gajdarem, ani z nowym ambasadorem, Jurijem Kaszlewem”¹¹.

Mimo to sam fakt zaproszenia przedstawiciela Rodzin Katyńskich na oficjalne przyjęcie w Ambasadzie, która wcześniej unikała nas jak ognia, świadczyło o przychylności politycznej dla sprawy. Wkrótce otrzymaliśmy potwierdzenie tej przychylności w pozytywnych działaniach i decyzjach władz rosyjskich, a głównie prezydenta Jelcyna – 14 października 1992 roku przekazany został i specjalnie odtajniony pakiet zasadniczych dla sprawy zbrodni dokumentów. Ujawniły one jednoznacznie czas i sprawców zbrodni oraz jej tragiczny rozmiar¹².

Okres przychylności dla sprawy szybko minął i już od 1994 roku zaznaczył się wyraźny zwrot w nastawieniu władz rosyjskich do problemu katyńskiej zbrodni. Dało się to oczywiście natychmiast odczuć w zachowaniu w stosunku do Rodzin i środowisk katyńskich.

Od kilkunastu lat organizowane są przez Polską Fundację Katyńską i Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, coroczne naukowe sesje katyńskie w Zamku Królewskim w Warszawie, które są spotkaniami badaczy zbrodni katyńskiej z Rodzinami ofiar z całej Polski i środowiskami katyńskimi. Każdego roku wysyłane są zaproszenia do Ambasady Federacji Rosyjskiej.

Zdawałoby się, że tematyka kolejnych sesji i wydawanych co roku „Zeszytów Katyńskich” (wyszło już 21 numerów), takich np. jak: *Zbrodnia Katyńska – Droga do Prawdy, Upamiętnienie ofiar i Zadośćuczynienie, Pytania pozostałe bez odpowiedzi, Próba bilansu, Problem przebaczenia, Wina i oskarżenie, czy ostatni z 2006 r. „Zeszyt Katyński” Nr 21 Zbrodnia Katyńska. Przesłanie dla przyszłości*” powinny zainteresować przedstawicieli Ambasady Federacji Rosyjskiej.

Zwykła przyzwoitość nakazuje udzielenie odpowiedzi zapraszającemu – nawet odmownej.

¹¹ Notatka Bożeny Łojek z dnia 2 października 1992 r. z wizyty w Ambasadzie Federacji Rosyjskiej na przyjęciu z okazji pobytu premiera Jegora Gajdara, w zbiorach autorki.

¹² Por. *Katyn. Dokumenty Ludobójstwa*, op. cit.

Milczenie Ambasady FR, przy jednoczesnym panoszeniu się po całej Rosji literatury muchinowskiej, obrażającej godność ofiar, wywołuje określone reakcje środowisk katyńskich w Polsce.

Obserwując tę sytuację środowiska Katyńskie zdecydowały się na opracowanie na sesję 20 maja 2006 r. *Apelu Katyńskiego – Przesłanie dla przyszłości*, który, po podpisaniu przez uczestników sesji (ponad 100 podpisów), postanowiły przekazać władzom rosyjskim za pośrednictwem Ambasady Federacji Rosyjskiej.

Podjęte próby umówienia się na spotkanie w celu przekazania *Apelu* spełniły na niczym. Urzędniczka Ambasady usłyszawszy słowa „przekazanie *Apelu Katyńskiego*” formalnie przeraziła się i odmówiła podania nazwiska osoby, do której kompetencji należy kontakt z petentami. Dopiero po wielokrotnych naciskach z naszej strony i długich konsultacjach ze swoimi przełożonymi udzieliła nam informacji „jest nowy ambasador, zna sprawę i prosi, żeby *Apel* włożyć do skrzynki przed Ambasadą”¹³.

Na taką zdumiewającą propozycję kontaktu z pracownikami Ambasady, za pośrednictwem skrzynki, w imieniu uczestników Sesji skierowany został 22 maja 2006 r. do Ambasady Federacji Rosyjskiej oficjalny faks następującej treści:

Delegacja Rodzin i Środowisk Katyńskich chciałaby złożyć w Ambasadzie Federacji Rosyjskiej Apel Katyński podpisany przez ponad 100 (stu) uczestników corocznej sesji katyńskiej na Zamku Królewskim w Warszawie w dniu 20 maja 2006 r. Oczekujemy na zaproponowanie nam terminu, w którym będziemy mogli dokonać przekazania Apelu na ręce kompetentnej w tej sprawie osoby.

Jeśli to możliwe chcielibyśmy przyjąć we wtorek 23 maja 2006 r.

Ponieważ na wspomniany faks nie doczekaliśmy się jakiegokolwiek reakcji, było oczywiste, że pracownicy Ambasady boją się bez sygnału z Moskwy wykonać najprostszy nawet krok. Dalsze pertraktacje z milczącym interlokutorem nie miały sensu. W związku z tym wysłaliśmy następującą zapowiedź:

Wobec odmowy przyjęcia delegacji w celu przekazania Apelu Katyńskiego, dziś (23.05.2006 r.) ok. godz. 11.15 złożony zostanie egzemplarz Apelu

¹³ Por. Bożena Łojek, „Zbrodnia Katyńska. Przesłanie dla przyszłości”. Problemy z przekazaniem *Apelu Katyńskiego* do Ambasady Federacji Rosyjskiej, „Rodowód II”, nr 7, lipiec – wrzesień 2006, s. 53–55.

z podpisami do skrzynki przed bramą Ambasady Federacji Rosyjskiej na ul. Belwederskiej (tak jak poinformowała urzędniczka Ambasady).

Apel Katyński od najbliższych ofiar zbrodni „włożyć do skrzynki przed ambasadą”. To było oburzające ale odzwierciedlało zarówno moralność rosyjskiej dyplomacji, jak i jej stosunek do zbrodni katyńskiej.

Zgodnie z zapowiedzią 23 maja pięćoosobowa delegacja zgłosiła się do Ambasady, informując o celu swojego przybycia. Prosililiśmy od razu o nazwisko ambasadora, by zaadresować kopertę z *Apelem*. Z dużymi oporami urzędniczka podała, że jest nim Władimir Grinin. Obecni byli: Bogusław Hałaciński – syn Andrzeja, żołnierza I Brygady, współautora *Marszu I Brygady* (Katyń), Katarzyna Piskorska – córka por. Tomasza Piskorskiego, Naczelnika Harcerstwa (Charków), Taida Białowiejska – córka Maksymiliana Białowiejskiego, leśnika (Katyń), Lech Kasprzak – wnuk por. Bronisława Buniakowskiego (Katyń), i autorka tych słów – synowa mjra Leopolda Łojka (Katyń), Bożena Łojek.

Zdawaliśmy sobie sprawę, że słowa *Apelu Katyńskiego* mogły paraliżować urzędników kremłowskiej administracji, ale prawdę trzeba im powtarzać, bo tylko ona może być fundamentem dobrych stosunków. Na zakłamaniu i oszczerstwach trwałych, dobrosąsiedzkich relacji nie zbudujemy.

„Po roku 2000 – czytamy w *Apelu* – gdy władzę w Federacji Rosyjskiej zdominowali funkcjonariusze KGB, epigoni NKWD, ujawnienie prawdy katyńskiej zostało zablokowane. Powróciła w sprawie katyńskiej praktyka prawna beriowszczyzny – prokuratury i sądy ze służby prawdzie i sprawiedliwości przeszły w służbę polityki i kłamstwa... Decyzje władz Federacji Rosyjskiej, dotyczące umorzenia śledztwa katyńskiego, utajnienia dokumentacji śledczej, odmówienia ofiarom zbrodni statusu represjonowanych z powodów politycznych, cofnęły w Rosji sprawę katyńską na drogę zakłamania z czasów Stalina i Berii¹⁴.

Po wezwaniu telefonicznym i dłuższym oczekiwaniu, w drzwiach Ambasady ukazał się mężczyzna i wyszedł na zewnątrz przed ogrodzenie. Na żądanie delegacji przedstawił się, że „jest rzecznikiem prasowym Ambasady i nazywa się Władimir Vyrobnow – przez dwa v”. Wręczyliśmy mu kopertę z oryginałem *Apelu Katyńskiego* i podpisami. Delegacja przysłała z brzo-

¹⁴ *Katyńskie przesłanie dla przyszłości*, „Zeszyty Katyńskie” nr 21, Warszawa 2006, s. 181–182.

wym krzyżem z dołów katyńskich, obszytym białą-czerwoną wstęgą i kirem. Gdy wyjaśniliśmy, że jest to brzoza z Katynia – symbol śmierci polskich oficerów, Vyrobnov przekonany był, że chcemy mu krzyż wręczyć. Mocno zdeprimowany zastrzegł się, że on nie ma upoważnień do przyjęcia od delegacji tego symbolu. Poczuliśmy się jak w czasach stalinowskich – rosyjski urzędnik znów boi się mówić o Katyniu z rodzinami ofiar. Cóż za radykalna zmiana w stosunku do początku lat 90-tych, kiedyśmy wspólnie poszukiwali prawdy w dołach śmierci Katynia, Charkowa i Miednoje. Ten przykry incydent w wykonaniu urzędników Ambasady Federacji Rosyjskiej wkomponowuje się w cykl negatywnych decyzji prokuratury i rządu Federacji Rosyjskiej. Z powrotu do polityki zakłamania nie może wynikać żadne pozytywne przesłanie dla przyszłości polsko-rosyjskich relacji ani sprawy katyńskiej.

Negatywny zwrot i zmiana nastawienia do sprawy katyńskiej nastąpił bardzo wyraźnie po odejściu prezydenta Borysa Jelcyna i objęciu władzy przez byłego urzędnika KGB, Władimira Putina. Ambasadę rosyjską w Polsce objął w kwietniu 2006 r. zawodowy dyplomata, z którym Putin współpracował swego czasu w NRD, 59-letni Władimir Grinin. W kilkustronicowym wywiadzie z ambasadorem, zamieszczonym w „Przekroju” 15 marca 2007 r., kwestia KATYNIA w ogóle nie zaistniała¹⁵.

Takie jest, niestety, odgórne nastawienie całej kremlowskiej hierarchii administracyjnej.

Pytanie o kierunek wewnętrznej i międzynarodowej polityki Rosji stanowiło temat dyskusji, zorganizowanej przez „Dziennik” 27 lutego 2007 roku, z udziałem Władimira Bukowskiego, Gleba Pawłowskiego, prof. Andrzeja Nowaka i Włodzimierza Marciniaka¹⁶.

W dyskusji w Pałacu Kultury – później na łamach dodatku do „Dziennika” – obydwaj Rosjanie, opozycjonista i prorządowiec, zaprezentowali krańcowo różną ocenę przyczyn złych stosunków polsko-rosyjskich: Bukowski uważał, że w stosunkach polsko-rosyjskich cała wina leży po stronie Rosji. Pawłowski twierdził, że winni są Polacy, ogarnięci antyrosyjskimi resentymentami i fobiami¹⁷.

¹⁵ *Za dużo ciemnych kolorów*, „Przekrój” nr 17 z 15 marca 2007, wywiad Piotra Najsztuba z ambasadorem Władimirem Grininem, s. 22–25.

¹⁶ *Debata – Rosja. Powrót imperium*, „Dziennik”, 26 luty 2007 r.

¹⁷ Maciej Nowicki, *Kto będzie rządzić Rosją po Putinie?*, „Dziennik”, dodatek „Tygodnik Idei”, Europa, 3 marzec 2007 r.

W dniu śmierci Borysa Jelcyna (23 kwietnia 2007 r.) przywoływane są jego zasługi i popełnione błędy a artykuły ilustrowane są zdjęciem Jelcyna przy pomniku w Dolinie Katyńskiej.

Zasługi Borysa Jelcyna – ujawnienie prawdy o zbrodni katyńskiej i zgoda na budowę cmentarzy katyńskich – Polacy cenią najwyżej. Wymowne jest dziś w omawianej sprawie obiegowe stwierdzenie: „Polacy cenią Jelcyna za to, za co Rosjanie go nie lubią”¹⁸.

¹⁸ Stefan Meller, *Polacy cenią Jelcyna za to, za co Rosjanie go nie lubią*, „Dziennik”, 24 kwiecień 2007 r.

1. Manifestacja przed Ambasadą ZSRR. Wręczenie pisma Rodzin Katyńskich do Przewodniczącego Prezydium Rady Ministrów Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich – ambasadrowi Władimirowi Browikowowi 2.03.1990 r. Z transparentami idą Bożena Łojek i Mirosław Rubas

2. Delegacja Rodzin Katyńskich po złożeniu listu ambasadorowi W. Browikowi na terenie Ambasady ZSRR. 2.03.1990 r. Od lewej: Zdzisław Dyduch, Bożena Łojek, Mirosław Rubas

3. Podpisanie *Apelu Katyńskiego. Przesłanie dla przyszłości* na sesji katyńskiej na Zamku Królewskim w Warszawie w dniu 20.05.2006 r. Od prawej: Emilia Maćkowiak (RK Gdańsk), Barbara Mierkowska, Taida Białowiejska (RK Warszawa), Teresa Kaczmarek (RK Opole)

4. Delegacja Rodzin Katyńskich przed Ambasadą Federacji Rosyjskiej podczas próby przekazania *Apelu Katyńskiego*. Od prawej: Bożena Łojek, Bogusław Hołaciński, Katarzyna Piskorska, Taida Białowiejska

5. Przed Ambasadą Federacji Rosyjskiej. Moment przekazania rzecznikowi ambasady Władymirowi Wyrobnowowi *Apelu Katyńskiego*, 23.05.2006 r. Od prawej: Taida Białowiejska, Bożena Łojek, Władimir Wyrobnow, Katarzyna Piskorska

1990 kwiecień 7, Moskwa. - Wyciąg z uchwały Biura Politycznego KC KPZR w sprawie komunikatu TASS ujawniającego odpowiedzialność NKWD za zbrodnię katyńską (wraz z załącznikiem)

SCISLE TAJNE

PROTOKÓŁ NR 184

POSIEDZENIA BIURA POLITYCZNEGO KOMITETU CENTRALNEGO KPZR
z 9 kwietnia 1990 r.

Przewodniczył t. Gorbaczow M.S.

Obecni:

Członkowie Biura Politycznego KC t.t. Worotnikow W.I., Zajkow L.N., Iwaszko W.A., Kriuczok W.A., Ligaczow Je.K., Mashukow Ju.D., Miedwiediew W.A., Ryzkow N.I., Szewardnadze E.

Zastępcy Biura Politycznego KC t.t. Własow A.W., Primakow Je.M., Pugo B.K., Razumowski G.P., Jazow D.T.

Sekretarze KC t.t. Girienko A.N., Manajenkow Ju.A., Strojew Je.S., Usmanow G.I., Frolow I.T.

Uchwały Biura Politycznego KC KPZR przyjęte 30 marca - 9 kwietnia 1990 r.
7 kwietnia 1990 r.

51. Sprawa przyjazdu do ZSRR z oficjalną wizytą prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej W. Jaruzelskiego.

[...]

5. Zatwierdzić tekst komunikatu TASS dotyczącego śmierci polskich oficerów w Katyniu (załącznik 1).

[...]

Załącznik do punktu 51 protokołu Nr 184

Załącznik 1

OŚWIADCZENIE TASS

Podczas spotkań przedstawiciele kierownictwa sowieckiego i polskiego, w szerokich kręgach społeczeństwa od dłuższego czasu podejmowana jest sprawa wyjaśnienia okoliczności śmierci oficerów polskich internowanych we wrześniu 1939 r. Historycy obu krajów przeprowadzili dokładne badania tragedii katyńskiej, w tym także poszukiwania dokumentów.

W ostatnim czasie archiwisci i historycy sowieccy odnaleźli pewne dokumenty dotyczące polskich wojskowych przetrzymywanych w obozie kozielskim, starobiel-skim i ostaszkowskim NKWD ZSRR. Wynika z nich, że w kwietniu-maju 1940 r. na około 15 tys. polskich oficerów, przetrzymywanych w tych trzech obozach, 394 osoby przeniesiono do obozu griażowieckiego. Natomiast zasadnicza część została „przekazana do dyspozycji” zarządów NKWD odpowiednio obwodu smoleńskiego, woroszyłowgradzkiego i kalinińskiego i nigdzie więcej w sprawozdaniach statystycznych NKWD nie była wykazana.

Całość ujawnionych materiałów archiwalnych pozwala na wysnucie wniosku o bezpośredniej odpowiedzialności Berii, Mierkulowa i ich pomocników za zbrodnię w Lesie Katyńskim.

Strona sowiecka, wyrażając głęboki żal w związku z tragedią katyńską oświadcza, że stanowiła ona jedno z najcięższych przestępstw stalinizmu.

Kopie odnalezionych dokumentów będą przekazane stronie polskiej. Poszukiwania materiałów archiwalnych są kontynuowane.

Kopia, maszynopis.

RGANI, t. 3, op. 103, d. 201. l. 24-25, 170.

Dokument na blankiecie protokołów posiedzeń BP KC KPZR.

Komunikat opublikowano: „Izwiestija”, 13 IV 1990.

Komunikat TASS o zbrodni katyńskiej [w] *Katyn. Dokumenty zbrodni*, t. IV, *Echa Katynia*, s. 504-505

Rodzina Katyńska
Warszawa
ul. Powązkowska 14

Warszawa dnia 2 marca 1990 r.

Pan Przewodniczący
Prezydium Rady Ministrów
Związku Socjalistycznych Republik
Radzieckich

Wiosną 1940 roku na terytorium ZSRR wymordowano około 15 tysięcy obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, uprowadzonych po 17 września 1939 r. ze wschodniej połowy terytorium RP i uwięzionych w trzech obozach - Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku.

Ofiarami mordu byli oficerowie i podoficerowie wszystkich rodzajów broni i służb wojska polskiego, korpusu ochrony pogranicza i żandarmerii wojskowej oraz funkcjonariusze policji państwowej i straży granicznej.

Wśród pomordowanych znajdowali się - zmobilizowani jako oficerowie rezerwy - wybitni uczeni, artyści, literaci, pedagodzy, lekarze, prawnicy, inżynierowie, dziennikarze, rolnicy, kupcy i przemysłowcy oraz duchowni różnych wyznań.

W Katyniu odkryto zbiorowe mogiły tych obywateli RP, którzy przed zamordowaniem byli więzieni w Kozielsku.

Miejsca mordów i grzebienia zwłok około 10 tysięcy obywateli RP więzionych w Ostaszkowie i Starobielsku są do dzisiaj nieznane.

Rodziny utraciły swych najbliższych, a społeczeństwo - najofiarniejszych i najwierniejszych swemu krajowi - współbraci.

Właśnie upływa 50 lat od dokonania tej - nigdy nie podlegającej przedawnieniu - zbrodni ludobójstwa.

50 lat oczekiwania przez rodziny i całe społeczeństwo polskie na oficjalne powiedzenie całej prawdy o tej zbrodni przez rząd ZSRR, jako rząd państwa, które - w niezmiennym kształcie ustrojowo - prawnym, zachowując niezmienną strukturę władzy - jest nieprzerwaną kontynuacją tego samego państwa, na którego suwerennym terytorium w 1940 roku dokonano masowego mordu na obywatelach innego suwerennego państwa.

Znaleźli się oni tam wbrew swej woli, a za ich życie i bezpieczeństwo ZSRR ponosił odpowiedzialność określoną w prawie i konwencjach międzynarodowych.

W połowie października 1939 roku Polska Prokuratura Generalna wystąpiła oficjalnie (w wyniku interpelacji w polskim parlamencie) do Prokuratury Generalnej ZSRR " ... o wszczęcie i przeprowadzenie śledztwa w sprawie zamordowania w Katyniu i innych dotąd nie ustalonych miejscach, polskich oficerów internowanych jesienią 1939 roku i osadzonych w obozach w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku ...". *W tym celu bliżej pisać nie mogę i nie ma żadnej oceny ze strony ZSRR.*
Dlatego my - rodziny pomordowanych

- I - wzywamy rząd ZSRR do przerwania tej " zmowy milczenia " uprawianej od pół wieku w imię koniunkturalnych " wyższych racji stanu ".
Za uważające pamięci pomordowanych i obrażające nasze uczucia uważamy pseudonaukowe spekulacje partyjnych " historyków " i cyniczne " polemiki i spory " o to czy zbrodnia katyńska ma charakter " już historyczny czy jeszcze polityczny ".
Pojawiające się co pewien czas - w radzieckich środkach masowego przekazu - przesłonięte mątną retoryką kłamstwa i półprawdy na temat zbrodni zwanej katyńską nie zastąpią prawdy, a na pewno nie przysłużą się poprawie stosunków polsko - radzieckich.
- II - domagamy się, aby rząd ZSRR przyspieszył realizację działań, o których wszczęcie wystąpiła Polska Prokuratura Generalna
- III - żądamy, aby rząd ZSRR (w wyniku postępowania śledczego - sądowego) ogłosił, nie zwlekając, oficjalnie i publicznie, jednoznaczne stanowisko ZSRR w sprawie zbrodni ludobójstwa zwanej katyńską zawierającej:
- informację o miejscach mordu i pogrzebania ciał obywateli RP więzionych uprzednio w Ostaszkowie i Starobielsku;
 - pełną listę pomordowanych obywateli RP więzionych uprzednio w obozach w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku;
 - wskazanie sprawców zbrodni z informacją o ich osądzeniu i ukaraniu;
 - potępienie sprawców zbrodni i wolę moralnego zadośćuczynienia pamięci ofiar oraz uczuciom ich rodzin i całego polskiego społeczeństwa;
 - gwarancję swobodnego i nieograniczonego w czasie dostępu do mogił pomordowanych z Kozielska, Ostaszkowa i Starobielska - dla rodzin i wszystkich obywateli polskich oraz ich prawa do decydowania o formie trwałego upamiętnienia ofiar mordu w miejscach ich wiecznego spoczynku.

W imieniu Rodzin Katyńskich

Bożena Łojek
Bożena Łojek

.....
Mirosław Rubas

.....
Zbigniew Zieliński

List Rodzin Katyńskich z dnia 2 marca 1990 r. do Przewodniczącego Prezydium Rady Ministrów ZSRR

Warszawa 5 marca 1990 r.

Pan Michaił Gorbaczow
Prezydent Związku Socjalistycznych
Republik Radzieckich

Spółczesność polskie, a w szczególności rodziny obywateli Rzeczy-
pospolitej Polskiej - więźniów obozów w Kozielsku, Ostaszkowie i Staro-
bielsku, z których część odnaleziono pomordowanych w Katyniu, zaś los pozos-
tałych jest do dzisiaj nieznany - śledzą z nadzieją zainicjowane przez
Pana, Panie Prezydencie, procesy jawności i przebudowy w Związku Radzieckim
oraz w jego stosunkach z innymi krajami świata.

Jednakże coraz bardziej niepokoi nas niezmiennie się od dziesiątków
lat oficjalne stanowisko najwyższych władz radzieckich wobec wspomnianej
wyżej zbrodni ludobójstwa, zwanej "zbrodnią katyńską". Szerzą inicjatyw
podejmowanych ostatnio w tej materii przez stronę polską spotkał się z mil-
czeniem ze strony radzieckiej.

Trzy pokolenia rodzin pomordowanych wraz z całym społeczeństwem pol-
skim obserwując Pana konsekwentne poczynania zmierzające do likwidacji
ciężkich następstw niechlubnej przeszłości w najnowszej historii państwa
i narodów ZSRR - są przekonane, że również i ta ponura karta w stosunkach
radziecko - polskich, którą stanowi mord popełniony w 1940 roku na oficerach
polskiego wojska i funkcjonariuszach polskiej administracji państwowej, zo-
stanie oczyszczona zgodnie z oczywistymi oczekiwaniami Polaków i ku poprawie
wzajemnych stosunków międzyludzkich i między państwowych.

Te oczekiwania - Panie Prezydencie - są niestety połączone z rosnącymi
obawami, którym kres pokrzyżować może tylko jak najszybsze ogłoszenie oficjalne-
go, jednoznacznego i wyczerpującego stanowiska ZSRR w sprawie "zbrodni katyń-
skiej" a może to nastąpić, w naszym głębokim przekonaniu, przede wszystkim
wówczas, gdy taką decyzję podejmie Pan z mocy swych prezydenckich prerogatyw.
Obawy, o których wspominamy wyżej, wynikają z informacji docierających
do społeczeństwa polskiego na temat różnych, już dokonanych lub realizowanych
przedsięwzięć, które mogą doprowadzić do nieodwracalnego zatarcia śladów
"zbrodni katyńskiej" oraz zniweczenia nadziei na trwałe zlokalizowanie resz-
tiskich miejsc kaźni i pogrzebania ofiar tej zbrodni, a tym samym pozbawieni
rodzin należnego im prawa do oddawania hołdu swym niezbytym najbliższym.

5-04-1990r.

Halina Borek
Krzysztof

Bożena Topol...
Janina Kazimiera Lange...
Józef Kuro...
Anna Budeńska...
Dariusz...
Ryszard...
Adam Boguski...
Marek...

List Federacji Rodzin Katyńskich z 5 kwietnia 1990 r.

instrukcji Rodzin Katyńskich

Warszawa, dn. 9 października 1992 r.

Prosił nam Panie Redco, dr. Siemigaj Stankiewicz!

W niekrywanym wzruszeniu ja, i wszyscy członkowie Rodzin Katyńskich,
zorganizowani na spotkanie, w Głównym Centrum Kultury Rosyjskiej w Warszawie
z dnia 5 października, wysłuchaliśmy Pańskiego listu, odczytanego
przez pana Piotra Romanowa. Listu wspaniałego, przepełnionego troską o dalsze
losy obywateli naszych Narodów, okrutnie doświadczonych w latach strasz-
liwego terronu. Budować wspólnie historię na mogiłach jest jakże cięż-
ko, przed nami jednak, nie wątpliwy, jest nowe, znacznie lepsze jutro.

Ważnym ukochany kapelan, ks. Zdzisław Paszkowski, zawsze gdy modli
się z nami, recytuje trzy słowa: Bołibwa - Frauda - Łojednanie.
Widz te nie są przed nami - realizujemy je wspólnie już dziś. Modlimy
się razem, i za tych co legli w wągłach, i o nowe lepsze dni dla ich
rodziców. Prawda - przychodzi razem ze słowami, wypowiedzianymi coraz
obawie i smutku. Łojednanie - właśnie, to najważniejsze, dokonuje
się w tych dniach w naszych sercach, w naszych duszach.
Dobrze, że trudne te sprawy zatakwamy sami, między sobą, bez wtrącania
się obcych. Tak być powinno.

Cóż więcej dodać? Słuchaliśmy uważnie Pana, podczas wizyty na
miejscu i wzmniósłobyśmy wówczas jedno - rozumiemy się nawzajem
jakże dobrze.

Pańska prośba o wybaczenie - jeśli możemy! Odpowiedzieć możemy
tylko jedno: nie żyjemy nienawiścią do Narodu Rosyjskiego, jesteśmy
chrześcijanami. Czyż tak okrutnie doświadczony przez tych samych katów,
którzy zadali nam również naszym bezbronnym ojcom, nie odpowiadać On
za te zbrodnicze czyny? Hiesiemy razem na swych umęczonych barkach
ten sam krzyż, a na skroniach koronę cierniową.

Pamiętać jednak należy, i przypominać kolejnym pokoleniom, bo gdy
czasy wyruchnie, jakże łatwo zejść znowu na manowce, zwłaszcza ludziom
młodym, zapalczywym i niedoświadczonym.

Przed nami jeszcze dni wyjątkowej pracy. Czyny są zawsze najdo-
bitniejszą wyrazem dobrej woli. Hemy nadzieją, że już niedługo w la-
sach katynia i niedługo staną rządy prostych wojskowych krzyży, zna-
czących miejsce, w którymś dniu snem wiecznym nasi ukochani.

Wierzymy, że świeże kwiaty polne na ich mogiłach składane będą rączkami dzieci ... dzieci polskich i rosyjskich.

Nie żegnaj się z Panem, kończąc ten list. Mówię - do widzenia. Do zobaczenia, tym razem w Warszawie, do której gorąco zapraszam wraz z wszystkimi członkami Rodzin Katyńskich - Pana, Naszego Serdecznego Przyjaciela.

Bożena Mamontowicz-Łojek
dr Bożena Mamontowicz-Łojek

List w imieniu Rodzin Katyńskich z dnia 9 października 1992 r. do Siergieja Stankiewicza - doradcy Prezydenta B. Jelcyna

15.X. 92

Federacja Rodzin Katyńskich

fax Moskwa 206 - 30 - 49

Pan Gen. Lejt. Leonid Zaika

M O S K W A - K R E M L

Panie Generale,

Rodziny Katyńskie są wdzięczne Panu za 5 dni, które spędził Pan wraz z nimi w Warszawie. Była to bardzo ważna wizyta dla nas i dla polskich władz, pomogła poznać się lepiej wzajemnie, zrozumieć, jednym słowem rozpoznała się szybko bieżąca współpraca, zapowiedziana przez Pana Viceprezydenta A. Ruckeja.

Dalsze wypadki potoczyły się w dobrym wojskowym tempie, które zaskoczyło całą Polskę. Rozmowa telefoniczna Panów Prezydentów Jelcyna i Wałęsy w dniu 13.X. i jut w dniu 14.X. dokumenty katyńskie znalazły się w Belwedercie. Dokumenty, które wstrząsnęły całym polskim społeczeństwem, dokumenty ukazujące zbrodnię Politiuura KC KPZR pod przewodnictwem Stalina, ukrywane przez pierwszych sekretarzy KC partii komunistycznej przez 50 lat.

Prasa, radio i telewizja w Polsce na pierwszym miejscu przedstawiają tę historyczną decyzję, tak istotną dla dalszych dobrosąsiedzkich stosunków między Narodami Rosyjskim i Polskim.

Wszyscy członkowie Rodzin Katyńskich, okrutnie dotkniętych zbrodnią dokonaną w Katyniu, Charkowie i Twerze, uprzejmie proszą Pana Generala o przekazanie Panu Prezydentowi Borysowi Jelcynowi wyrazów podziękowania za szlachetną decyzję ujawnienia tych podstawowych dokumentów dotyczących straszliwej zbrodni stalinowskiej, za przekazanie ich Narodowi Polskiemu.

Dzień 14 października 1992 r. przechodzi do historii naszych Narodów, pisać będą o nim historycy, zapamięta tę datę dziaćwa szkolna. Rodziny Katyńskie czekały na ten Dzień Pojednania i Prawdy przez wiele długich lat.

Życzymy serażem Panu Prezydentowi B. Jelcynowi, Panu Wiceprezydentowi A. Ruckojowi, Panu Ministrąwi S. Stankiewiczowi i Panu i Pani Generali wiele dobrego w życiu osobistym i w pracy dla dobra Waszej Ojczyzny.

Panie Prezydencie,

Informujemy, że w dniu dzisiejszym spotkał się na kolejnym roboczym zebraniu Komitet Katyński przy Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa dla przeglądu prac technicznych i stanu przygotowania członków ekip ekshumacyjnych, jak również ekipy topografów wojskowych do wykonania w terenie pomiarów niezbędnych, w celu sporządzenia map i plan-szet w Katyniu i Miednoje. Stan gotowości ekipy topograficznej sąrowno pod względem technicznym jak i fachowości jej członków, został uznany za dobry.

W związku z tym uprzejmie prosimy Pana Generala o wyrażenie zgody już teraz, aby ekipa ta mogła rozpocząć swoje prace w Katyniu i Miednoje jeszcze w pierwszej połowie miesiąca listopada 1992 r. Znakomicie to przyspieszy prace projektowe nad omentarzami. Członkowie Komitetu Katyńskiego są gotowi rozpocząć bezpośrednią współpracę z grupą ekspertów rosyjskich, pracujących pod kierunkiem Pana Generala, w każdej chwili, którą uzna Pan za stosowną.

Z wyrazami należnego szacunku

Bożena Łojek

Zdzisław Pesskowski

Jędrzej Tuchołski

List Zarządu Federacji Rodzin Katyńskich do gen. L. Zaiki

FEDERACJA RODZIN KATYŃSKICH
00-373 Warszawa, ul. Nowy Świat 28 m. 20
tel. 26-18-26

Warszawa, dnia 27 sierpnia 1993 r.

Wielce Szanowny Pan
Prezydent Federacji Rosyjskiej
BORYS JELCYN
Moskwa - Kreml

Szanowny Panie Prezydencie,

Federacja Rodzin Katyńskich składa Panu podziękowanie za odwiedzenie miejsca pamięci ofiar Katynia na warszawskim cmentarzu w dniu 25 sierpnia 1993 r., za spotkanie z naszą delegacją, a zwłaszcza za wypowiedziane słowo "Przebaczenie", które dla Narodu Polskiego stanowi tak długo oczekiwane moralne zadośćuczynienie. Słowo to padło przecież z ust Najwyższego Dostojnika Rosji.

Dziękujemy również gorąco za przyrzeczoną nam wówczas przez Pana Prezydenta pomoc w dwóch sprawach, o które prosiliśmy:

- w sprawie jak najpilniejszej ekshumacji i budowy cmentarza w Katyniu oraz Miednoje,
- w sprawie odnalezienia w archiwach Ministerstwa Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej i udostępnienia organom prokuratorskim prowadzącym śledztwo, niezbędnych dokumentów dotyczących polskich jeńców wojennych /akta ewidencyjne i protokoły z posiedzeń z wydanymi wyrokami śmierci przez "trojkę" NKWD ZSRR oraz akta wykonania wspomnianej decyzji "trojki"/, tak, by śledztwo mogło zakończyć się do końca 1993 r.

Jesteśmy pewni, że ta tragiczna i bolesna sprawa, będąca przez tyle lat krwawiącą raną pomiędzy naszymi Narodami, zostanie dzięki pomocy Pana Prezydenta do końca wyjaśniona i godnie oraz sprawiedliwie załatwiona.

Z wyrazami głębokiego szacunku

Przewodniczący
Warszawskiej Rodziny Katyńskiej

Przewodnicząca
Federacji Rodzin Katyńskich

Podziękowanie Rodzin Katyńskich z 27 sierpnia 1993 r. Prezydentowi
Borysowi Jelcynowi

Warszawa, dn. 24 stycznia 1993 r.

- 2 -

INFORMACJA
O WSPÓLPRACY ZE STRONĄ ROSYJSKĄ W SPRAWIE KATYŃSKIEJ
DO STYCZNIA 1993 R.

1. WPROWADZENIE

Na terenie Federacji Rosyjskiej znajdują się miejsca pochówku polskich jeńców straconych przez NKWD na podstawie decyzji Politbiura WKP(b) z 5.3.1940 r.:

a/ w Lesie Katyńskim pod Smoleńskiem 4421 oficerów WP z Kozielska
b/ w Miednoje pod Twerem 6311 policjantów z Ostaszkowa.

Stanowisko strony polskiej, ukształtowane na przestrzeni lat 1989 - 1990, kiedy to o sprawie katyńskiej można już było w Polsce swobodnie wypowiadać się, ujmując poniższą, trzypunktową formułą:

a/ **GODNIE UCZCIĆ POMORDOWANYCH**, a zatem odnaleźć miejsca, w których ukryto zwłoki ofiar, dokonać ich ekshumacji i urządzić polskie cmentarze zgodnie z tradycją WP. Podstawa: postanowienia Konwencji Genewskiej;

b/ **DOKONAĆ OSĄDU WINNYCH ZERODNI**, a zatem wszcząć przez prokuraturę rosyjską i polską postępowanie, zakończone aktem oskarżenia i orzeczeniem sądu;

c/ **ZADOŚCZYNIĆ MORALNIE RODZINOM OFIAR** przez władze państwowe Federacji Rosyjskiej (sprawę ewentualnego zadoścuczenia materialnego pozostawić w sferze ustaleń międzyrządowych).

Stanowisko to uwzględnia w pełni postulaty najboleśniej dotkniętych zbrodnią rodzin pomordowanych. Podobny punkt widzenia na sprawę prezentuje w ostatnim okresie również strona rosyjska.

By sformułować zadania na najbliższą przyszłość, pożyteczne będzie prześledzenie dotychczasowych dokonań na przestrzeni lat 1989 - 1992.

2. REALIZACJA 1989 - 1992 (SKRÓT CHRONOLOGICZNY)

Na uzyskane rezultaty w sprawie katyńskiej w latach 1989-1992 miało bezpośredni wpływ równoległe działanie organizacji społecznych grupujących rodziny zamordowanych oraz niektórych instytucji państwowych.

W 1989 r. zaczyna rozwijać się ruch "Rodzin Katyńskich", doprowadzając w stosunkowo krótkim czasie do powstania na terenie kraju 31 stowarzyszeń o tej nazwie, które zawiązują Federację Rodzin Katyńskich (FRK), podstawowe ciało opiniotwórcze w tej sprawie. FRK formułuje postulaty, o których było wcześniej, domagając się energicznie ich realizacji. W tym samym czasie powstaje Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej (NKHBZK). Komitet prowadzi badania naukowe, a członkowie jego ogłaszają wyniki swych prac, m.in. pod postacią druków zwartych, nadto NKHBZK przyjmuje postulaty FRK do realizacji i wspiera jej działalność drogą publikacji. Instytucjonalnie FRK znajduje oparcie w Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa (Rada Ochrony), która w 1989 r. organizuje pierwsze pielgrzymki do Katynia i tworzy punkt konsultacyjno-kontaktowy dla członków FRK, b. istotne ogniwo w pracach organizacyjnych Federacji, funkcjonujące nieprzerwanie do końca 1992 r., kiedy to zaczyna się mówić o jego likwidacji.

W dniu 13.4.1990 r. rządowa agencja TASS ogłasza komunikat, w którym jednoznacznie obciąża się winą za dokonaną zbrodnię stroną radecką. Tego samego dnia Prezydent ZSRR wręczył Prezydentowi RP pierwsze ujawnione dokumenty (kopie) dotyczące zbrodni katyńskiej, m.in. listy ofiar. Można zatem, poczynając od daty tej żywić nadzieję, na ostateczne prawidłowe załatwienie sprawy.

Mimo to, dopiero po ponad półrocznych uporczywych zabiegach polskiego I Zastępcy Prokuratora Generalnego, w dn. 25.12.1990 r. zostaje zawiązana współpraca naszej Prokuratury dla członków FRK, b. istotna Prokuraturą Wojskową Rosji (b. ZSRR) na zasadzie pomocy prawnej i rozpoczyna się śledztwo w sprawie katyńskiej.

Rok 1991 minął pod znakiem ekshumacji zarządzonych przez prokuraturę. Zanim się jednak rozpoczęły, po rozmowach przeprowadzonych przez przedstawiciela FRK z ówczesnym szefem URM, została skierowana do ZSRR delegacja, która przeprowadziła rokowania z MSZ ZSRR, Ukrainy i Rosji na temat budowy przyszłych cmentarzy, nie uzyskując widocznych konkretów (jedynie zapewnienie dobrej woli). Latem tego roku dokonano wycinkowych ekshumacji dla potrzeb śledztwa w Charkowie i Miednoje (razem 410 zwłok), a jesienią przeprowadzono prace sondażowe w Lesie Katyńskim. Materiał uzyskany podczas prac ekshumacyjnych został dostarczony do Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Głównej Policji w Warszawie, gdzie dokonano specjalistycznych ekspertyz.

W 1992 r. prowadzona początkowo energicznie przez Naczelną Prokuraturę Wojskową Rosji sprawa, zaczęła nabierać coraz bardziej śli-

maczego tempa wobec nieudostępniania przede wszystkim przez archiwum Ministerstwa Bezpieczeństwa FR, podstawowych materiałów archiwalnych zwłaszcza dokumentów decyzyjnych, na podstawie których dokonano mordu oraz wyroków "trojki" NKWD i teczek personalnych zamordowanych jeńców.

W marcu t.r. Departament Europy naszego MSZ zajął się sprawą umowy międzypaństwowej o grobach i miejscach pamięci ofiar wojny i represji, przygotowując jej I projekt. Departament Europy pracował w oparciu o powołane przez siebie tzw. Katyńskie Kolegium Doradcze (zaproszeni przedstawiciele zainteresowanych instytucji, FRK i Stowarzyszenie Rodzina Polityjna 1939), przygotowując kolejne fazy negocjowanego z Rosją dokumentu. Gdy uznano, że umowa wchodzi w fazę retuszy końcowych, w dniu 8 lipca Kolegium przekształciło się niejako automatycznie, na zasadzie dobrej woli jego członków, w Zespół Katyński przy Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, pod przewodnictwem dr. Stanisława Broniewskiego "Orszy", przyjmując za podstawowe cele działania:

a/ dokonanie pełnej ekshumacji, b/ przeprowadzenie konkursu architektonicznego, c/ budowę trzech cmentarzy oraz sanktuarium w Katyni. Jednocześnie, w pierwszej połowie roku, podczas wyjazdów do Rosji i na Ukrainę przedstawiciele FRK, MSZ i Rady Ochrony, zostały podpisane porozumienia intencyjne z władzami lokalnymi w sprawie budowy cmentarzy w Charkowie, Katyniu i Miednoje (zał. 1, 2, 3). Mimo to, centralne władze rosyjskie odrzuciły nasze wystąpienia o natychmiastowe rozpoczęcie prac ekshumacyjnych, warunkując ekshumację podpisaniem umowy o grobach i miejscach pamięci. Nie było również respektowane zarządzenie Prezydenta Rosji (zał. 4), wydane po podpisaniu w dniu 22 maja Traktatu międzypaństwowego w Moskwie, a nakazujące pomoc prokuraturze przez wszystkie rosyjskie jednostki archiwalne.

W tej sytuacji podjęto rozmowy, zakończone zaproszeniem do Moskwy delegacji FRK. Delegacja odbyła spotkania w Ministerstwie Bezpieczeństwa, MSZ, dwóch komisjach Rady Najwyższej, Sztabie Generalnym, ZS Rosyjskiego Czerwonego Krzyża, Naczelnej Prokuraturze Wojskowej, Komitecie d/s Archiwów Państwowych przy Radzie Ministrów FR. W dniu 23 września została przyjęta na Kremlu przez min. Stankiewicza i Wiceprezydenta Ruckoja, uzyskując od ostatniego - po rozumieniu z Prezydentem Jelcynem, gwarancję energicznych działań w sprawie archiwów, śledztwa, ekshumacji i budowy cmentarzy. Padły wówczas oczekiwane z dawna słowa Przebaczenie nam, jeśli możecie.

Ruckoj obiecał zakończyć całość prac w 1994 r., min. Stankiewicz zaś, złożył rewizytę w Warszawie (18 - 21.1.1993 r.).

Następuje wkrótce przyjazd do Warszawy pełnomocnika Wiceprezydenta Ruckoja - gen. Leonida Zaiki, który spotyka się tu z oficjalnymi czynnikami (Kancelaria Prezydenta, MSZ, Rada Ochrony) i FRK, po czym w dniu 14 października Rudolf Pichoja przekazuje Prezydentowi RP dokumenty decyzyjne w sprawie katyńskiej (zawartość tzw. tekteczki nr 1), a tydzień później, w dn. 21 października, Wiceprezydent FR powołuje Grupę Roboczą (d/s katyńskich) i zatwierdza jej statut (zał. 5, 6), stawiając na czele Grupy gen. Zaikę.

W kolejnym, drugim posiedzeniu Grupy Roboczej na Kremlu, w dniu 30 października, bierze udział przedstawiciel Rady Ochrony. Zostają wówczas zarządzane energiczne poszukiwania w archiwach brańskich prokuraturze dokumentów, jednocześnie Grupa podejmuje sprawę koordynacji przygotowań do przyjęcia w najbliższym czasie ekipy polskich topografów wojskowych. W dn. 5 listopada zostaje zatwierdzony plan działania Grupy do 5 lutego 1993 r. (zał. 7).

Przy ścisłej współpracy Rady Ochrony ze Sztabem Generalnym WP, zostaje wyprawiona do Rosji ekipa topograficzna, która w dniach 18 - 26 listopada dokonuje pomiarów w Lesie Katyńskim i Miednoje. Na ich podstawie zostaną wykonane w styczniu 1993 r. mapy i stoły plastyczne pomocne dla uczestników konkursu architektonicznego. Pobyt w Rosji naszych topografów jest bardzo dobrze zorganizowany przez lokalne władze cywilne i wojskowe, które przy okazji dokonują próby sprawności organizacyjnej przed oczekującym je przyjęciem ekip ekshumacyjnych wiosną 1993 r.

Jednocześnie, strona rosyjska zaczyna zadawać nam szczegółowe pytania, dotyczące oczekującego ją zabezpieczenia technicznego przyszłych prac ekshumacyjnych - sprawa zaczyna się stopniowo konkretyzować. 12 listopada Minister Obrony (zał. 8), a 20 listopada Minister Bezpieczeństwa i Minister Spraw Wewnętrznych FR (zał. 9, 10), otrzymują listy z gabinetu Wiceprezydenta Ruckoja, zobowiązujące ich do pomocy w sprawach katyńskich, w tym w pracach ekshumacyjnych - każdego z osobna, w jego zakresie obowiązków. W tym samym czasie (21 listopada) ma miejsce na Kremlu niezmiernie istotna dla sprawy katyńskiej rozmowa min. Andrzeja Milczanowskiego z Ruckojem, podczas której następują kolejne, konkretne, rosyjskie zobowiązania (zał. 11).

W dniu 18 listopada Ambasada FR w Warszawie przekazuje naszemu MSZ ostateczny tekst projektu umowy o grobach i miejscach pamięci,

zglaszając gotowość do końcowych negocjacji i parafowania. MSZ rozpoczęła negocjacje po miesiącu, wynik ich nie został dotychczas ujawniony, w każdym bądź razie wiadomo już, niestety, że tak bardzo potrzebne, z uwagi na dalsze prace, parafowanie umowy z pełnością rychło nie nastąpi. W tej sytuacji, min. Stankiewicz, w dniu 15 stycznia 1993 r., podczas prezentacji w Moskwie filmu "Pamięć i ból Katynia", oświadcza publicznie, że przewidziane na rok 1993 prace ekshumacyjne w Katyniu i Miednoje, rozpoczną się i będą przebiegały zgodnie z planem, niezależnie od postępu w rokowaniach nad tekstem umowy. W prezentacji filmu uczestniczyli dwaj delegaci FRK, przybyli z Polski.

W dniu 12 stycznia, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych FR złożyło na ręce przewodniczącego Kremłowskiej Grupy Roboczej d/s katyńskich plan prac tego resortu, związanych z zabezpieczeniem potrzeb toczącego się śledztwa oraz ekshumacji w Katyniu i Miednoje w r. 1993 (zał. 12).

W dniach 18 - 21 stycznia, na zaproszenie FRK, bawił z rewizą w Warszawie doradca polityczny Jelcyna, min. Siergiej Stankiewicz, składając również wizyty ministrom J. Ziółkowskiemu i A. Załozowskiemu w Kancelarii Prezydenta RP, wicepremierowi P. Łączkowskiemu, ministrowi K. Skubiszewskiemu, marszałkowi Sejmu W. Chrzczonowskiemu; spotkał się również z Prymasem Polski kard. J. Glempem, posłem B. Gereskiem i członkami Senackiej Komisji Spraw Zagranicznych - sen. E. Wende i sen. S. Śnieżko. Podczas spotkań omawiano m.in. bieżące zagadnienia związane ze sprawą katyńską.

Uwaga: informacja powyższa nie obejmuje innych zagadnień, jak ekshumacji i budowy cmentarza w Charkowie na terytorium Ukrainy, czy też organizacji pod auspicjami MON, Muzeum Katyńskiego w Warszawie. W tych sprawach zob. projekt planu prac na r. 1993.

Załącznik 12

Sporządził

Bożena Łajto / *Jędrzej Tucholski*
Jędrzej Tucholski

Informacja Zarządu Federacji Rodzin Katyńskich o współpracy ze stroną rosyjską w sprawie zbrodni katyńskiej latach 1989-1992.

MATEUSZ ZEMLA*

KATYŃ I ROSJANIE W OPINIACH MŁODZIEŻY

Jeszcze nam gaz odetną...

W celu przyjrzenia się mentalności młodych ludzi (16-19 lat) oraz poznania ich opinii o zbrodni w Katyniu i relacji ze współczesną Rosją, przeprowadzono dwie ankiety w trzech typach krakowskich szkół: VII Liceum Ogólnokształcącym im. Zofii Nałkowskiej, XVII Liceum Profilowanym im. Stanisława Wyspiańskiego oraz Zespole Szkół Odzieżowych nr 1 im. Stanisława Wyspiańskiego. Wyniki pokazały, że wiedza o losie polskich oficerów podczas II wojny jest nikła, a podstawowe fakty zna jedynie bardzo nieliczna grupa uczniów. W kolejnej ankiecie przygotowano następujące pytania:

1. Czy historycy i dziennikarze powinni zajmować się tematyką katyńską? Uzasadnij swoją opinię.
2. Czy twoim zdaniem władze Federacji Rosyjskiej powinny ujawnić wszystkie materiały na temat Zbrodni Katyńskiej, znajdujące się w ich archiwach? Uzasadnij swoją opinię.
3. Czy uważasz, że Federacja Rosyjska powinna wypłacić odszkodowania rodzinom oficerów zamordowanych w Katyniu, Charkowie i Miednoje? Uzasadnij swoją opinię.
4. Czy w relacjach z Federacją Rosyjską powinno się przypominać o odpowiedzialności tego kraju za Zbrodnię Katyńską? Uzasadnij swoją opinię.

* Mgr Mateusz Zemla (ur. 1978), nauczyciel historii, absolwent Akademii Pedagogicznej w Krakowie, obecnie na studium doktoranckim na tej uczelni.

5. Gdybyś był dziennikarzem, czy wolałbyś zajmować się zagadkami przeszłości (np. niewyjaśnionymi aspektami Zbrodni Katyńskiej), czy problemami współczesności (np. Doliną Rospudy).

Uczestniczący w ankiecie uczniowie nie omawiali wcześniej podczas lekcji zagadnień, których dotyczyły pytania. Na odpowiedzi przewidziano ok. 30–35 min. Ankieta była anonimowa, respondentów powiadomiono, że jeżeli ktoś zdecyduje na podanie personaliów, to jego odpowiedzi mogą być później zacytowane wraz z imieniem i nazwiskiem. Po przejrzeniu całości materiału spośród 152 ankietowanych wyróżnić można trzy kategorie wypowiedzi:

- podpisane, w których temat potraktowano wyczerpująco, a autorzy byli pewni swoich przemyśleń,
- anonimowe, w których można odnaleźć oryginalne treści,
- anonimowe, potraktowane zdawkowo, które jednakże mogą być interesujące ze względu na swoją wymowę.

Ponieważ badań nie przeprowadzono na grupie spełniającej kryteria reprezentatywności, przedstawione wnioski mają charakter jedynie jakościowy. Wyniki – zdaniem autora ankiety – w pewnym stopniu ukazują jednak sposób myślenia młodych ludzi na temat celowości badań nad tematyką katyńską. Cytowane fragmenty uczniowskich wypowiedzi zachowano w brzmieniu oryginalnym. Uwagi odautorskie zredukowano do niezbędnego minimum, a cytaty pogrupowane zostały według kolejności pytań.

Przeważająca większość respondentów – niezależnie od tego, czy podała swoje personalia – odpowiedziała „tak” na pierwsze trzy pytania (w różny sposób to motywując swoją opinię). W pytaniu czwartym wszystkie trzy grupy respondentów wykazują ostrożność. Potrzebę przypomnienia Rosji o odpowiedzialności tego kraju za Zbrodnię Katyńską najczęściej widzą respondenci, ujawniający swoje personalia. Może w tym miejscu powinno się postawić pytanie, czy zaangażowanie w próby wyjaśniania i rozliczania się z przeszłością to dla młodych ludzi powód do dumy? Takiej interpretacji przeczą jednak wyniki pytania piątego. Okazuje się, że respondenci podpisani bardziej interesują się teraźniejszością, zaś uczniowie „anonimowi” chętniej zajęliby się rozwiązywaniem zagadek przeszłości (m.in. Zbrodnią Katyńską).

W niektórych odpowiedziach występuje tendencja do szukania złotego środka pomiędzy dwiema podanymi możliwościami. Deklarując wybór jednej

(zainteresowanie Katyniem) respondenci przeważnie piszą, że druga (sprawa Rospudy) jest także istotna. Żadna z ankiet zawierających odpowiedzi „zdawkowe” nie została natomiast podpisana.

„Nie powinniśmy zapominać o rodakach...”

W odpowiedzi na pytanie pierwsze uczeń z klasy III wykazał empatię w stosunku do rodzin pomordowanych oficerów.

Jak najbardziej tak (czy zajmować się Zbrodnią Katyńską – dop. MZ). Każda zbrodnia powinna zostać wyjaśniona. A każdy sprawca ukarany. Powinniśmy się zajmować tematyką katyńską ze względu na ofiary mordu. Przecież któryś z tych żołnierzy mógł być naszym krewnym. Dlatego uważam, że historycy i dziennikarze powinni zajmować się Katyniem.

Sporo jest wypowiedzi, w których kwestie podejmowania tematu zbrodni na oficerach polskich uznano za sprawę oczywistą i nie wymagającą komentarza.

– Tak, ponieważ ludzie powinni pamiętać o tych zbrodniach, pamięć po zabitych i odważnych ludziach powinna trwać wiecznie – uczennica, klasa I.

– Uważam, że powinni, ponieważ jest to ważne wydarzenie w dziejach ludzkości, nie powinniśmy zapominać o rodakach, którzy za nas cierpieli – uczennica, klasa III.

– Powinno się zajmować tą tematyką, ponieważ powinno się utrwalać wydarzenia historyczne, dużo o nich rozmawiać i publikować. Wiedza na ten temat powinna być rozpowszechniana – uczeń, klasa I.

– Tak, ponieważ tematyka katyńska jest wciąż dla wielu ludzi bardzo odległa. Warto wiedzieć, że nie tylko Niemcy w roku 1940 mordowali. Jednak wielu ludzi wciąż nie jest świadomych, iż Związek Radziecki jeszcze w okrutniejszy sposób niż Niemcy zamordował „kwiat inteligencji polskiej” – uczennica, klasa III.

Na tym tle wyróżnia się wypowiedź uczennicy z I klasy.

– Nie warto wracać do tego co było kiedyś. Niewiedza jest lepsza od wiedzy, bo przez to można dojść do wielu niepotrzebnych spraw, o których nie chcielibyśmy wiedzieć.

Pytanie drugie nie wzbudziło wśród respondentów kontrowersji. Prawie wszyscy byli zgodni, iż Rosjanie powinni wydać utajnione materiały.

– *Myszę, że tak, ponieważ ludzie powinni wiedzieć co było dawniej* – uczennica, klasa I.

– *Rosja powinna ujawnić. Ponieważ ZSSR się rozpadł, więc nie widzę sensu dalszego ukrywania materiałów. Powinniśmy stanąć z władzami Kremla do rozmów w sprawie Katynia* – uczeń, klasa III.

– *Wydaje się, że tak, ponieważ każdy w jakimś stopniu chciałby się dowiedzieć np. o przekrętach, spiskach Rosjan* – uczennica, klasa I.

Pytanie to ujawniło potrzebę akcji edukacyjnej na temat Katynia. Respondent, który wykonał wysiłek uzasadnienia swego zdania, padł ofiarą braku odpowiednich informacji.

– *Myszę, że tak ponieważ w archiwach rosyjskich znajdują się ważne akta np. o polskich oficerach. Mogłoby to pomóc zidentyfikować zabitych oficerów i odszukać tych, co przeżyli* – uczeń, klasa I.

Niektóre wypowiedzi wymykają się klasyfikacji i mogą budzić zdumienie.

– *Jeśliby już mieli ujawnić materiały na temat Zbrodni Katyńskiej, to myślę, że powinni je ujawnić dla dobra innych, chociaż niekoniecznie* – uczennica, klasa I.

Pojawiły się także wypowiedzi, w których zanegowano zasadność ujawnienia przez Rosję dokumentacji „katyńskiej”.

– *Jest to bardzo trudne pytanie, myślę, iż ujawniając wszystkie materiały mogłoby to od nowa wzbudzić nienawiść i ponownie poruszyć tak przykre tematy (...)* – uczennica, klasa III.

– *Myszę, że nie, ponieważ im więcej wyjdzie na światło dzienne faktów na temat Zbrodni Katyńskiej, to dojdzie do kłótni (ludzie nawzajem będą się nienawidzić itp. POLSKA – ROSJA, a przecież mamy budować nową Polskę, nie powinniśmy rozstrzygać ani dopatrywać się głębszych faktów z przeszłości, „bo co było, nie wróci”). Jeszcze nam gaz odetną i co będzie: -)* – uczennica, klasa III.

„Odszkodowania powinny być wypłacone...”

W odpowiedziach na pytanie trzecie respondenci rozumieją konieczność wypłacenia przez Rosję odszkodowań i, jak się wydaje, potrafią rozsądnie to uzasadnić.

– *Tak, powinna, ponieważ te rodziny zostały bez mężów, ojców, więc jakby tym rodzinom odebrano dodatkowe dochody. Zostali sami, i jest np. trudno utrzymać matce z dwojgiem dzieci rodzinę* – uczennica, klasa III.

– *Tak, rodziny zostały pozbawione osób bliskich w okrutny sposób. Zostały pozbawione środków do życia (...)* – uczennica, klasa I.

– *Tak, to nie wróci życia zamordowanym ale może ułatwić życie rodzinom ofiar Zbrodni Katyńskiej* – uczennica, klasa I.

Pojawiły się także wypowiedzi świadczące o posiadaniu przez uczniów elementarnej „świadomości historycznej”, wynikającej z własnych przemyśleń lub doświadczeń rodziny.

– *Tak, ponieważ III Rzesza, która dokonała zbrodni przeciw ludzkości płaciła odszkodowania. To samo powinno dotyczyć Rosji też. Doznaliśmy krzywd od stalinowskiego reżimu, więc odszkodowania powinny być wypłacone ofiarom komunistycznej władzy* – uczeń, klasa III.

– *Tak, jest to namiastka zadośćuczynienia rodzinom pomordowanych* – uczennica, klasa II.

– *(...) Moja babcia otrzymała odszkodowania z Polsko-Niemieckiego Pojednania po długim staraniu się o nie* – uczeń, klasa I.

– *Takie odszkodowanie byłoby w pewnym sensie rekompensatą dla rodzin zamordowanych. Niestety nie da się zapomnieć przeszłości. Tym rodzinom musiało powodzić się źle, na pewno miały trudności z przeżyciem, po śmierci czasem jedyne go żywiciela rodziny* – uczennica, klasa I.

W odpowiedziach na pytanie czwarte, głosy są mocno podzielone. Wielu respondentów stwierdziło, że w relacjach z Rosją nie należy przypominać o odpowiedzialności, jaką kraj ten ponosi za zbrodnię, pomimo iż odpowiadając na wcześniejsze pytania postulowali konieczność poniesienia przez nią konsekwencji za tamto wydarzenie. Być może sugerują w ten sposób, że Rosjanie sami powinni wykazać inicjatywę?

Część młodych ludzi pragnie poprawienia stosunków ze wschodnim sąsiadem, nawet za cenę przemilczania niewygodnych dla tego kraju tematów. Respondenci zdecydowani odpowiedzieć „tak”, nie kryją swoich obaw co do decyzji Rosji.

– *Tak, ale to nie takie łatwe, ponieważ Rosja da się łatwo „obrazić”. Powinniśmy dbać o dobre stosunki z rosyjskim mocarstwem ale przypominać jej o zbrodni (...)* – uczeń, klasa III.

– *Twierdzę, że tak, dlatego że powinniśmy przypominać dzieje naszych krajów (np. Zbrodnię Katyńską) ale bez wyrzutów (że Rosjanie to mordercy) i niepotrzebnych dyskusji. To jest przeszłość, a my teraz mamy XXI wiek. Nie wszyscy Rosjanie zaatakowali naszych patriotów – pamiętajmy o tym. (...)* Po-

winno być powiedziane, kiedy Zbrodnia Katyńska się odbyła i kto przyczynił się do zbrodni, ale pamiętając, że nie żyjemy w tamtych czasach tylko TERAZ – uczennica, klasa III.

– Tak, Dlaczego Rosja miała być w tej kwestii uprzywilejowana, skoro Niemcy wielokrotnie musiały opowiedzieć i przeprosić za swoje zbrodnie? – uczeń, klasa II.

– Tak, niech nie zapominają o tym, co zrobili i niech nie powtarzają tego błędu. Powinniśmy czuć się odpowiedzialni za losy tych rodzin, które utraciły rodziny w Katyniu – uczennica, klasa I.

– Moim zdaniem powinniśmy raz na zawsze zakończyć tę sprawę, powinniśmy się starać utrzymywać jak najlepsze stosunki z sąsiadami – uczeń, klasa III.

– Nie, każdy popełnia błędy, a potomni nie są odpowiedzialni za przodków i ich czyny. – uczennica, klasa II.

– Nie powinno się przypominać, ponieważ to już historia. Może to jedynie zmienić relacje między naszymi państwami – uczeń, klasa I.

– (...) Nie powinniśmy zapomnieć o tym, ale nie możemy winić za to wszystkich i rozpalać w sobie nienawiści. Powinniśmy sobie wybaczać – uczennica, klasa III.

W pytaniu ostatnim zdania również są podzielone, niezależnie jednak, który z punktów jest dla respondentów ważniejszy, starają się oni zaznaczyć, że ten drugi także ma swoje znaczenie.

– Doszukiwanie się istotnych faktów z przeszłości ma według mnie znaczenie i jestem jak najbardziej za tym. Problemy współczesności, pomimo, że może wydawać się inaczej bazując na tematach historii. Historia jest fundamentem teraźniejszości. Można ją porównać do prostego, starego drzewa. Ona ma swoje korzenie bardzo głęboko i jest podstawą wszystkiego, kształtuje pień – społeczeństwo i gałęzie – problematykę tego wieku. Myślę, że zajmowanie się niewyjaśnionymi zagadkami przeszłości byłoby bardziej fascynujące. Odkrycia [przeszłości] mogłyby otworzyć drzwi do innego toku myślowego społeczeństwa – uczennica, III klasa.

– Jako dziennikarz nie powinienem zamykać się na jakieś tematy. Musimy umieć skupić się na przyszłości, ale za nic nie wolno nam zapomnieć o przeszłości (...) – uczeń, klasa III.

– Jeden i drugi temat jest bardzo ważny (Katyń i Dolina Rospuady), ale gdybym ja była dziennikarzem zajęłabym się tematem Katynia. Nagłośniłabym

tę sprawę na cały świat, żeby ludzie wiedzieli co się wtedy stało. To by wywołało nacisk na Rosję, która jak zawsze czuje się bezkarna i próbuje zagłuszyć całą sprawę – uczennica, klasa I.

Pojawiły się także wypowiedzi jednoznaczne.

– Współczesne problemy są znane wszystkim, a o zagadkach z przeszłości często się zapomina. Warto poznać prawdziwą przeszłość, dlatego wolalabym zajmować się zagadkami przeszłości” – uczennica, klasa I.

– Wolalabym zajmować się zagadkami przeszłości, gdyż w ten sposób można doszukać się prawdy, wpłynąć na myślenie wielu ludzi – uczennica, klasa II.

– Problemy aktualne są dużo ciekawsze niż te z przeszłości, przeszłość to działka historyków. Dziennikarz powinien skupiać się na teraźniejszości. Od tego zależy nasza przyszłość i o to właśnie dbałbym jako dziennikarz – uczeń, klasa III.

Na uwagę zasługuje wypowiedź ucznia z klasy I.

– Chciałbym zajmować się sprawami Aushwitz-Birkenau. (...) Trudno by się było dowiedzieć wszystkiego na ten temat, a jedynie z wielkich książek (...).

„Dogłębne informacje nie ciekawią mnie...”

Odpowiedzi podpisane i anonimowe mają jedną podstawową różnicę. W pierwszej kategorii respondenci, niezależnie od poglądów, zawsze dbali, żeby odpowiedzi pokazały ich z jak najlepszej strony. Brak podpisu spowodował, że czynnik ten przestał mieć znaczenie.

– Historycy i dziennikarze, którzy interesują się tematyką katyńską powinni pogłębiać swą wiedzę o tych dziejach, natomiast dogłębne informacje nie ciekawią mnie (...).

Anonimowa odpowiedź młodego człowieka na pierwsze pytanie należy do nielicznych. Uczniowie, którzy widzą sens w badaniach na temat Katynia, z reguły nie dystansują się od nich.

Pojawiły się dwie wypowiedzi, które rozdzieliły pytanie pierwsze na dwie części.

– Tak, ale uważam, że tą tematyką powinni [zajmować się] przede wszystkim historycy, gdyż dziennikarze nie są ani zbyt dyskretni, ani nie szanują zbyt mocno uczuć innych, a ta sprawa wciąż niektórych rani.

– Historycy – tak, dziennikarze – nie mam zdania. Uważam, że powinno się poruszać każdy temat ale zajmować się tym mogą tylko osoby obeznane w temacie.

W swoich wypowiedziach młodzi ludzie sugerują, że należy chronić temat Zbrodni Katyńskiej przed robieniem z niego taniej sensacji, a także uniknąć skutków, jakie może mieć niski poziom wiedzy dziennikarzy. Obraz przedstawicieli tego zawodu podlega – być może – krytycznej ocenie, ze względu na pojawiający się ostatnio motyw manipulacji informacją w mediach.

W niektórych wypowiedziach autorzy postanowili ukazać swój stosunek do dzisiejszej rzeczywistości.

– Tak, ale nie w większym stopniu niż innymi sprawami. Tak jak każdy aspekt, przeszłości, tak i ta sprawa powinna być wyjaśniona. Źle patrzę natomiast na próby podejmowania tego tematu w cyklu „spraw przedwyborczych”.

„Zamordowanych nikt nie wskrzesi...”

Przeważającą liczbę stanowią wypowiedzi ukazujące potrzebę tych badań bez jakichkolwiek zastrzeżeń.

– Temat nie może zostać zapomniany. Setki, tysiące rodzin straciło swych bliskich, kwiat polskiego społeczeństwa zamordowano ot tak, tylko po to, by łatwiej zniewolić resztę narodu.

– Tak, ponieważ w ten sposób ukazałoby prawdę o ludziach, którzy popełnili zbrodnię.

Pojawiły się także odpowiedzi negujące celowość tych badań.

– Nie, ponieważ sprawy historyczne nie powinny się ciągnąć w nieskończoność. Powinniśmy się zająć teraźniejszością i walczyć w ten sposób o lepszą przyszłość. Fakt historyczny powinien być, opisany w książce-kronice.

– Wydaje mi się, że dziennikarze nie powinni rozgrzebywać przyszłości, powinni zająć się teraźniejszymi sprawami, bo ludzie rzadko zwracają uwagę na takie rzeczy, a historycy to inna sprawa. Powinni wiedzieć co się działo w przeszłości, jednakże zachować to dla siebie albo dla uczniów.

Odpowiedź na pytanie drugie często zawiera emocję. Wielu respondentów zwraca uwagę na to, jak ważne jest dochodzenie do prawdy.

– Każda prawda, zwłaszcza dotycząca takiej tematyki, powinna zostać ujawniona dla dobra ogółu oraz aby ludzie mogli zrozumieć dlaczego tak się stało i mogli ewentualnie wybaczyć.

– Tak, ponieważ nie ma dwóch prawd. Odkryta prawda byłaby dokumentem na przyszłość.

– Tak, ponieważ teraz nie ma jawnych i rzetelnych informacji na temat zbrodni w Katyniu, a po ujawnieniu prawdziwych dokumentów historycznych prawda wyszłaby na jaw. Mogłoby to, co prawda być niekorzystne dla Rosjan, ale uważam, że prawda powinna wyjść na jaw.

– Każdy Polak ma prawo na poznanie całej prawdy na ten temat, a poza tym jest to jedyna droga do odnalezienia wszystkich winnych i dokonania sprawiedliwości.

– Uważam, że ujawnienie tych materiałów mogłoby przybliżyć motyw tej zbrodni i wyjaśnić dlaczego do niej doszło. Poza tym najważniejsza jest prawda.

Najbardziej lakoniczni respondenci nie mają określonej opinii, lub negują zasadność ujawniania przez stronę rosyjską nieznanymi materiałami. Przytoczone poniżej wypowiedzi należą do nielicznej grupy najdłuższych i najbardziej błyskotliwych.

– Trudno powiedzieć czy powinni... Cóż, lepiej niektórych rzeczy nie wiedzieć, bo ciężą na sercu.

– I co to da. Jak się ujawni, to i tak nie ukarają tych zbrodniarzy, bo większość z nich już nie żyje.

Więc to nie ma sensu, z tych spraw wywoływać niepotrzebnych konfliktów między ludźmi.

W pytaniu trzecim wypowiedzi respondentów anonimowych, którzy odpowiedzieli „tak” są zbliżone do wypowiedzi tych, którzy podali swe personalia.

– Uważam, że zdecydowanie tak, ponieważ może to stanowić przynajmniej częściową rekompensatę za to, co te rodziny straciły.

– Oczywiście, że tak. Wiadomo, że nic nie zwróci życia zamordowanych, ale przynajmniej bliscy odczują to w inny sposób. Przynajmniej tak można wynagrodzić im smutek.

– Tak, bo to jakoś wspomocze rodzinę materialnie, choć to i tak nie wróciłoby im życia.

Oryginalnie brzmią niektóre głosy respondentów, nie mających określonej opinii lub negujących zasadność odszkodowań.

– Nie mam zdania. Wszystkie rodziny powinny dostać odszkodowanie za utracenie swoich bliskich!!! Nie tylko rodziny oficerów! Wszyscy cierpią!

– Nie mam zdania ale jestem bardziej w stronę „tak”.

– Nie mam zdania ale raczej skłaniam się ku negatywnej odpowiedzi. Zamordowanych osób nikt nie wskrzesi, tylko może [odszkodowanie?] zadać na nowo cierpienie rodzinom.

– Nie, ponieważ to stworzy tylko niepotrzebne napięcie na stosunkach Warszawa–Moskwa.

Niektóre wypowiedzi wskazują na brak znajomości jakichkolwiek faktów.

– Zbrodnia zbrodnią ale to była wojna i śmierć za ojczyznę wybrali sami walczący.

Na pytanie czwarte uczniowie bardzo chętnie udzielali wyczerpujących odpowiedzi. Większość respondentów anonimowych zanegowała potrzebę przypominania Rosji o jej odpowiedzialności za Zbrodnię Katyńską.

– Nie, uważam, że władze współczesne nie miały wpływu na tę zbrodnię – nie mogły jej powstrzymać, ani przyczynić się do niej. Nie można patrzeć na współczesne narody z perspektywy negatywnych postaci i zdarzeń z historii.

– Uważam, że nie powinno się ciągle wracać do zbrodni, bo to pogarsza stosunki pomiędzy państwami. Powinniśmy pamiętać o wydarzeniach w Katyniu, aby w przyszłości uniknąć czegoś takiego w miarę możliwości, ale nie powinniśmy wciąż wyrzucać i wypominać Rosjanom tej zbrodni. Nie cała Rosja jest winna, lecz część jej obywateli.

– Nie, nie powinno się wracać do przeszłości. Co było tego się nie odwróci, należy patrzeć w przyszłość.

– (...) Jeżeli Rosja w jakiś sposób wynagrodzi rodzinom ofiar tę zbrodnię to nie powinno się przypominać o odpowiedzialności za tę zbrodnię.

– Nie mam zdania. Nie wiem, czy to jest dobre, czy złe, każdy to odbiera inaczej.

– Myślę, że tak. To co inni zrobili nie da się zapomnieć. Wielu ludzi z ich winy poniosło śmierć. Nic ich nie usprawiedliwia, byli okrutni i bez serca. Uważam, że jeśli będzie się im o tym przypominało, to kiedyś pomyślą inaczej.

– Tego tematu nie można zapomnieć, przemilczeć (choć Rosjanie na pewno by chcieli), dopóki nie ujawni się całkowitej prawdy. To tak jakby zapomniano o hitlerowskich obozach zagłady, co jest niemożliwe, gdyż nastąpiłoby wypaczenie historii.

W odpowiedziach na pytanie piąte zdania są podzielone, ale jak się wydaje, większość respondentów anonimowych chciałyby zajmować się zagadkami przeszłości.

– Ponieważ dokładniej wiedzielibyśmy jak i dlaczego tyle osób poniosło śmierć, ale i dlatego, że przeszłość kryje za sobą wiele zagadek, dlatego warto coś o tym wiedzieć.

– Jeślibym była dziennikarką chciałyby się zajmować się zagadkami przeszłości, ponieważ jestem osobą, która dąży do prawdy, do niewyjaśnionych aspektów.

– Zagadki przeszłości są dużo bardziej ciekawe i intrygujące niż walki ekologów.

– Zagadkami przeszłości, gdyż problemami współczesności winni zajmować się politycy (a nim nie chcę zostać).

– Wszystko jest ważne, i to co dotyczy przeszłości i to co teraźniejszości.

– Wolatałyby zajmować się problemami współczesności, gdyż tylko wtedy można mieć wszystko (dowody, informacje) „na gorąco”. Zagadki z przeszłości owszem są ciekawe i intrygujące ale nigdy nie miałabym 100% pewności. Lepiej coś robić na bieżąco, niż szukać rozwiązań z wielu nie do końca sprawdzonych źródeł.

„Było, minęło i po co dalej ciągnąć...”

Warto przytoczyć kilka przykładów wypowiedzi tych uczniów, którzy potraktowali temat zdawkowo.

Pytanie I (czy dziennikarze i historycy mają zajmować się zbrodnią?)

– Tak, ponieważ jak ich to ciekawi, to czemu nie?

– Tak, ponieważ ludzie powinni wiedzieć, co się działo w Katyniu.

– Nie, przeszłość powinniśmy zostawić i zająć się przyszłością.

Pytanie II (czy Rosja powinna ujawnić materiały?)

– Tak, dlatego, że powinna być poznana cała prawda, a nie tylko tak po bieźnie.

– Tak, ponieważ mamy prawo wiedzieć, co się dokładnie wydarzyło.

– Było, minęło i po co to dalej ciągnąć.

Pytanie III (odszkodowanie dla ofiar)

– Tak, ponieważ mogą się im przydać.

– Nie wiem czy jest to stosowane.

– Nie, odszkodowania niczego nie zmieniają.

Pytanie IV (czy przypominać Rosji o odpowiedzialności?)

– I tak się nie zmieni przeszłości...

– *Chyba nie, bo po co wspominać co było X lat temu...*

– *Tak, ponieważ ten kraj odpowiada za różne czyny...*

Pytanie V (zajmować się przeszłością czy przyszłością?)

– *Probleмами współczesności. Bo moim zdaniem ważniejsze jest to, co się mówi teraz niż kiedyś.*

– *Zagadkami przeszłości, ponieważ wiedziałbym więcej niż z gazet.*

– *Zagadkami przeszłości, ponieważ interesujące jest dociekanie prawdy, mimo iż jest trudne i skomplikowane.*

WOJCIECH ZABOROWSKI

W DWUDZIESTĄ ROCZNICĘ ŚMIERCI PROF. JERZEGO ŁOJKA

7 października 2006 r. minęła 20 rocznica śmierci Profesora Jerzego Łojka, historyka, z którego badaniami i pisarstwem łączy się bardzo mocno wiedza o zbrodni katyńskiej, a może nawet bardziej niż wiedza, polska współczesna świadomość tej zbrodni.

Pisarstwo Jerzego Łojka poświęcone epoce rozbiorowej, powstaniom narodowym, problematyce Września 1939 i właśnie zbrodni katyńskiej, ostro wytykało polskiemu środowisku historycznemu jego oportunizm wobec arcytendencji, zakłamaniej w sprawach polskich, historiografii rosyjskiej i sowieckiej.

„W spojrzeniu na epokę rozbiorów – pisze Jerzy Jackl – pozostawał w ostrym konflikcie z przyjętą przez ogół polskich historyków po 1945 roku pozytywną oceną czasów stanisławowskich, demonstracyjnie sprzeciwiał się także pesymistycznej ocenie sytuacji Polski w okresie rozbiorów. – Widoczne były aktualne podteksty polityczne tych poglądów – sam autor ich zresztą nie krył”.

Obok niekwestionowanych talentów w wielu dziedzinach, obdarzony był Jerzy Łojek bardzo rzadko spotykaną przenikliwością w pojmowaniu zjawisk naszej przeszłości. Potrafił wyprowadzić z nich niezmiernie trafne refleksje na dziś i jutro. „On swoją ogromną historyczną wiedzę – pisze Jan Olszewski – potrafił przełożyć na sposób odczytania przyszłości i znakomicie to udokumentować.”

Urodził się w Warszawie 3 września 1932 r., jako pierworodny syn zamordowanego w Katyniu majora WP, lekarza Leopolda Łojka i Eugenii z Juszków. W 1956 r. ukończył studia historyczne na Uniwersytecie War-

szawskim. Promotorem jego pracy magisterskiej był znakomity dyplomata i uczyony prof. dr Emil Kipa. W 1961 r. za rozprawę o misji Debolego w Petersburgu, ukończoną na seminarium doktorskim prof. dr Janusza Wolińskiego, uzyskał stopień doktora. W siedem lat później, na podstawie wysokiej oceny dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej – *Studia nad prasą i opinią publiczną w Królestwie Polskim 1815–1830* – zyskał stopień docenta nauk humanistycznych.

W grudniu 1974 r. Rada Naukowa Instytutu Badań Literackich PAN przyjęła uchwałę o nadaniu Mu tytułu profesora nadzwyczajnego. Uchwała Rady Naukowej IBL PAN nie uzyskała akceptacji Wydziału Nauki KW PZPR i do przedwczesnej śmierci Jerzego Łojka nie została przesłana ani do CKKK, ani do Rady Państwa, w celu formalnej nominacji.

Jerzy Łojek uważany był przez władze PRL za człowieka, który „prezentuje wyjątkowo wrogie przekonania polityczne, przekazując za granicę, głównie do Francji i Anglii, szereg tendencyjnych wiadomości, szkalujących władze Polski oraz skierowanych przeciwko sojuszowi z ZSRR”.

Za „wrogie przekonania polityczne” „władza” uważała ideę, której Jerzy Łojek poświęcił się bezgranicznie – niepodległość.

Niepodległość Polski – to hasło przenikało całą Jego twórczość naukową i działalność polityczną. W każdej książce, a napisał ich 38, znajduje się kontekst niepodległościowy, ujmowany bardzo rozmaicie. Raz jest to sfera polityki międzynarodowej i wewnętrznej, innym razem wojna lub powstanie, często filozofia, ekonomia i kultura. Zawsze dylemat rozgrywa się na płaszczyźnie sprzeczności między interesem osobistym lub grupowym, a dobrem wspólnym, którego synonimem jest niepodległość. Skalą owej sprzeczności mierzy Łojek monarchów, wodzów, polityków, myślicieli.

Wniosek generalny z Jego rozległych badań jest dla nas przykry, lecz chyba merytorycznie poprawny. „Polakom brakowało najczęściej świadomości, iż niepodległość jest dobrem takiej rangi, że po prostu warto i godzi się zapłacić za nią wszelką cenę...”

Jerzy Łojek zajmował się przede wszystkim historią stosunków polsko-rozsyjskich w XVIII i XIX wieku, jednakże temperament badawczy, a może głównie rana, zadana Jego duszy, poprzez bestialski mord ukochanego ojca, majora Leopolda Łojka w Katyniu, zaprowadziły Go na bodaj najbardziej niebezpieczne i zakłamanie w czasach PRL, pole badań stosunków polsko-sowieckich w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu.

Na tym polu ujawnił On, obok pasji badawczej, wielką odwagę osobistą, godną szczególnego podkreślenia. Odnosi się to zwłaszcza do dwóch Jego książek, które, chociaż wydane w podziemiu pod pseudonimem Leopold Jerzewski, niesamowicie poruszyły polską opinię publiczną, ożywiły mocno przygniecione latami komunizmu i sowietyzacji poczucie patriotyzmu i pragnienie wolności. Obie wydane w 1980 r. w „Głosie” – *Dzieje sprawy Katyń* i *Agresja 17 września 1939. Studium aspektów politycznych*.

Wprawdzie gen. Władysław Anders, znając sytuację w kraju, już w 1948 r. pisał „Ujawnić tych morderców i domagać się dla nich kary to moralny obowiązek przede wszystkim nas, Polaków, znajdujących się poza okupacją sowiecką, w krajach wolnych świata cywilizowanego”. Setki kombatanów, na apel generała odpowiedziało, publikując niebywale cenne relacje, w tym jeńcy z Kozielska, Ostaszkowa, Starobielska.

Niektórzy, mniejszego ducha, poszerzyli tę listę dopiero po upadku komunizmu w Polsce, odrabiając pospiesznie moralne zaległości.

Łojek katyńskie wyzwanie przyjął z otwartą przyłbicą, płacąc za to wysoką cenę. Był zresztą całkowicie świadom wielostronnych następstw.

W 1984 r. pisał „Czy dożyję na przykład roku 2000 (miałbym wówczas 68 lat – teoretycznie możliwe), czy zrealizuję swoje dalsze zamierzenia twórcze – trudno przewidzieć. Może jeszcze nadejść wielka epoka walki o Niepodległość...”. Nie doczekał – zmarł 7 października 1986 r.

W spuściźnie jego pracy i myśli miejsce szczególne zajmuje *Testament Katyński*, w którym czytamy m.in. „Wymordowanie około 14500 więźniów obozów w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie – uważam za największą zbrodnię w historii ludzkości. Zbrodnia ta musi być ukarana – przynajmniej moralnie – a jej sprawcy napiętnowani przed całym światem. (...) Proszę wszystkich ludzi mi bliskich, aby zawsze i konsekwentnie podnosili publicznie sprawę zbrodni katyńskiej i żądali jej ukarania (...)”.

Gdyby akcja na rzecz wyjaśnienia zbrodni katyńskiej stała się w Polsce możliwa, proszę o przeznaczenie na ten cel dużej sumy z moich ewentualnych honorariów autorskich”.

Realizując ten punkt *Testamentu...*, Najbliżsi Profesora ustanowili Nagrodę Jego imienia, przyznawaną za prace naukowe poświęcone „wydarzeniom historycznym przez dziesiątki lat ukrywanym i zafałszowanym”.

Pierwszy raz nagrodę przyznano w trzy lata po przedwczesnej śmierci Profesora, w 1989 r.

9 grudnia 2006 r. w Sali Hetmańskiej Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie odbyło się po raz dziesiąty uroczyste wręczenie Nagrody im. Jerzego Łojka. Uroczystość połączona była z 20 rocznicą śmierci Jerzego Łojka, a także 25 rocznicą wprowadzenia w Polsce stanu wojennego¹.

Na sali zgromadzili się ludzie od lat związani z Jerzym Łojkiem i nagrodą Jego imienia, w tym wielu dotychczasowych laureatów i wydawców, a także przyjaciele i współpracownicy Profesora. Za przydialnym stołem zasiadli członkowie jury i Nagrody: dr Bożena Łojek – gospodarz uroczystości Nagrody, a także: doradca Prezydenta RP mec. Jan Olszewski, minister Antoni Macierewicz, dr Marek Tarczyński i w pierwszym rzędzie audytorium prof. dr hab. Marek M. Drozdowski.

Uroczystość uświetnił koncert polskich pieśni patriotycznych w wykonaniu Chóru Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego. Zespół wykonywał pieśni kultowe dla polskiego ruchu niepodległościowego: *Pierwszą Brygadę*, *Boże coś Polskę*, *Hymn Solidarności* – widownia spontanicznie powstawała z krzesel i śpiewała wraz z Chórem.

Rocznicowy charakter uroczystości akcentowały liczne publikacje książkowe autorstwa Jerzego Łojka, w tym dziś trudno dostępne te najbardziej „niepokorne”, wydawane w drugim obiegu, a także książki nagrodzone w bieżącej edycji Nagrody.

O 25 rocznicy wprowadzenia stanu wojennego przypominało umieszczone za mównicą wielkie zdjęcie z tego okresu, przedstawiające starcie milicji z demonstrantami.

Witając uczestników uroczystości dr Andrzej Kunert – ówczesny zastępca dyrektora Muzeum Wojska Polskiego i laureat Nagrody im. Jerzego Łojka z roku 1994, przypomniał, że goszcząc w swoich murach Fundatora, Jurorów i Laureatów Nagrody, Muzeum spłaca dług, jaki Wojsko Polskie winne jest Profesorowi Łojkowi. To on przed laty publicznie napiętnował decyzję władzy ludowej o pozbawieniu obywatelstwa polskiego generałów: Władysława Andersa, Stanisława Maczka, Antoniego Chruściela i czołowych oficerów Wojska Polskiego, pozostałych po wojnie na Zachodzie. Jerzy Łojek, na gruncie polskim, jako pierwszy otwarcie upominał się o honor i godność oficerów

¹ Przebieg uroczystości jest skróconą wersją obszernego sprawozdania z wręczenia Nagrody im. Jerzego Łojka edycji 2006, jakie zamieściłem w dziele pod redakcją Bożeny Łojek, *Jerzy Łojek, niepokorny historyk dylematów niepodległości. Życie. Twórczość. Nagroda*, wyd. II, Warszawa 2007, s. 355.

polskich zamordowanych w Katyniu, Charkowie i Twerze. Dziś nie wszyscy zdajemy sobie sprawę ile trzeba było mieć odwagi, aby w tamtych czasach tak stanowczo i otwarcie wystąpić w dramatycznej i skrywanej przez władze sprawie – mówił dr Kunert.

Dr Bożena Łojek w przemówieniu wprowadzającym podkreśliła znaczenie Nagrody w promowaniu kierunków i tematów badawczych, dotyczących walki o niepodległość Polski, od epoki porobiorowej do czasów współczesnych. Wśród nagrodzonych dzieł znajdują się często prawdziwe perły polskiej historiografii. Dzieła poruszające zupełnie nieznane lub całkowicie zakłamanie tematy, jak również pokazujące ludzi, których władze komunistyczne skazały na zapomnienie.

We wspomnieniu o Jerzym Łojku Jan Olszewski mówił m.in. o wzajemnej przyjaźni, zafascynowaniu historycznymi analizami i prognozami Profesora Jerzego Łojka, o ich trafności, słuszności i aktualności. Wspominał również o toczących się w kręgu bliskich znajomych i współpracowników, do których należeli m.in.: Jerzy Mikke, Wojciech Ziemiński, czy Władysław Siła-Nowicki, licznych, nie kończących się dyskusjach, dotyczących walki o odzyskanie niepodległości i o dalszym kształcie odrodzonej Polski.

Zasadniczą częścią uroczystości była laudacja nagrodzonych książek oraz wręczenie autorom medali i dyplomów Nagrody. Zgodnie z odczytaniem przez Przewodniczącego Jury Jana Olszewskiego *Komunikatem o Nagrodzie im. Jerzego Łojka*, w edycji 2006 Nagrodę otrzymały równorzędnie dwie prace: Sławomira Cenckiewicza, *Tadeusz Katelbach. Biografia polityczna (1897–1977)* i Wojciecha Materskiego, *Na widecie. II Rzeczpospolita wobec Sowietów 1918–1943*.

Laudację książki Sławomira Cenckiewicza o Tadeuszu Katelbachu wygłosił Antoni Macierewicz.

Przedstawił on liczne dokonania Sławomira Cenckiewicza w dziedzinie badawczej i wydawniczej, w tym przede wszystkim pasję naukową, publicystyczną i polemiczną. Wspominał, jak za krytyczne wnioski, oparte na badaniach akt IPN, grożono Cenckiewiczowi nawet cofnięciem stopnia naukowego doktora nauk historycznych. Nagrodzona książka o Tadeuszu Katelbachu powstała na podstawie pracy doktorskiej Sławomira Cenckiewicza.

Prezentacji książki Wojciecha Materskiego dokonał prof. dr hab. Marek M. Drozdowski. Przypomniał on przeszło trzydziestoletnią pracę i upór prof. Materskiego w badaniu stosunków pomiędzy Rzeczpospolitą Polską i Rosją

Radziecką. Przedstawił ocenę pokazanej bazy źródłowej, jaką spożytkował autor przy pisaniu swojej pracy, a w końcu obiektywność i niezależność ocen prof. Materskiego i jego punkt widzenia, odmienny od dotychczasowych badaczy tej problematyki.

Jury Nagrody im. Jerzego Łojka zdecydowało się wyróżnić także trzy inne, ważne prace historyczne: *Szkice do portretu ziemian polskich XX wieku*, autorstwa Piotra Szymona Łosia, Henryka Głębockiego *Policja tajna przy robotcie. Z dziejów państwa policyjnego PRL* i Janusza Odziemkowskiego, *Leksykon wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920*.

Jury Nagrody przyznało także dyplom specjalny wydawnictwu, które, w okresie od poprzedniej edycji, poświęciło szczególnie wiele miejsca publikacji dzieł o problematyce niepodległościowej – ukochanej tematyce Jerzego Łojka. Dyplom ten przyznany został Oficynie Wydawniczej „Rytm”, a z rąk dr Bożeny Łojek odebrał go dyrektor – Tadeusz Marian Kotarski.

Dla uczczenia pamięci zmarłego przed 20 laty Patrona Nagrody, jak i 25 rocznicy wprowadzenia stanu wojennego 13 grudnia 1981 roku, aktor Leon Łochowski odczytał fragment wspomnień Jerzego Łojka, poświęcony owym dramatycznym chwilom, a także następującemu po nich zatrzymaniu Profesora w więzieniu w Białołęce i na ul. Rakowieckiej.

Na zakończenie, dr Bożena Łojek, wraz z młodszym bratem Jerzego Łojka – Tadeuszem, uhonorowali obecnych na uroczystości laureatów wcześniejszych edycji Nagrody, jurorów, współpracujących z nimi wydawców i wolontariuszy wręczeniem, specjalnie na tę okazję opublikowanej, Księgi Pamiątkowej poświęconej Patronowi i Nagrodzie, zatytułowanej *Jerzy Łojek niepokorny historyk dylematów niepodległości. Życie Twórczość Nagroda*. Książka spotkała się z wielkim zainteresowaniem zgromadzonych osób i warto poświęcić jej kilka słów.

Dzieło, *Jerzy Łojek niepokorny historyk...*, jest pierwszym źródłowym ujęciem życia i działalności naukowej, popularyzatorskiej oraz politycznej Jerzego Łojka. Główna zaleta pracy polega na udostępnieniu ważnych dokumentów rodzinnych i urzędowych, a przede wszystkim dokumentów, dotyczących działalności naukowej, ciągłych „przepychanek” z wszechwładną w PRL cenzurą i instytucjami decydującymi o stopniach i tytułach naukowych, wyjazdach zagranicznych, itp. Równie istotną jest korespondencja Jerzego Łojka, i to zarówno ta, dotycząca spraw naukowych, jak i politycznych. Nieocenioną wartość dla przyszłego biografu mają wspomnienia o Jerzym Łojku, napisane

przez najbliższych, przyjaciół i współpracowników, zwłaszcza Bożeny Łojek, Tadeusza Łojka, Zbigniewa Irzyka, Bronisława Komorowskiego, Antoniego Macierewicza, Jana Olszewskiego, Romualda Szeremietiewa, Wiesława Wysockiego.

Równie ważne znaczenie mają drobne szkice, dotyczące różnych problemów, które nie były wcześniej publikowane. Szczególnego podkreślenia wart jest zbiór materiałów ikonograficznych, zwłaszcza fotografii z rozmaitych okresów życia i działalności Jerzego Łojka, dziś prawie niedostępnych.

Na uroczystości 9 grudnia, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi, przedstawiła, poświęcone pamięci Jerzego Łojka, dzieło bibliograficzne zatytułowane, *Jerzy Łojek 1932–1986. Bibliografia* w opracowaniu Arkadiusza Jabłońskiego.

Na 100 stronach tekstu pomieszczone zostały, obok wstępu, zawierającego krótki życiorys Jerzego Łojka i omówienie konstrukcji pracy, dwa podstawowe działy: *Twórczość Jerzego Łojka*, obejmujący 540 zapisów bibliograficznych Jego dorobku naukowego i publicystycznego oraz *O życiu i twórczości Jerzego Łojka*, obejmujący 54 zapisy bibliograficzne, dotyczące prac poświęconych Jerzemu Łojkowi i Jego spuściźnie pisarskiej.

Obie przedstawione na uroczystości książki stanowią doskonałą podstawę do podjęcia badań nad analityczną biografią „niepokornego historyka”, który zajmuje ważne miejsce w galerii polskich dziejopisów, a którego pióro wywarło wielki wpływ na kształtowanie świadomości historycznej mojego pokolenia.

**DOKUMENTY Z DZIAŁALNOŚCI
NIEZALEŻNEGO KOMITETU HISTORYCZNEGO
BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ
I POLSKIEJ FUNDACJI KATYŃSKIEJ 1989–2007
CZEŚĆ I**

Dziś, gdy postawa polityczna władz Federacji Rosyjskiej poważnie zablokowała proces ujawniania nieznanych dotychczas okoliczności zbrodni katyńskiej, a zwłaszcza:

- wstrzymane zostały możliwości poszukiwania osobowych akt ofiar,
- nie ujawniono nadal list rozstrzelanych w poszczególnych UNKWD,
- wciąż ukrywane są okoliczności wymordowania jeńców polskich na Ukrainie, Białorusi, a instytucje prawa FR stają po stronie sprawców przeciw ofiarom,

zdecydowaliśmy się rozpocząć publikację materiałów ikonograficznych i dokumentów, obrazujących ostatnie osiemnaście lat uporczywych starań i walki o ujawnienie prawdy katyńskiej.

Wspólna walka ludzi dobrej woli w Polsce i w Rosji przyniosła w tych latach wielki sukces w postaci obalenia kłamstwa katyńskiego i ogromnego postępu w poznawaniu prawdy o zbrodni katyńskiej.

Warto je dziś przypomnieć, aby uzmysłowić, iż upór badawczy, konsekwencja i wola dotarcia do prawdy wcześniej czy później przezwyciężą bariery stawiane przez polityków i ideologów oraz bezprecedensowe próby ponownego zakłamania prawdy katyńskiej.

1. Msza Święta w Katedrze Polowej i poświęcenie ziemi przywiezionej z Katynia, kwiecień 1989 r. W pierwszym rzędzie, drugi od lewej siedzi gen. dyw. Roman Paszkowski, przewodniczący Rady Ochrony Pamięci, Walk i Męczeństwa (ROPWiM).

2. Środowiska Katyńskie domagające się prawdy o Zbrodni Katyńskiej pod ambasadą ZSRR, 2 marca 1990 r.

3. Otwarcie wystawy – *Nie tylko Katyń* – w dolnym Kościele Św. Krzyża, marzec 1990 r. Od lewej stoją: w pierwszym rzędzie – Wojciech Ziemiński, Bożena Łojek, Anna Nehrebecka, Jolanta Klimowicz-Osmańczyk, bp. Władysław Miziołek, w głębi: oj. Eustachy Rakoczy i Stanisław Orsza-Broniewski.

4. Posiedzenie Niezależnego Komitetu Historycznego Badania Zbrodni Katyńskiej (NKHBZK), luty 1990 r. Od lewej: Jędrzej Tucholski, Bożena Łojek, Jerzy Jackl, Andrzej Kunert, Stanisław M. Jankowski.

5. Spotkanie NKHBZK z prof. Stanisławem Swianiewiczem, wrzesień 1990 r. Siedzą od prawej: Jędrzej Tucholski, ks. Zdzisław Peszkowski, Stanisław Swianiewicz, Bożena Łojek. Stoją od prawej: Jacek Trznadel, Cezary Chlebowski, Maria Swianiewicz-Nicieja, Jerzy Swianiewicz (córka i syn profesora).

6. Spotkanie NKHBZK z prof. Anną Griszyną, przewodniczącą polskiej sekcji rosyjskiego „Memoriału”, siedzą od lewej: Hanna Sikorska, Anna Griszina, Bożena Łojek. Stoją od lewej: Marek Tarczyński, Jerzy Jackl, Jacek Trznadel, ks. Zdzisław Peszkowski, Wojciech Ziemiński.

7. Uczestnicy narady w sprawie budowy cmentarzy katyńskich, Rada Ochrony Pamięci, Walk i Męczeństwa, 27 lipca 1992 r. Siedzą od lewej: Elżbieta Rejf, Stanisław Orsza-Broniewski, Bożena Łojek, ks. Zdzisław Peszkowski, Zuzanna Gajowniczek. Stoją od lewej: Jędrzej Tucholski, przedstawiciel SGWP – Marian Głosek, Marek Tarczyński, Zbigniew Skrzydlewski, Stefan Śnieżko, Bronisław Młodziejowski.

8. Przekazanie w MON 180 mln zł na rzecz Polskiej Fundacji Katyńskiej (PFK) ze składek oficerskich, 30 lipca 1992 r. Od lewej: wiceminister ON – Bronisław Komorowski, przewodniczący ROPWiM – Stanisław Orsza-Broniewski, sekretarz naukowy NKHBZK, Bożena Łojek, prezes zarządu PFK – Jędrzej Tucholski.

9. Rejestracja sądowa Federacji Rodzin Katyńskich, 3 grudnia 1992 r. Stoją od lewej: mec. Wiktor Łyszczak, Bożena Łojek – przedstawicielka Stołecznej Rady Narodowej. Siedzi: sędzia Anna Borowska.

10. Konferencja prasowa w MSZ w Moskwie, po pokazie filmu o Zbrodni Katyńskiej – *Pamięć i ból Katynia*, 14 stycznia 1993 r. Od prawej siedzą: Siergiej Stankiewicz, Stefan Rodziewicz, Igor Melerzanow, Władimir Figanow, Bożena Łojek i tłumacz.

11. Spotkanie z Siergiejem Stankiewiczem w Domu Kultury Rosyjskiej w Warszawie, styczeń 1993 r. Od prawej: Jędrzej Tucholski, Siergiej Stankiewicz, Marek Tarczyński, Bożena Łojek. W głębi: tłumacz.

12. Prezydent Borys Jelcyń przy Pomniku Katyńskim, Warszawa, Powązki, Dolinka Katyńska, sierpień 1993 r.

13. Otwarcie Muzeum Katyńskiego, 29 czerwca 1993 r. Od lewej: wiceminister ON Bronisław Komorowski, dr Bożena Łojek, płk dypl. Zbigniew Świącicki.

14. Wyjazd ekip ekshumacyjno-sondażowych do Katynia i Miednoje, maj 1995 r. Stoją w pierwszym rzędzie od lewej: Elżbieta Rej, Stanisław Orsza-Broniewski, Marek Tarczyński, Andrzej Przewoźnik, Halina Drachał, Włodzimierz Dusiewicz.

15. Poświęcenie kamienia węgielnego pod cmentarz w Katyniu, 4 czerwca 1995 r. Od prawej: Wojciech Ziemiński, Maksymilian Biskupski, Stefan Śnieżko, Bożena Łojek, Emilia Maćkowiak i inni członkowie Rodzin Katyńskich.

16. Spotkanie środowisk katyńskich z zespołem twórców, który wygrał konkurs na projekt architektoniczny cmentarzy katyńskich, 18 października 1996 r. W drugim rzędzie, 6-sy od lewej: szef zespołu twórców – Zdzisław Pidek.

17. Spotkanie w Sejmie RP w sprawie powołania patronatu nad budową cmentarzy katyńskich, 23 lipiec 1998 r. Od lewej: Janusz Lange, premier Jerzy Buzek, marszałek Maciej Płażyński, Bożena Łojek, Andrzej Przewoźnik.

18. Premier Jerzy Buzek przemawia na uroczystej prezentacji Księgi Cmentarnej Katynia, Zamek Królewski, kwiecień 2000 r.

19. Audytorium dorocznej sesji katyńskiej – Zbrodnia Katyńska po 60-ci u latach Zamek Królewski, 20 maja 2000 r. Drugi od lewej: Bronisław Giermek, czwarty od lewej: biskup Leszek Stawoj Głódź.

20. Autorzy referatów sesji z 20 maja 2000 r. Od lewej: Wiaczesław Bragin, Natalia Lebediewa, Andrzej Przewoźnik, Janusz Zawodny, Lee Edwards, Wojciech Materki, Bożena Łojek, Maria Harz.

21. Posiedzenie Komitetu Organizacyjnego, uroczystości odsłonięcia cmentarzy katyńskich, Urząd Rady Ministrów, sierpień 2000 r.

22. Przekazanie biskupowi Leszkowi S. Głódziowi relikwii katyńskiej – Matki Boskiej Kozielskiej autorstwa Henryka Gorzechowskiego. Ordynariat Polowy WP, 15 stycznia 2001 r. Od lewej: Bożena Łojek, bp. Leszek S. Głódź, Jacek Trznadel, Marek Tarczyński.

23. Doroczna sesja katyńska na Zamku królewskim w Warszawie – *Zbrodnia Katyńska – Próba bilansu*, maj 2001 r. Przemawia bp. Leszek S. Głódź, przy stole prezydiálním – Bożena Łojek i Marek Tarczyński.

24. Autorzy referatów sesji 2001. od lewej Andrzej Kola, Marian Głosek, Stanisław M. Jankowski, Bożena Łojek, Zygmunt Kozak, Marek Tarczyński.

25. Doroczna sesja katyńska na Zamku Królewskim w Warszawie – *Zbrodnia Katyńska – pytania pozostałe bez odpowiedzi*, maj 2002 r. Uczestnicy sesji i autorzy referatów, m. in. Stanisław M. Jankowski, Taida Białowiejska, Halina Drachnal, Emilia Maćkowiak, Zbigniew Siekański, Włodzimierz Dusiewicz, Marian Głosek, Zbigniew Mielecki.

26. Uroczyste odsłonięcie i poświęcenie Kaplicy Katyńskiej w Katedrze Polowej WP w Warszawie, 15 września 2002 r. Prymas Polski Kardynał Józef Glemp obok bp. Leszek S. Głódź. W głębi ofiarodawca relikwii – Henryk Gorzechowski (wnuk).

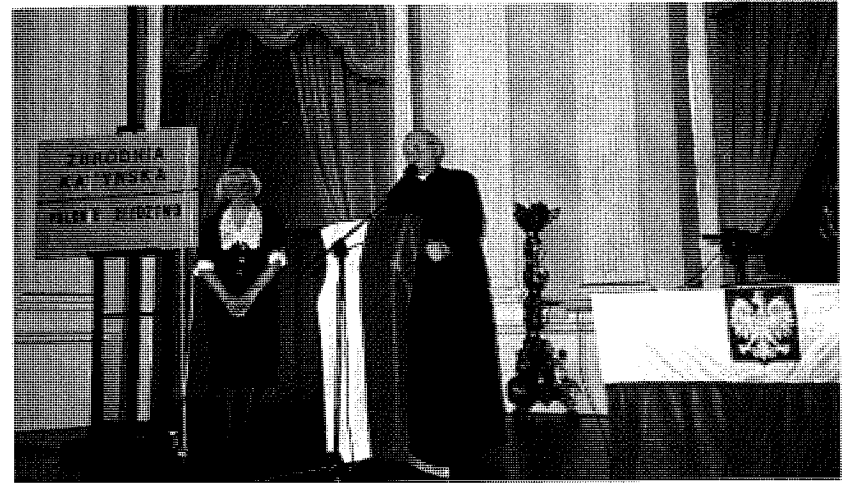
27. Audytorium – uczestnicy uroczystości odsłonięcia Kaplicy Katyńskiej w Katedrze Polowej WP, 15 września 2002 r.

28. Audytorium dorocznej sesji kateńskiej na Zamku Królewskim w Warszawie – *Zbrodnia Katyńska. Problem przebaczenia*, maj 2003 r. Od lewej: Waldemar Strzałkowski, bp. Ryszard Borski, ks. Zdzisław Król, ks. Waldemar Chrostowski, Wiesław Wysocki, Bożena Łojek, Jacek Trznadel, Bolesław Woszczyński, Wojciech Materski.

29. Organizatorzy i autorzy referatów sesji kateńskiej na Zamku Królewskim w Warszawie – *Zbrodnia Katyńska. Wina i oskarżenie*, maj 2004 r. Od prawej: Adam Basak, Stanisław M. Jankowski, Bożena Łojek, Katarzyna Piskorska, Bolesław Woszczyński, Jacek Trznadel, Piotr Andrzejewski, Marek Tarczyński.

30. Doroczna sesja kateńska na zamku Królewskim w Warszawie – *Zbrodnia Katyńska. Polskie śledztwo*, maj 2005 r., przemawia ks. Zdzisław Król – kapelan Warszawskiej Rodziny Katyńskiej.

31. Czarna Procesja po Sesji Katyńskiej, 28 maja 2005 r. prowadzona pod hasłem – *Ludobójstwo katyńskie. Żądamy prawdy i sprawiedliwości.*

32. Audytorium sesji katyńskiej na Zamku Królewskim w Warszawie – *Zbrodnia Katyńska. Przesłanie dla przyszłości*, maj 2006 r. Od prawej: Jacek Trznadel, Piotr Andrzejewski, Jan Olszewski, Zbigniew i Zofia Romaszewscy.

33. Sesja Katyńska, maj 2006 r. referat wygłasza prof. dr hab. Witold Kulesza

34. Sesja Katyńska, maj 2006 r. Podpisywanie *Apelu Katyńskiego – przesłanie dla przyszłości*

35. Sesja Katyńska, maj 2006 r. w imieniu Prezydenta RP, *Apel Katyński* odbiera Jan Olszewski.

36. Sesja Katyńska, maj 2006 r. W imieniu premiera RP *Apel Katyński* odbiera radca Andrzej Bednarek. Obok gen. Stanisław Nałęcz-Komornicki, Oleg Zakirov, Iwona Dąbrowska, *Apel* przekazuje Taida Białowiejska.

1. KOMUNIKAT O POWSTANIU NKHBZK, PAŹDZIERNIK 1989 R.

Komunikat o powstaniu
Komitetu Historycznego Badania Zbrodni Katyńskiej

W październiku 1989 roku w porozumieniu z federacją Rodzin Katyńskich w Polsce ukonstytuował się:

KOMITET HISTORYCZNY BADAŃ ZABRODNI KATYŃSKIEJ.

W skład Komitetu weszli: Andrzej Chmielarz, Jerzy Jacki, Stanisław M. Jankowski, Andrzej K. Kunert, Bożena Łojek, Adam Macedoński, Marek Tarczyński, Jacek Trznadel, Jędrzej Tucholski, Wojciech Ziemiński.

Powołana zostanie także Rada Honorowa.

Komitet jest zespołem niezależnym, nie wchodzi w skład żadnej instytucji czy grupy politycznej, skupia historyków, publicystów i działaczy związanych od dawna z problemem katyńskim.

Racją istnienia Komitetu jest prowadzenie i organizowanie badań celem ukazania szczegółowej prawdy historycznej o zagładzie oficerów polskich, zamordowanych wiosną 1940 roku przez sowieckie NKWD, a przebywających przedtem w obozach Kozielska, Ostaszkowa i Starobielska. Eksperti Komitetu gotowi są przedstawić swoje opinie i udzielić pomocy instytucjom publicznym zajmującym się sprawą Katynia.

Komitet będzie dążył do utworzenia centralnego archiwum katyńskiego, biblioteki katyńskiej i centralnej kartoteki żołnierzy Wojska Polskiego, ofiar eksterminacji sowieckich. Prócz rejestrowania i ewentualnego przejmowania archiwów prywatnych Komitet będzie gromadził depozyty od członków rodzin katyńskich, którzy zechcą przekazać je do archiwum katyńskiego.

Komitet będzie wydawał serię "Biblioteka Katyńska". "Biblioteka" będzie miała na celu opublikowanie najwartościowszych książek z dotychczasowej historiografii poświęconej Katyniowi, tak polskich jak i obcych. Prócz tego planowane jest utworzenie serii "Historycznych Zeszytów Katyńskich", przynoszących periodycznie nowe materiały: archiwa, dokumenty, wspomnienia, dyskusje związane z problemem historycznym Katynia.

Komitet zaprasza do współpracy osoby, którym bliska jest chęć ukazania historycznej prawdy o całości zbrodni katyńskiej, i o wpływie sprawy Katynia na dzieje polskie.

Korespondencję dla Komitetu i jego poszczególnych członków można przesyłać na adres sekretariatu Komitetu /mieszkanie pani Bożeny Łojek/ ul. Nowy Świat 28 m. 20, 00-373 Warszawa.

N.K.H.B.Z.K.
SEKRETARZ NAUKOWY
Bożena Łojek
dr Bożena Łojek

M.

2. INFORMACJA O SKŁADZIE CZŁONKOWSKIM NKHBZK, PAŹDZIERNIK 1989 R.

**NIEZALEŻNY
KOMITET HISTORYCZNY
BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ**
18-978 Warszawa, ul. Nowy Świat 28 m 20

INFORMACJA O SKŁADZIE CZŁONKOWSKIM NIEZALEŻNEGO KOMITETU HISTORYCZNEGO BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ

SIEDZIBA: 00-373 Warszawa, ul. Nowy Świat 28 m 20
TELEFON: 26-18-26

CZŁONKOWIE

mgr Andrzej CHMIELARZ, historyk najnowszej historii Polski
dr Jerzy JACKI, historyk teatru i literatury polskiej
mgr Stanisław H. JANKOWSKI, publicysta i prozaik
mgr Andrzej K. KURKUP, historyk najnowszej historii Polski
dr Bożena ŁOJEK, historyk baletu polskiego; sekretarz Komitetu
dr Piotr ŁYSAKOWSKI, historyk
mgr Adam MACEDOŃSKI, artysta plastyk, dziennikarz i poeta
nec. Jan OLSZEWSKI, prawnik
płk dr Marek TARCIŃSKI, historyk najnowszej historii Polski
doc. dr hab. Jacek TRZNADEL, poeta, krytyk i historyk literatury
polskiej, tłumacz
mgr inż. Jędrzej M. TUCHOLESKI, inżynier elektryk, historyk naj-
nowszej historii Polski
mgr Wojciech ZIEMBIŃSKI, publicysta, działacz niepodległościowy

CZŁONKOWIE HONOROWI

płk st.sp. Józef CZAPSKI, Francja
Gustaw HERLING-GRUDZIŃSKI, Francja
ks. prof. Leon MUSIELAK, Polska
ks. Stanisław J. PESZKOWSKI, USA
prof. Stanisław SWIANIEWICZ, W. Brytania
prof. Janusz K. ZAWODNY, USA

3. APEL NKHBZK DO LUDZI DOBREJ WOLI W ZWIĄZKU RADZIECKIM, STYCZEŃ 1990 R.

APEL DO LUDZI DOBREJ WOLI W ZWIĄZKU RADZIECKIM

W 1990 roku minie pięćdziesiąt lat od dokonania zbrodni katyńskiej. Radzieckie NKWD, na rozkaz najwyższych władz partyjnych i rządowych, wiosną 1940 roku, wymordowało ponad piętnaście tysięcy oficerów Wojska Polskiego. Zniszczono elitę wojska, ale także - wśród oficerów rezerwy - kwiat inteligencji polskiej: uczonych, lekarzy, artystów. Po napaści Związku Radzieckiego na Polskę w dniu 17 września 1939 roku, wszyscy zostali uwięzieni na terenie Związku Radzieckiego, w obozach Kozielecka, Ostaszewska i Starobielewska. Po kwietniu i maju 1940 roku nikt z tych ludzi nie dał żadnego znaku życia. W 1943 roku odnaleziono w Katyniu zbiorowe groby zamordowanych oficerów z obozu w Kozielecku i ekshumowano prawie pięć tysięcy ciał. Komisja polska, i inne, komisja międzynarodowa, komisja Kongresu amerykańskiego, po zapoznaniu się z dowodami rzeczowymi, zeznaniami setek świadków, i ogromną dokumentacją, określili jako fakt nie podlegający żadnej dyskusji odpowiedzialność państwa radzieckiego za tę eksterminację. Tak sądzi cała niezależna opinia światowa.

Pośród głosów ustalających winnych tego ludobójstwa - brak tylko jednego: do tej chwili rząd Związku Radzieckiego nie przyznał, że państwo radzieckie ponosi odpowiedzialność za tę zbrodnię, dokonaną na terenie Związku Radzieckiego na rozkaz jego władz. Była to zresztą tylko część działań eksterminacyjnych NKWD, wymierzonych w ludność polską po roku 1939. Na świecie i w naszej części Europy dokonują się głębokie przemiany, mające na celu likwidację spadku totalitaryzmu.

Zasadniczych przesłan w kierunku demokratyzacji dokonują ludzie w Związku Radzieckim. Nie jest to już ten sam kraj. Ludzie w Polsce pragną dobrych i przyjaznych stosunków ze wschodnimi sąsiadami. Aby stało się to możliwe, państwo radzieckie i jego obywatele muszą rozliczyć się z przeszłością. W tym wypadku przynależą do historycznej odpowiedzialności za zbrodnię Katyńską i jej konsekwencje. Sprawa ta była niedawno przedmiotem wystąpienia rządu Rzeczypospolitej Polskiej do rządu ZSRR.

Wyciągamy przyjazną dłoń do ludzi ze Związku Radzieckiego i prosimy ich o pomoc: żyją jeszcze na pewno świadkowie tej zbrodni. Niech ujawnią to, co wiedzą i co widzieli, niech pomogą także w odnalezieniu grobów oficerów z Ostaszkowa i Starobielska.

Zwracamy się do intelektualistów w Związku Radzieckim, do artystów, do ludzi mających wpływ na kształtowanie opinii publicznej, do wszystkich bez wyjątku: wyzwolicie nasze narody od spadku tej koszmarniej zbrodni. Tylko wy możecie tego dokonać!

W roku 1980, w czterdziestą rocznicę zbrodni katyńskiej podniósł się głos niezależnej opinii radzieckiej; od tego czasu niejedną raz, także ostatnio, wypowiadali się na ten temat sprawiedliwi z naszego kraju. Niech prawda zostanie teraz ogłoszona w imieniu wszystkich.

Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej

Warszawa, styczeń 1990

Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej powstał jako ciało niezależne w październiku 1989 roku. W skład Komitetu wchodzi: Cezary Chlebowski, Andrzej Chmielarsz, Jerzy Jeckl, Stanisław M. Jankowski, Andrzej K. Kunert, Bożena Łojek, Adam Macedoński, Marek Tarczyński, Jacek Trznadel, Jędrzej Tucholski, Wojciech Ziemiński.

POLSKA AGENCJA PRASOWA
Redakcja Krajowa

20-1. 1990.
Klasyfikacja do Tablicy Informacji
"V.D." - podano informacje
o tej sprawie (Anonimowo i lobb.)

4. LIST NKHBZK DO REDAKCJI „MOSKOWSKICH NOWOSTI”, STYCZEŃ 1990 R.

KOMITEE HISTORICZNY
BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ

Sekretariat:

ul. Nowy Świat 28 m 20

00-373 Warszawa

Warszawa, 20 stycznia 1990

Do Redakcji
"Moskowskich Nowosti"

W załączeniu przesyłamy tekst naszego "Apelu do ludzi dobrej woli w ZSRR".

Tekst apelu został podany przez Środki masowego przekazu w Polsce oraz rozgłośnie europejskie.

Zwracamy się z uprzejmą prośbą o zamieszczenie naszego apelu na łamach Waszego poczytanego pisma. Zależy nam, aby apel dotarł do najszerszego grona czytelników w ZSRR.

Za Komitet Historyczny
Sekretarz Naukowy

Bożena Łojek
dr Bożena Łojek

Dowód nadania nr 044432		na przesyłkę pocztową	
Moskwa - ul. Hlebowa			
Adresat: Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej			
F.C.P. 10-39-99 MOSKWA			
ulica, nr domu, nr mieszkania, miejscowość		poczta	
Imię, kod pocztowy, poczta		poczt. 101	
Pobranie zł 5850		Uwagi:	
opłata zł 5850		gr	
Patrz uwaga na odwrocie			

5. WYJAŚNIENIE W SPRAWIE DNIA PAMIĘCI OFIAR KATYNIA, MARZEC 1990 R.

NIEZALEŻNY KOMITET HISTORYCZNY
BADANIA Zbrodni KATYŃSKIEJ
Warszawa, Nowy Świat 28 m.20
tel. 26 18 26

Warszawa, 7 marca 1990

Wyjaśnienie

W związku z opublikowanym 5 i 6 marca br. komunikatem podpisanym przez Komitet Katyński - uprzejmie wyjaśniamy, że nie pochodzi on od naszego Niezależnego Komitetu Historycznego Badania Zbrodni Katyńskiej.

Ponadto - uważamy, że nie można zgodzić się na proponowaną datę 13 kwietnia jako Dnia Pamięci Ofiar Katynia. Jest to data pierwszego komunikatu propagandy niemieckiej w sprawie mordów polskich jeńców wojennych w ZSRR /odruczona swego czasu przez polską Emigrację/. Za symboliczny dzień pamięci należy uznać datę pierwszej wywózki oficerów WP z Mziałaka do Katynia - mianowicie dzień 3 kwietnia /pierwsza wywózka z Ostaszkowa - 4 kwietnia, ze Starobelska - 5 kwietnia 1940 roku/.

Dzień 3 kwietnia powinien być jednocześnie uznany powszechnie jako Symboliczny Dzień Pamięci Narodowej o wszystkich straconych i zaginionych na Wschodzie żołnierzach i obywatelach Rzeczypospolitej.

za Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej:

dr Beata Łojek

doc. Jacek Trzaska

red. Wojciech Złambiniński

B. Łojek
J. Trzaska
W. Złambiniński

Otrzymują: PRiTV, PAP, prasa stołeczna

[Signature]

6. LIST OTWARTY NKHBZK DO SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO, MARZEC 1990 R.

LIST OTWARTY DO SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO

W kwietniu mia 50 lat od czasu popełnienia zbrodni katyńskiej. Myślą o niej i przygotowują się do niej Polacy, rodziny ofiar. W Warszawie Sejm Rzeczypospolitej Polskiej objął - jak postulowaliśy - protektorat nad obchodami tej tragicznej rocznicy. Od protektoratu uchylił się Rząd Rzeczypospolitej Polskiej, który powinien czuć nad całością najważniejszych dla narodu spraw. Ta sytuacja skłania nas do zabrania głosu i zwrócenia się do społeczeństwa polskiego. Wydarzenie wiosną 1940 roku piętnastu tysięcy najstarszociwoskich synów Polski, było jednym z najcięższych ciosów, jakich doznał nasz naród w przerzypu dziejów. Uważamy, że stosunek do tej wyjątkowej zbrodni jest próbierzes stosunku do narodu polskiego.

Jeszcze były świadkowie tej zbrodni. Jeszcze były najbliższe pokolenia rodzin bestialsko wy mordowanych jeńców Koziełska, Ostaszkowa i Starobelska. Za lat pięćdziesiąt, w stulecie zbrodni katyńskiej, nie będzie już nikogo z pokolenia ofiar i ich dzieci, ani świadków ludobójstwa, ani winowajców. Kwiecień jest więc ostatnią terminez w historii Polski na poważne obchody rocznicy tej masakry.

To ważny szczen dla upominania się o sprawiedliwość i zadośćuczynienie. W 50 rocznicę zbrodni oczekujemy przyjęcia za nią odpowiedzialności przez państwo raczniekie, także odpowiedzialności prawnej. Dotyczy ona ścigania zbrodni ludobójstwa, i sprawy odszkodowań. Nie nastąpiło też oczekiwane w tę rocznicę zbrodni wystąpienie władz polskich w sprawie zwrócenia narodom polskiemu więcej kazi i spoczynku polskich oficerów, z Koziełska, Ostaszkowa i Starobelska. Społeczeństwa polskiego i narodu polskiego nie mogą zadowolić gabinełowe rozmowy przedstawicieli obu rządów i same prace historyków radzieckich, bez deklaracji radzieckich władz.

Żądając sobie sprawę z określonego rozumienia polityki przez Rząd Polski postanowiliśy zwrócić się bezpośrednio do społeczeństwa polskiego, aby w tym roku, w kwietniu, dało wyraz swojej pamięci o pos mordowanych przez NKWD najlepszych synach Polski.

Domaganie się sprawiedliwości wobec Katynia, jak kiedyś wobec Oświęcimia, nie może dziś być ograniczone jakąś pozorną racją stanu. Dotyczy to także programu i wyglądu oficjalnych kwietniowych uroczystości. Nie mogą one ukrywać sprawy Katynia poza hasłem uczczenia pamięci wszystkich ofiar drugiej wojny. Niech tegoroczne obchody, Msze św., manifestacje zbiorowe, wystawy i publikacje będą wyrazem narodowej solidarności wokół tej sprawy i pos mordowanych na Wschodzie.

Pochylił się w skupieniu i czci nad paźnięcą pos mordowanych oficerów i ich przekazem: życia dla Polski.

Federacja Rodzin Katyńskich w Polsce; Instytut Katyński w Polsce (Kraków); Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej Marzec 1990 roku.

POLSKA AGENCJA PRASOWA
Redakcja prasowa

7. LIST NKHBZK DO PREZYDENTA RP, KWIECIEŃ 1990 R.

NIEZALEZNY KOMITET HISTORYCZNY BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ

Sekretariat: tel. 26.10.26

ul. Nowy Świat 28 m 20

00-573 WARSZAWA

Warszawa, 17 kwietnia 1990

Pan Prezydent
Rzeczypospolitej Polskiej
Wojciech Jaruzelski

Szanowny Panie Prezydencie,

pozwalam sobie zwrócić się do Pana w imieniu naszego Niezależnego Komitetu, jak i w imieniu tej części społeczności polskiej, jaką reprezentują Rodziny Katyńskie.

Wiemy, że po oczekiwanych i historycznym oświadczeniu Rządu ZSRR o odpowiedzialności państwa radzieckiego i NKWD za masakrę oficerów polskich w Katyniu i innych miejscach kaźni na wiosnę 1940 roku, stał się Pan deponytariuszem dokumentów przekazanych przez władze radzieckie. Wagi tych dokumentów źródłowych dla historii Polski i historii tragedii katyńskiej nie sposób przecenić. Są to dokumenty, których właścicielem – za Pana udziałem – staje się całe społeczeństwo polskie. Lub – ściślej mówiąc – stanie się po opracowaniu tych dokumentów przez kompetentnych historyków, przez tych wszystkich, którzy tej pracy zechcą oddać serce i siły.

Aby tak się stać mogło, dokumenty te muszą być powszechnie dostępne. Jest to zwłaszcza ważne dla historyków naszego Komitetu, pracujących w obecnej chwili nad problemami tragedii katyńskiej. I jest to dla nich sprawa bardzo pilna. Wymienię przykład inż. Jędrzeja Tucholskiego, wybitnego historyka czasów okupacji, który jest najwybitniejszym na świecie specjalistą od tak zwanej "listy katyńskiej". Opracowana przez niego lista, zawierająca około 14000 nazwisk, znajduje się w druku i musi być zweryfikowana przy pomocy

"list konwojowych" przekazanych przez stronę radziecką. Czekają na to także rodziny ofiar. To jeden z możliwych przykładów wagi udostępnienia dokumentów.

Oczekujemy więc informacji w jakim trybie i gdzie możliwe będzie korzystanie z pełnego zestawu przywiezionych przez Pana Prezydenta dokumentów, dokonanie kserokopii i tp.

Z wyrazami należnego szacunku, z upoważnienia Niezależnego Komitetu -

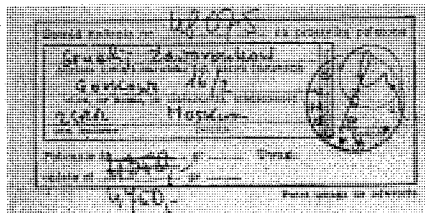
Bożena Łojek
dr Bożena Łojek

GANINEK
Prezydent RP

17.04.90

8. LIST NKHBZK DO GENNADIJA ŻAWARONKOWA, KWIECIEŃ 1990 R.

NIEZALEŻNY KOMITET HISTORYCZNY BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ

Warszawa, 30 kwietnia 1990

Redakcja
"Moskowskije Nowosti"
na ręce Pana
Gennadija Zaworonkowa

Szanowny Panie,

w zeszłym i w obecnym roku zapoznawaliśmy się z publikacjami ogłaszanymi w "Moskowskich Nowostiach" (zwłaszcza Pana pióra) na temat zbrodni dokonanej w katyńskim lesie na polskich oficerach. W końcu kwietnia obecnego roku rozmowy na ten temat przeprowadzili w redakcji "Moskowskich Nowosti" członkowie naszego Niezależnego Komitetu Historycznego.

Dla polskiej opinii publicznej i dla polskich badaczy prawda o zbrodni katyńskiej dokonanej na polskich oficerach nie podlegała żadnej wątpliwości już od 1943 roku. A jednak chcielibyśmy wyrazić głębokie uznanie redakcji "Moskowskich Nowosti" i osobiście panu Gennadijowi Zaworonkowi za przypominanie i podawanie do publicznej wiadomości w ZSRR prawdy o tym ludobójstwie, dokonanym przez NKWD w 1940 roku. Informacje podane w artykułach i rozmowy przeprowadzane ze świadkami przez "Moskowskije Nowosti" zbliżają nas do poznania niektórych elementów prawdy.

Jakkolwiek znamy sprawców zbrodni, wiedza o szczegółach musi być przedmiotem wciąż weryfikowanych badań i poszukiwań. W związku z tym Niezależny Komitet Historyczny proponuje redakcji "Moskowskich Nowosti" obopólną wymianę informacji i materiałów związanych ze zbrodnią katyńską, a także konsultacje związanych z nią problemów, mających dzisiaj zasadnicze znaczenie dla niezależnej opinii publicznej w Polsce i w ZSRR.

Wyrażamy gotowość współpracy i pomocy w znalezieniu miejsc kaźni i pogrzebienia oficerów polskich z Ostaszkowa i Starobielska, jak również dokładnego ustalenia miejsca, w którym znajdują się prochy oficerów w lesie katyńskim.

Będziemy się starali przekazać opinii publicznej w Polsce jak najpełniejszą informację o działaniach i publikacjach "Moskowskich Nowosti" w sprawie katyńskiej.

Z wyrazami szacunku, za Komitet

Stanisław M. Jankowski

Jacek Trznadeł

9. LIST NKHBZK DO MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH RP,
MAJ 1990 R.

[2.05-1990n.]

**NIEZALEZNY KOMITET HISTORYCZNY
BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ**

ul. Nowy Świat 28 m 20
00-373 Warszawa
Tel. 26.18.26

PILNE!

Pan
Krzysztof Skubiszewski
Minister Spraw Zagranicznych
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Ministrze,
członkowie naszego Komitetu przebywali przed kilkoma dniami w Moskwie na zaproszenie rosyjskiej grupy "Memoriału" biorąc udział w sympozjum historyków na temat Katynia. Byli w Smoleńsku i Katyniu. Odbyło się także kilka nieformalnych spotkań z historykami i dziennikarzami rosyjskimi, w tym spotkanie w redakcji "Moskowskich Nowosti".

Nasi rozmówcy - historycy i dziennikarze rosyjscy przekazali nam różne, ważne, nieoficjalne wiadomości dotyczące dokumentów archiwalnych związanych ze sprawą katyńską, ale przede wszystkim informacje dotyczące terenu lasu katyńskiego i prawdopodobnych miejsc kaźni i pogrzebienia oficerów polskich z Ostaszkowa i Starobielska. Podkreślali przy tym, że są to wiadomości, których drogą oficjalną nie otrzymamy. Mamy także wiadomości od rodzin katyńskich, odwiedzających już po nas teren lasu. Informatorzy rosyjscy zwracali uwagę, że należy się spieszyć z akcją zabezpieczenia rzeczywistych terenów cmentarzy i kaźni, ze względu na niszczenie historycznego stanu rzeczy przez ludność miejscową (naruszanie grobów, wykopywanie pamiętek), jak i plany ekshumacyjne na terenie Katynia (to wiadomość od polskich pielgrzymów via telewizja słowacka). Ekshumacje są

podobno przewidziane już na maj. Określenie "ludność miejscowa" (naruszająca stan historyczny) może być terminem maskującym. Przypominamy dla jasności, że obecny polski "memoriał" w lesie katyńskim jest czysto symboliczny i nie ma nic wspólnego ani z grobami pierwotnymi, ani z utworzonym w 1943 r. cmentarzem PCK.

Wszystko to łączy się także z wiadomościami o obywatelach sowieckich rozstrzelanych w dużej liczbie na terenie lasu katyńskiego. Wiadomości te przekazywane są w prasie rosyjskiej oraz uzyskiwaliśmy je od naszych rozmówców Rosjan. Mogłoby to jednak oznaczać chęć "zdominowania" lasu katyńskiego przez "memoriał" i cmentarz rosyjski.

Wydaje się nie do uniknięcia utworzenie na terenie lasu także cmentarza rosyjskiego, a może i wspólnej ekumenicznej kaplicy pomiędzy terenem grobów rosyjskich i polskich (polski pomnik znalazłby miejsce na terenie cmentarza polskiego). Decyzje takie wymagają gruntownego przemyślenia i wzajemnych konsultacji stron. Zwracamy jednak uwagę, że decyzje pochopne i niesłuszne mogłyby przynieść szkodę polskiej pamięci narodowej i spowodować wzburzenie nie tylko rodzin katyńskich, ale i całego społeczeństwa polskiego.

Wszystko jednak, powtarzamy, wszystko - zależy od wyników ekshumacji, których powinien się domagać w trybie pilnym Rząd RP, przy udziale specjalnej komisji polskiej oraz przedstawicieli Międzynarodowego Czerwonego Krzyża. **Żadnych ekshumacji bez udziału strony polskiej.**

Strona rosyjska umiejscawia także próbnie groby oficerów z Ostaszkowa pod Kalininem, a ze Starobielska (również nowa wersja) w miejscowości Czornaja Doroga pod Charkowem. W tym ostatnim miejscu ludność okoliczna wykopuje podobno guziki wojskowe z orzełkami polskimi i polskie monety. Strona rosyjska podkreślała także konieczność dokonania niezbędnych zdjęć lotniczych nad byłymi terenami kaźni i cmentarzy. W gestii MON w

Polsce znajdują się potrzebni specjaliści.

Zwracamy uwagę, że nasz Niezależny Komitet dysponuje ekspertami posiadającymi w ręku i najobszerniejszy, i najwięszy bank informacji w skali światowej, także jeśli chodzi o topografię lasu katyńskiego i historię jego grobów. Jesteśmy do dyspozycji władz polskich.

Uważamy, że nota do władz sowieckich w sprawie zabezpieczenia terenów kaźni i cmentarzy, i planów ekshumacyjnych wyłącznie przy obecności komisji polskiej - powinna wyjść z MSZ w trybie nagłym. Jest ona zresztą jedną z naturalnych konsekwencji komunikatu TABS o przyznaniu winy ZSRR za rozstrzelanie oficerów polskich. W nocie tej powinien się także znaleźć postulat o potrzebie przeniesienia tzw. sanatorium dziecięcego z terenu lasu katyńskiego na inne miejsce. Według naszych obliczeń znajduje się ono mniej więcej na terenie tzw. grobów pionierów polskich. W lecie odbywają się tam kolonie i zabawy pionierskie. Historia każe, aby las katyński stał się tylko cmentarzem i miejscem pamięci.

Prosimy o informację, czy i jakie kroki zostaną podjęte przez MSZ.

Z wyrazami należącego szacunku, za Komitet

B. Łojek
dr Bożena Łojek

doc. Jacek Trznadel

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH
Dziennik Państwowy

Łojek
2.07.90

10. AKT NOTARIALNY USTANAWIAJĄCY POLSKĄ FUNDACJĘ KATYŃSKĄ, CZERWIEC 1990 R.

PAŃSTWOWE
BIURO NOTARIALNE
W WARSZAWIE
ul. Gen. Świerczewskiego Nr 10
00-240

Repertorium Nr A.III-13875/90

ODPIS

AKT NOTARIALNY.

Dnia szóstego czerwca roku tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego / 6.VI.1990 /, w Państwowym Biurze Notarialnym w Warszawie, przed notariuszem Edwardem Podgórskim - stawili się:

1. Zenona Bożena Mamontowicz-Łojek, zamieszkała w Warszawie przy ul. Nowy Świat 28 m. 20, dowód osobisty SJ 5881592,
 2. Mieczysław Nieduszyński, zamieszkały w Warszawie przy ul. Dobrej 89 A m. 8, dowód osobisty SJ 5438578,
 3. Jan Olszewski, zamieszkały w Warszawie przy ul. Afrykańskiej 3 m. 33, dowód osobisty SJ 6902302,
 4. ksiądz Zdzisław Aleksander Peszkowski, zamieszkały w Stanach Zjednoczonych w Orchard Lake, Michigan 48033, paszport USA P 060130206 / 4 NOV 1995 /, ---
 5. Marek Tarczyński, zamieszkały w Warszawie przy ul. Góralskiej 2 m. 24, dowód osobisty RH 6655956,
 6. Jacek Trznadel, zamieszkały w Warszawie przy ul. Wilczej 5 m. 16, dowód osobisty SJ 5615319,
 7. Jędrzej Tucholski, zamieszkały w Warszawie przy ul. Celestynowskiej 3 A m. 6, dowód osobisty AB 4508853,
 8. Wojciech Ziemiński, zamieszkały w Warszawie przy ul. Sady Żoliborskiej 7 a, m. 21, dowód osobisty SJ 2801352.
- Tożsamość stawających ustalił notariusz na podstawie wyżej powołanych dowodów osobistych i paszportu.

Oświadczenie o ustanowieniu fundacji.

- § 1. Stawający oświadczają, że ustanawiają fundację pod nazwą "Polska Fundacja Katyńska".
- § 2. Siedzibą Fundacji jest miasto stołeczne Warszawa.
- § 3. Celem Fundacji jest: gromadzenie funduszy oraz innych środków z kraju i zagranicy przeznaczonych na budowę Polskiej Kaplicy-Sanktuarium na terenie Lasu Katyńskiego, w miejscu mordu i pogrzebania oficerów polskich, jako zaczątku Polskiego Cmentarza Wojskowego Ofiar Katynia.
- § 4. Majątek Fundacji stanowi kwota 4.000.000 zł / czterech milionów złotych /.
- § 5. Fundacja działa na podstawie przepisów ustawy o fundacjach /Dziennik Ustaw Nr 21, poz. 97 z 1984 roku/.
- § 6. Stawający zostali poinformowani o przepisach art. 4 i 10 ustawy o fundac-

jach, a w szczególności o tym, że Fundacja uzyska osobowość prawną z chwilą wpisu jej do rejestru fundacji w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Pragi.

§ 7. Odpisy tego aktu należy wydawać fundatorom i Fundacji w dowolnej ilości.

§ 8. Oświadczenie niniejsze wolne jest od opłaty notarialnej, zgodnie z art. 11 ustawy o fundacjach.

Akt ten został odczytany, przyjęty i podpisany:

Na oryginalne właściwe podpisy.--

ODPIS ten wydaje się Fundacji pod nazwą:

"POLSKA FUNDACJA KATYŃSKA" z siedzibą

w Warszawie.--

Pobrano opłaty notarialnej 2 600.-/§17

rozp. o opl.not./ - płatne znakami. -

Warszawa, dnia 6 czerwca 1990 roku

Edward Pogoralski
notariusz

11. TELEGRAM NKHBZK DO URM, MSZ I ZGPKC, CZERWIEC 1990 R.

**NIEZALEŻNY
KOMITET HISTORYCZNY
BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ**
14-173 Warszawa, ul. Nowy Świat 28 m 20

Warszawa, nadany 17.6.1990, godz. 030

Po odkryciu grobów oficerów polskich zamordowanych pod Charkowem polska opinia publiczna - jak możemy to stwierdzić - jest w najwyższym stopniu zaniepokojona faktem, że na miejsce zbrodni nie przybyła jeszcze polska komisja rządowa i PCK. Zwracamy uwagę, że przedstawiciele PCK znaleźli się prawie natychmiast w lesie katyńskim po odkryciu masowych grobów w 1943 roku. Prosimy o pilną odpowiedź o podjętych decyzjach.

Niezależny Komitet Historyczny

Badania Zbrodni Katyńskiej

Bożena Łojek Jacek Trznadel Wojciech Ziemiński

Nowy Świat 28 m 20 Warszawa

- adresaci
- 1) Urząd Rady Ministrów Premier Tadeusz Mazowiecki
Aleje Ujazdowskie Warszawa
 - 2) Ministerstwo Spraw Zagranicznych Minister
Krzysztof Skubiszewski
 - 3) Zarząd Główny PCK Warszawa ul Mokotowska

NKHBZK
SEKRETARZ NAUKOWY

Bożena Łojek
dr Bożena Łojek

12. TELEGRAM ZGPKK DO NKHBZK, CZERWIEC 1990 R.

788 / 10481x
29/06

25/6	1/7	23	782
Prze	2618.26		

nnnn
☉
81381z wa 10
8120to wa c
zccz 61/to 55/187 8120to wa c
warszawa tel 64/56 26 1345

niezależny komitet historyczny
badania zbrodni katyńskiej
ul nowy świat 28/m/20
warszawa

informujemy iż zaoferowaliśmy udział eksperckim ekspertów pck w pracach ekshumacyjnych stop powoływana jest odpowiednia grupa stop jesteśmy w kontakcie z msz stop. uprzednio zwróciliśmy się do adzieckiego czerwonego krzyża o podjęcie pracy dotyczących ustalenia losów polskich oficerów stop zarząd główny polskiego czerwonego krzyża warszawa mokotowska 14

col 28/m/20 14

13. LIST NKHBZK DO PREMIERA RZĄDU RP, WRZESIEŃ 1990 R.

NIEZALEŻNY
KOMITET HISTORYCZNY
BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ
UL. NOWY ŚWIAT 28/M/20
00-247 Warszawa

Warszawa, 6 września 1990

Pan Premier
Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
Tadeusz Mazowiecki

Szanowny Panie Premierze!

W pół wieku po zamordowaniu piętnastu tysięcy polskich oficerów, po zbrodni katyńskiej, a jak dziś wiemy, także zbrodni z Charkowa i z Miednoje - nadszedł wielki czas zadośćuczynienia. Zadośćuczynienia prawdy, sprawiedliwości i ostatecznej posłudze Rzeczypospolitej Polskiej dla żołnierzy zamordowanej Armii. W tych staraniach o zadośćuczynienie, które jest sprawą obowiązku moralnego i honoru Rzeczypospolitej, po raz pierwszy od lat pięćdziesięciu wychodzi nam naprzeciw państwo, ponoszące odpowiedzialność moralną i prawną za tę zbrodnię, państwo, na którego terenie znajdują się zbyszczeszczone szczątki najlepszych i najznakomitszych często synów polskiej ziemi.

Wszystko, co jest w tej chwili do zrobienia, musi zostać dokonane w imię należnej tej sprawie godności narodowej i tak, aby ta godność nie poniosła najmniejszego uszczerbku. Niewątpliwie jest to sprawa, z której rozliczą nas także przyszłe pokolenia.

Szczątki pośmiertne piętnastu tysięcy ofiar muszą zostać ekshumowane i pochowane z honorami wojskowymi na trzech cmentarzach wojskowych, z imiennymi, choćby nawet symbolicznymi grobami ofiar. Załatwianie tych spraw jest zaledwie napoczęte. Konieczne jest także, aby wymiar sprawiedliwości, stojący wobec nieprzedawnionej zbrodni ludobójstwa zajął się szerzej odpowiednimi wnioskami w sprawie śledztwa wobec osób jeszcze żyjących, a za tę zbrodnię w różny sposób odpowiedzialnych.

Jak wskazuje dotychczasowa praktyka, wszystko to nie może zostać wykonane skutecznie przez oderwane od siebie działania ciał społecznych.

a także urzędów publicznych i instancji rządowych. Uważamy przeto, że jest sprawą konieczną powołanie specjalnego pełnomocnika rządu do ostatecznego rozliczenia i zamknięcia problemu katyńskiego. Umarłych grzebać, a winnych osadzić. Ze względu na wymiar międzynarodowy Katynia potrzebny jest pełnomocnik rządu koordynujący działania w tej sprawie co najmniej trzech resortów: Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Ministerstwa Obrony Narodowej. Powołanie takiego pełnomocnika wydaje nam się rzeczą pilną. Liczymy, że sprawa ta znajdzie u Pana pełne zrozumienie.

Z wyrazami należnego szacunku

W imieniu Komitetu:

Jerzy Jacki

Bożena Łojek

Marek Tarczyński

Jędrzej Tuchołski

Jacek Trznadel

Wojciech Ziemiński

PRAP
Gabinet Prasowy
P. A. 80
recepce
18.09.90

Jerzy Jacki
Bożena Łojek
Marek Tarczyński
Jędrzej Tuchołski
Jacek Trznadel
Wojciech Ziemiński

14. LIST MSZ DO URM W SPRAWIE WYSTĄPIENIA NKHBZK, WRZESIEŃ 1990 R.

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH
DEPARTAMENT EUROPY

Warszawa, 18 września 1990 r.

Pan Ryszard WOJTKOWSKI
Dyrektor Gabinetu
Prezesa Rady Ministrów

w miejscu

W związku z wystąpieniem Niezależnego Komitetu Historycznego Badania Zbrodni Katyńskiej, które otrzymaliśmy do rozpatrzenia przy Pańskim piśmie Nr GMA 533-82/90 z dnia 10 września br., Ministerstwo Spraw Zagranicznych uważa, że koncepcje upamiętnienia oficerów polskich zamordowanych w Katyniu, Charkowie i Miednoje, w tym m.in. pochowania ich z honorami wojskowymi na trzech cmentarzach wojskowych po zakończeniu prac ekshumacyjnych, powinna przedstawić Rada Ochrony Pamięci, Walk i Męczeństwa, po konsultacji z zainteresowanymi instytucjami i organizacjami kombatanckimi.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych nie widzi natomiast celowości powoływania w chwili obecnej "specjalnego pełnomocnika rządu do ostatecznego rozliczenia i zamknięcia problemu katyńskiego". Rolę taką obecnie pełni i powinien, naszym zdaniem nadal pełnić Minister Sprawiedliwości, który z urzędu dysponuje wyspecjalizowanymi w tym celu organami, w postaci Prokuratury Generalnej i Instytutu Pamięci Narodowej, w ramach którego już od roku działa Wydział Badania Zbrodni Stalinowskich. W trakcie uruchomienia jest Centrum Dokumentacji przy ww. Instytucie. Przygotowany jest także projekt nowej ustawy o działalności Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich, który przewiduje rozszerzenie jej działalności o sprawę z okresu stalinowskiego.

Gabinet Prasowy Rady Ministrów
GMA 533-82, dn. 18.09.1990

Z podjętych w ostatnich miesiącach przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Prokuraturę Generalną działań w zakresie ukarania sprawców zbrodni katyńskiej należy przypomnieć wystąpienie Pierwszego Zastępcy Prokuratora Generalnego, Pana Aleksandra Herzoga pismem z dnia 10 lipca 1990 r. do Generalnego Prokuratora ZSRR, Aleksandra Suchariewa, w którym powołując się na wcześniejszy wniosek z dnia 9 października 1989 r. swojego poprzednika domaga się wszczęcia postępowania karnego w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych na polskich oficerach i żołnierzach internowanych i osadzonych w obozach w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie. Podobnie również przedstawiciele Prokuratury Generalnej RP uzgodnili w lipcu br. z kierownictwem Prokuratury Ukraińskiej udział specjalistów polskich w ekshumacji zwłok oficerów polskich z obozu w Starobielsku, odkrytych ostatnio koło Charkowa.

Podając powyższe do wiadomości pragnę podkreślić, że Ministerstwo Spraw Zagranicznych i podległe mu placówki na terenie ZSRR ściśle współpracują z Ministerstwem Sprawiedliwości, Prokuraturą Generalną, Instytutem Pamięci Narodowej, a także Radą Ochrony Pamięci, Walk i Męczeństwa w utrzymywaniu bieżących kontaktów z partnerami radzieckimi w celu wyjaśnienia prawdy, zadośćuczynieniu sprawiedliwości i upamiętnieniu zamordowanych piętnastu tysięcy polskich oficerów i żołnierzy.

Z poważaniem

Grzegorz Kostrzewa-Zorbas

15. APEL PFK DO RODAKÓW W POLSCE I NA ŚWIECIE

POLSKA FUNDACJA KATYŃSKA

*Przystąpiła cała tu światło, rozpostarła płaszcz polę,
Nabierała do niej piasku z katyńskiego dołu ...
Żeby go zabrać do Nieba.
Pyta się Jej Księżyc biały, na co Jej ten piasek kruszawy?
Mówi mu Pani Niebiosa: "Ullecz nim świat cały.
Miłość poległa to bitwaach,
Potrzebna jest wielka relikwia".*

[Kazimiera Filipkiewiczówna: Matka Boska Katyńskiej]

APEL DO RODAKÓW W POLSCE I NA ŚWIECIE

Polska Fundacja Katyńska powstała z inicjatywy członków Niezależnego Komitetu Historycznego Badania Zbrodni Katyńskiej przy serdecznym poparciu kilkunastotysięcznej rzeszy członków Federacji Rodzin Katyńskich. Na jej czele, jako Przewodniczący Rady Fundacji, stanął ocalały więzień obozu w Kozielsku, ksiądz prałat profesor Zdzisław Peszkowski, kapelan wszystkich Rodzin Katyńskich.

Celem Polskiej Fundacji Katyńskiej jest gromadzenie funduszy niezbędnych do utrwalenia pamięci o ofiarach bestialskiej zbrodni dokonanej w 1940 r. przez NKWD w Katyniu, Twerze i Charkowie, zbrodni popełnionej na 15 tysiącach bezbronnych jeńców polskich z obozów w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku.

Fundacja wspomaga wszelkie prace związane z budową cmentarzy wojskowych w Lesie Katyńskim pod Smoleńskiem, w Miednoje pod Twerem i w Charkowie, pomników i kaplic w miejscach męczeństwa, Sanktuarium w Katyniu, tam wszędzie, gdzie znajdują się rozsiane prochy polskich jeńców zamordowanych w okrutny sposób i gdzie w ziemię wsiąkła niewinna polska krew.

Fundacja wspiera budowę Muzeum Katyńskiego w Warszawie, gromadzi dla niego dokumenty o zbrodni i pamiątki po pomordowanych; wydawać będzie także materiały historyczne drukiem.

Liczymy na hojność Rodaków, na darowizny pieniężne i rzeczowe, spadki i zapisy, dotacje krajowe i zagraniczne, które wspomogą nas w działaniu. Sprawa jest nadzwyczaj pilna - już w 1993 r. rozpoczynają się ekshumacje, a rok później budowa cmentarzy.

Jest dług do spłacenia przeszłości i obowiązek wobec przyszłości - Oni zginęli dla Polski i w ostatniej chwili myśleli: czy będzie Polska i czy o Nich nie zapomni? Więc ze czcią podejmujemy Ich z piachu. Trzeba godnie przechować tę męczeńską relikwię Ludzi i Historii Narodu Polskiego na ziemi obcej. Niech powstaną cmentarze i pomniki, gdzie Polacy będą zawsze składać kwiaty i palić znicze. Niech utrwali się słowo, które przechowa pamięć o Nich wszystkich w spiżu, na marmurze i w książce. Spełnijmy testament Tych, którzy oddali życie za Ojczyznę, spłaćmy półwiekowy dług wspomagając działalność Polskiej Fundacji Katyńskiej.

"Pamiętaj Polsko o tych dzieciach Twoich, które miłość i przyjaźń do Ciebie okupiły śmiercią swoją".

/z homilii biskupa polowego WP, ks. Sławoja Leszka Głódzia/

Przewodniczący
Zarządu Fundacji

[Signature]
mgr inż. Jędrzej Tuchołski

Przewodniczący
Rady Fundacji

[Signature]
ks. prof. Zdzisław Peszkowski

Sekretarz
Rady Fundacji

[Signature]
dr Bożena Łojek

Członkowie Rady i Zarządu Fundacji Katyńskiej

[Signature]
mgr Włodzimierz Dusiewicz

[Signature]
mgr Adam Macedoński

[Signature]
sea Stefan Śnieżko

[Signature]
mgr Zuzanna Gajowniczek

[Signature]
prof. dr hab. Bronisław Młodziejowski

[Signature]
plk dr Marek Tarczyński

[Signature]
dr Jerzy Jacki

[Signature]
mec. Jan Olszowski

[Signature]
prof. dr hab. Jacek Trznadel

[Signature]
mgr Krystyna Krzyszkowiak

[Signature]
red. Wojciech Ziemiński

Adresy dla korespondencji i telefony

Rada Fundacji: ul. Nowy Świat 28 m. 20, 00-373 Warszawa, tel. 26 18 26
Zarząd Fundacji: ul. Celestynowska 3 A m. 6, 04-754 Warszawa, tel. 12 00 28
Konto bankowe: PKO BP XV 0/Warszawa 1658-5988-132-3

**16. KOMUNIKAT NKHBZK O ODCZYCIU PROFESORA
JANUSZA ZAWODNEGO, LISTOPAD 1990 R.**

**NIEZALEŻNY
KOMITET HISTORYCZNY
BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ
ORAZ KOMISJA ZAKŁADGWA NSZZ
SOLIDARNOŚĆ UNIWERSYTETU
WARSZAWSKIEGO**

Komunikat

Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej oraz Komisja Zakładgwa NSZZ Solidarność Uniwersytetu Warszawskiego zapraszają na odczyt prof. Janusza K. Zawodnego z USA pt. **Aspekty polityczne i etyczne zbrodni katyńskiej z perspektywy Stanów Zjednoczonych**. Spotkanie nastąpi 1 grudnia br. o godz. 16⁰⁰ w Uniwersytecie Warszawskim w Sali im. Brudzińskiego (Pałac Kazimierzowski) przy ul. Krak. Przedm. 26/28.

[Signature]
SEKRETARZ
[Signature]
dr Bożena Łojek

[Signature]
PRACOWNIA PRASOWA
Redakcja Prasowa
28. XI. 90

17. RĘCZNIE PISANY AFISZ O ODCZYTCIE
PROFESORA ZAWODNEGO, LISTOPAD 1990 R.

NIEZALEŻNY KOMITET HISTORYCZNY
BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ

ORAZ

KOMISJA ZAKŁADOWA NSZZ SOLIDARNOŚĆ
UNIwersytetu WARSZAWSKIEGO
ZAPRASZAJĄ NA ODCZYT

PROF. JANUSZA K. ZAWODNEGO Z USA

PT.

ASPEKTY POLITYCZNE I ETYCZNE
ZBRODNI KATYŃSKIEJ
Z PERSPEKTYWY STANÓW ZJEDNOCZONYCH

SPOTKANIE ODBĘDZIE SIĘ 1 XII BR O GODZ 16⁰⁰

W UNIwersYTECIE WARSZAWSKIM

W SALI IM. BRUDZIŃSKIEGO (PAŁAC KAZIMIERZOWSKI)
PRZY UL. KRAKOWSKIE PRZEDMIĘSCIE 26/28

[1990m]

18. WYRÓŻNIENIE NKHBZK, LISTOPAD 1990 R.

NIEZALEŻNY
KOMITET HISTORYCZNY
BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ
00-070 Warszawa, ul. Nowy Świat 28 n. 2B

WYRÓŻNIENIA HONOROWE NIEZALEŻNEGO KOMITETU HISTORYCZNEGO
BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ

W rocznicę swego powstania Niezależny Komitet Historyczny podjął decyzję o okresowym przyznawaniu wyróżnień za działalność związaną z wyjaśnianiem historycznym zbrodni katyńskiej i dążeniem do usunięcia negatywnych skutków tej rany historycznej społeczeństwa polskiego i cywilizacji europejskiej. Wyróżnienia mogą być indywidualne i zbiorowe i mają charakter honorowy.

Pierwsze wyróżnienie Niezależnego Komitetu zostaje przyznane rosyjskim poszukiwaczom prawdy o Katyniu i działaczom społecznym.

Pośmiertnie: Parfeonowi Kisielewcowi i Iwanowi Kriwoziercowowi, w r. 1943 pierwszym znaczącym świadkom rosyjskim w sprawie mordu w lesie katyńskim.

Aktualnie, w porządku alfabetycznym, otrzymują wyróżnienie honorowe:

Natalia LEBIEDIEWA, za podstawowe odkrycia archiwalne.

Aleksiej PAMIATNYCH, za inicjatywę moralną szukania prawdy o Katyniu i całość działania.

Oleg ZAKIROW, za poszukiwanie i odnalezienie świadectw bezpośrednich świadków zbrodni.

Gennadij ZAWORONKOW, i redakcja "Moskowskich Nowosti" za publicystykę katyńską na łamach pisma i poszukiwanie świadków zbrodni.

Grupa społeczna "MEMORIAŁ" i jej sympatycy za całość działań i poszukiwań prawdy, a także za zorganizowanie w Moskwie, w kwietniu 1990 r., wystawy "Katyń" i towarzyszącej jej sesji naukowej.

W imieniu Niezależnego Komitetu Historycznego Badania Zbrodni Katyńskiej:

Jerzy Jacki, Stanisław M. Jankowski, Bożena Łojek, Marek Tarczyński, Jacek Trznadel, Jędrzej Tuchołski.

Warszawa, 30 listopada 1990

NIEZALEŻNY
KOMITET HISTORYCZNY
BADANIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ
00-070 Warszawa, ul. Nowy Świat 28 n. 2B

3. XII 90
POLSKA AGENCJA PRASOWA
Redakcja Krajowa

19. LIST ZARZĄDU PFK DO PRZEWODNICZĄCEGO ZARZĄDU
SPOŁECZNEGO WOJSKOWEGO FUNDUSZU PAMIĘCI
POLEGŁYCH ŻOŁNIERZY, LISTOPAD 1993 R.

POLSKA FUNDACJA KATYŃSKA
ul. Żelazna 10
01-650 Warszawa
PKO 47 2620000000
1658-5988-132-3

Warszawa, dn. 15.11.1993 r.

Pan
płk dr Marek Tarczyński
Przewodniczący Zarządu
Społecznego Wojskowego Funduszu
na rzecz Pamięci Pomordowanych Żołnierzy

Informuję uprzejmie Pana Pułkownika, iż kwota 180.000.000 zł. przekazana w ubiegłym roku naszej Fundacji przez Społeczny Wojskowy Fundusz Pamięci, została rozdysponowana w następujący sposób:

- 20.000.000 zł. przekazano bratniej Fundacji Poległym i Pomordowanym na Wschodzie, na budowę Pomnika Ofiar 17-go Września.
- 33.000.000 zł. przekazano Muzeum Katyńskiemu z przeznaczeniem na konserwację eksponatów pochodzących z ekshumacji w Charkowie i Miednoje oraz na niezbędne wyposażenie.
- pozostałą kwotę uzupełnioną o wpływy z darowizn do wysokości 200.000.000 zł. zablokowaliśmy na koncie wysokooprocentowanym, uzyskując dzięki temu po pół roku (na dzień 9 czerwca br.), dodatkowo 30.137.500 zł. Kwota ta pozostaje jeszcze na powyższym koncie i nadal procentuje. Jest ona decyzją Rady Fundacji przeznaczona na pokrycie kosztów konkursu architektonicznego i projektu techniczno-roboczego cmentarzy w Katyniu, Charkowie oraz Miednoje.

O powyższym zostało złożone sprawozdanie w dniu 24 października br. podczas obrad I Walnego Zjazdu Federacji Rodzin Katyńskich, na który przybyli delegaci Rodzin Katyńskich z całej Polski.

Z wyrazami szacunku

KŁO
Szef. Dep. Ośw. - Wych. MON

POLSKA FUNDACJA KATYŃSKA
mgr inż. Jędrzej Tucholski
inż. Jędrzej Tucholski

20. UCHWAŁA SWFPPŻ W SPRAWIE PRZEKAZANIA ŚRODKÓW PFK,
GRUDZIEŃ 1993 R.

Warszawa, 15.XII.1993 r.

SPOŁECZNY ZARZĄD
WOJSKOWEGO FUNDUSZU
NA RZECZ PAMIĘCI POMORDOWANYCH
ŻOŁNIERZY WP

UCHWAŁA

Powołany 22 stycznia 1990 roku w Wojsku Polskim Społeczny Zarząd Wojskowego Funduszu na Rzecz Pamięci Pomordowanych Żołnierzy WP, na posiedzeniu 13 grudnia 1993 roku podsumował wyniki dotychczasowej zbiórki pieniędzy na prace związane z upamiętnieniem męczeńskiej śmierci jeńców polskich w Kozielsku, Ostaszkwie i Starobielsku.

Ze zgromadzonego dotychczas funduszu w dniu 17 marca 1992 roku przekazano na rzecz Polskiej Fundacji Katyńskiej 180.000.000 zł, pozostałą część kwoty, która wraz z odsetkami wynosi 24.624.000 zł postanowiono przekazać w dniu 15 grudnia 1993 roku w/w Fundacji, z przeznaczeniem na dalsze finansowanie prac związanych z lokalizacją cmentarzy, projektowaniem form nekropolii oraz dokumentacji cmentarzy.

Wraz z aktem przekazania funduszu postanowiono zobowiązać Polską Fundację Katyńską do przedstawienia w marcu 1994 roku sprawozdania z rozchodowania pieniędzy.

gen.bryg.Tadeusz GRABOWSKI (skarbnik)
płk Kazimierz MADEJ (członek Zarządu)
mjr Dariusz RADZIWIŁŁOWICZ (sekretarz)
płk Marek TARCZYŃSKI (prezes) *MT*

21. POKWITOWANIE I PODZIĘKOWANIE PFK ZA PRZEKAZANE
ŚRODKI ZEBRANE PRZEZ SWFPPŻ, GDRUDZIEŃ 1993 R.

POLSKA FUNDACJA KATYŃSKA

Zarząd Polskiej Fundacji Katyńskiej

uprzejmie zawiadamia,
że na Nasze konto nr PKO BP XV O/Warszawa 1658-5988-132-3

wpłynęła kwota w wysokości

204.827.000 zł.

przekazana przez

Ministerstwo Obrony Narodowej
- Społeczny Zarząd Funduszu Wojskowego na Rzecz
Pamięci Pomordowanych Żołnierzy WP
w 1992 i 1993 roku

Tą drogą składamy serdeczne podziękowanie za czynne włączenie się
w sprawę upamiętnienia Zbrodni Katyńskiej - budowę cmentarzy
w Katyniu, Charkowie i Miednoje.

Z wyrazami szacunku

za Zarząd

POLSKA FUNDACJA KATYŃSKA
PREZES
inż. Jędrzej Tucholski

BIBLIOGRAFIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ

Materiały z lat 2005-2006

Opracowanie:

Izabela Kowalska, Elżbieta Pawińska

Centralna Biblioteka Wojskowa

SPIS TREŚCI

Od autorów	229
Wykaz czasopism	231
I. ZAGADNIENIA OGÓLNE	233
1. Bibliografie, informatory, przewodniki	233
2. Materiały rocznicowe	234
3. Konferencje, spotkania, sympozja	235
II. OKUPACJA ZIEM POLSKICH PRZEZ ZSRR 1939-1941	235
III. OBOZY JENIECKIE	245
IV. UJAWNIEŃ ZBRODNI KATYŃSKIEJ	246
1. Stan i organizacja badań	246
2. Archiwalia i dokumenty publikowane	256
3. Pamiętniki. Relacje. Wspomnienia	259
V. RZĄDY I SPOŁECZEŃSTWA WOBEC ZBRODNI KATYŃSKIEJ	324
VI. MATERIAŁY DO BIOGRAFII	335
VII. UPAMIĘTNIEŃ ZBRODNI KATYŃSKIEJ	392
1. Zagadnienia ogólne	392
2. Pomniki. Tablice pamiątkowe	398
3. Muzea. Wystawy	402
4. Nekropolie	405
5. Literatura piękna i sztuka	408
6. Obchody rocznicowe. Uroczystości	414
7. Instytucje. Stowarzyszenia	421
VIII. ASPEKTY PRAWNE ZBRODNI KATYŃSKIEJ	432
INDEKS ALFABETYCZNY	443

Od autorów

Prezentowana praca jest kontynuacją bibliografii Zbrodni Katyńskiej autorstwa Izabeli Kowalskiej i Elżbiety Pawińskiej opublikowanej w „Zeszytach Katyńskich” nr 21. Opracowanie zawiera około 1300 jednostek bibliograficznych. Składają się na nie druki zwarte, artykuły z czasopism naukowych i popularnonaukowych, wybranej prasy codziennej. Podstawę zrębu głównego stanowi osiem działów, w których materiały uszeregowano alfabetycznie. Przyporządkowanie do poszczególnych działów może być niekiedy dyskusyjne. Ma to miejsce wtedy, gdy dana pozycja kwalifikuje się do kilku działów. Mamy jednak nadzieję, że nie będzie to przeszkodą w odnalezieniu poszukiwanej informacji. Zapiski jeńców wojennych w pracy p.t. „Dzienniki Kozelskie” opracowane przez ks. prof. Zdzisława Peszkowskiego i Stanisława Zdrojewskiego zarejestrowano częściowo ponieważ autorki zobligowane były do zachowania dyscypliny miejsca. Opisy bibliograficzne zostały sporządzone według aktualnie obowiązujących norm. Informacje bibliograficzne pochodzą z wszelkich dostępnych wydawnictw bibliograficznych. Nieliczne pozycje, których pełnego opisu nie udało się ustalić posiadają szczerpkowe dane bibliograficzne. W tym wypadku autorkom chodziło o zasygnalizowanie istnienia takiej publikacji. W części opisów bibliograficznych, gdy tytuł nie oddawał treści, zastosowano adnotacje. Publikacje w języku rosyjskim jak też nazwiska autorów rosyjskich podano w transliteracji. Cennym uzupełnieniem zrębu głównego jest indeks alfabetyczny, zawierający nazwiska autorów, współautorów, redaktorów, recenzentów oraz osób będących przedmiotem

opracowania (druk wytłuszczony). Wydawnictwo zawiera także wykaz wykorzystanych czasopism.

Bibliografię niniejszą kierujemy do szerokiego grona odbiorców, przede wszystkim czytelników Zeszytów Katyńskich, członków Rodzin Katyńskich, a także badaczy i publicystów, którym ta tematyka jest bliska.

REDAKCJA

WYKAZ CZASOPISM

Biuletyn Informacyjny Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny. — 2005, nr 3/4–11/12; 2006, nr 3/4

Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej. — 2005, nr 5/6; 2006, nr 1/2

Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników „Radar”. — 2006, nr 6

Dziennik. — 2006, nr 60

Dziennik Polski (Londyn). — 2005, nr 56–246; 2006, nr 23–109

Forum. — 2005, nr 39; 2006, nr 16

Gazeta Wyborcza. — 2005, nr 178; 2006, nr 80–188

Głos Szczeciński. — 2006, z dnia 4.05.

Głos Weterana i Rezerwisty. — 2005, nr 6

Goniec Karpacki (Londyn). — 2000, nr 327; 2001, nr 328

Kombatant. — 2005, nr 5/6–12

Kronika Warszawy. — 2003, nr 1/2

Lekarz Wojskowy. — 2005, nr 2

Monitor Polski. — 2006, nr 32

Nasza Służba. — 2005, nr 6–21; 2006, nr 3

Niedziela. — 2005, nr 10

Pamięć i Sprawiedliwość. — 2004, nr 2; 2005, nr 1–2

Polityka. — 2005, nr 16; 2006, nr 14

Polsce Wierni. — 2005, nr 4; 2006, nr 4–9

Polska Zbrojna. — 2005, nr 17–38; 2006, nr 13–36

Polski Słownik Biograficzny. — 2004, t. 42; 2005, t. 43

Powstaniec Warszawski. — 2006, nr 51

Problemy Ochrony Granic. Biuletyn. — 2006, nr 33

Przeszłość i Pamięć. — 2005, nr 1/2

Rocznik Mińskomazowiecki. — 2001, z. 8

Rodowód. — 2005, nr 1/2-4; 2006, nr 5

Rodowód II. — 2005, nr 1/2-4; 2006, nr 5

Rzeczpospolita. — 2004, nr 121; 2005, nr 176-180; 2006, nr 60-82

SPK w Kanadzie Stowarzyszenie Polskich Kombatantów. — 2005, kwiecień/maj

Trybuna. — 2006, nr 193

Wiedza Obronna. — 2005, nr 2

Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska (Białystok). — 2005, z. 18

Zeszyty Historyczne WiN-u. — 2004, nr 21

Zeszyty Kombatancie. — 2005, nr 40

Życie. — 2000, nr 262

Życie Warszawy. — 2005, nr 216; 2006, nr 55-244

I. ZAGADNIENIA OGÓLNE

1. BIBLIOGRAFIE, INFORMATORY, PRZEWODNIKI

1. FEINER Michał

Książki z naszych katyńskich zbiorów / Michał Feiner, Halina Młyńczak, Maria Wysoczańska

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 68-74

2. KOWALSKA Izabela

Bibliografia zbrodni katyńskiej : materiały z lat 2004-2005 / Izabela Kowalska, Elżbieta Pawińska

W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 184-337

ISBN 83-917780-2-9

3. MLYŃCZAK Halina

Książki i inne publikacje o tematyce katyńskiej i sybirskiej / Halina Młyńczak, Michał Feiner, Maria Wysoczańska

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 68

4. PAUL Allen

Katyń : stalinowska masakra i tryumf prawdy / Allen Paul ; z ang. przeł i oprac. Zofia Kunert. — Warszawa : Świat Książki - Bertelsmann Media : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2006. — 399 s., [16] s.tabl. : il. ; 25 cm

Tyt. oryg.: „Katyń : Stalin's massacre and the seeds of Polish resurrection” 1996. Publ. klubu Świat Książki nr 5527

Bibliogr. s. 381-385. Indeks

ISBN 83-247-0240-7

Rec.: Katyń po amerykańsku : Amerykanin Allen Paul opisał świat II Rzeczypospolitej i jego katastrofę / Włodzimierz Kalicki // *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 80, s. 13

Katyń po amerykańsku / Włodzimierz Kalicki // *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 84-86

5. SANFORD George

Katyn and the soviet massacre of 1940 : truth, justice and memory / George Sanford. — New York ; London : Routledge, 2005. — XV, [1], 250 s. : map. ; 24 cm
Bibliogr. s. [233]-242
ISBN 0-415-33973-5

[CBW sygn. 437052]

6. SKWARA Helena

Katyn w prasie regionalnej 1989-2004 / Helena Skwara
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 62-67

7. SZCZEŚNIAK Andrzej L.

Katyn tło historyczne, fakty, dokumenty / Andrzej Leszek Szczesniak. — Warszawa : Alfa, 1989. — 186, [4]s. : fot. ; 21 cm
ISBN 83-7001-295-7
Rec.: Prawdziwe oblicze mordu : młodzież w ruchu katyńskim / Gajda Mateusz // *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 64-65

2. MATERIAŁY ROCZNICOWE

8. DOMINICZAK Grzegorz

Moje odczucia w 65 rocznicę Zbrodni Katyńskiej / Grzegorz Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 64

9. GRUNER Ewa

Materiały programowe : w 2006 roku minęła 6 rocznica otwarcia i poświęcenia trzech cmentarzy katyńskich - w Katyniu, Charkowie i Miednoje : w tym roku również rozpoczęły się ekshumacje w Bykowni i przygotowania pod budowę czwartego cmentarza katyńskiego : rok 2006 jest też okrągłą, 10 rocznicą wydawania Biuletynu Rodzin Katyńskich - „Rodowodu” / Ewa Gruner
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 1

10. KACZYŃSKI Andrzej

Rosja musi wyznać prawdę : sześćdziesiąta szósta rocznica zbrodni katyńskiej / Andrzej Kaczyński
W: *Rzeczpospolita.* — 2006, nr 55, s. 2

11. LISAK Piotr

Kilka słów na temat rocznicy wrześniowej / Piotr Lisak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 12-13

12. ZIÓLKOWSKA Ewa

Modłę się za tych, którzy zginęli w Katyniu / Ewa Ziółkowska

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 32-33

Uzup.: Wyjaśnienie do tekstu Ewy Ziółkowskiej / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 33

3. KONFERENCJE, SPOTKANIA, SYMPOZJA

13. APEL Katyński : przesłanie dla przyszłości

W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 181-182

ISBN 83-917780-2-9

Doroczna Sesja Katyńska - Zamek Królewski, Warszawa, 20.05.2006 r.

14. BELKA Anna

Doroczna sesja katyńska : zbrodnia katyńska a problem przebaczenia / Anna Belka

W: *Kronika Warszawy.* — 2003, nr 1/2, s. 165-167

Zamek Królewski w Warszawie 21 maja

15. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.

Drodzy Rodacy! : Ukochane Rodziny Katyńskie! / Zdzisław J. Peszkowski

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 58

Dot. Konferencji (3-5 listopada) w Moskwie - Narada Przewodniczących Organizacji Polonijnych z Federacji Rosyjskiej

II. OKUPACJA ZIEM POLSKICH
PRZEZ ZSRR 1939-1941

16. ADAMCZYK Wesley

When God looked the other way / Wesley Adamczyk ; tł. Anna Dominiczak

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 2-3

Fragment książki, 2004, The University of Chicago

17. ARGASIŃSKI Mieczysław

Okupacja sowiecka w powiecie lubaczowskim w latach 1939-1941 / Mieczysław Argasiński. — Lubaczów : Urząd Miejski – Biuro Promocji i Rozwoju, 2005. — 257 s. : faks., fot., portr. ; 21 cm

Bibliogr. s. 227-235
ISBN 83-923100-04

[CBW sygn. 436705-6]

18. BAZYŁOW Ludwik

Historia Rosji / Ludwik Bazyłow ; tekst obejmujący lata 1917-1991 napisał Paweł Wieczorkiewicz. — Wyd. 4 popr. i uzup. — Wrocław [i in.] : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2005. — 631, [1] s. : schem. ; 24 cm + 7 k. map

S. 444-448: W sojuszu z Hitlerem
Bibliogr. s. 572-579
ISBN 83-04-04641-5

[CBW sygn. 436413]

19. BĄCZYK Norbert

Kremłowska partia szachów / Norbert Bączyk. — Fot.

W: *Polska Zbrojna*. — 2005, nr 38, s. 34-35

20. BIAŁOWARCZUK Wacław

Jesteś na mojej drodze... / Wacław Białowarczuk ; oprac. Ewa Rogalewska. — Fot.

W: *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*. — 2006, nr 1/2, s. 128-135

21. BOĆKOWSKI Daniel

Na zawsze razem : Białostoczczyzna i Łomżyńskie w polityce radzieckiej w czasie II wojny światowej (IX 1939 – VIII 1944) / Daniel Boćkowski. — Warszawa : „Nerition” : Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, 2005. — 331, [2] s. : faks., map. ; 24 cm

Podsumowanie w jęz. ang. i ros.
Bibliogr. s. 297-309
ISBN 83-89729-30-X

[CBW sygn. 436635]

22. ČERKASOV Aleksandr

Niesławna rocznica : wrześniowa zмова / Aleksandr Czerkasow. — Fot. — Tł. art. zamieszcz. w *Ježednevnyj Žurnal*. — 2005, 20 IX

W: *Forum*. — 2005, nr 39, s. 6-7

23. DEPTA Janina Ł.

„Moje dorastanie...” : wspomnienia / Łucja Janina Depta

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 71-73
Córka st. post. Ludwika Berskiego

24. DOMINICZAK Anna

Sybiracy - dzieci katyńskie / Anna Dominiczak

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 74-76
Oprac. na podstawie wywiadu

25. FREJ Zdzisław

Losy polskich dzieci deportowanych w czasie II wojny światowej na terenie ZSRR : wspomnienia / Frej Zdzisław

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 69-71

26. GLIŃSKI Stanisław

Wspomnienie września 1939 roku / Stanisław Gliński

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 3-4

27. GNATOWSKI Michał

Polacy – Sowietci – Żydzi w Regionie Łomżyńskim w latach 1939-1941. T. 1 : studia / Michał Gnatowski. — Łomża : Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów, 2005. — 248 s. : rys. ; 24 cm

Bibliogr. s. 203-208
ISBN 83-86175-52-4

[CBW sygn. 436310-1]

28. GRABSKI Eugeniusz

Świadkowie Golgoty Wschodu : syberyjskie losy polskich dzieci podczas drugiej wojny światowej / Eugeniusz Grabski. — Olsztyn : Edytor „Wers”, 2005. — 136 s. : faks., fot., mapa, rys. ; 24 cm

ISBN 83-921205-7-4

29. GRZELAK Czesław K.

Sowiecka agresja z polskim przyzwoleniem : bilans 17 września 1939 r. : [rozmowa] z prof. dr hab. Czesławem Grzelakiem, historykiem wojskowości / rozm. Rafał Jabłoński. — Fot.

W: *Życie Warszawy*. — 2005, nr 216, s. 21

30. GURIANOV Aleksandr

Sowieckie represje wobec Polaków i obywateli polskich w latach 1936-1956 w świetle danych sowieckich / Aleksander Gurjanow

W: Europa nieprowincjonalna : przemiany na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (Białoruś, Łotwa, Ukraina, wschodnie pogranicze III Rzeczypospolitej Polskiej) w latach 1772-1999 / pod red. Krzysztofa Jasiewiczza ; [tł. Ewa Balcerek i in.; aut. Aleksander Achmatowicz i in.]. — Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN, „Rytm”, 1999. — S. 972-982

Streszcz. ang. — Indeksy

ISBN 83-867759-92-5. — ISBN 83-87893-58-7

Rec.: Kresy nieprowincjonalne : polska pamięć kresów nie musi stawać się przyczyną nienawiści i podziałów / Marek Klecel // *Życie*. — 2000, nr 262, s. 14

[CBW sygn. 423652, 428093]

31. JACKOWSKA E.

Psychiczne następstwa deportacji w głąb ZSRR w czasie II wojny światowej : przyczyny, moderatory i uwarunkowania / E. Jackowska. — Szczecin : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2004

32. JUNOSZA-WOYSŁAW Krystyna

Emigranci / Krystyna Junosza-Woysław. — Fot.

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2006, nr 3/4, s. 47-52

33. JUNOSZA-WOYSŁAW Krystyna

10 marca w Przemyślu [prezentacja książki „Okupacja sowiecka ziem polskich 1939-1941”] : kalendarium [Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej] : marzec-kwiecień 2006 / (kjaw)

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2006, nr 3/4, s. 54

34. JUNOSZA-WOYSŁAW Krystyna

12 kwietnia w Lubaczowie [prezentacja książki „Lwowskie pod okupacją sowiecką (1939-1941)”] : kalendarium [Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej] : marzec-kwiecień 2006 / (kjaw)

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2006, nr 3/4, s. 58

35. KALBARCZYK Sławomir

Sowieckie deportacje, przesiedlenia i wysiedlenia obywateli polskich w latach II wojny światowej / Sławomir Kalbarczyk

W: *Zeszyty Kombatanckie*. — 2005, nr 40, s. 55-61

36. KASZUBOWSKA Marta

Moja babcia na Syberii / Marta Kaszubowska. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 75-76

37. KOMBORSKA Marta

Dla nas nie ma miejsca... : wspomnienia z Kosowa Huculskiego / Marta Komborska ; oprac. Mariusz Krzysztofinski. — Fot.

W: *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*. — 2005, nr 5/6, s. 169-175
Wspomnienia o losach Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej (okupacja radziecka 1939-1941)

38. KRZYCH Edward

Moja droga do 12 Pułku Ułanów Podolskich / Edward Krzych. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 70-72

39. LWOWSKIE pod okupacją sowiecką (1939-1941) / wstęp i red. Tomasz Bereza; wybór i oprac. Tomasz Bereza [i in.] ; Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu. — Rzeszów : IPN, 2006. — 389 s., [16] s. tabl. : faks., fot., portr. ; 21 cm. — (Relacje i wspomnienia ; t. 9)

Bibliogr. s. 344-[360]

ISBN 83-89078-98-8

[CBW sygn. 437962-3]

40. MACIEJOWSKI Maciej

Mokrane - Mały Katyń / Maciej Maciejowski

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 95-97

Mord na oficerach i podoficerach po 17 września 1939 r. (wymieniono nazwiska)

41. MACIEJOWSKI Maciej

Tomaszówka - zapomniany epizod kampanii wrześniowej : wspomnienia / Maciej Maciejowski

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 73-74

42. MATERSKI Wojciech

Na widcie : II Rzeczpospolita wobec Sowietów 1918-1943 / Wojciech Materski. — Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN : Oficyna Wydawnicza Rytm, cop. 2005. — 776 s. : il. ; 25 cm

S. 533-574: Rozbiór Rzeczypospolitej

S. 575-585: Zbrodnia katyńska: wojna nie wojna

S. 581-586: Deportacje: wojna nie wojna

S. 586-593: Opór przeciwko okupantowi: wojna nie wojna

S. 593-604: Wysiłki dyplomatyczne o prawo powrotu na Kresy: wojna nie wojna

Bibliogr. s. 719-738. Indeksy
ISBN 83-88490-84-2. — ISBN 83-7399-125-5

43. MIRONOWICZ Eugeniusz

Białoruś / Eugeniusz Mironowicz ; Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego. — Warszawa : Wydawnictwo TRIO, 1999. — 298 s. : faks., fot., portr., szkic. ; 21 cm. — (Historia Państw Świata XX wieku ; [t. 7])

S. 128-131: Aresztowania i deportacje
Bibliogr. s. 281-284
ISBN 83-85660-82-8

[CBW sygn. 423037]

44. MIRONOWICZ Eugeniusz

Zmiana struktury narodowościowej na pograniczu polsko-białoruskim w XX wieku / Eugeniusz Mironowicz, Siarhiej Takė, Ryszard Radzik ; Uniwersytet w Białymstoku. Wydział Filologiczny. Katedra Kultury Białoruskiej. — Białystok : Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2005. — 171 s. ; 24 cm

S. 68-76: Zmiany struktury narodowościowej w latach 1939-1941
ISBN 83-7431-037-5

45. MRÓWCZYŃSKI Stanisław

1939 rok : przygotowywanie zagłady narodu polskiego : napaść sowiecka na Polskę 17 września : represje NKWD i Armii Czerwonej, sowietyzacja Kresów południowo-wschodnich : dokumenty. [Cz. 1-2] / Oprac. Stanisław Mrówczyński. — Fot. — Bibliogr.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 14-20 ; nr 4, s. 20-26

46. MRÓWCZYŃSKI Stanisław

1940 : zbrodnicza działalność NKWD na kresach wschodnich RP. [Cz. 1-3] : eksterminacja ludności polskiej : deportacje / Stanisław Mrówczyński. Bibliogr.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 22-28 ; nr 6, s. 45-50 ; nr 7, s. 30-35

47. OGRODOWICZ Irena

Wspomnienia Ireny Ogrodowicz

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 76-78
Deportowana 13 kwietnia 1940 r.

48. OKUPACJA sowiecka ziem polskich 1939-1941 / pod red. Piotra Chmielowca ; Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu. — Warszawa ; Rzeszów : IPN, 2005. — 248 s. ; 24 cm. — (Konferencje IPN ; t. 23)

Mat. z sesji nauk. zorganizowanej w Przemysłu 18-19 września 2003 roku przez Biuro Edukacji Publicznej IPN-KŚZPNP Oddział w Rzeszowie
ISBN 83-89078-78-3

[CBW sygn. 436128-9]

49. PAMIĘTNIKI Polaków na Wschodzie. T. 2 : Białoruś, Ukraina, Kazachstan - losy pokoleń / oprac. i wstępem opatrzył Andrzej Budzyński. — Żyrardów : Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego, -1 ; Warszawa : Szkoła Główna Handlowa, cop 2006. — 488, [4] s. ; 24 cm
978-83-7378-245-7

[CBW sygn. 438022]

50. PAWLIK Waław

Wywiad z Waławem Pawlikiem – zesłanym 1 V 1940 r. do Kazachstanu / Waław Pawlik ; rozm. Agnieszka Mierzejewska

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 76-78

51. PAWLUCZYK Józef

Cierniowa droga do wolności : wspomnienia żołnierza AK z okresu okupacji niemieckiej, sowieckiej i z czasów PRL-u / Józef Pawluczyk ; przedmowa Jan Snopko. — Białystok : Polskie Towarzystwo Historyczne : „Buk”, 2005. — 246, [1] s. : faks., fot., portr. ; 21 cm

S. 13-18: Wrzesień 1939-go roku

S. 19-29: Zbrodnicy podział kraju: pod administracją sowiecką
ISBN 83-922263-2-1. — ISBN 83-922299-9-1

[CBW sygn. 436814-5]

52. PIASECKI Zbigniew

Wojenne wigilie / Zbigniew Piasecki ; rozm. Anna Dominiczak

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 82-84

53. PIESAKOWSKI Tomasz

Represje sowieckie wobec obywateli polskich w latach 1939-1991 w świetle polskiej historiografii emigracyjnej i źródeł archiwalnych / Tomasz Piesakowski

W: Europa nieprovincjonalna : przemiany na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (Białoruś, Łotwa, Ukraina, wschodnie pogranicze III Rzeczypospolitej Polskiej) w latach 1772-1999 / pod red. Krzysztofa

Jasiewicz ; [tł. Ewa Balcerek i in.; aut. Aleksander Achmatowicz i in.]. — Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN, „Rytm”, 1999. — S. 951-971

Streszcz. ang. — Indeksy

ISBN 83-867759-92-5. — ISBN 83-87893-58-7

Rec.: Kresy nieprowincjonalne : polska pamięć kresów nie musi stawać się przyczyną nienawiści i podziałów / Marek Klecel // *Życie*. — 2000, nr 262, s. 14

[CBW sygn. 423652, 428093]

54. PIESIEWICZ Bogusław

Wspomnienia z deportacji do północnego Kazachstanu / Bogusław Piesiewicz

W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 131, s. 6

55. POLACY – Żydzi – Białorusini – Litwini na północno-wschodnich ziemiach Polski a władza radziecka (1939-1944) : w kregu mitów i stereotypów / red. nauk. Michał Gnatowski, Daniel Boćkowski. Białystok : Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2005. — 343 s. : map., rys. ; 24 cm

Tekst częśc. w jęz. białorus. i lit.

ISBN 83-7431-052-9

[CBW sygn. 437249]

56. PRZYKLANG Marian B.

Gdynia była pierwsza wysiedlana w 1939 r. / Marian Bogusław Przyklang

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 15-16

57. ROMAN Wanda K.

Żandarmeria II Rzeczypospolitej w kampanii wrześniowej i w obozach sowieckich po 17 września 1939 roku / Wanda Krystyna Roman

W: *Piotrkowskie Zeszyty Historyczne*. — 2003, t. 5, s. 377-384

58. RUDNICKI Jan

Nasza polska rzeczywistość / Jan Rudnicki. — Warszawa : [nakł. aut.], 2006. — 180, [3] s., [1] k. tabl. : faks., fot., map., portr. ; 21 cm

S. 27-68: Po 17 września 1939 dziękujemy Bogu za ocalenie ...

Bibliogr.

ISBN 83-922083-0-7

[CBW sygn. 438373-4]

59. RYMASZEWSKI Stanisław

Wykarczowani zza Bugu / Stanisław Rymaszewski. — [Wyd. 3, popr. i poszerz.]. — Gdańsk : „Marpres”, 2004. — 407 s. : fot., il. ; 24 cm

Bibliogr.

ISBN 83-89091-46-1

[CBW sygn. 435250]

60. STROGULSKI Tomasz

Granatowa armia / Tomasz Strogulski. — Opele : [nakł. aut.], 2000. — 224 s.

Na podst. oprac. „Policja państwowa na Kresach Wschodnich i Południowo-Wschodnich II Rzeczypospolitej”

Rec.: Owocny przypadek... czyli rzecz o nieznannej książce / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 92

61. STRZEMBOSZ Tomasz

Antysowiecka partyzantka i konspiracja nad Biebrzą X 1939 – VI 1941 / Tomasz Strzembosz. — Warszawa, 2004

Rec.: Bartłomiej Bernacki // *Pamięć i Sprawiedliwość*. — 2005, nr 1, s. 377-382

62. SYCHOWICZ Krzysztof

17 września – koniec gry pozorów : mieszkańców terenów zajętych przez ZSRR poddano praniu mózgow, po którym mieli zostać posłusznymi obywatelami Związku Radzieckiego lub w przypadku oporu zginąć / Krzysztof Sychowicz. — Fot.

W: *Gazeta Polska*. — 2006, nr 37, s. 22

63. SZCZEPAŃSKI Tomasz J.

W domowych dyskusjach : początek wojny widziany oczyma trzech synów zamordowanych oficerów / Tomasz Jan Szczepański

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 1

64. SZEMIEL Aleksander

Wspomnienia kresowiaka z lat wojny : wierni choć zapomniani / Aleksander Szemiel. — Warszawa : „ŁośGraf”, 2004. — [8], 360, [15] s. : faks., fot., portr. ; 23 cm

ISBN 83-87572-70-5

[CBW sygn. 434951-2]

65. W DOLINIE Bugu, Styru i Słuczy : Wołyń w najnowszej historii Polski : (wybrane zagadnienia) / [red. nauk. Jarosław Rubacha]. — Piotrków Trybunalski : Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie

przy Filii Akademii Świętokrzyskiej, 2005. — 317, [1] s. : fot., mapy, pl., rys., schem. ; 25 cm

Tekst część. w jez. ukr.
ISBN 83-89935-11-2

[CBW sygn. 437966]

66. WASILEWSKI Paweł

Wspomnienia białostockiego policjanta z pobytu w więzieniach i łagrach sowieckich 1939-1941 / Paweł Wasilewski ; oprac. Marek Gajewski

W: *Zeszyt Naukowy / Muzeum Wojska (Białystok)*. — 2005, z. 18, s. 155-179

67. WIERZBICKI Alojzy

Wspomnienia z syberyjskiej zsyłki / Alojzy Wierzbicki. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 73-75

68. WIERZBICKI Marek

Białorusini polscy w okresie przełomu (1939-1945) / Marek Wierzbicki. — Sum.

W: *Pamięć i Sprawiedliwość*. — 2004, nr 2, s. 83-113

69. WRZESIEŃ 1939 radzieckie zagrożenie Rzeczypospolitej : w dokumentach, relacjach i wspomnieniach / wybór i oprac. Wojciech Włodarkiewicz. — Warszawa : „Neriton”, 2005. — 283 s. : faks. ; 24 cm

Sum., Rez.
ISBN 83-89729-41-5

[CBW sygn. 437386-7]

70. ZIN Wiktor

Mały Katyń / Wiktor Zin

W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 189, s. 12 ; nr 190, s. 10 ; nr 191, s. 8 ; nr 192, s. 8 ; nr 193, s. 8 ; nr 194, s. 12

Wymordowanie ochotników i rannych żołnierzy polskich w Grabowcu

71. ŻBIKOWSKI Andrzej

U genezy Jedwabnego : Żydzi na Kresach Północno-Wschodnich II Rzeczypospolitej, wrzesień 1939-lipiec 1941 / Andrzej Żbikowski. — Warszawa : Żydowski Instytut Historyczny, 2006. — 416 s. : map. ; 24 cm

Bibliogr. s. 381-395. — Indeksy
ISBN 83-85888-55-1

[CBW sygn. 438079]

III. OBOZY JENIECKIE

72. AKA

Katyń domaga się prawdy : [66 rocznica wydania przez Józefa Stalina rozkazu zamordowania polskich jeńców wojennych] / AKA

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 55. Dod. *Gazeta Stołeczna*, s. 3

73. DĘBIŃSKI J.

Decyzja władz sowieckich z 5 marca 1940 r. : o zagładzie polskich jeńców wojennych / J. Dębiński

W: *Niedziela*. — 2005, nr 10, s. 13

74. DOBOSIEWICZ Ewa A.

Lekarze w Starobielsku / Ewa Anna Dobosiewicz. Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 10

75. DUSIEWICZ Włodzimierz

Wznowienie tytułu „Zagłada Oficerów Wojska Polskiego na Wschodzie” Stanisława Jaczyńskiego / Włodzimierz Dusiewicz

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 72

76. GOLGOTA Katyńska ; tł. z ros. Witold Nowosz

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 17-23

77. GRABSKA Małgorzata

Katyń / Małgorzata Grabska

W: *Zeszyty Kombatanckie*. — 2005, nr 40, s. 62-66

78. OBÓZ jeńców w Kozielsku

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 9-22

ISBN 83-7380-047-6

Zawiera: Kozielskie listy ofiar katyńskich; Wagony śmierci; Pierwotne doły śmierci - Kosogory

79. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.

Kozielsk w dołach Katynia : Dzienniki Kozielskie / Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — 1292 s. : faks, fot. ; 23 cm
ISBN 83-7380-047-6

[CBW sygn. 435627]

80. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.

Wywiad z ks. Prałatem Zdzisławem Peszkowskim [kapelanem rodzin katyńskich i pomordowanych na Wschodzie, byłym jeńcem Kozielska] : [Polskie Radio w Kanadzie. Program I. Sygnały Dnia] / Zdzisław Peszkowski. — Fot.

W: *SPK w Kanadzie / Stowarzyszenie Polskich Kombatantów.* — 2005, kwiecień/maj, s. 15-16

81. SUŁEK Leon A.

Likwidacja Starobielska / Leon Antoni Sułek. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn).* — 2006, nr 74, s. 6

82. 5 MARCA 1940 rozkaz: zabić. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 1

IV. UJAWNIEŃ ZBRODNI KATYŃSKIEJ

1. STAN I ORGANIZACJA BADAŃ

83. AMONS Andrij

Klucz do prawdy leży w Moskwie : w Bykowni może być pochowanych około tysiąca Polaków, najpewniej z tzw. ukraińskiej listy katyńskiej - mówi ukraiński prokurator wojskowy, który w latach 90. prowadził śledztwo w tej sprawie / rozm. Marcin Wojciechowski

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 12-14

84. AMONS Andrij

Klucz do prawdy leży w Moskwie : w Bykowni może być pochowanych około tysiąca Polaków, najpewniej z tzw. ukraińskiej listy katyńskiej / Andrij Amons ; rozm. Marcin Wojciechowski. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza.* 2006, nr 188, s. 13

85. BĄCZYK Norbert

Tajna dywizja / Norbert Bączyk. — Fot.

W: *Polska Zbrojna.* — 2006, nr 36, s. 32-33

Próba utworzenia w 2 poł. 1940 r. specjalnej jednostki polskiej przy boku Armii Czerwonej

86. BĄCZYK Norbert

Wygrać na zbrodni : wiosną 1943 r. nazistowskie Niemcy ujawniły fakt wymordowania przez NKWD polskich jeńców wojennych w Katyniu / Norbert Bączyk. — Fot.

W: *Polska Zbrojna.* — 2006, nr 13, s. 34-35

87. BRONIAREK Zygmunt

Katyń – spis gestapo z NKWD? / Zygmunt Broniarek

W: *Trybuna.* — 2005, nr 264, s. 14

Dot. książki Macieja Kozłowskiego pt.: *Sprawa premiera Leona Kozłowskiego – zdrajca czy ofiara*

88. CIEĆKOWSKI Zbigniew A.

Katyń – czas na przebaczenie / Zbigniew A. Ciećkowski

W: *Wiedza Obronna.* — 2005, nr 2, s. 183-193

89. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Doły śmierci / Ewa Gruner-Żarnoch. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn).* — 2005, nr 79, s. 7

Wspomnienia córki Juliana Grunera z prac ekshumacyjnych w Charkowie (1995-1996)

90. INFORMACJA o stanie śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny.* — 2006, nr 3/4, s. 25-26

91. JACZYŃSKI Stanisław

Niedoszła dywizja : zanim powstała Armia Andersa / Stanisław Jaczyński. — Fot.

W: *Polityka.* — 2006, nr 19. Dod. *Pomocnik Historyczny* nr 2, s. 20-23

92. JASIŃSKI Wojciech

Apokalipsa spełniona / Wojciech Jasiński. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 11-13

Wspomnienia pracownika sekcji wywiadu AK, pracującego pod okupacją niemiecką w miasteczku Turek k. Poznania gdy na jaw wyszła sprawa Katynia

93. JV

Rosja skrywa tajemnice zbrodni : śledztwo katyńskie : nie ma żadnych konkretów w odpowiedzi Rosji na polską prośbę o udzielenie pomocy IPN w śledztwie katyńskim / j.o. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 177, s. 3

94. KOLA Andrzej

Archeologia zbrodni : oficerowie polscy na cmentarzu ofiar NKWD w Charkowie / Andrzej Kola. — Toruń : Uniwersytet Mikołaja Kopernika : Rada Ochrony Pamięci i Męczeństwa, 2005. — 442 s. : faks., fot., rys. ; 24 cm

Spis treści, spis il. także w jęz. ros., niem., ang.

Bibliogr. s. [344]-356. — Sum., Rez., Zsfg

ISBN 83-231-1899-X

Omów.: Archeologia zbrodni // *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 71-72

[CBW sygn. 437768]

95. KOLA Andrzej

Co znaleźliśmy w grobach Bykowni : Kijowianie od dawna wiedzieli, że Bykownia to miejsce martyrologii. Nowością jest to, że znaleźliśmy tam szczątki polskich oficerów i znajdujemy ich coraz więcej — mówi archeolog prof. Andrzej Kola / rozm. Marcin Wojciechowski

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 207, s. 10

96. KOLA Andrzej

Co znaleźliśmy w grobach Bykowni : Kijowianie od dawna wiedzieli, że Bykownia to miejsce martyrologii : nowością jest to, że znaleźliśmy tam szczątki polskich oficerów i znajdujemy ich coraz więcej — mówi archeolog prof. Andrzej Kola / rozm. Marcin Wojciechowski

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 39-40

97. KOLA Andrzej

Polskie ślady : rozmowa z dr. hab. Andrzejem Kolą, prof. UMK, archeologiem, kierownikiem badań rekonesansowych w Bykowni pod Kijowem / rozm. Kinga Nemere-Czachowska

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 38-39

98. KOLEJNY polski grób w Bykowni : podkijowski las odkrywa wojenne tajemnice. — Tekst zamieszcz. w „Głos Szczeciński”, sierpień, 2006 r.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 41

99. KOZŁOWSKI Maciej

Sprawa premiera Leona Kozłowskiego : zdrajca czy ofiara / Maciej Kozłowski. — Warszawa : Wydawnictwo Iskry, 2005. — 320, [4] s. : il. ; 25 cm

S. 178-187: Katyń

S. 188-196: Ostatni rok

Bibliogr. s. 313-316. Indeks

ISBN 83-207-1794-9

100. KOZŁOWSKI Maciej

Świadek specjalnego znaczenia : Katyń: ciągle wątpliwości / Maciej Kozłowski. — Fot.

W: *Polityka*. — 2005, nr 16, s. 84-87

Na marginesie wizyty w Katyniu w 1941 r. Leona Kozłowskiego, b. premiera. Także spekulacje, że zbrodnia katyńska mogła być wynikiem wspólnych uzgodnień między okupantami

Uzup.: Jeszcze o Katyniu... / Józef Szkudłapski // *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 90, s. 7

101. KOZŁOWSKI Maciej

Świadek specjalnego znaczenia / Maciej Kozłowski. — Fot.

W: *SPK w Kanadzie / Stowarzyszenie Polskich Kombatantów*. — kwiecień/maj, 2005, s. 12-14

102. KUCHCIŃSKA-KURCZ Agnieszka

Bykownia pod Kijowem : tajemnicza kartka / Agnieszka Kuchcińska-Kurcz. — Fot. — Tekst zamieszcz. w *Kurier*, 15.09.2006 r.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 4-7

103. KULCZYCKI Stanisław

Gdzie przetrzymywano i rozstrzeliwano polskich jeńców : mówi ukraiński historyk prof. Stanisław Kulczycki, wiceszef Instytutu Historii Akademii Nauk Ukrainy. — Mapa

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 185, s. 7

104. KULCZYCKI Stanisław

Mówi ukraiński historyk prof. Stanisław Kulczycki wiceszef Instytutu Historii Akademii Nauk Ukrainy. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 9

105. KURCZAB-REDLICH Krystyna

Prywatne śledztwo Katyńskie : oficer KGB Oleg Zakirov kontra KGB / Oprac. Krystyna Kurczab-Redlich. — art. zamieszcz. „Wprost”. — 2006, 16 kwiecień

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 19-22

106. KURTYKA Janusz
Komunikat w sprawie Zbrodni Katyńskiej oraz informacja o stanie
wszczętego polskiego śledztwa / Janusz Kurtyka, Witold Kulesza
W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Kra-
jowej. Zarząd Główny.* — 2006, nr 3/4, s. 23-24
107. KW
Odkryto groby Polaków : Ukraina / kw
W: *Dziennik.* — 2006, nr 95, s. 5
108. LEBIEDEVA Natalia
Katyński dział wodny / Natalia Liebediewa
W: *Polacy i Rosjanie : 100 kluczowych pojęć / pod red. Agnieszki
Magdziak-Miszewskiej, Moniki Zuchniak, Pawła Kowala, tł. Helena
Jańczuk ; Centrum Stosunków Międzynarodowych.* — 2002(Biblioteka
„Więzi” ; t.139). — S. 160-168
ISBN 83-88032-45-3
109. ŁYSAKOWSKI Piotr
Kłamstwo katyńskie : komentarze historyczne / Piotr Łysakowski. —
Fot.
W: *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej.* — 2005, nr 5/6, s. 85-94
110. MATERSKI Wojciech
Czyich mogił szukamy : rozmowa z prof. Wojciechem Materskim /
rozm. Paweł Wroński
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 10
111. MATERSKI Wojciech
Czyich mogił szukamy ; katyński ślad w Bykowni : rozmowa z prof.
Wojciechem Materskim / rozm. Paweł Wroński
W: *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 185, s. 7
Polsko-ukraińska ekipa na cmentarzu w Bykowni w 20 zbiorowych mogiłach
znalazła szczątki Polaków z tzw. ukraińskiej listy katyńskiej
112. MATERSKI Wojciech
Nadzieja na nowe odkrycia / Wojciech Materski
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 29
113. MAW
Leśne golgoty Kijowa : Bykownia jest obok Babiego Jaru najwięk-
szym miejscem kaźni w Kijowie / maw. — Tekst zamieszcz. w „Ga-
zeta Wyborcza”, 09.08.2006 r.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 11

114. MAW
Leśne golgoty Kijowa : katyński ślad Bykowni / MAW
W: *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 185, s. 7
115. ODKRYTO pierwsze groby Polaków w Bykowni. — Tekst
zamieszcz. w *Głos Szczeciński*, 09.08.2006 r.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 8-9
116. OLEG Zakirov
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 18-19
117. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.
Słowo wstępne / Zdzisław Jastrzębiec Peszkowski, Stanisław Zyg-
munt Zdrojewski
W: *Kozielsk w dolach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski.* — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. S. 5-8
ISBN 83-7380-047-6
118. PŁUŻAŃSKI Tadeusz M.
Do trzech razy... ? — Fot.
W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Kra-
jowej. Zarząd Główny.* — 2005, nr 3/4, s. 26-41
119. PRZEWOŹNIK Andrzej
Bykownia / Andrzej Przewoźnik. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 2-3
120. PRZEWOŹNIK Andrzej
Co to jest Bykownia? : rozmowa z Andrzejem Przewoźnikiem, sekre-
tarem Rady Ochrony Pamięci Walki i Męczeństwa / rozm. Konrad
Piasecki. — Fot. — Tekst zamieszcz. w *Fakty*, 2 listopada 2001 r.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 36-37
121. RADZIWINOWICZ Wacław
Katyński ślad w Bykowni : polsko-ukraińska ekipa na cmentarzu
w Bykowni w 20 zbiorowych mogiłach znalazła szczątki Polaków
z tzw. ukraińskiej listy katyńskiej / Wacław Radziwinowicz
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 9

122. RADZIWINOWICZ Waclaw

Katyński ślad w Bykowni : polsko-ukraińska ekipa na cmentarzu w Bykowni w 20 zbiorowych mogiłach znalazła szczątki Polaków z tzw. ukraińskiej listy katyńskiej / Waclaw Radziwinowicz ; współpr. Agnieszka Śnieżko

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 185, s. 7

123. RADZIWINOWICZ Waclaw

Polska mogiła w Bykowni / Waclaw Radziwinowicz. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 185, s. 1

124. RICZ

Nowa polska mogiła w Bykowni / RICZ

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 190, s. 11

125. RICZ

Nowa polska mogiła w Bykowni / RICZ

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 8

126. RICZ

Polska mogiła w Bykowni / RICZ. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 7

Prace polskich i ukraińskich specjalistów

127. SERWETNYK Tatiana

Co kryją groby w Bykowni : pod Kijowem znaleziono mogiły ofiar z tzw. ukraińskiej listy katyńskiej / Tatiana Serwetnyk

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 11-12

128. SERWETNYK Tatiana

Co kryją groby w Bykowni : pod Kijowem znaleziono mogiły ofiar z tzw. ukraińskiej listy katyńskiej / Tatiana Serwetnyk. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 186, s. 2

129. SKARŻYŃSKI Kazimierz

Spuścizna katyńska : [historia pomników] : [raport udostępniony przez Muzeum Sikorskiego w Londynie] / Kazimierz Skarżyński

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 87-97

ISBN 83-7380-047-6

130. SKRÓTY i piktogramy

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 23

ISBN 83-7380-047-6

131. SPUŚCIZNA katyńska : główni relacjonujący

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 97-101

ISBN 83-7380-047-6

132. SPUŚCIZNA katyńska : [podsumowanie identyfikacji niemieckich]

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 24-64

ISBN 83-7380-047-6

133. STANKIEWICZ Andrzej

Czaszka pomoże odkryć tajemnicę : sensacyjne odkrycie w Kopenhadze. Duńczycy odnaleźli szczątki jednego z polskich oficerów zgładzonych w Katyniu. Naukowcy są o krok od ustalenia, kim była ofiara. Na tę informację czekają z nadzieją dwie rodziny / Andrzej Stankiewicz, Anna Sekudewicz. — Fot

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 149, s. 5

134. STANKIEWICZ Andrzej

Tajemnicę czaszki wyjaśnił badania DNA : historia : na wynik czekają dwie rodziny / Andrzej Stankiewicz, Grzegorz Praczyk. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 225, s. 6

135. SUK Pavel

Odkrycie masowych grobów w Katyniu oraz problematyka polska w prasie Protektoratu Czech i Moraw w okresie od kwietnia do czerwca 1943 roku / Pavel Suk ; tł. Tomasz Grabiński. — Sum.

W: *Pamięć i Sprawiedliwość*. — 2005, nr 2, s. 237-255

136. SUŁEK Leon A.

Ługańsk – kolejny Katyń : ... z informacji pochodzących z rosyjskiego „Memoriału” i z treści komunikatu TASS wynika, że Ługańsk, to kolejne miejsce masowego grobu / Leon Antoni Sułek. — art. zamieszczony w *Dziennik Polski*.- 1999, nr 275

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 6

137. SWIANIEWICZ Stanisław

W cieniu Katynia / Stanisław Swianiewicz. — Warszawa : Czytelnik, 1990. — 373, [2]s. ; 21 cm

Omów.: Katyń a sojusz sowiecko-niemiecki / Swianiewicz-Nagięciowa Maria // *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 11-12

138. SZARKOV Jurij

Echo Katynia / Jurij Szarkow ; tł. Witold Nowosz. — Tekst zamieszcz. w „Wieczór Tweru”, 18 sierpnia 2005 r.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 27-29

139. TUCHOLSKI Jędrzej

Zbrodnia katyńska : rozmowa z Jędrzejem Tucholskim i Witoldem Wasilewskim / rozm. Barbara Polak. — Fot.

W: *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*. — 2005, nr 5/6, s. 4-21

140. WODZIŃSKI Marian

Spuścizna katyńska : [historia pamiętników] : [orzecznictwo sądowo-lekarskie] / Marian Wodziński

W: *Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski*. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 65-69

ISBN 83-7380-047-6

141. WODZIŃSKI Marian

Spuścizna katyńska : [historia pamiętników] : [pracownicy Instytutu Medycyny Sądowej] / Marian Wodziński

W: *Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski*. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 70-76

ISBN 83-7380-047-6

142. ZAKIROV Oleg

Katyń : wstrząsająca relacja oficera KGB : uczta ludobójców / Oleg Zakirov ; tł. Jerzy Redlich. — Fot. — art. zamieszcz. „*Rzeczpospolita*”, - 2006, 11-12.03

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 22-31

143. ZAKIROV Oleg

Pułkownik KGB i KAT-YŃ / Oleg Zakirov

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 14-18

Zachowano oryginalność autorską. Materiał przesłany przez ks. Z. Peszkowskiego

144. ZAKIROV Oleg

Świadkowie i uczestnicy zbrodni katyńskiej : notatki z prywatnego śledztwa / Oleg Zakirov ; tł. Jerzy Redlich. — Fragmenty tekstu w *Rzeczpospolita*, - 11-12.03.2006

W: *Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego*. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (*Zeszyty Katyńskie* ; nr 21). — S. 108-140

ISBN 83-917780-2-9

145. ZAKIROV Oleg

Uczta ludobójców : Katyń / Oleg Zakirov ; tł. Jerzy Redlich. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 60. Dod. *Plus Minus*, s. 10-11

Wspomnienia oficera smoleńskiego oddziału KGB, który w końcu lat 80. prowadził własne śledztwo w sprawie zbrodni katyńskiej

146. ZAKIROV Oleg

Winnym tropienia zbrodni : o poszukiwaniu prawdy na temat Katynia z Olegiem Zakirovem, byłym majorem KGB, rozm. Przemysław Kucharczyk. — art. zamieszcz. „*Głos Niedzielny*”, - 2006, 26.03.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 31-33

147. ZAMORDOWANI przez NKWD : Ukraina : groby Polaków

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 185, s. 4

148. ZAVOROTNOV Semen M.

Charkowski Katyń / Semen M. Zavorotnikov ; tł. Stanisław Mrówczyński ; oprac. i red. przekł. z jęz. ros. Małgorzata Tokarzewska, Stanisław Mrówczyński. — Szczecin, 1994

Przytoczony fragment wstępu i dokumenty

Omów.: Charkowski Katyń / oprac. E.G. // *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 22-24

Omów.: „Charkowski Katyń” : od Tłumacza / Stanisław Mrówczyński // *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 70

149. ZIÓŁKOWSKA Ewa
Bykownia – kiedy poznamy pełną prawdę? / Ewa Ziółkowska. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 15-16

2. ARCHIWALIA I DOKUMENTY PUBLIKOWANE

150. BERIAŃ Lavrentij P.
Notatka szefa NKWD ZSRR L. Berii dla J. Stalina (marzec 1940 r.) :
fragmenty dokumentów NKWD w przekładzie polskim
W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny.* — 2006, nr 3/4, s. 27-29

151. CZUCHNOWSKI Wojciech
Katyń – nieznanne akta : w Niemczech odnaleziono liczące ponad 10
tys. stron archiwum dotyczące prób uwolnienia z sowieckiej niewoli
kilkuset polskich oficerów, z których większość zginęła w Katyniu /
Wojciech Czuchnowski
W: *Gazeta Wyborcza.* — 2005, nr 178, s. 3
Dokumentacja starań rodzin oficerów o zwolnieniu ich z obozów w Kozielsku,
Starobielsku i Ostaszkowie

152. ED
Otwieranie brytyjskich archiwów : w jaki sposób manipulowano
sprawą Katynia, aby utrzymać antyhitlerowską koalicję / Ed
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 64

153. FEINER Michał
Wyzwoliciele czy najeźdźcy? [Dokument znaleziony przez członków
Memoriału w Grodnie i przekazany gdyńskiej Rodzinie Katyńskiej]
/ Michał Feiner ; tl. Helena Meleszkiewicz, Ryszard Kuraż, Michał
Feiner. — Tekst zamieszcz. w *Rodowód,-* 1999, nr 1/37, *Głos znad
Niemna*, 9-15.06.1997 r.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 27-31

154. GAJDZIŚ Tadeusz
Wolność krzyżami znaczone... : Sokółka - moje rodzinne miasto : po-
wstań Polsko... człowieczy los, dziedzictwo 1863-1920-1939 / Tadeusz
Gajdziś

Rec.: Lokalny patriota / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód II.* — 2005,
nr 1/2, s. 71-74

155. GARCZYŃSKI-GĄSSOWSKI Ludomir
Losy szwedzkich dokumentów dotyczących Katynia / Ludomir Gar-
czyński-Gąssowski
W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka
Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Ka-
tyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). —
S. 141-153
ISBN 83-917780-2-9

156. JANKOWSKI Stanisław M.
Spotkania z profesorem Zawodnym / Stanisław M. Jankowski
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 41-42

157. KACZYŃSKI Andrzej
Katyń w niemieckich archiwach : śledztwo : IPN wystąpi do Rosji
o udostępnienie korespondencji sowieckiego MSZ z III Rzeszą w spra-
wie wydania Niemcom polskich oficerów / Andrzej Kaczyński, To-
masz Szymborski. — Fot.
W: *Rzeczpospolita.* — 2005, nr 180, s. 5

158. KACZYŃSKI Andrzej
Katyń w niemieckich archiwach / Andrzej Kaczyński, Tomasz Szym-
borski. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 28-29

159. KATYŃSKA korespondencja Rosjan z Trzecią Rzeszą : So-
wici mogli mieć pełną listę polskich jeńców po 17 września
W: *Dziennik Polski (Londyn).* — 2005, nr 152, s. 1

160. KNYSZ
Rosjanie otwierają akta : śledztwo w sprawie zbrodni katyńskiej /
KNYSZ
W: *Gazeta Wyborcza.* — 2005, nr 181, s. 4

161. KULESZA Witold
Nieznane dokumenty katyńskie z archiwów niemieckich / Witold Ku-
lesza
W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka
Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Ka-

tyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 154-174

ISBN 83-917780-2-9

162. MATERSKI Wojciech

Nadzieja na nowe odkrycia : Katyń w niemieckich archiwach / wypowiedzi Wojciech Materski, badacz zbrodni katyńskiej

W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 180, s. 5

163. MRÓWCZYŃSKI Stanisław

1940 : zbrodnicza działalność NKWD na kresach wschodnich RP : eksterminacja ludności polskiej : ukraińska lista katyńska : dokumenty [Cz. 1] / Stanisław Mrówczyński

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 15-27

164. NIEZNANE materiały o Katyniu : Niemcy : sensacyjne akta : dokumentację dramatycznych prób zwolnienia polskich oficerów z sowieckich obozów w Charkowie, Ostaszkwie, Kozielsku znaleziono w archiwum niemieckiego MSZ

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2005, nr 178, s. 1

165. ROSJA pokaże akta katyńskie : 67 tomów zbrodni

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2005, nr 181, s. 1

166. ŠELEPIN A.

Notatka szefa KGB ZSRR A. Szelepina dla N. Chruszczowa : (9 marca 1959) : fragmenty dokumentów NKWD w przekładzie polskim

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2006, nr 3/4, s. 30

167. SEROV Ivan

Raport Sicrowa z Warszawy / Ivan Aleksandrowicz Sicrow ; oprac. Wiktor Lemiesz

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 8-10

168. SZYMBORSKI Tomasz

Niemiecki raport trafi do IPN : Katyń : odnaleziony dokument : profesor Władysław Nasiłowski ma oryginalny raport niemieckiej komisji, która badała groby polskich oficerów w Katyniu w 1943 roku / Tomasz Szymborski

W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 181, s. 4

169. ŚMIGIELSKI Wojciech

Dokumenty dotyczące zbrodni katyńskiej w archiwach niemieckich / Wojciech Śmigielski. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 31-33

170. WOLDAN Paweł

Długo nie podejrzewał zbrodni : rozmowa : Paweł Woldan, autor dokumentu „Ostatni świadek”, który TVP 1 pokaże dziś o 23.15 / rozm. Małgorzata Piwowar. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 82, s. 11

171. WOLDAN Paweł

„Ostatni świadek” : [film dokumentalny] / scen. i reż. Paweł Woldan. — Polska, 2005

Omów.: Powrót profesora - świadka... (ostatniego)... / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 78-79

172. WÓJCIK Michał

Jak rodziła się bezpieka : początki polskiej bezpieki są do tej pory zakłamanane jak chyba żadna dziedzina historii PRL : genezę Urzędu Bezpieczeństwa należy cofnąć do czasów mordu katyńskiego / Michał Wójcik. — Tekst zamieszcz. w „Przekrój”, - 2006, nr 4

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 5-7

173. ZBRODNIA pospolita?!. [Cz. 1-2] : dokumenty

W: *Rodowód II*. 2005, nr 1/2, s. 17-21

Sowieckie i niemieckie plany wobec Polaków – Symposium Związku Sybiraków w Szczecinie. Również dokumentacja pracy grupy śledczej Głównej Prokuratury Wojskowej FR ZSRR (17.03.92-02.08.93)

3. PAMIĘTNIKI. RELACJE. WSPOMNIENIA

174. BAKUŁA Stanisław

Brześć – [niewola niemiecka – niewola sowiecka – Pawliszczew Bor], 17.09 : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Bak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 400

ISBN 83-7380-047-6

175. BAKUŁA Stanisław
[Niewola niemiecka!] – Błotków -> Brześć, 17.09. : drogi do Kozielska / Bak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 392
ISBN 83-7380-047-6

176. BAKUŁA Stanisław
[Niewola sowiecka] – Brześć, 21.09. : drogi do Kozielska / Bak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396
ISBN 83-7380-047-6

177. BAKUŁA Stanisław
[Niewola sowiecka] – Brześć, 23.09. : drogi do Kozielska / Bak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 397
ISBN 83-7380-047-6

178. BAKUŁA Stanisław
PB [Pawliszczew Bor], 19.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Bak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

179. BAKUŁA Stanisław
PB [Pawliszczew Bor], 21.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Bak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

180. BAKUŁA Stanisław
PB [Pawliszczew Bor], 25.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Bak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

181. BAKUŁA Stanisław
PB [Pawliszczew Bor], 29.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Bak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

182. BAKUŁA Stanisław
Polska: Kielce -> Brześć / Bugiem, [2.09-16.09] : drogi do Kozielska / Bak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 302-304
ISBN 83-7380-047-6

183. BALDWIN-RAMUŁT Witold
Kowel – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwl-Tiotkino], 23.IX : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / BaR

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 426

184. BALDWIN-RAMUŁT Witold
[Niewola sowiecka] – Kowel, 23.IX. : drogi do Kozielska / BaR

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 397
ISBN 83-7380-047-6

185. BALDWIN-RAMUŁT Witold
Polska -> Grodno -> Pińsk : drogi do Kozielska / BaR

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 304
ISBN 83-7380-047-6

186. BARTKOWIAK Czesław

Dubno – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwl-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwl-Monastyr], 18.XI. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Bat

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 422

187. BARTKOWIAK Czesław

[Niewola sowiecka] – Dubno, 18.IX. : drogi do Kozielska / Bat

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 395
ISBN 83-7380-047-6

188. BARTKOWIAK Czesław

Polska: Bydgoszcz -> Kowel, [24.VIII-8.IX.] : drogi do Kozielska / Bat

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 305
ISBN 83-7380-047-6

189. BARTYS Jan K. B.

[Niewola sowiecka] – Werba, 23.IX. : drogi do Kozielska / Bar

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396
ISBN 83-7380-047-6

190. BARTYS Jan K. B.

Polska: Chorzów -> Kowel, [24.VIII-22.IX.] : drogi do Kozielska / Bar

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 304-305
ISBN 83-7380-047-6

191. BARTYS Jan K. B.

Pu. [Putiwl] – K. [Kozielsk], 2.XI. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Bar

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

192. BARTYS Jan K. B.

Pu.Go. [Putiwl-Gorodok], 20.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Bar

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

193. BARTYS Jan K. B.

Pu.Go. [Putiwl-Gorodok], 21.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Bar

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

194. BARTYS Jan K. B.

Pu.Go. [Putiwl-Gorodok], 24.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Bar

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

195. BARTYS Jan K. B.

Pu.Go. [Putiwl-Gorodok], 26.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Bar

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

196. BARTYS Jan K. B.

Pu.Go. [Putiwl-Gorodok], 31.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Bar

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

197. BARTYS Jan K. B.

Werba – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Gor. [Putiwł-Gorodok], 23.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Bar

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 424

198. BENESCH Michał J.

Łuck – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Gor. [Putiwł-Gorodok], 18.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Ben

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 424

199. BENESCH Michał J.

[Niewola sowiecka] – Łuck, 18.IX. : drogi do Kozielska / Ben

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 395

ISBN 83-7380-047-6

200. BENESCH Michał J.

Polska: W-wa -> Łuck, [od 6.IX.] : drogi do Kozielska / Ben

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 305-306

ISBN 83-7380-047-6

201. BENESCH Michał J.

Pu. [Putiwł] – K. [Kozielsk], 1.XI. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Ben

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

202. BENESCH Michał J.

Pu.Bo. [Putiwł-Bołoto], 20.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Ben

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

203. BENESCH Michał J.

Pu.Bo. [Putiwł-Bołoto], 27.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Ben

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

204. BIERNACKI Zygmunt

Kowel – Sz[epietówka], 20.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Bie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 427-428

205. BIERNACKI Zygmunt

[Niewola sowiecka] – Kowel, 20.XI. : drogi do Kozielska / Bie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 395

ISBN 83-7380-047-6

206. BIERNACKI Zygmunt

Polska: (WIP) Będzin -> Kowel, [1.I.-19.IX.] : drogi do Kozielska / Bie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 306-309

ISBN 83-7380-047-6

207. BIERNACKI Zygmunt

Sz[epietówka], 6.XI. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Bie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

208. BOŁDOK Tadeusz

Polska: W-wa ->? [12.I.-25.V.] : drogi do Kozielska / Boł

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 309
ISBN 83-7380-047-6

209. BRACHACZEK Rudolf

Darachów – KmP [Kamieniec Podolski] – Pu.Tio [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 17.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Bra

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 413

210. BRACHACZEK Rudolf

[Niewola sowiecka] – Darachów, 17.IX. : drogi do Kozielska / Bra

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 392
ISBN 83-7380-047-6

211. BRACHACZEK Rudolf

Polska: Katowice -> Darachów/Buczacz, [... VIII.16.IX.] : drogi do Kozielska / Bra

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 309

212. BRUS Paweł

Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 23.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Bru

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

213. BRUS Paweł

Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 24.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Bru

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

214. BRUS Paweł

Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 25.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Bru

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 436

215. BRUS Paweł

Kna. [Kozielszczyzna] – K[ozielsk], 1.XI. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Bru

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

216. BRUS Paweł

Kna [Kozielszczyzna], 30.IX. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Bru

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

217. BRUS Paweł

[Niewola sowiecka] – Tarnopol, 18.IX. : drogi do Kozielska / Bru

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 394
ISBN 83-7380-047-6

218. BRUS Paweł

Polska: Kraków -> Tarnopol, [7.IX.-17.IX.] : drogi do Kozielska / Bru

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 309-314
ISBN 83-7380-047-6

219. BRUS Paweł

Tarnopol – Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 20.IX : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Bru

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

220. BRUS Paweł

Tarnopol – Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 21.IX : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Bru

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

221. BRUS Paweł

Tarnopol – Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 22.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Bru

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

222. BRUS Paweł

Tarnopol – [Frydrychówka – Kozielszczyzna], 18.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Bru

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 405-407
ISBN 83-7380-047-6

223. BRZEZICKI Mikołaj

[Niewola sowiecka] – Złoczów Tw[ierdza], 23.IX. : drogi do Kozielska / Brz

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 397
ISBN 83-7380-047-6

224. BRZEZICKI Mikołaj

Polska - Dubno -> Busk, [24.VIII.-23.IX.] : drogi do Kozielska / Brz

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 314
ISBN 83-7380-047-6

225. BRZEZICKI Mikołaj

Złoczów – Fry[drychówka] – Sz[epietówka], 23.IX : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Brz

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 428

226. BUDZYŃ Julian M.

[Niewola sowiecka] – Włodzimierz Woł[yński], (9.XI) : drogi do Kozielska / Bud

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 395
ISBN 83-7380-047-6

227. BUDZYŃ Julian M.

Polska: Żurowa -> Włodzimierz Woł[yński], [13.II.-5.IX.] : drogi do Kozielska / Bud

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 315
ISBN 83-7380-047-6

228. BUDZYŃ Julian M.
Włodzimierz Woł[yański] – Sz[epietówka] – Pu.Tio [Putiwl-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwl-Monastyr], 20-26.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Bud

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

229. BUDZYŃ Julian M.
Włodzimierz Woł[yański] – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwl-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwl-Monastyr], (9.XI). : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Bud

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 422

230. CHOMICKI Ludwik A.
Polska -> Równe, [30.VIII.-14.IX.] : drogi do Kozielska / L.A. Chomicki

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 315
ISBN 83-7380-047-6

231. CHOROSZEWSKI
[Niewola sowiecka] ...1.? : drogi do Kozielska / Choroszewski

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 399
ISBN 83-7380-047-6

232. CISZEWSKI Zygfryd
Czortków – Kamieniec Pod[olski] – Kna [Kozielszczyzna], 18.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Cis

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 408

233. CISZEWSKI Zygfryd
[Niewola sowiecka] – Czortków, 18.IX. : drogi do Kozielska / Cis

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 395
ISBN 83-7380-047-6

234. CISZEWSKI Zygfryd
Polska - Toruń -> Dubno, [1.IX.-17.IX.] : drogi do Kozielska / Cis

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 315
ISBN 83-7380-047-6

235. CITKÓW Stanisław
Porucznik Stanisław Citków – wspomnienia / oprac. Jan Ginowicz
W: *Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników „Radar”*. — 2006, nr 6, s. 180-196

236. CZARLIŃSKI Stanisław
[Niewola sowiecka] – Tarnopol, 18.IX. : drogi do Kozielska / Cza

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 394
ISBN 83-7380-047-6

237. CZARLIŃSKI Stanisław
Polska - Toruń -> Tarnopol, [VIII.-17.IX.] : drogi do Kozielska / Cza

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 316-317
ISBN 83-7380-047-6

238. CZARLIŃSKI Stanisław

Tarnopol – Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 19.IX. : pożywie-
nie (strawa) : obozy przeładunkowe / Cza

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 434

239. CZARLIŃSKI Stanisław

Tarnopol – [Frydrychówka – Kozielszczyzna], 18.IX. : pierwsze trans-
porty : drogi do Kozielska / Cza

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 403
ISBN 83-7380-047-6

240. CZOPEK Mirosław

Zofia Czopek z domu Dwornikiewicz (1912-2000) / Mirosław Czopek.
Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 75-76

Wspomnienia syna o matce, wdowie po Zygmuncie Czopku, więźniu Staro-
bielska, Kozielska, Ostaszkowa i Mińska

241. DEMBECKI S.

[Niewola sowicka] – Kostopol ...9. : drogi do Kozielska / S. Dembecki

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 398
ISBN 83-7380-047-6

242. DYJAS Augustyn

Fasunki żywnościowe, 2.10 : obozy przeładunkowe / Dyj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 430

243. DYJAS Augustyn

Fasunki żywnościowe, 5.10 : obozy przeładunkowe / Dyj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 430

244. DYJAS Augustyn

Kamionka Fry[drychówka] Pu.Boł. [Putiwł-Bołoto], 28.09 : pierw-
sze transporty : drogi do Kozielska / Dyj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 408-409

245. DYJAS Augustyn

[Niewola sowicka] – Miłówka, 28.09. : drogi do Kozielska / Dyj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 397
ISBN 83-7380-047-6

246. DYJAS Augustyn

Polska; Oświęcim -> Miłówek/Kamionka Strum[ilowa], 1.09.-27.09.] :
drogi do Kozielska / Dyj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 317-318
ISBN 83-7380-047-6

247. DYJAS Augustyn

Pu.Bo. [Putiwł-Bołoto], 29.09. : fasunki gospodarcze : obozy przeła-
dunkowe / Dyj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 432

248. DYJAS Augustyn

Pu.Bo. [Putiwł-Bołoto], 31.10. : fasunki żywnościowe : obozy przeła-
dunkowe / Dyj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 431

249. DZIŚ Marlena

Opowieść o dwóch wigiliach / Marlena Dzi301. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 78-79

Spektakl Wiesława (Wesley) Adamczyka pt. A Tale of Two Christmases (Opowieść o dwóch Wigiliach)

250. GADOMSKI Feliks

? – [Frydrychówka – Kozielszczyzna], 27.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Gad

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. S. 402

ISBN 83-7380-047-6

251. GADOMSKI Feliks

Polska: W-wa -> ? [17.VII.] : drogi do Kozielska / Gad

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 318

ISBN 83-7380-047-6

252. GOETEL Ferdynand

Na własne oczy : w 1943 roku w Katyniu / Ferdynand Goetel

W: *Głos*. — 2005, nr 12/13

253. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Fasunki żywnościowe ; w Kozielsku : 2.XI.; 5.XI. / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 604

ISBN 83-7380-047-6

254. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Łuck – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 23.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

255. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Łuck – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 24.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

256. GOSIEWSKI Zygmunt J.

[Niewola sowiecka] – Włodzimierz Woł[yński], 19.IX. : drogi do Kozielska / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 395

ISBN 83-7380-047-6

257. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Polska: W-wa -> Włodzimierz Woł[yński], [1.I.-19.IX.] : drogi do Kozielska / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 318-320

ISBN 83-7380-047-6

258. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Pu. [Putiwł] – K. [Kozielsk], 2.XI. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

259. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Pu. [Putiwł] – K. [Kozielsk], 2.XI. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

260. GOSIEWSKI Zygmunt J.
Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino], 12.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Gos
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433
261. GOSIEWSKI Zygmunt J.
Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino], 21.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Gos
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433
262. GOSIEWSKI Zygmunt J.
Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino], 21.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Gos
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433
263. GOSIEWSKI Zygmunt J.
Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino], 24.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Gos
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431
264. GOSIEWSKI Zygmunt J.
Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino], 27.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Gos
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431
265. GOSIEWSKI Zygmunt J.
Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino], 30.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

266. GOSIEWSKI Zygmunt J.
Sz[epietówka] – Pu.Tio [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 28.IX. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Gos
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429
267. GOSIEWSKI Zygmunt J.
Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. {Putiwł-Monastyr}, 29.IX. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Gos
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

268. GOSIEWSKI Zygmunt J.
Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 29.IX. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Gos
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

269. GOSIEWSKI Zygmunt J.
Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 30.IX. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Gos
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

270. GOSIEWSKI Zygmunt J.
Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 30.IX. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Gos
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

271. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwl-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwl-Monastyr], 4.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

272. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwl-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwl-Monastyr], 5.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

273. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Włodzimierz Woł[yański] – Łuck – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwl-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwl-Monastyr], 19.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 417-419

274. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Włodzimierz Woł[yański] – Łuck – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwl-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwl-Monastyr], 20.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

275. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Włodzimierz Woł[yański] – Łuck – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwl-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwl-Monastyr], 21.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

276. GOSIEWSKI Zygmunt J.

Włodzimierz Woł[yański] – Łuck – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwl-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwl-Monastyr], 22.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Gos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

277. GRUNER Ewa

„Starobielsk w oczach ocalałych jeńców...” / Oprac. Ewa Gruner. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 58-68

Na kanwie wyd. 2001 r. książki pod tym samym tytułem. Losy Szymona Myszczowicza i odnaleziony pamiętnik Alojzego Babińskiego (jeńcy Starobielska)

278. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Fasunki żywnościowe, 30.09. : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

279. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Fasunki żywnościowe, 3.10. : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

280. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Fasunki żywnościowe, 4.10. : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

281. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Fasunki żywnościowe, 5.10. : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

282. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

K[ozielsk], 2.11. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

283. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

[Niewola sowiecka] – Werba, 22.09. : drogi do Kozielska / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396
ISBN 83-7380-047-6

284. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

[Niewola sowiecka] – Werba, 23.09. : drogi do Kozielska / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396
ISBN 83-7380-047-6

285. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Polska: Tarnowskie G[óry] -> Turzysk/Werba, [26.VIII.-29.IX.] : drogi do Kozielska / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 320-321
ISBN 83-7380-047-6

286. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Pu. [Putiwł] – K. [Kozielsk], 1.11. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

287. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 1.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

288. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 12.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

289. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 16.10. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

290. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 21.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

291. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 24.10. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

292. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 25.10. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

293. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Pu.Go. [Putiwl-Gorodok], 27.10. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

294. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Pu.Go. [Putiwl-Gorodok], 30.09. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

295. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Pu.Go. [Putiwl-Gorodok], 7.10. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

296. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Sz[epietówka], 26.09 : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

297. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Sz[epietówka], 28.09. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

298. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Werba – Sz[epietówka] – Pu.Tio [Putiwl-Tiotkino] – Pu.Gor. [Putiwl-Gorodok], 23.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Jak

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 409-410

299. JAMROZIK Emilia

Droga jeńców do obozu : fragment pracy z konkursu „Katyń - Golgota Wschodu” / Emilia Jamrozik. — Rys.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 59

Na podstawie relacji p. Bogusława Domaniewskiego, przekazanej przez córkę Juliana Grunera (jeńca Starobielska) p. Ewę Gruner-Zarnoch

300. JANIK Antoni R.

[Niewola sowiecka] – Suchowola, 23.IX. : drogi do Kozielska / Jai

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 397

ISBN 83-7380-047-6

301. JANIK Antoni R.

Polska: Płock -> Suchowola, [20.V.-23.IX.] : drogi do Kozielska / Jai

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 321-322

ISBN 83-7380-047-6

302. JANIK Antoni R.

Pu.Sł. [Putiwl-Słoboda], 29.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Jai

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

303. JANIK Antoni R.
Suchowola – Fry[drychówka] – Pu.Sło. [Putiwł-Słobódka], 23.IX. :
pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Jai

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 416

304. JANKOWSKI Mieczysław K.
[Niewola sowiecka] – Werba, 23.IX. : drogi do Kozielska / Jan
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 396-397
ISBN 83-7380-047-6

305. JANKOWSKI Mieczysław K.
Polska: Sierpc -> Werba/Włodzimierz Woł[yński], [...I.-23.IX.] :
drogi do Kozielska / Jan
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 322-323
ISBN 83-7380-047-6

306. JANKOWSKI Mieczysław K.
Werba – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Boł. [Putiwł-
Bołoto], 23.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Jan
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. S. 417

307. JAROSZYŃSKI Józef K.
Łuck – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-
Monastyr], 28.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Jar
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 420

308. JAROSZYŃSKI Józef K.
[Niewola sowiecka] – Łuck, 28.IX. : drogi do Kozielska / Jar

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 397
ISBN 83-7380-047-6

309. KAMIŃSKI Jan B.
Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 23.IX. : pożywienie (strawa) :
obozy przeładunkowe / Kam
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 435

310. KAMIŃSKI Jan B.
Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 24.IX. : pożywienie (strawa) :
obozy przeładunkowe / Kam
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 435-436

311. KAMIŃSKI Jan B.
Kna [Kozielszczyzna] – K[ozielsk], 1.XI. : fasunki żywnościowe : obozy
przeładunkowe / Kam
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 432

312. KAMIŃSKI Jan B.
Kna [Kozielszczyzna], 11.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładun-
kowe / Kam
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec
Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 432

313. KAMIŃSKI Jan B.
Kna [Kozielszczyzna], 3.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładun-
kowe / Kam
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili
i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

314. KAMIŃSKI Jan B.

Kna [Kozielszczyzna], 9.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Kam

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

315. KAMIŃSKI Jan B.

[Niewola sowiecka] – Tarnopol, 18.IX. : drogi do Kozielska / Kam

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 394
ISBN 83-7380-047-6

316. KAMIŃSKI Jan B.

Polska: Nisko -> Tarnopol, [30.VIII.-18.IX.] : drogi do Kozielska / Kam

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 323-324
ISBN 83-7380-047-6

317. KAMIŃSKI Jan B.

Tarnopol [Frydrychówka Kozielszczyzna], 18.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Kam

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 404
ISBN 83-7380-047-6

318. KAROŃSKI Stanisław

Kpt. st. Karoński Stanisław: Polska: Poznań -> ? : drogi do Kozielska

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 324-325
ISBN 83-7380-047-6

319. KLARNER Witold A.

Por.r. Klarner Witold-Aleksander: W-wa -> Kowel? : drogi do Kozielska

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 325-331
ISBN 83-7380-047-6

320. KŁOS Daria

Katyń – Golgota Wschodu / Daria Kłos

W: *Rocznik Mińskomazowiecki*. — 2001, z. 8, s. 112-119
Praca konkursowa uczennicy Gimnazjum Miejskiego nr 3, powstała pod kierunkiem Joanny Cygan. Zawiera list pradziadka autorki - Juliana Chmielewskiego - jeńca ocalałego z Kozielska

321. KMIEĆ Tadeusz

Pu.Bo. [Putiwł-Bołoto], 9.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Kmi

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

322. KMIEĆ Tadeusz W.

Kowel – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Boł. [Putiwł-Bołoto], 23.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Kmi

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 421-422

323. KMIEĆ Tadeusz W.

[Niewola sowiecka] – Kowel, 23.IX. : drogi do Kozielska / Kmi

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 397
ISBN 83-7380-047-6

324. KMIEĆ Tadeusz W.

Polska: Łódź -> Kowel, [1.II.-23.IX.] : drogi do Kozielska / Kmi

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 331-332
ISBN 83-7380-047-6

325. KMIEĆ Tadeusz W.
Pu. [Putiwł] – K. [Kozielsk], 2.XI. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Kmi

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

326. KMIEĆ Tadeusz W.
Pu.Bo. [Putiwł-Bołoto] – K. [Kozielsk], 1.XI. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Kmi

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

327. KMIEĆ Tadeusz W.
Pu.Bo. [Putiwł-Bołoto], 16.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Kmi

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

328. KMIEĆ Tadeusz W.
Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Boł. [Putiwł-Bołoto], 28.IX. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Kmi

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

329. KMIEĆ Tadeusz W.
Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Boł. [Putiwł-Bołoto], 29.IX. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Kmi

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

330. KMIEĆ Tadeusz W.
Sz[epietówka] Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] Pu.Boł. [Putiwł-Bołoto], 4.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Kmi

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

331. KONIUSZEWSKI Józef F. X. M.
[Niewola sowiecka] – Tarnopol, 24.IX. : drogi do Kozielska / Kon

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 397
ISBN 83-7380-047-6

332. KONIUSZEWSKI Józef F. X. M.
Polska: Kraków -> Tarnopol, [3.IX.-24.IX.] : drogi do Kozielska / Kon

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 332
ISBN 83-7380-047-6

333. KONIUSZEWSKI Józef F. X. M.
Tarnopol – [Frydrychówka – Kozielszczyna], 24.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Kon

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 405
ISBN 83-7380-047-6

334. KORABIEWSKI J. J.
Wojsko Polskie we Francji w 1940 r. : wspomnienie z września 1939 r. / J.J. Korabiowski

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 68-69

335. KRZYSTOLIK Bernard

Polska: Chorzów -> Turobin/Werba, [31.VIII.-29.IX.] : drogi do Kozielska / Kzy

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 332-333

ISBN 83-7380-047-6

336. KRZYSTOLIK Bernard

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 20.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Kzy

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

337. KRZYSTOLIK Bernard

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 21.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Kzy

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

338. KRZYSTOLIK Bernard

Werba – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 21.XI. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Kzy

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 422-423

339. KRZYSTOLIK Bernard

[Niewola sowiecka] – Werba, 21.IX. : drogi do Kozielska / Kzy

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396

ISBN 83-7380-017-6

340. KUKLA Stanisław

Kna [Kozielszczyzna]-N 1.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Kuk

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

341. KUKLA Stanisław

Kna [Kozielszczyzna]-N, 1.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Kuk

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

342. KUKLA Stanisław

Kopczyńce – KmP [Kamieniec Podolski] – Pu.Tio [Putiwł-Tiotkino], 17.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Kuk

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 411-413

343. KUKLA Stanisław

Kopczyńce – KmP [Kamieniec Podolski] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino], 17.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Kuk

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

344. KUKLA Stanisław

N 25.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Kuk

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 436

345. KUKLA Stanisław

[Niewola sowiecka] – Kopczyńce – 17.IX. : drogi do Kozielska / Kuk

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 392-393
ISBN 83-7380-047-6

346. KUKLA Stanisław

Polska: Rembertów -> Czortków, [7.IX.-17.IX.] : drogi do Kozielska / Kuk

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 333-335
ISBN 83-7380-047-6

347. MAYKOWSKI Stanisław J.

Aleksandrów Fry[drychówka] Pu.Boł. [Putiwł-Bołoto], 28.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / May

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 417

348. MAYKOWSKI Stanisław J.

[Niewola sowiecka] – Aleksandrów, 28.IX. : drogi do Kozielska / May

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 398
ISBN 83-7380-047-6

349. MAYKOWSKI Stanisław J.

Polska: Ostrów Maz[owiecka] -> Aleksandrów, [1.IX.-28.IX.] : drogi do Kozielska / May

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 335-336
ISBN 83-7380-047-6

350. MELLEROWICZ Tadeusz

[Niewola sowiecka] – Białystok ...11.? : drogi do Kozielska / T. Mellerowicz

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 398-399
ISBN 83-7380-047-6

351. MICHALSKI Edmund

[Niewola sowiecka] Dubno ...11.? : drogi do Kozielska / E. Michalski

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 399
ISBN 83-7380-047-6

352. MICHNIEWICZ Kazimierz

Ppor.r. Michniewicz Kazim.: Pabianice -> Werba : drogi do Kozielska

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 336-337
ISBN 83-7380-047-6

353. MICHNIEWICZ Kazimierz

Ppor.r. Michniewicz Kazimierz: [niewola sowiecka] – Werba : drogi do Kozielska

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396
ISBN 83-7380-047-6

354. MICHNIEWICZ Kazimierz

Werba – Sz[epietówka] – Pu.Tio [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Gor. [Putiwł-Gorodek] : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Kazim. Michniewicz

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 410

355. NEKLEN Jan W.

Polska: W-wa -> Tarnopol [...IX.] : drogi do Kozielska / Nel

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 337-344
ISBN 83-7380-047-6

356. NELKEN Jan W.

[Niewola sowiecka] – Tarnopol, 19.IX. : drogi do Kozielska / Nel

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 394
ISBN 83-7380-047-6

357. NELKEN Jan W.

Tarnopol – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Sło. [Putiwł-Słobódka], 19.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Nel

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 414

358. NOBIS Wincenty S.

Por.r. Nobis Wincenty-Sebast.: Łyszkowice -> Łuck : drogi do Kozielska

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 344-345
ISBN 83-7380-047-6

359. NOSSOWICZ Henryk

Dubno – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 18.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 420-421

360. NOSSOWICZ Henryk

Dubno – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 19.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

361. NOSSOWICZ Henryk

Dubno – Sz[epietówka] – Pu.Tio [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 20.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

362. NOSSOWICZ Henryk

[Niewola sowiecka] – Dubno, 18.IX. : drogi do Kozielska / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 395
ISBN 83-7380-047-6

363. NOSSOWICZ Henryk

Polska: Wilno -> Dubno [31.VIII.-18.IX.] : drogi do Kozielska / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 345-346
ISBN 83-7380-047-6

364. NOSSOWICZ Henryk

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 19-20.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

365. NOSSOWICZ Henryk

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 21.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

366. NOSSOWICZ Henryk

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 24.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

367. NOSSOWICZ Henryk

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 26.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

368. NOSSOWICZ Henryk

Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 28.IX. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

369. NOSSOWICZ Henryk

Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 3.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

370. NOSSOWICZ Henryk

Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 30.IX. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

371. NOSSOWICZ Henryk

Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 30.IX. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

372. NOSSOWICZ Henryk

Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 4.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Nos

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

373. NOWAKOWSKI Florian

Kopczyńce – KmP [Kamieniec Podolski] – Pu.Tio [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Śło. [Putiwł-Słobódka], 17.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Now

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 413

374. NOWAKOWSKI Florian

[Niewola sowiecka] – Kopczyńce, 17.IX. : drogi do Kozielska / Now

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 393

ISBN 83-7380-047-6

375. NOWAKOWSKI Florian

Polska: Poznań -> Kopczyńce, [7.I-17.IX.] : drogi do Kozielska / Now

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 346-348

ISBN 83-7380-047-6

376. NOWAKOWSKI Florian

Pu.Sł. [Putiwl-Słoboda], 27.IX. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Now

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

377. NOWAKOWSKI Florian

Pu.Sł. [Putiwl-Słoboda], 30.IX. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Now

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

378. NOWAKOWSKI Z.

[Niewola sowiecka] ...11.? : drogi do Kozielska / Z. Nowakowski

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 399

ISBN 83-7380-047-6

379. ORNATOWSKI Stanisław M.

Ornatowski S.: [niewola sowiecka] ...11.? : drogi do Kozielska / S. Ornatowski

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 399

ISBN 83-7380-047-6

380. PAMIĘTNIKI znalezione w Katyniu

W: *Rodowód II.* 2005, nr 4, s. 12

381. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.

Wspomnienia jeńca z Kozielska / Zdzisław J. Peszkowski. — Warszawa : Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 1992. — 140, [3]s., [32]s. tebl. : il. ; 21 cm.

ISBN 83-85015-66-3

Rec.: Niewola - recenzja książki ks. Zdzisława Peszkowskiego „Wspomnienia jeńca z Kozielska” : młodzież w ruchu katyńskim / Wiernicki Juliusz // *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 66-67

382. PIENKOWSKI Stefan K.

[Niewola sowiecka] – Trembowla, 17.09. : drogi do Kozielska / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 392

ISBN 83-7380-047-6

383. PIENKOWSKI Stefan K.

Polska: Warszawa -> Trembowla, [...IX.-17.IX.] : drogi do Kozielska / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 348-352

ISBN 83-7380-047-6

384. PIENKOWSKI Stefan K.

Pożywienie (strawa), 20.09. : obozy przeładunkowe / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

385. PIENKOWSKI Stefan K.

Pożywienie (strawa), 23.09. : obozy przeładunkowe / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

386. PIENKOWSKI Stefan K.

Pu.Go. [Putiwl-Gorodok], 24.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

387. PIENKOWSKI Stefan K.

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 25.10. : fasunki żywnościowe : obozy przeladunkowe / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

388. PIENKOWSKI Stefan K.

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 29.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeladunkowe / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

389. PIENKOWSKI Stefan K.

Pu.Sł. [Putiwł-Słoboda], 10.10. : pożywienie (strawa) : obozy przeladunkowe / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 443

390. PIENKOWSKI Stefan K.

Pu.Sł. [Putiwł-Słoboda], 24.09. : pożywienie (strawa) : obozy przeladunkowe / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

391. PIENKOWSKI Stefan K.

Pu.Sł. [Putiwł-Słoboda], 26.09. : pożywienie (strawa) : obozy przeladunkowe / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 437

392. PIENKOWSKI Stefan K.

Pu.Sł. [Putiwł-Słoboda], 27.09. : pożywienie (strawa) : obozy przeladunkowe / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 437

393. PIENKOWSKI Stefan K.

Pu.Sł. [Putiwł-Słoboda], 28.09. : pożywienie (strawa) : obozy przeladunkowe / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 437

394. PIENKOWSKI Stefan K.

Pu.Sł. [Putiwł-Słoboda], 30.09. : pożywienie (strawa) : obozy przeladunkowe / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 438

395. PIENKOWSKI Stefan K.

Trembowla – KmP [Kamieniec Podolski] – Sz[epietówka] – Pu.Tio [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 17.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Pie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 411

396. POSTOLKO Zygmunt A.

[Niewola sowiecka] – Tarnogród, 28.09. : drogi do Kozielska / Z. A. Postolko

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 398

ISBN 83-7380-047-6

397. RIEGER Andrzej

Ostróg – [Szepietówka – Kozielszczyzna], 17.09 : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Rie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 401-402

ISBN 83-7380-047-6

398. RIEGER Andrzej

Kna [Kozielszczyzna], 12.10 : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Rie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

399. RIEGER Andrzej

Kna [Kozielszczyzna], 28.09. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Rie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

400. RIEGER Andrzej

[Niewola sowiecka] – Ostróg./H[oryń], 17.09. : drogi do Kozielska / Rie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 393

ISBN 83-7380-047-6

401. RIEGER Andrzej

Polska: Cieszyn -> Ostróg, [1.09.-16.09.] : drogi do Kozielska / Rie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. S. 353-355

ISBN 83-7380-047-6

402. RIEGER Andrzej

Pożywienie (strawa), 17.09. : obozy przeładunkowe / Rie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

403. RIEGER Andrzej

Sz[epietówka] – Kna [Kozielszczyzna], 18.09. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Rie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

404. RIEGER Andrzej

Sz[epietówka] – Kna [Kozielszczyzna], 19.09. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Rie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

405. RIEGER Andrzej

Sz[epietówka] – Kna [Kozielszczyzna], 21.09. Sz[epietówka] : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Rie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

406. RIEGER Andrzej

Sz[epietówka], 21.09 : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Rie

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 428

407. RZECKI Jan

Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 24.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Rzc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

408. RZECKI Jan

Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 25.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Rzc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 436

409. RZECKI Jan

Kna [Kozielszczyzna], 16.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Rzc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

410. RZECKI Jan

Kna [Kozielszczyzna], 19.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Rzc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

411. RZECKI Jan

Kna [Kozielszczyzna], 20.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Rzc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

412. RZECKI Jan

Kna [Kozielszczyzna], 30.IX. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Rzc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

413. RZECKI Jan

[Niewola sowiecka] – Tarnopol, 19.IX. : drogi do Kozielska / Rzc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 394

ISBN 83-7380-047-6

414. RZECKI Jan

Polska: W-wa -> Tarnopol, [...IX.-18.IX.] : drogi do Kozielska / Rzc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 355-356

ISBN 83-7380-047-6

415. RZECKI Jan

Tarnopol – Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 21.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Rzc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

416. RZECKI Jan

Tarnopol – [Frydrychówka – Kozielszczyzna], 19.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Rzc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 405

ISBN 83-7380-047-6

417. RZEPKA Józef

[Niewola sowiecka] – Tarnogród, 28.IX. : drogi do Kozielska / Rzp

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 398

ISBN 83-7380-047-6

418. RZEPKA Józef

Polska: Miąskowo -> Tarnogród, [...IX.-28.IX.] : drogi do Kozielska / Rzp

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 356-357
ISBN 83-7380-047-6

419. RZEPKA Józef

Pu.Mo. [Putiwł-Monastyr], 24.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Rzp

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

420. RZEPKA Józef

Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 19.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Rzp

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

421. RZEPKA Józef

Tarnogród – Fry[drychówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwł-Monastyr], 28.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Rzp

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 416

422. SIWICKI Tomasz

Polska: Łódź -> Werba, [...IX.] : drogi do Kozielska / Siw

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 358-359
ISBN 83-7380-047-6

423. SKARŻYŃSKI Wojciech A.

Polska: Łódź -> ? [...IX.] : drogi do Kozielska / Ska

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 359-360
ISBN 83-7380-047-6

424. SOLSKI Adam T.

Fasunki żywnościowe, 2.10 : obozy przeładunkowe / Sol

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

425. SOLSKI Adam T.

Fasunki żywnościowe, 5.10. : obozy przeładunkowe / Sol

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

426. SOLSKI Adam T.

[Niewola sowiecka] – Tarnogród, 28.09. : drogi do Kozielska / Sol

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 397-398
ISBN 83-7380-047-6

427. SOLSKI Adam T.

Polska: Poznań -> Tarnogród, [1.II.-28.IX.] : drogi do Kozielska / Sol

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 360-376
ISBN 83-7380-047-6

428. SOLSKI Adam T.

Pu.Bo. [Putiwł-Bołoto], 24.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Sol

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

429. SOLSKI Adam T.

Pu.Bo. [Putiwl-Bołoto], 31.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeladunkowe / Sol

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

430. SOLSKI Adam T.

Tarnogród – Fry[drychówka] – Pu.Tio. [Putiwl-Tiotkino] – Pu.Mon. [Putiwl-Monastyr], 28.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Sol

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 414-416

431. STASIEWICZ Zygmunt

[Niewola sowiecka] – Tarnopol ...IX. : drogi do Kozielska / Sta

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 393
ISBN 83-7380-047-6

432. STASIEWICZ Zygmunt

Polska: Lida -> Tarnopol, [...IX] : drogi do Kozielska / Sta

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 376
ISBN 83-7380-047-6

433. STASIEWICZ Zygmunt

Tarnopol – Fry[drychówka] – Pu.Boł. [Putiwl-Bołoto] ...IX. 2. Kartka : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Sta

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 409

434. SZCZEKOWSKI Kazimierz

Dobrosin – Fry[drychówka] – Pu.Mon. [Putiwl-Monastyr], 25.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Szc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 416-417

435. SZCZEKOWSKI Kazimierz

[Niewola sowiecka] – Dobrosin, 25.09. : drogi do Kozielska / Szc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 397
ISBN 83-7380-047-6

436. SZCZEKOWSKI Kazimierz

Polska: Wilno -> Dobrosin, [2.V.-24.IX.] : drogi do Kozielska / Szc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 376-377
ISBN 83-7380-047-6

437. SZCZEKOWSKI Kazimierz

Pu.Bo. [Putiwl-Bołoto], 23.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeladunkowe / Szc

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

438. SZERSZEŃ Jerzy

[Niewola sowiecka], Białystok ...11. : drogi do Kozielska / J. Szczęś

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 399
ISBN 83-7380-047-6

439. SZTEKLER Henryk

Bołkonie – Brześć – [Pawliszczew Bor], 23.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 400-401
ISBN 83-7380-047-6

440. SZTEKLER Henryk
Fasunki żywnościowe, 28.09. : obozy przeładunkowe / Szt
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

441. SZTEKLER Henryk
[Niewola sowiecka] – Żabinka -> Brześć, 22.09. : drogi do Kozielska / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396
ISBN 83-7380-047-6

442. SZTEKLER Henryk
PB [Pawliszczew Bor] – K[ozielsk], 2.11. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

443. SZTEKLER Henryk
PB [Pawliszczew Bor] – K[ozielsk], 2.11. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

444. SZTEKLER Henryk
PB [Pawliszczew Bor], 19.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

445. SZTEKLER Henryk
PB [Pawliszczew Bor], 21-22.10. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

446. SZTEKLER Henryk
PB [Pawliszczew Bor], 21.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

447. SZTEKLER Henryk
PB [Pawliszczew Bor], 24.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

448. SZTEKLER Henryk
PB [Pawliszczew Bor], 25.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

449. SZTEKLER Henryk
PB [Pawliszczew Bor], 5.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

450. SZTEKLER Henryk

PB [Pawliszczew Bor], 8.10 : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

451. SZTEKLER Henryk

Polska: W-wa -> Żabinka, [31.08.-22.09.] : drogi do Kozielska / Szt

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 377-378
ISBN 83-7380-047-6

452. SZUBARCZYK Piotr

A my śnimy sobie przyszłość Polski – dzieci... : relacje i wspomnienia / Piotr Szubarczyk. — Fot.

W: *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*. — 2005, nr 5/6, s. 181-186

W tekście wspomnienia Wandy Jarosławskiej, córki o plk. Leonie Jarosławskim oficerze II Oddziału Sztabu Generalnego WP zamordowanym w Katyniu

453. TATKOWSKI Alojzy

[Niewola sowiecka] – Werba, 22.IX. : drogi do Kozielska / Tat

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396
ISBN 83-7380-047-6

454. TATKOWSKI Alojzy

[Niewola sowiecka] – Werba, 23.09. : drogi do Kozielska / Tat

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396
ISBN 83-7380-047-6

455. TATKOWSKI Alojzy

Polska: Kraków -> Werba, [6.VIII.-22.IX.] : drogi do Kozielska / Tat

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 378-380
ISBN 83-7380-047-6

456. TATKOWSKI Alojzy

Werba – Sz[epietówka] – Pu.Tio [Putiwł-Tiotkino] – Pu.Gor. [Putiwł-Gorodek], 22.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Tat

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 410

457. TATKOWSKI Alojzy

Werba – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino], 23.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Tat

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 423

458. TOWŚCIK Antoni

Pchor.r. Towścik Antoni, Polska: Lwów -> Lwów : drogi do Kozielska

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 380-381
ISBN 83-7380-047-6

459. TREPIAK Józef

[Niewola sowiecka] – Werba, 20.09. : drogi do Kozielska / Tre

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 395
ISBN 83-7380-047-6

460. TREPIAK Józef

Polska: W-wa -> Werba, [4.VI.-20.IX.] : drogi do Kozielska / Tre

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 381-382
ISBN 83-7380-047-6

461. TREPIAK Józef

Sz[epietówka], 28.09. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Tre

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

462. TREPIAK Józef

Włodzimierz – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino], 21.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Tre

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 424-425

463. TRZEPAŁKA Maksymilian

[Niewola sowiecka] – Włodzimierz [Wołyński], 22.09. : drogi do Kozielska / Trz

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396
ISBN 83-7380-047-6

464. TRZEPAŁKA Maksymilian

Pu.Bo. [Putiwł-Bołoto], 20.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Trz

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

465. TRZEPAŁKA Maksymilian

Sz[epietówka], 28-29.09. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Trz

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

466. TRZEPAŁKA Maksymilian

Włodzimierz – Sz[epietówka] – Pu.Tio. [Putiwł-Tiotkino], 22-25.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Trz

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 425-426

467. WAJDA Budśław W.

Kowele/Wilno – K[ozzielsk], 21.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Waj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 428

468. WAJDA Budśław W.

[Niewola sowiecka] – Howele/Wilno, 20.09. : drogi do Kozielska / Waj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 395
ISBN 83-7380-047-6

469. WAJDA Budśław W.

Polska: Kościeniewicz -> Howele/Wilno, [30.08.-20.09.] : drogi do Kozielska / Waj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 382-383
ISBN 83-7380-047-6

470. WAJDA Budśław W.

Pożywienie (strawa), 23.09. : obozy przeładunkowe / Waj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

471. WAJDA Budśław W.

Pożywienie (strawa), 24.09. : obozy przeładunkowe / Waj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

472. WAJS Bronisław

Fasunki żywnościowe, 4.10. : obozy przeladunkowe / Was

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 430

473. WAJS Bronisław

[Niewola sowiecka] – Włodzimierz Woł[yński], 20.09. : drogi do Kozielska / Was

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 395
ISBN 83-7380-047-6

474. WAJS Bronisław

Polska: Łódź -> Włodzimierz Woł[yński], [3.09.-19.09.] : drogi do Kozielska / Was

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 383
ISBN 83-7380-047-6

475. WAJS Bronisław

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 21.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeladunkowe / Was

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

476. WAJS Bronisław

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 22.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeladunkowe / Was

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

477. WAJS Bronisław

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 22.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeladunkowe / Was

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

478. WAJS Bronisław

Pu.Go. [Putiwł-Gorodok], 24.10. : fasunki żywnościowe : obozy przeladunkowe / Was

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

479. WAJS Bronisław

Włodzimierz – Sz[epietówka] – Pu.Gor. [Putiwł-Gorodok], 21.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Was

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 426-427

480. WALECKI Władysław

[Niewola sowiecka] – Werba, 22.09. : drogi do Kozielska / W. Walecki

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396
ISBN 83-7380-047-6

481. WOŹNIAK Edmund

Mizocz/Ostróg – Sz[epietówka] – Tal[ica], 16.IX : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Woź

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 427

482. WOŹNIAK Edmund

[Niewola sowiecka] – Mizocz, 16.IX : drogi do Kozielska / Woź

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 393
ISBN 83-7380-047-6

483. WOŹNIAK Edmund

Polska: Poznań -> Mizocz/Ostróg, 30.I.-17.IX.] : drogi do Kozielska / Woź

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 383-384
ISBN 83-7380-047-6

484. WOŹNIAK Edmund

Ta[lica], 11.X. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Woź

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

485. WOŹNIAK Edmund

Ta[lica], 28.X. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Woź

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 431

486. WOŹNIAK Zygmunt

Por.r. Woźniak Zygmunt, Polska: Żarki -> ? [...VII.-IX.] : drogi do Kozielska

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 384
ISBN 83-7380-047-6

487. WRÓBLEWSKI Antoni

Fasunki żywnościowe, 25.09. : obozy przeładunkowe / Wró

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

488. WRÓBLEWSKI Antoni

Fry[drychówka], 22.09. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Wró

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435

489. WRÓBLEWSKI Antoni

Kna [Kozielszczyzna], 9.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeładunkowe / Wró

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 432

490. WRÓBLEWSKI Antoni

[Niewola sowiecka] – Tarnopol, 18.09. : drogi do Kozielska / Wró

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 394
ISBN 83-7380-047-6

491. WRÓBLEWSKI Antoni

Pożywienie (strawa), 18.09. : obozy przeładunkowe / Wró

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

492. WRÓBLEWSKI Antoni

Tarnopol – [Frydrychówka – Kozielszczyzna], 18.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Wró

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 402-403
ISBN 83-7380-047-6

493. ZAJĄCZKOWSKI Roman
Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 25.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Zaj
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 436
494. ZAJĄCZKOWSKI Roman
Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 26.IX. : fasunki żywnościowe : obozy przeładunkowe / Zaj
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429
495. ZAJĄCZKOWSKI Roman
[Niewola sowiecka] – Tarnopol, 18.IX. : drogi do Kozielska / Zaj
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 394
ISBN 83-7380-047-6
496. ZAJĄCZKOWSKI Roman
Polska: W-wa -> Tarnopol, [7.VIII.-18.IX.] : drogi do Kozielska / Zaj
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 385-387
ISBN 83-7380-047-6
497. ZAJĄCZKOWSKI Roman
Tarnopol – Fry[drychówka] – Kna [Kozielszczyzna], 24.IX. : pożywienie (strawa) : obozy przeładunkowe / Zaj
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 435
498. ZAJĄCZKOWSKI Roman
Tarnopol – [Frydrychówka – Kozielszczyzna], 18.IX. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Zaj

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 405
ISBN 83-7380-047-6

499. ZIENKIEWICZ Jan
[Niewola sowiecka] – Tarnopol, 18.09. : drogi do Kozielska / Zie
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 393-394
ISBN 83-7380-047-6

500. ZIENKIEWICZ Jan
Polska: Rabka -> Tarnopol, [29.08-18.09.] : drogi do Kozielska / Zie
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 387-390
ISBN 83-7380-047-6

501. ZIENKIEWICZ Jan
Tarnopol – [Frydrychówka – Kozielszczyzna], 18.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Zie
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 403
ISBN 83-7380-047-6

502. ZIĘCINA Józef
Brześć – [niewola niemiecka – niewola sowiecka – Pawliszczew Bor], 17.09. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Zię
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 399-400
ISBN 83-7380-047-6

503. ZIĘCINA Józef
Fasunki żywnościowe, 28.09. : obozy przeładunkowe / Zię
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

504. ZIĘCINA Józef

[Niewola niemiecka] – Brześć/B -> [niewola sowiecka], 21.09 : drogi do Kozielska / Zię

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 396
ISBN 83-7380-047-6

505. ZIĘCINA Józef

[Niewola niemiecka!] – Lebedziew -> Brześć, 17.09. : drogi do Kozielska / Zię

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 392
ISBN 83-7380-047-6

506. ZIĘCINA Józef

[Niewola sowiecka], Brześć, 23.09 : drogi do Kozielska / Zię

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 397
ISBN 83-7380-047-6

507. ZIĘCINA Józef

PB [Pawliszczew Bor], 25.10. : fasunki gospodarcze : obozy przeladunkowe / Zię

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 433

508. ZIĘCINA Józef

PB [Pawliszczew Bor], 29.09 : fasunki żywnościowe : obozy przeladunkowe / Zię

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec

Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 429

509. ZIĘCINA Józef

Polska: [Warszawa] -> Lebedziew/Brześć, [1.01.-17.09.] : drogi do Kozielska / Zię

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 390-391
ISBN 83-7380-047-6

510. ZIĘCINA Józef

Pożywienie (strawa), 19.09. : obozy przeladunkowe / Zię

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 434

511. ZYDEL Franciszek

Moskwa – [Pawliszczew Bor], 1.X. : pierwsze transporty : drogi do Kozielska / Zyd

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 401
ISBN 83-7380-047-6

512. ZYDEL Franciszek

[Niewola sowiecka] – Moskwa!, 1.X. : drogi do Kozielska / Zyd

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 398
ISBN 83-7380-047-6

513. ZYDEL Franciszek

Polska: Wilno -> Moskwa, [26.IX.-1.X.] : drogi do Kozielska / Zyd

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr. inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 391-392
ISBN 83-7380-047-6

V. RZĄDY I SPOŁECZEŃSTWA WOBEC ZBRODNI KATYŃSKIEJ

514. ABARINOV Vladimir

Najpierw prawda, potem pojednanie : zbrodnia katyńska / W. Abarinow. — Fot. — Tł. art. zamieszcz. w *Soveršenno Sekretno*. — 2006, kwiecień

W: *Forum*. — 2006, nr 16, s. 4-6

515. ADAMSKA Jolanta

Odnaczenia Rosjan i Ukraińców za działania na rzecz ujawnienia prawdy o zbrodni katyńskiej i upamiętnienia jej ofiar / Jolanta Adamska. — Fot.

W: *Przeszłość i Pamięć*. — 2005, nr 1/2, s. 82-91

516. AKA

Rosja uwłacza polskiej pamięci : spór o Katyń : jest stanowisko MSZ i IPN / aka

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 56, s. 3

517. AKA

Rosja uwłacza polskiej pamięci : spór o Katyń : jest stanowisko MSZ i IPN / aka

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 80

518. BALISZEWSKI Dariusz

Gra Katyniem / Dariusz Baliszewski. — Fot. — Art. zamieszczony we „Wprost” z 9.05.2004 r.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 6-8

519. BALISZEWSKI Dariusz

Zbrodnia zakłamania : Katyń jest miejscem gorzkiego, bolesnego wstydu dla każdego Rosjanina / Dariusz Baliszewski. — art. zamieszczony we „Wprost” z dnia 19.03.2006

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 4-5

520. BERSKA Barbara

Kłopotliwy sojusznik : wpływ dyplomacji brytyjskiej na stosunki polsko-sowieckie w latach 1939-1943 / Barbara Berska. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2005. — 268, [1] s. ; 21 cm

Bibliogr. s. [243]-262
ISBN 83-7188-668-3

[CBW sygn. 435378]

521. BIELECKI Jędrzej

Kreml zmienia front : Polska-Rosja : Siergiej Jastrzemski mnoży sygnały pojednania / Jędrzej Bielecki. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 44, s. 1

522. BIELECKI Tomasz

Kreml hamuje zapędy Dumy : rosyjscy posłowie idą w zaparte i bronią dobrego imienia Związku Radzieckiego : w przyjętej wczoraj uchwałie „przeciw fałszowaniu historii” potępiają apele o przeprosiny za okupację krajów nadbałtyckich / Tomasz Bielecki

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2005, nr 122, s. 6

523. BUKOVSKI Vladimir

Rosja to kraj schizofreniczny : Rosjanom nie można ufać, bo nigdy nie wiadomo, co zrobią – twierdzi były dysydent Władimir Bukowski / rozm. Małgorzata Werner. — Fot.

W: *Dziennik*. — 2006, nr 143, s. 26

524. COURTOIS Stéphane

Europejskie pęknięcie : jedna trzecia eurodeputowanych nie dopuszcza myśli o zbrodniach komunistycznych / Stéphane Courtois, Jean-Louis Panné ; tł. Grzegorz Dobiecki

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 65, s. 13

525. CZYCZŁO Małgorzata

Amerykański przełom w śledztwie katyńskim : dokumenty o zbrodni katyńskiej w Stanach Zjednoczonych / Małgorzata Czaczo. — Fot.

W: *Życie Warszawy*. — 2006, nr 77, s. 3

526. ESZA

Brutalne zagranie Moskwy z Katyniem : to samobójcza bramka rosyjskich decydentów - tak decyzję prokuratury w sprawie mordu w Katyniu ocenia redaktor „Nowej Polisy” prof. Jerzy Pomianowski / oprac. ESZA

- W: *Życie Warszawy*. — 2006, nr 55, s. 3
Prokuratura rosyjska wojskowa odmówiła uznania zabitych w 1940 r. w Katyniu Polaków za ofiary represji politycznych
527. FALSEHOODS about Katyń ; tł. Kinga Grodner, Ludmiła Miłowanow. — Fot.
W: *Polska Zbrojna*. — 2005, Wydanie Specjalne, s. 14-16
Tekst równol. w jęz. ang. i ros.
528. FATYGA Anna
Małe kroki z Ławrowem : rozmowa : Anna Fatyga, minister spraw zagranicznych o stosunkach z Rosją / rozm. Paweł Reszka. — Fot.
W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 233, s. 8
529. FEDYSZAK-RADZIEJEWSKA Barbara
Katyń znaczy cierpliwość / Barbara Fedyszak-Radziejewska
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 40-41
530. GORBANIEWSKA Natalia
O Katyniu - dwadzieścia pięć lat temu i dziś : prawni spadkobiercy bandytów / Natalia Gorbaniewska
W: Zbrodnia katyńska : przestanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 67-82
ISBN 83-917780-2-9
531. GORBANIEWSKA Natalia
Sowiecka przeszłość i rosyjska teraźniejszość : o Katyniu 25 lat temu i dziś / Natalia Gorbaniewska ; tł. Natalia Woroszyńska
W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 112. Dod. *Plus Minus*, s. 8-10
532. GRUNER Ewa
Dyskusja wokół winy Sowietów / Ewa Gruner
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 79-80
533. GURIANOV Aleksandr
Memoriał, rosyjska organizacja praw człowieka / Aleksander Gurianow ; not. TOBI
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 82
534. GUZ Eugeniusz
Katyń zamiast Auschwitz? : manipulacje : przekłamania najnowszej historii / Eugeniusz Guz. — Fot.

- W: *Trybuna*. — 2005, nr 119, s. 11
Złożenie wieńca przed symbolicznym grobem, w którym pochowano czaszki ofiar mordu w Katyniu, oraz tablicą pamiątkową
535. HOFFMAN-JĘDRUCH Ewa
Nasza generacja odchodzi : rozmowa z Ewą Hoffman-Jędruch oraz Marią i Stefanem Rasiejami, których losy, związane z tragedią katyńską, opisał w swojej książce Allen Paul / rozm. Paweł Stachnik. — Tekst zamieszcz. w „Dziennik Polski”, - 2006, nr 88
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 91
536. JANUSZ Kazimierz
List do Rosjan / Kazimierz Janusz. — Warszawa : nakład własny, 2004. — 216 s. ; 22 cm
ISBN 83-921390-0-3
Omów.: List do Rosjan / W.D. // *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 71
537. JARUZELSKI Wojciech
Ja to wszystko powiedziałem : rozmowa / Wojciech Jaruzelski ; rozm. Paweł Reszka
W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 111, s. 7
538. JARUZELSKI Wojciech
Nostalgia za komunizmem : Polska-Rosja : generał Jaruzelski atakuje Solidarność i ciepło wspomina „przyjaźń polsko-radziecką” / wypowiedź Wojciech Jaruzelski dla gazety „Izwiestia” 12.05.2005
W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 111, s. 1
539. JARUZELSKI Wojciech
Wszystko złożyło się tak, że powinienem nienawidzić Ruskich : fragmenty wywiadu dla „Izwiestii” / Wojciech Jaruzelski ; tł. s.p.
W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 111, s. 7
540. JASTŻEMBSKI Sergej
Pierwszy gest z Rosją / z Siergiejem Jastrzembskim, doradcą Władimira Putina, rozm. Marcin Bosacki, Marcin Wojciechowski. — Fot.
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 44, s. 3
541. KACZYŃSKI Andrzej
Rosja musi wyznać prawdę i potępić zło / Andrzej Kaczyński. — atr. zamieszcz. „Rzeczpospolita”, - 2006, 06.03.
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 42-43

542. KATYŃSKAJA łoż ; tł. Kinga Grodner, Ludmiła Miłowanow. — Fot.
W: *Polska Zbrojna*. — 2005, Wydanie Specjalne, s. 14-16
Tekst równol. w jęz. ang. i ros.
543. KLAMSTWA Katyńskie ; tł. Kinga Grodner, Ludmiła Miłowanow. — Fot.
W: *Polska Zbrojna*. — 2005, Wydanie Specjalne, s. 14-16
Tekst równol. w jęz. ang. i ros.
544. KOŁACZKOWSKI-BOCHENEK Andrzej
Sprawcy zbrodni katyńskiej / Kołaczkowski-Bochenek Andrzej. — art. zamieszcz. „Rzeczpospolita”, - 2006, 07.03.
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 41
545. KOMOROWSKI Krzysztof
Anty-Katyń : jeńcy sowieccy w niewoli polskiej : fakty i mity / Krzysztof Komorowski, Witold Rawski ; Ministerstwo Obrony Narodowej. Wojskowe Biuro Badań Historycznych. — Warszawa : MON WBBH, 2006. — 67, [1] s. : fot. ; 20 cm
Bibliogr. s. 59-62
ISBN 10: 83-919435-8-5. — ISBN 13: 978-83-919435-8-8
546. KOPKA Bogusław
Anty-Katyń / Bogusław Konopka. — Fot. — art. zamieszcz. „Nowe Państwo”. -2004, nr 9
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 4-6
547. KOPKA Bogusław
Gra Katyniem : koncepcja „anty-Katynia” - znalezienia polskiej zbrodni, która równoważyłaby mord katyński - narodziła się w Rosji już w czasach Gorbaczowa : dziś przeżywa pełny rozkwit / Bogusław Kopka. — art. publikowany w „Nowe Państwo”, 2004
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 3-5
548. KOSAČOV Konstantin
A Polacy tylko Katyń, Katyń i Katyń : gdybyście zachowywali się wobec Rosji po przyjacielsku, moglibyśmy zostać partnerami. Ale wy wylamujecie Rosji ręce, na co musimy odpowiednio reagować mówi „Gazecie” Konstantin Kosaczow, przewodniczący komisji spraw zagranicznych Dumy / rozm. Tomasz Bielecki
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2005, nr 278, s. 10

549. KOSAČOV Konstantin
A Polacy tylko Katyń, Katyń i Katyń : gdybyście zachowywali się wobec Rosji po przyjacielsku, moglibyśmy zostać partnerami : ale wy wylamujecie Rosji ręce, na co musimy odpowiednio reagować / Konstantin Kosaczow ; rozm. Tomasz Bielecki. — Tekst zamieszcz. w „Gazeta Wyborcza”, 30.11.2005
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 23-25
550. KRASNOWSKIJ Igor
Ofiara złych sąsiadów / Igor Krasnowskij ; tł. Witold Nowosz. — art. zamieszczony w „Smolenska Gazieta, Wydarzenia” z 4.08.2005 r.
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 14-14
551. KUNCEWICZ Piotr
List otwarty do Pana Prezydenta Putina / Piotr Kuncewicz. — Tekst zamieszcz. w „Trybuna”, 2006, nr 399
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 16-17
552. KURTYKA Janusz
Katyń – zbrodnia i symbol ludobójstwa : memorandum prezesa Instytutu Pamięci Narodowej / Janusz Kurtyka
W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 176-180
ISBN 83-917780-2-9
553. LACKO Martin
Masakra katyńska a Słowacja : obraz tragedii w prasie słowackiej wiosną 1943 roku / Martin Lacko ; tł. Tomasz Grabiński. — Sum.
W: *Pamięć i Sprawiedliwość*. — 2005, nr 2, s. 217-235
554. LEWANDOWSKA Irena
My nie z tych co przepaszają : rosyjskie media komentują moskiewskie obchody Dnia Zwycięstwa / oprac. Irena Lewandowska. — Fot.
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2005, nr 122, s. 26-27
555. ŁOJEK Bożena
Zbrodnia Katyńska – przesłanie dla przyszłości : problemy z przekazaniem „Apelu Katyńskiego” do Ambasady Federacji Rosyjskiej / Bożena Łojek. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 53-55
W tekście tekst Apelu

556. MACIEREWICZ Antoni

Katyń: zbrodnia nieukarana : Polska jest jedynym państwem na świecie, które nie ściga sprawców mordu na własnych obywatelach / Antoni Macierewicz

W: *Głos*. — 2006, nr 11/12

557. MACIEREWICZ Antoni

Katyńska polityka prezydenta Putina : Rosja sondowała nową ekipę a kancelaria Kaczyńskiego dała się na to nabrać / Antoni Macierewicz

W: *Głos*. — 2006, nr 11/12

558. MALCZYK Jerzy

Rosja: „Katyń – ból nie tylko Polski, ale i Rosji” – wieczór dyskusyjny w Moskwie / Jerzy Malczyk

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2006, nr 3/4, s. 22-23

559. MARCINIAK Włodzimierz

Kreml widzi Unię, a nie Polskę : porozumienie z UE jest dla Rosji ważniejsze niż stosunki z Polską – mówi ekspert ds. wschodnich / Włodzimierz Marciniak

W: *Dziennik*. — 2006, nr 143, s. 27

560. MATERSKI Wojciech

Rosja nie przyzna się do zbrodni : rozmowa z prof. Wojciechem Materskim, dyrektorem Instytutu Studiów Politycznych PAN, badaczem zbrodni katyńskiej / rozm. Ewa Łosińska. — art. zamieszcz. w „Dzienniku Polskim”. - 2006, nr 99

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 8-11

561. MELTIUCHOV Michail

Wojny polsko-rosyjskie : polityczno-wojskowa konfrontacja 1918-1939 / Michail Meltiuchow. — Moskwa, 2001

Omów.: O problemach z rosyjskim opisywaniem polskiej historii / Andrzej Furier // *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 5-6

562. MICHAJŁOWICZ Władimir

Inna Rosja : z Władymirem Michajłowiczem Grininem, ambasadorem Rosji w Polsce, rozm. Marek Barański. — Fot.

W: *Trybuna*. — 2006, nr 193, s. 8-9

563. MITEK Tadeusz

Kłamstwa katyńskie / Tadeusz Mitek. — Fot.

W: *Polska Zbrojnia*. — 2005, nr 17, s. 30

564. NAJWAŻNIEJSZE problemy polsko-rosyjskie : interpretacja historii, czyli Katyń

W: *Życie Warszawy*. — 2006, nr 44, s.5

565. NOWAK Andrzej

Knut i piernik po raz trzeci : opinie : czy poprawią się stosunki z Rosją / Andrzej Nowak. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 233, s. 9

Wypow. profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, redaktora naczelnego pisma „Arcana”

566. OLCZYK Eliza

Powrót do dialogu : wizyta szefa MSZ Rosji: dyplomaci wierzą w zmiany. Eksperci wątpią / Eliza Olczyk, Zbigniew Krzyżanowski. — Fot.

W: *Dziennik*. — 2006, nr 144, s. 4

567. ORDYŃSKI Jan

NRD fałszowała dowody zbrodni : śledztwo katyńskie / Jan Ordyński. — art. zamieszcz. *Rzeczpospolita*, - 2005, 21.03.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 38

568. PAP

Wlk. Brytania : więcej o Katyniu / Pap. tekst zamieszcz. w „Gazeta Wyborcza”, - 2006, 02. maj

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 74

569. PAUL Allen

Ludzie to nie pora : Allen Paul : gość „Rzeczpospolitej” / rozm. Krzysztof Masłoń. — Fot. — tekst zamieszcz. też w *Rodowód II*, - 2006, nr 6, s. 88

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 81, s. 2

Rozmowa z autorem książki „Katyń: stalinowska masakra i triumf prawdy”

570. PAUL Allen

Prawda z archiwów : amerykańskie dochodzenie w sprawie zbrodni katyńskiej powinno zostać wznowione przez Kongres USA - mówi Allen Paul, amerykański dziennikarz i politolog / rozm. Paweł Stachnik. — tekst zamieszcz. w *Dziennik Polski*. - 2006, nr 88

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 89-91

571. PAWLICKI Jacek

Ławrow w Warszawie : miłe spotkanie bez konkretów : mimo festiwalu dobrej woli żadna ze spornych spraw w stosunkach polsko-rosyjskich nie została załatwiona / Jacek Pawlicki. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 234, s. 5

572. PIONTKOVSKI Andrej

Krenil hamuje zapędy Dumy : rosyjscy posłowie idą w zaparte i bronią dobrego imienia Związku Radzieckiego : w przyjętej wczoraj uchwałie „przeciw fałszowaniu historii” potępiają apele o przeprosiny za okupację krajów nadbałtyckich / wypowied.: Andrej Piontkowski ; not. TOBI

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2005, nr 122, s. 6

573. POPOWSKI Sławomir

Triumf Jaruzelskiego : Rosja : generał został gwiazdą mediów rosyjskich. Wypowiadał się na tematy polityczne, historyczne i osobiste. Często kontrowersyjnie / Sławomir Popowski, Paweł Reszka. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 111, s. 7

574. PRZEWOŹNIK Andrzej

Ewolucja w złym kierunku / Andrzej Przewoźnik. — art. zamieszcz. „Rzeczpospolita”, - 2006, 3-4.03.

W: *Rodowód II*. 2006, nr 6, s. 36

575. PRZYBYLSKI Jacek

Rotfeld i Ławrow pojednawczym tonem : Rada Państw Morza Bałtyckiego / Jacek Przybylski. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 135, s. 4

XIII Sesja Ministerialna Rady Państw Morza Bałtyckiego w Szczecinie

576. PW

Polska i Rosja mają nadal rozmawiać o Katyniu / PW

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 56, s. 6

577. RESZKA Paweł

Człowiek do specjalnych poruczeń : Polska-Rosja / Paweł Reszka. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 44, s. 7

578. RESZKA Paweł

Polska-Rosja : do przelomu daleko : Ławrow w Warszawie / Paweł Reszka

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 234, s. 6

579. ROSZKOWSKI Wojciech

Musimy odpowiedzieć Rosji : zachowanie Moskwy w kwestii Katynia wymagało reakcji : nie pogodzimy się z lekceważeniem tej zbrodni / Wojciech Roszkowski. — art. zamieszczony w „Dzienniku” z dnia 09.05.2006

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 6-7

580. ROSZKOWSKI Wojciech

Rosja musi dostrzec Katyń : stosunki polsko-rosyjskie są złe z winy Moskwy. Ustępstwa w sprawie Katynia pokazałyby, że jesteśmy słabi / Wojciech Roszkowski

W: *Dziennik*. — 2006, nr 17, s. 2

581. SARIUSZ-SKĄPSKA Izabella

Pamięć a polityka zagraniczna : Sesja Fundacji im. Stefana Batorego / Izabella Sariusz-Skąpska

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 69-70

582. SŁOJEWSKA Anna

Unia solidarnie wobec Rosji : Parlament Europejski / Anna Słojewska. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 222, s. 5

Zabiegi Wojciecha Roszkowskiego o umieszczenie w raporcie Parlamentu Europejskiego fragmentu o Katyniu

583. SUŁEK Leon A.

General Jaruzelski – katyński doradca Moskwy / Leon Antoni Sułek. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 101, s. 6

Na marginesie pracy „Katyń. Dokumenty ludobójstwa”. — Warszawa, 1992

584. SZANIAWSKI Paweł

Z Putinem w 2007 roku : polsko-rosyjska grupa ds. trudnych będzie miała pełne ręce roboty / Paweł Szaniawski. — Fot.

W: *Życie Warszawy*. — 2006, nr 234, s. 7

585. SZENDEROWICZ Wiktor
Czemu Polacy czepiają się o Katyń / Wiktor Szenderowicz ; oprac.
RICZ

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 12

586. TOBI

Jak lider PiS oburzył Moskwę : to się rzadko zdarza w stosunkach
dyplomatycznych : rosyjski MSZ skrytykował „antyrosyjską propa-
gandę” *Prawa i Sprawiedliwości* / TOBI

W: *Gazeta Wyborcza.* — 2005, nr 110, s. 4

587. TOBI

Ławrow interpretuje Rottfelda / TOBI, WBS

W: *Gazeta Wyborcza.* — 2005, nr 115, s. 6

588. UNGER Leopold

Gdy Putin przeprosza za Budapeszt i Pragę / Leopold Unger

W: *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 53, s. 11

589. WIELKA Brytania : więcej o Katyniu : świat w skrócie

W: *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 102, s. 10

Niepublikowane dokumenty ilustrujące w jaki sposób manipulowano sprawą
katyńską dla utrzymania antyhitlerowskiej koalicji

590. WROŃSKI Paweł

Katyniem nie prowokować / Paweł Wroński

W: *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 108, s. 2

591. ZANUSSI Krzysztof

Trudne słowo: wybaczenie : Polska-Rosja : powinniśmy unikać gestów
emocjonalnych / z Krzysztofem Zanussim, reżyserem, jednym z naj-
bardziej znanych za naszą wschodnią granicą Polaków, rozmawiają
Iwona Preda i Grzegorz Łakomski. — Fot.

W: *Życie Warszawy.* — 2006, nr 56, s.19

592. ZUCHNIAK Monika

Z dziejów propagandy : Katyń a wojna polsko-bolszewicka 1919-1920
/ Monika Zuchniak

W: *Polacy i Rosjanie : 100 kluczowych pojęć / pod red. Agnieszki
Magdziak-Miszewskiej, Moniki Zuchniak, Pawła Kowala, tł. Helena
Jańczuk ; Centrum Stosunków Międzynarodowych. — 2002(Biblioteka
„Więzi” ; t.139). — S. 168-173
ISBN 83-88032-45-3*

593. ŻAROŃ Piotr

Stanowisko rządu Stanów Zjednoczonych wobec mordu polskich jeń-
ców w Katyniu / Piotr Żaroń

W: *Głos Weterana i Rezerwisty.* — 2005, nr 6, s. 25-26

VI. MATERIAŁY DO BIOGRAFII

594. BAB – ppor.r. Marian Babuchowski, 12 puł. : spuścizna ka-
tyńska : dokumenty świadków

W: *Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 102-103*

ISBN 83-7380-047-6

595. BAK – ppor.r. 78 pp Stanisław Bakuła : spuścizna katyńska :
dokumenty świadków

W: *Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 103*

ISBN 83-7380-047-6

596. BAR – Jan-Kanty-Bronisław Bartys, ppor.r. 19; 75 pp : spu-
ścizna katyńska : dokumenty świadków

W: *Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 106-107*

ISBN 83-7380-047-6

597. BAR – por.sł.zdr.sł.st. 7b.panc. Witold Baldwin-Ramułt :
spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: *Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 103-104*

ISBN 83-7380-047-6

598. BAT – ppor.r. 62 pp Czesław Bartkowiak, nauczyciel : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 107-109
ISBN 83-7380-047-6

599. BEN – por. p.radio. mob. 5 b.tlgr Kraków mgr Michał Jan Benesch : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 109-110
ISBN 83-7380-047-6

600. BIE – kpt.sł.st. WIPGaz Zygmunt Biernacki : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 112-113
ISBN 83-7380-047-6

601. BIELECKI Tomasz

Odszedł Rosjanin, który szukał prawdy o Katyniu / Tomasz Bielecki
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 263, s. 12

602. BIELECKI Tomasz

Odszedł Rosjanin, który szukał prawdy o Katyniu : zmarł Giennadij Żaworonkow : był jednym z pierwszych radzieckich dziennikarzy piszących prawdę o Katyniu / Tomasz Bielecki
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 82

603. BOGACZEWICZ Stanisław A.

Ks. Bernard Pyclik (1896-1964) : życie w prawdzie / Stanisław A. Bogaczewicz
W: *Zeszyty Historyczne WiN-u*. — 2004, nr 21, s. 29-46

604. BOGDANIEC-POLKOWSKA Maria

Pamięci Kazimierzy Heyda / Maria Bogdaniec-Polkowska. — Fot.
W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 144, s. 12

605. BOŁ – ppor.r. 23 pp Tadeusz Bołdok : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 115-116
ISBN 83-7380-047-6

606. BRA – kpt.r. 74 pp Rudolf Brachaczek : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 117-118
ISBN 83-7380-047-6

607. BRU – ppor.r. DOK V, sł.pom.PP Paweł Brus : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 118-119
ISBN 83-7380-047-6

608. BRZ – por.r. 2 b.san. Mikołaj Brzezicki : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 119-120
ISBN 83-7380-047-6

609. BUD – ppor.r. Julian-Mieczysław Budzyna : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 122-123
ISBN 83-7380-047-6

610. C.

Bobiński Alojzy (1908-1940) – porucznik WP / Oprac. C. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 66
Jeniec Starobielska

611. CHM – ppor.r. Stanisław Chmielewski – 11; 74 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 124-125
ISBN 83-7380-047-6

612. CHMIELEWSKI Krzysztof
Czesław Brzeg – starszy przodownik PP z Kalisza / Krzysztof Chmielewski, Piotr Chmielewski. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 53-54
Zamordowany w Kalininie, a ciało wrzucono do dołu śmierci w Miednoje

613. CHOR. st. Stanisław Gargul – Flot. Pińska : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 143
ISBN 83-7380-047-6

614. CHOR.SŁ.ST. Franciszek Barczyk – 20 puł : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 105-106
ISBN 83-7380-047-6

615. CIS – ppor.st. DOK.VIII Zygfryd Ciszewski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 129
ISBN 83-7380-047-6

616. CYW. Andrzej Ochenkowski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 210
ISBN 83-7380-047-6

617. CYW. Edmund Drop : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 133
ISBN 83-7380-047-6

618. CYW. Kazimierz Gąsiecki : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 145-146
ISBN 83-7380-047-6

619. CZA – mjr r. kz 8 Szp.Okr. Stanisław Czarliński : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 130
ISBN 83-7380-047-6

620. CZE – ppor.r. 8 puł Władysław Czekay : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 130-131
ISBN 83-7380-047-6

621. DUSZYŃSKA Teresa
Wspomnienie : Stefan Holtzer [1909-1940] / Teresa Duszyńska. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 85
Rotmistrz, por.kaw.rez.2 psk, jeniec Starobielska zamordowany w Charkowie

622. DUTKIEWICZ Rafał
Wspominając dziadka... / Rafał Dutkiewicz ; rozm. Zofia Frąckiewicz-Kukła

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 86
Polski policjant Roman Stolarski - jeniec Ostaszkowa, zamordowany w Twerze, pochowany w Miednoje

623. DYBALSKA Wanda

Janka poszła na wojnę / Wanda Dybalska. — Fot.

W: *Wysokie Obcasy*. — 2005, nr 18, s. 10-16

624. DYBALSKA Wanda

Znaleźliśmy Jankę, ofiarę Katynia! / Wanda Dybalska

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2005, nr 116, s. 2

625. DYJ – ppor.r. 73 pp Augustyn Dyjas : spuścizna katyńska :

dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 134

ISBN 83-7380-047-6

626. GAD – kpt.st. Wojsk.Z.Uzbr. Feliks Gadowski : spuścizna

katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 139-141

ISBN 83-7380-047-6

627. GAŚ – por.r. 5 pp Marian Gąsiecki : spuścizna katyńska :

dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 145

ISBN 83-7380-047-6

628. GEN.ST. Mieczysław-Makary Smorawiński – DOK II : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 251-252

ISBN 83-7380-047-6

629. GOS – kpt.st. WIG Zygmunt-Jan Gosiewski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 148-149

ISBN 83-7380-047-6

630. GRUNER Ewa

Starobielsk w oczach ocalałych jeńców : porucznik rez. Piotr Paweł Doda, nauczyciel / Ewa Gruner

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 83

Aresztowany w Wilejce, więzień Starobielska

631. GRUNER Ewa

Starobielsk w oczach ocalałych więźniów : podchor. Jerzy Turski / Ewa Gruner

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 67

Wraz z ks. Peszkowskim sporządził „listę Turskiego” - 432 nazwiska uratowanych z zagłady jeńców Griażowca

632. GST – por.r. 8 W. Sąd Okr. Jan Gostomski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 150

ISBN 83-7380-047-6

633. HAWAŁEJ Adam

Medal Gloria Artis dla ks. prałata Zdzisława Peszkowskiego / Adam Hawała

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 55-56

Najwyższe odznaczenie w dziedzinie kultury „dla strażnika narodowej pamięci”

634. JAI – por.st. 4 psk Antoni-Rudolf Janik : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 163

ISBN 83-7380-047-6

635. JAK – ppor.r. 84, 11 pp Dobiesław-Bartłomiej Jakubowicz : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 159-160

ISBN 83-7380-047-6

636. JAN – por.r. 18 pp Mieczysław-Konstanty Jankowski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 163

ISBN 83-7380-047-6

637. JANKOWSKI Stanisław M.

Śladem trzech jeńców Kozielska : historyk prosi o pomoc / Stanisław M. Jankowski

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 36

638. JANOTA-BZOWSKA Kazimiera

Urodzinowy wieczór Adama / Kazimiera Janota Bzowska. — Fot.

W: *Goniec Karpacki (Londyn)*. — 2001, nr 328, s. 63-66

639. JANOTA-BZOWSKA Kazimiera

Zmarł przyjaciel Karpatczyków 3 DSK / Kazimiera Janota Bzowska. — Fot.

W: *Goniec Karpacki (Londyn)*. — 2000, nr 327, s. 154-156

640. JAR – por.r. Józef-Kalasanty Jaroszyński : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 164

ISBN 83-7380-047-6

641. JEZIERSKI Zdzisław

Oficerowie – lekarze Wojska Polskiego zamordowani przez władze sowieckie wiosną 1940 roku / Zdzisław Jezierski

W: *Lekarz Wojskowy*. — 2005, nr 2, s. 131-135

642. KAM – ppor.r. 2 puł Jan-Bronisław Kamiński : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 168-169

ISBN 83-7380-047-6

643. KMDR por.st. Ludwik-Franciszek Pawlikowski – Kier. Mar. Woj. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 216-217

ISBN 83-7380-047-6

644. KMDR ppor.st. Roman Pufahl – Kir.Mar.Woj. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 230-232

ISBN 83-7380-047-6

645. KMI – ppor.r. 18 pp Tadcusz-Władysław Kmicic : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 172

ISBN 83-7380-047-6

646. KOM.PP Marcin Andziak : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 101-102

ISBN 83-7380-047-6

647. KON – por.r. 1 psp Józef-Franciszek-Xawery-Marian Koniuszewski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 174-176

ISBN 83-7380-047-6

648. KOPOCIŃSKI Krzysztof
65 rocznica śmierci płk Jana Pióro / Krzysztof Kopociński. — Fot.
Lekarz wojskowy, jeńiec Starobielska zamordowany w Charkowie
649. KPT. Piotr Borkowski-Dunin – Krak. Br.Kaw. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 116-117
ISBN 83-7380-047-6
650. KPT.P.R. Adam Fryszberg – kz 1 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 139
ISBN 83-7380-047-6
651. KPT.P.R. Henryk-Grzegorz Grodzieński – kz 9 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 151-152
ISBN 83-7380-047-6
652. KPT.R. Feliks-Józef Olas – 63 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 211
ISBN 83-7380-047-6
653. KPT.R. Fryderyk Król – 74 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 182-183
ISBN 83-7380-047-6

654. KPT.R. Jan Gosławski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 149-150
ISBN 83-7380-047-6
655. KPT.R. Leon-Wiktor-Aleksander Kopff de – kz 3 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 176-177
ISBN 83-7380-047-6
656. KPT.R. Ludwik-Antoni Chomicki – kz 2 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 125-126
ISBN 83-7380-047-6
657. KPT.R. Mieczysław-Józef Rybus – kz 4 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 241
ISBN 83-7380-047-6
658. KPT.R. Władysław Ciekot : spuścizna katyńska : dokumenty świadków
W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 127-128
ISBN 83-7380-047-6
659. KPT.SŁ.ST. Franciszek Biernacki – DOK I : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 111-112
ISBN 83-7380-047-6

660. KPT.SŁ.ST. Józef Budzik – 16 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 121
ISBN 83-7380-047-6

661. KPT.SP. Adam Żołobiński : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 302
ISBN 83-7380-047-6

662. KPT.SP. Aleksander Nowicki – 9 b.sap. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 209
ISBN 83-7380-047-6

663. KPT.SP. Bronisław-Józef Lubińkowski – Flot.Pińska : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 193-194
ISBN 83-7380-047-6

664. KPT.SP. Józef Hutek – of.k. OK. VII : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 155-156
ISBN 83-7380-047-6

665. KPT.SP. Józef Sidor – Baza Lotn. N. 3 : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 246-247
ISBN 83-7380-047-6

666. KPT.SP. Maksymilian Heilszer – 17 pal : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 154-155
ISBN 83-7380-047-6

667. KPT.SP. Stanisław-Antoni Zając – DOK I : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 293
ISBN 83-7380-047-6

668. KPT.ST. Alfred-Bernard Farny – OZ 21 DP : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 136
ISBN 83-7380-047-6

669. KPT.ST. Baltazar Zembik – 158 bat.artplot : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 295
ISBN 83-7380-047-6

670. KPT.ST. Edward-Jan Kwitowski – 31 pal : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 191
ISBN 83-7380-047-6

671. KPT.ST. Filip Szlamiński – 1 b.sam. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 263-265
ISBN 83-7380-047-6

672. KPT.ST. Jan Nowak : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 206
ISBN 83-7380-047-6

673. KPT.ST. Józef-Aleksander Nelicki – Skł.Mat.Int. Nr 7 : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 199-200
ISBN 83-7380-047-6

674. KPT.ST. Kazimierz-Karol Solski – 18 DP : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 255-256
ISBN 83-7380-047-6

675. KPT.ST. Lucjan Gawroński : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 143-144
ISBN 83-7380-047-6

676. KPT.ST. Michał Wołosianko – 56 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 285-287
ISBN 83-7380-047-6

677. KPT.ST. Stanisław-Grzegorz Rutkowski – WIPgaz : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 240
ISBN 83-7380-047-6

678. KPT.ST. Stanisław Gutowski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 152-153
ISBN 83-7380-047-6

679. KPT.ST. Stanisław Karoński – 14 DP : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 169
ISBN 83-7380-047-6

680. KPT.ST. Tadeusz Fiedorowicz – 19 DP, 85 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 136-137
ISBN 83-7380-047-6

681. KPT.ST. Wacław Pielarski – CWLotn N.1 : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 219

ISBN 83-7380-047-6

682. KPT.ST. Władysław Jeziorowski – OZ 13 DP : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 164-165

ISBN 83-7380-047-6

683. KRAHEL Tadeusz

Doświadczeni zniewoleniem : duchowni archidiecezji wileńskiej represjonowani w latach okupacji sowieckiej (1939-1941) / Tadeusz Krahel ; Polskie Towarzystwo Historyczne. Oddział w Białymstoku. — Białystok : PTH, 2005. — 210, [1] s. : fot., portr. ; 25 cm

Bibliogr. s. 19-20

ISBN 83-922263-5-6

[CBW sygn. 438108]

684. KRU – por.r. 2 b.balon. Waclaw-Michał Kruk : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 185

ISBN 83-7380-047-6

685. KSIĄDZ Ziółkowski ostatni kapelan z Kozielska / oprac.: Zdzisław Jastrzębiec-Peszkowski, Barbara Ziółkowska-Tarkowska, Stanisław Zygmunt Zdrojewski. — Warszawa ; Łódź : Fundacja „Golgota Wschodu”, 2003. — 119 s. : faks., fot. ; 21 cm

ISBN 83-915709-9-1

[CBW sygn. 437540]

686. KUK – mjr C. Wysz. Piech. Rembertów Stanisław Kukla : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 187-188

ISBN 83-7380-047-6

687. KURZYP Marian

Sebastian Strzałkowski : wspomnienie (1925-2005) / Marian Kurzyp
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 112. Dod. *Gazeta Stołeczna*, s. 9

688. KZY – chor.r. Bernard Krzystolik : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 185

ISBN 83-7380-047-6

689. MAJ st. Henryk-Marian Niemiec – MSWojsk : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 201

ISBN 83-7380-047-6

690. MARKIEWICZ Marcin

Ofiary zbrodni katyńskiej z województwa białostockiego : komentarze historyczne / Marcin Markiewicz. — Fot.

W: *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*. — 2005, nr 5/6, s. 95-98

691. MAY – por.st. 116 pp Stanisław-Janusz Maykowski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 196-197

ISBN 83-7380-047-6

692. MĘŻOM i ojcom naszym / pod. red. Tomasza Mysłka i Zbigniewa Ziętała. — Częstochowa : Stowarzyszenie Rodzina Katyńska, 2006. — 263 s. : il. ; 25 cm

Bibliogr. s. 259

ISBN 83-909660-0-X

Zawiera m.in. biogramy pomordowanych związanych z Ziemią Częstochowską oraz relacje świadków

693. MJR r. Jan Ślaski – 16 puł : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 267-268
ISBN 83-7380-047-6

694. MJR r. Mark Ulryk : spuścizna kатыńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 276
ISBN 83-7380-047-6

695. MJR r. Zygmunt Szymkiewicz – Kier.Mar.Woj. : spuścizna kатыńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 266
ISBN 83-7380-047-6

696. MJR sł.zdr.sł.st. Stanisław Rondonański – 5 pp : spuścizna kатыńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 239-240
ISBN 83-7380-047-6

697. MJR sp Antoni-Witold Balingier : spuścizna kатыńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 104-105
ISBN 83-7380-047-6

698. MJR sp. Eryk-Wilhelm-August-Alfred Pfann – of. k. OK V : spuścizna kатыńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 217-218
ISBN 83-7380-047-6

699. MJR sp. Władysław Sokołowski – 16 b. JHP : spuścizna kатыńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 253
ISBN 83-7380-047-6

700. MJR st. Franciszek-Marek Piekarski – 5 p.lotn. : spuścizna kатыńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 218-219
ISBN 83-7380-047-6

701. MJR st. Józef Kiczka – DOK V, 27 pp : spuścizna kатыńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 169-170
ISBN 83-7380-047-6

702. MJR st. Kazimierz-Marian Czyżewski – PKU Bochnia : spuścizna kатыńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 131
ISBN 83-7380-047-6

703. MJR st. Kazimierz-Wincenty Kraczkiewicz 2 b.balon. : spuścizna kатыńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 180-181
ISBN 83-7380-047-6

704. MJR st. Michał Tobiasz : spuścizna kатыńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 273
ISBN 83-7380-047-6

705. MJR st. Stanisław Wilatowski – WIPgaz : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 284
ISBN 83-7380-047-6

706. MJR st. Stefan-Marceli Krudowski – 504 Szp.Pol. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 183-185
ISBN 83-7380-047-6

707. MJR st. Wincenty-Franciszek Pałczyński – 10 pal : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 215-216
ISBN 83-7380-047-6

708. MJR st. Władysław Garlicki – 31 pal : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 143
ISBN 83-7380-047-6

709. MJR st. Zygmunt Zicliński – OZ 2 b.most.kolej. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 296-297
ISBN 83-7380-047-6

710. MŁYŃCZAK Halina

Ty polski Żołnierzu Tułacz / Halina Młyńczak

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 85
Szlak wojenny jeńca Kozielska Michała Leszczyńskiego

711. NAWROCKI Jakub

Gdzie spoczywasz, pułkowniku ? : znamy miejsca spoczynku wielu oficerów polskich pomordowanych na wschodzie w czasie II wojny światowej / Jakub Nawrocki. — Fot.

W: *Polska Zbrojna*. — 2006, nr 51, s. 34-35

712. NEL – płk sp. Jan-Władysław Neklen : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 200-201
ISBN 83-7380-047-6

713. NOS – kpt.r. 2 b.sap Henryk Nossowicz : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 203-205
ISBN 83-7380-047-6

714. NOW – ppor.r. kz 7 Szp.Okr. Florian Nowakowski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 208-209
ISBN 83-7380-047-6

715. NOWAKOWSKA Krystyna

Eugeniusz Wiszniewski / Krystyna Nowakowska. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 79
Nazwisko to znajduje się na „Listy Katyńska ciąg dalszy - straceni na Ukrainie”

716. PAN Józef Łokucjewski – ocalały jeńca Starobielska : [wspomnienia]. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 60

Wspomnienia zamieszczone są także w książce Ewy Gruner-Żarnoch pt.: „Starobielski w oczach ocalałych jeńców”

717. PCHOR.R. Towścik Antoni : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 273

ISBN 83-7380-047-6

718. PIE – mjr r. 5 Szp.Okr. Stefan-Kazimierz Pieńkowski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 219-222

ISBN 83-7380-047-6

719. PŁK st. Kazimierz Żeliszawski-Pilawa – Nowogr.Br.Kaw - dca : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 301-302

ISBN 83-7380-047-6

720. POR. p.r. Kazimierz Garduła – kz 10 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 142-143

ISBN 83-7380-047-6

721. POR. Stefan Bierzyński – 32 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 113

ISBN 83-7380-047-6

722. POR.PR. Alfred Janik – kz 6 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 162

ISBN 83-7380-047-6

723. POR.PR. Mieczysław Kurkiewicz – DOK V : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 189-190

ISBN 83-7380-047-6

724. POR.R. Alfred Popiel – Kier.Mar.Woj. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 222-224

ISBN 83-7380-047-6

725. POR.R. Alojzy Borgowiec – 3 psp, naucz. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 116

ISBN 83-7380-047-6

726. POR.R. Alojzy Gałuszka of.k. OK V : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 141-142

ISBN 83-7380-047-6

727. POR.R. Andrzej Kwapiszewski – 72 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 190
ISBN 83-7380-047-6

728. POR.R. Antoni-Wincenty Rzeźniczek – 11 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 245-246
ISBN 83-7380-047-6

729. POR.R. Edward Doroszewski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 132-133
ISBN 83-7380-047-6

730. POR.R. Eugeniusz Niemunis – 20 dac : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 201-202
ISBN 83-7380-047-6

731. POR.R. Franciszek-Józef Zbroja – 75 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 294
ISBN 83-7380-047-6

732. POR.R. Henryk-Franciszek Roguski – 20 puł : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 238-239
ISBN 83-7380-047-6

733. POR.R. Henryk Jaroma – 41 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 163-164
ISBN 83-7380-047-6

734. POR.R. Henryk Zdanowski – 25 puł : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 294-295
ISBN 83-7380-047-6

735. POR.R. Jan-Czesław Kiser – 7 psk : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 170
ISBN 83-7380-047-6

736. POR.R. Jan Nowak – 1 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 205-206
ISBN 83-7380-047-6

737. POR.R. Jerzy Goetling – 5 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 146
ISBN 83-7380-047-6

738. POR.R. Jerzy-Wojciech Lorentz – 5 puł : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 193
ISBN 83-7380-047-6

739. POR.R. Józef Hajdenberg – kz 8 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 154
ISBN 83-7380-047-6

740. POR.R. Józef Sobocki : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 252-253
ISBN 83-7380-047-6

741. POR.R. Julian Lipiec : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 192-193
ISBN 83-7380-047-6

742. POR.R. Leon Mańkowski – 7 b.sap. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 196
ISBN 83-7380-047-6

743. POR.R. Lotariusz Gołyszny – 3 psp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 148
ISBN 83-7380-047-6

744. POR.R. Romuald Tabęcki – kz 1 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 268
ISBN 83-7380-047-6

745. POR.R. Salomon Goldstein – kz 7 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 147
ISBN 83-7380-047-6

746. POR.R. Stanisław Jakubowicz – 5 b.sap : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 160
ISBN 83-7380-047-6

747. POR.R. Stanisław Kretkowski – 14 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 182
ISBN 83-7380-047-6

748. POR.R. Stanisław Kucharzów – 40 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 187
ISBN 83-7380-047-6

749. POR.R. Stanisław Zatoński – 27 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 294
ISBN 83-7380-047-6

750. POR.R. Stefan Kruk – 77 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 185
ISBN 83-7380-047-6

751. POR.R. Szymon Szmermer – kz 3 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 265
ISBN 83-7380-047-6

752. POR.R. Wilhelm Bielaczyc – 52 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 110-111
ISBN 83-7380-047-6

753. POR.R. Wincenty-Sebastian Nobis – 14 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 202-203
ISBN 83-7380-047-6

754. POR.R. Witold-Aleksander Klarner – 2 b.most.kol. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 171
ISBN 83-7380-047-6

755. POR.R. Władysław Cieślewicz : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 129
ISBN 83-7380-047-6

756. POR.R. Władysław-Feliks Kossowski – 63 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 177
ISBN 83-7380-047-6

757. POR.R. Władysław-Feliks Siniecki : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 248
ISBN 83-7380-047-6

758. POR.R. Władysław-Witold Denison – 43; 8 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 131-132
ISBN 83-7380-047-6

759. POR.R. Wojciech Blicharski Tarnopol : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 113-114
ISBN 83-7380-047-6

760. POR.R. Zygmunt-Andrzej Szachowicz – 72 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 261
ISBN 83-7380-047-6

761. POR.R. Zygmunt-Maria Łoocki – 34 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 195-196
ISBN 83-7380-047-6

762. POR.R. Zygmunt Petelczyc – 2 bat. pom. art. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 217
ISBN 83-7380-047-6

763. POR.R. Zygmunt-Stanisław Fabrowski – CWŁącz : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 135
ISBN 83-7380-047-6

764. POR.R. Zygmunt Woźniak – 26 puł : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 289-290
ISBN 83-7380-047-6

765. POR.SŁ.ST. Aleksander Buława-Gawryszewski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 124
ISBN 83-7380-047-6

766. POR.SP. Bolesław Kistelski – of.k. OK III : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 170-171
ISBN 83-7380-047-6

767. POR.SP. Stanisław Gontarski – of.k. OK I : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 148
ISBN 83-7380-047-6

768. POR.ST. Eugeniusz Raszek – 1 psp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 233
ISBN 83-7380-047-6

769. POR.ST. Henryk-Ignacy Teichen – 57 komp. most. kolej. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 270-272
ISBN 83-7380-047-6

770. POR.ST. Jan-Henryk Dąbrowski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 131
ISBN 83-7380-047-6

771. POR.ST. Jan-Kazimierz Wieczorek – Szk.Pch.Rez.Art. Nr 2 : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 283-284
ISBN 83-7380-047-6

772. POR.ST. Mieczysław-Andrzej-Józef Tkacz – 7 pal : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 272
ISBN 83-7380-047-6

773. POR.ST. Piotr-Paweł Ostromęcki – 1 p.szw. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 213-214
ISBN 83-7380-047-6

774. POR.ST. Sergiusz Pusch – 3 pp KOP : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 232
ISBN 83-7380-047-6

775. POR.ST. Witold Szeniański : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 262-263
ISBN 83-7380-047-6

776. POR.ST. Władysław Stępić – Szk.Pch.Rcz.Sap. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 258
ISBN 83-7380-047-6

777. POSZUKIWANIE grobu ojca. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s.
Również dokumenty od różnych instytucji w Polsce i na Ukrainie w sprawie Juliana Onyszkiewicza poszukiwanego przez syna.

778. PPLK pr. Stefan-Franciszek Wąsowski – kz 2 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 280-281
ISBN 83-7380-047-6

779. PPLK sp. Andrzej Hałaciński – of.k. OK. IV : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 153-154
ISBN 83-7380-047-6

780. PPLK sp. Eugeniusz Kukulski – OK V : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 188-9
ISBN 83-7380-047-6

781. PPLK sp. Józef Owczarski – OZ 13 DP : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 214-215
ISBN 83-7380-047-6

782. PPLK st. Antoni-Mikołaj Kajetanowicz – 63 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 167-168
ISBN 83-7380-047-6

783. PPLK st. Artur-Saturnin-Adam Wiśniewski – MSWojsk : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 284-285
ISBN 83-7380-047-6

784. PPLK st. Konstanty Jamiołkowski – 18 Szp. Pol. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 160-162
ISBN 83-7380-047-6

785. PPLK st. Marian-Stanisław Wójtowicz – KOP : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 285
ISBN 83-7380-047-6

786. PPLK.ST. Henryk-Kazimierz Millak – CWSan : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 199
ISBN 83-7380-047-6

787. PPOR. r. Euzebiusz-Stanisław Tacikowski – 2 pac : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 268-269
ISBN 83-7380-047-6

788. PPOR. r. Jan Steplewski – 81 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 258-259
ISBN 83-7380-047-6

789. PPOR. r. Józef Adamek : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 101
ISBN 83-7380-047-6

790. PPOR.R. Adam Skalimowski – 42 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 249
ISBN 83-7380-047-6

791. PPOR.R. Adolf-Franciszek Rzeźniczek – 55 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 245
ISBN 83-7380-047-6

792. PPOR.R. Andrzej-Maria Szeptycki – 22 puł : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 263
ISBN 83-7380-047-6

793. PPOR.R. Antoni-Józef Janik OK. V - sł. pom.PP : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 162-163
ISBN 83-7380-047-6

794. PPOR.R. Augustyn Łodykowski – 77 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 194-195
ISBN 83-7380-047-6

795. PPOR.R. Bogusław Lisowski – 1 pazmot : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 193
ISBN 83-7380-047-6

796. PPOR.R. Bohdan Czajkowski – 20 puł : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 129-130
ISBN 83-7380-047-6

797. PPOR.R. Bronisław Kluza – 27 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 171-172
ISBN 83-7380-047-6

798. PPOR.R. Edmund-Wincenty Chrzanowski – OZ Art.Kon. 2 : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 126-127
ISBN 83-7380-047-6

799. PPOR.R. Edward-Franciszek Spychała – 27 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 256-257
ISBN 83-7380-047-6

800. PPOR.R. Eugeniusz Specht – 42 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 256
ISBN 83-7380-047-6

801. PPOR.R. Franciszek Rduch – 4 psp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 234-235
ISBN 83-7380-047-6

802. PPOR.R. Hieronim Cichocki – 76 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 127
ISBN 83-7380-047-6

803. PPOR.R. Ignacy Winiarski – 3 puł : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 284
ISBN 83-7380-047-6

804. PPOR.R. Jan Choynowski-Lubicz – 20 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 126
ISBN 83-7380-047-6

805. PPOR.R. Jan Freudenreich – KOP : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 138
ISBN 83-7380-047-6

806. PPOR.R. Jan Jabłoński kz 4 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 158-159
ISBN 83-7380-047-6

807. PPOR.R. Jan-Józef Fitzke – 1 psp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 137
ISBN 83-7380-047-6

808. PPOR.R. Jerzy-Ernest Wazl : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 279-280
ISBN 83-7380-047-6

809. PPOR.R. Jerzy-Marian Dworakowski – 2 dak : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 133
ISBN 83-7380-047-6

810. PPOR.R. Jerzy Orzeł – 1 b.sap. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 212-213
ISBN 83-7380-047-6

811. PPOR.R. Jerzy-Władysław-Stanisław Wagner – 2 p.lotn. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 277-278
ISBN 83-7380-047-6

812. PPOR.R. Józef-Cezar Simon – 28 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 247-248
ISBN 83-7380-047-6

813. PPOR.R. Józef-Ernest Probst – 9 d.artplot : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 224-226
ISBN 83-7380-047-6

814. PPOR.R. Józef Gimza : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 146-147
ISBN 83-7380-047-6

815. PPOR.R. Józef Piskorz : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 222
ISBN 83-7380-047-6

816. PPOR.R. Józef Zajac 6 d.artplot : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 291-292
ISBN 83-7380-047-6

817. PPOR.R. Julian Cała – 11; 8 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 124
ISBN 83-7380-047-6

818. PPOR.R. Kazimierz Burkacki-Kusman – 50 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 123
ISBN 83-7380-047-6

819. PPOR.R. Kazimierz Kulczycki : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 189
ISBN 83-7380-047-6

820. PPOR.R. Kazimierz Michniewicz – 10 pal : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 198-199
ISBN 83-7380-047-6

821. PPOR.R. Kazimierz-Stanisław Gąsowski – 10 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 144-145
ISBN 83-7380-047-6

822. PPOR.R. Kazimierz-Stanisław Ściesiński – kz 4 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 266-267
ISBN 83-7380-047-6

823. PPOR.R. Kazimierz Wegendke – 59 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 281-282
ISBN 83-7380-047-6

824. PPOR.R. Leon Poraziński – 66 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 224
ISBN 83-7380-047-6

825. PPOR.R. Lesław-Konrad Gąsiorowski – 5 psk : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 144
ISBN 83-7380-047-6

826. PPOR.R. Lucjan Kubik – 75 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 186
ISBN 83-7380-047-6

827. PPOR.R. Ludwik-Jan Redzimski – 2 b.strz.m. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 235-236
ISBN 83-7380-047-6

828. PPOR.R. Marcin-Leon Bogusz – 21 puł maj.Satyjów/WOŁ : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 114-115
ISBN 83-7380-047-6

829. PPOR.R. Marian-Czesław Olkuśnik – 4 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 211-212
ISBN 83-7380-047-6

830. PPOR.R. Marian-Stanisław Skibiński : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 251
ISBN 83-7380-047-6

831. PPOR.R. Michał Kalinowski – of.k. OK IV : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 168
ISBN 83-7380-047-6

832. PPOR.R. Michał Mazur : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 197
ISBN 83-7380-047-6

833. PPOR.R. Mieczysław Frymus – 27, 74 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 139
ISBN 83-7380-047-6

834. PPOR.R. Mieczysław Krakowski – 74 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 181
ISBN 83-7380-047-6

835. PPOR.R. Mieczysław Olszewski – k. 6 b.tłgr : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 212
ISBN 83-7380-047-6

836. PPOR.R. Piotr-Borys Martin – 1 p.lotn. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 196
ISBN 83-7380-047-6

837. PPOR.R. Robert Buchcik – 4 psp, nauczyciel : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 121
ISBN 83-7380-047-6

838. PPOR.R. Roman-Józef Igielski – 2 psp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 156
ISBN 83-7380-047-6

839. PPOR.R. Roman Kaczmarek – 24 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 166-167
ISBN 83-7380-047-6

840. PPOR.R. Romuald Lukas – k 5 d.tab. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 194
ISBN 83-7380-047-6

841. PPOR.R. Rudolf-Karol Cieślak – 3 psp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 128-129
ISBN 83-7380-047-6

842. PPOR.R. Rudolf Zeman – 4 psp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 295-296
ISBN 83-7380-047-6

843. PPOR.R. Sefan Koźliński : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 179-180
ISBN 83-7380-047-6

844. PPOR.R. Stanisław Dorczyk – 56 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 132
ISBN 83-7380-047-6

845. PPOR.R. Stanisław Halarewicz – 52 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 153
ISBN 83-7380-047-6

846. PPOR.R. Stanisław Hertz – 30 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 155
ISBN 83-7380-047-6

847. PPOR.R. Stanisław Komar – 3 b.sap : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 172-174
ISBN 83-7380-047-6

848. PPOR.R. Stanisław Lejnweber – 30 pal : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 192
ISBN 83-7380-047-6

849. PPOR.R. Stanisław Lenczewski-Samotyja – 1 dak : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 192
ISBN 83-7380-047-6

850. PPOR.R. Stanisław-Marian Spytkowski – 17 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 257
ISBN 83-7380-047-6

851. PPOR.R. Stanisław Zajac : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 292
ISBN 83-7380-047-6

852. PPOR.R. Stefan-Józef Kowalec – kz 10 Od.Uzbr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 177-179
ISBN 83-7380-047-6

853. PPOR.R. Stefan-Tadeusz Greczyn – 7 b.sap. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 150-151
ISBN 83-7380-047-6

854. PPOR.R. Sylwester-Wiktor Kwiatkowski – 41 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 190-191
ISBN 83-7380-047-6

855. PPOR.R. Tadeusz-Antoni Jung : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 165
ISBN 83-7380-047-6

856. PPOR.R. Tadeusz Igielski – k 5 od. uzbr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 156-158
ISBN 83-7380-047-6

857. PPOR.R. Tadeusz-Józef-Ludwik Dylewski – 6 b.sap. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 134-135
ISBN 83-7380-047-6

858. PPOR.R. Tadeusz Tuleja : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 275-276
ISBN 83-7380-047-6

859. PPOR.R. Teodor Kozłowski – 42 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 179
ISBN 83-7380-047-6

860. PPOR.R. Wacław Jurzyński – 1 b.panc. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 165-166
ISBN 83-7380-047-6

861. PPOR.R. Witold-Marcin Stypiński – k. 10 O. Uzbr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 260
ISBN 83-7380-047-6

862. PPOR.R. Witold-Marian Ratajski – 21 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 233-234
ISBN 83-7380-047-6

863. PPOR.R. Witold Stróżewski – 72 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 259-260
ISBN 83-7380-047-6

864. PPOR.R. Witold Szafkowski – 85 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 261
ISBN 83-7380-047-6

865. PPOR.R. Władysław Deszczka – dr geogr. WIG : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 132
ISBN 83-7380-047-6

866. PPOR.R. Władysław-Karol Sokołowski – 5 b.sap. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 253
ISBN 83-7380-047-6

867. PPOR.R. Władysław Langie – 43 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 192
ISBN 83-7380-047-6

868. PPOR.R. Władysław Michalak – 21 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 197-198
ISBN 83-7380-047-6

869. PPOR.R. Władysław Żeleski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 300-301
ISBN 83-7380-047-6

870. PPOR.R. Zbigniew-Ludwik Brzeziński – 55 pp, mgr praw : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 120-121
ISBN 83-7380-047-6

871. PPOR.R. Zbigniew Nowak : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 206-208
ISBN 83-7380-047-6

872. PPOR.R. Zbigniew-Roman Florkiewicz – 2 pac : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 137-138
ISBN 83-7380-047-6

873. PPOR.R. Zbigniew-Stefan Tłok – k 5 Odz.Uzbr : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 272-273
ISBN 83-7380-047-6

874. PPOR.R. Zdzisław Szymankiewicz – 10 pal : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 265-266
ISBN 83-7380-047-6

875. PPOR.R. Zygmunt Ocrasso – kz 3 Szp.Okr. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 210-211
ISBN 83-7380-047-6

876. PPOR.R. Zygmunt Rudnicki – k. 5 d.tab. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 240
ISBN 83-7380-047-6

877. PPOR.ST. Aleksander Wieczorek – 42 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 282-283
ISBN 83-7380-047-6

878. PPOR.ST. Michał-Franciszek Sumień – 48 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 260-261
ISBN 83-7380-047-6

879. PPOR.ST. Mieczysław Woźniakiewicz – 48 pp : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 290
ISBN 83-7380-047-6

880. PRZ – ppor.r. 5 psp Zbigniew Przystarz : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 226-230
ISBN 83-7380-047-6

881. PUZDRAKIEWICZ-GIŻEWSKA Gabriela
Z płonącej Warszawy do KL Auschwitz-Birkenau : fragment losów rodziny ppor. Kazimierza Puzdrakiewicza, zamordowanego w 1940 r. w Katyniu / Gabriela Puzdrakiewicz-Giżewska. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s.80-81

882. RIE – ppor.r. 24 puł Andrzej Rieger : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 236-237
ISBN 83-7380-047-6

883. ROG – mjr dr r. 1 Szp.Okr. Jerzy-Stanisław Rogoziński : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 237-238
ISBN 83-7380-047-6

884. RTM.R. Alfred-Leopold Tatarka – k.10 d.tab. : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 269
ISBN 83-7380-047-6

885. RUBAS Mirosław J.
Katyńskie straty KOP / Mirosław J. Rubas

W: *Problemy Ochrony Granic. Biuletyn.* — 2006, nr 33, s. 107-118

886. RYT – ppor.r. 2 b.strz. Teofil-Norbert-Kazimierz Rytlewski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 241-242
ISBN 83-7380-047-6

887. RZC – kpt.st. 2 pal, MSWojsk Jan Rzecki : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 242-243
ISBN 83-7380-047-6

888. RZP – ppor.r. Józef Rzepka : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 243-245
ISBN 83-7380-047-6

889. SĘKOWSKA Aleksandra

Gen. dyw. Leonard Skierski / Aleksandra Sękowska. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 105. Dod. *Gazeta Stołeczna*, s. 7
Więziony w Kobryniu, inernowany w Starobielsku

890. SIW – kpt.st. 10 DP Tomasz Siwicki : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 248-249
ISBN 83-7380-047-6

891. SKA – ppor.r. Wojciech-Ambroży Skarżyński : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 249-250
ISBN 83-7380-047-6

892. SOL – kpt.st. 57 pp Adam-Teofil Solski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 253-255
ISBN 83-7380-047-6

893. SPAŁEK Robert

Kariera i upadek Iwana Sierowa / Robert Spałek. — Fot.

W: *Gazeta Polska.* — 2006, nr 37, s. 24

W lutym 1940 r. nadzoruje deportacje Polaków z Kresów Wschodnich do Kazachstanu i Syberii. W kwietniu w Katyniu współuczestniczy w mordowaniu polskich jeńców

894. SROKA Stanisław T.
Stefanowski Antoni (1885-1940), lekarz internista, pułkownik Wojska Polskiego / Stanisław Tadeusz Sroka. — Bibliogr.

W: *Polski Słownik Biograficzny*. — 2005, t. 43, z. 2, s. 223-224

895. STA – por.r. 5 p.lotn. Zygmunt Stasiewicz : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 257

ISBN 83-7380-047-6

896. STO – ppłk st. Stefan Stolarz : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 259

ISBN 83-7380-047-6

897. SZC – mjr st. Kazimierz Szczekowski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 262

ISBN 83-7380-047-6

898. SZT – ppor.r. 1 pan Henryk Sztékler : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 265

ISBN 83-7380-047-6

899. SZTABA-DOWBOR Hanna

Została obrączka i kilka fotografii / Hanna Sztaba-Dowbor. — Fot.

W: *Gazeta Polska*. — 2006, nr 37, s. 23

Oficer policji Marian Sztaba, który na tzw. liście ukraińskiej występuje po numerem 3319

900. TAT – por.r. 20 pp Alojzy Tatkowski : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 269-270

ISBN 83-7380-047-6

901. TESZNER Irena

Bo tak należy żyć dla Polski... / Irena Teszner

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 46-47

Więzień Kozielska zamordowany w Katyniu - Karol Paweł Teszner

902. TRE – kpt.st. 29 pp Józef Trepiak : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 273-274

ISBN 83-7380-047-6

903. TRZ – por.r. 6; 27 pal Maksymilian Trzepała : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 274-275

ISBN 83-7380-047-6

904. WAJ – ppor.r. KOP Budslaw-Włodzimierz Wajda : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 278

ISBN 83-7380-047-6

905. WAS – ppor.r. 28 pp Bronisław Wajs : spuścizna katyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zestawili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzębiec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin : „Bernardinum”, 2003. — S. 278-279

ISBN 83-7380-047-6

906. WASZKIEWICZ Zofia
Steinberg Baruch (1897-1940), naczelny rabin Wojska Polskiego /
Zofia Waszkiewicz. — Bibliogr.

W: *Polski Słownik Biograficzny*. — 2005, t. 43, z. 2, s. 306-308

907. WOŹ – ppor.r. 7 b.sap. Edmund Woźniak : spuścizna ka-
tyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 287-289

ISBN 83-7380-047-6

908. WRÓ – kpt.st. CWSan Antoni Wróblewski : spuścizna ka-
tyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 290

ISBN 83-7380-047-6

909. WRYK Ryszard
Starkowski Kazimierz (1895-1940), adwokat, tenisista, działacz spor-
towy / Ryszard Wryk

W: *Polski Słownik Biograficzny*. — 2004, t. 42, z. 3, s. 320-321

910. ZAC – mjr st. MSWojsk Konstanty Zachert : spuścizna ka-
tyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 291

ISBN 83-7380-047-6

911. ZAJ ppor.r. 84 pp Roman Zajączkowski : spuścizna ka-
tyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 293-294

ISBN 83-7380-047-6

912. ZIE – por.r. kz 3 Szp.Okr. Jan Zienkiewicz : spuścizna ka-
tyńska : dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 297

ISBN 83-7380-047-6

913. ZIĘ – ppor.r. 19 pal Józef Zięcina : spuścizna katyńska :
dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 297-299

ISBN 83-7380-047-6

914. ZIÓŁKOWSKA-TARKOWSKA Barbara

Katyńczyk AM 487 : wspomnienia o księdzu kapelanie J.L. Ziółkow-
skim / Barbara Ziółkowska-Tarkowska. — Wyd.2, popr. i uzup. —
Warszawa : nakł. aut. : „Barwa i Broń”, 2005. — 291 s. : faks., fot.,
pl., portr. ; 24 cm

Bibliogr.

ISBN 83-86121-65-3

[CBW sygn. 435586-7]

915. ZWI – mjr st. Łukasz Zwierkowski : spuścizna katyńska :
dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 299

ISBN 83-7380-047-6

916. ZYD – ppor.r. 1 pal Franciszek Zydel : spuścizna katyńska :
dokumenty świadków

W: Kozielsk w dołach Katynia : dzienniki kozielskie / fakty zesta-
wili i dokumenty usystematyzowali ks. prof. Zdzisław Aleksander Jastrzę-
biec Peszkowski, dr inż. Stanisław Zygmunt Maria Zdrojewski. — Pelplin :
„Bernardinum”, 2003. — S. 300

ISBN 83-7380-047-6

VII. UPAMIĘTNIE NIE ZBRODNI KATYŃSKIEJ

1. ZAGADNIENIA OGÓLNE

917. ADAMCZYK Wiesław

Odczyt Wiesława Adamczyka dla pedagogów w Muzeum Polskim / Wiesław Adamczyk ; oprac. (aek). — Fot. — Tekst zamieszcz. w „Nowy Dziennik” (Chikago)
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 43

918. AMAD

Z miłości do historii i motocykli : Rajd Katyński / amad. — Fot.
W: *Rzeczpospolita.* — 2005, nr 231, s. 15

919. BASZYŃSKA Weronika

Katyń : „Nie możemy pozwolić, aby inni zapomnieli...” / Baszyńska Weronika
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 52-53
Refleksje katyńskie uczennicy kl. IIIa gimnazjum Społecznego Dębinka, Poznań

920. CHROMIŃSKI Rafał

Biskup Płoski spotkał się z Ministrem Obrony Narodowej / rch. — Fot.
W: *Nasza Służba.* — 2005, nr 21, s. 4
Modlitwa w Kaplicy Katyńskiej

921. CZELADKO Renata

Minister kultury rozdaje pieniądze na „Patriotyzm jutra” / Renata Czeladko. — Tekst zamieszcz. w „Gazeta Wyborcza”, - 2006, 13 kwietnia
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 68

922. DOMINICZAK Anna

Baśń o wspaniałym człowieku / Anna Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 60-61
Wspomnienie ze spotkania z Wesleyem Adamczykiem, autorem książki „When God looked the other way”

923. DOMINICZAK Anna

Jakie refleksje budzą w Tobie daty 1 i 17 września 1939 roku? : głosy młodzieży na temat września 1939 roku / Anna Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 54

924. DUSIEWICZ Włodzimierz

Konkurs wiedzy o Zbrodni Katyńskiej „od kuchni” czyli jest i słodczy... i łyżka dziegciu... miastety! / Włodzimierz Dusiewicz
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 56-57

925. DUSIEWICZ Włodzimierz

Książka na 65-lecie Zbrodni Katyńskiej / WD. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 67
Omówienie zawartości „Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej” 2005, nr 5/6 w znacznej części poświęconemu sprawie katyńskiej

926. DUSIEWICZ Włodzimierz

Nasze udane X-lecia / Włodzimierz Dusiewicz
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 80

927. E.G.

Trzy dobre wiadomości dla starobielszczan / E.G.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 30
Maraton w Charkowie, 5 Międzynarodowy motocyklowy Rajd Katyński do Cmentarzy Katyńskich, tablica pamiątkowa na murze klasztoru w Starobielsku

928. GAJDA Katarzyna

Dopiero w świetłości krzyża można przyjąć ciemność cierpienia : młodzież w ruchu katyńskim / Katarzyna Gajda
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 67-68
Refleksje studentki z Łodzi z pielgrzymki do Miednoje

929. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Nadanie imienia Szkole Podstawowej w Świerznie [dra Juliana Grunera] / Ewa Gruner-Żarnoch, Wiesława Mandziej. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 65

930. HOFMAN Grzegorz

Znicze i kwiaty na Rondzie Ofiar Zbrodni Katyńskiej w Warszawie przy zbiegu ulic: al. Armii Krajowej, al. Prymasa Tysiąclecia, al. gen. St. Maczka, ul. Powązkowska / Grzegorz Hofman. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 41-42
Wykaz miast w Polsce, w których są katyńskie” place i ulice

931. JACKOWSKA Ewa

Nieutulony żal - psychologiczne aspekty przeżywania żałoby po stracie osób bliskich - ofiar zbrodni katyńskiej / Ewa Jackowska. — Bibliogr.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 6-8

932. JUNOSZA-WOYSŁAW Krystyna

12 kwietnia 2006 w Warszawie [promocja albumu „Zapalają ognie pamięci” – reporterski zapis Rajdu Katyńskiego] : kalendarium [Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej] : marzec-kwiecień 2006 / (kjm)

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny.* — 2006, nr 3/4, s. 57

933. JUNOSZA-WOYSŁAW Krystyna

5 kwietnia w Warszawie [spotkanie z Allenem Paulem, autorem książki „Katyń” w przekładzie Zofii Kunert] : kalendarium [Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej] : marzec-kwiecień 2006 / (kjm)

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny.* — 2006, nr 3/4, s. 56

934. KACZOROWSKA Teresa

Zapalają ognie pamięci : kronika IV Międzynarodowego Motocyklowego Rajdu Katyńskiego / Teresa Kaczorowska. Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 2005. 176, [1] s. : fot. ; 23 cm
ISBN 83-922321-0-0

[CBW sygn. 900716-7]

935. KAI

Motocyklowy Rajd Katyński / kai

W: *Rzeczpospolita.* — 2005, nr 201, s. 4

936. KOWALSKI Tomasz

Mieć swój „Katyń” / Tomasz Kowalski

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 9
Refleksje ucznia I LO im. Stanisława Dubois w Koszalinie

937. KOWALSKI Tomasz

Zbrodnia katyńska formą eksterminacji : ujawnienie prawdy o zbrodniach i formy podtrzymywania pamięci / Tomasz Kowalski. — Bibliogr.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 5-9

Praca ucznia LO im. Stanisława Dubois w Koszalinie - kl. IIID

938. KUJAWSKA Franka

Katyń : bałam się tego lasu... : młodzież w ruchu katyńskim / Franka Kujawska

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 68

Refleksje uczennicy kl. III Społecznego Gimnazjum Dębinka, Poznań

939. LANGE Kazimiera

Kartki dzieci z Chicago : wypowiedzi dzieci i młodzieży z polskich szkół w Chicago na temat Zbrodni Katyńskiej / K. Lange. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 69

940. LECHOWICZ Anna

Ta pamięć musi trwać / Anna Lechowicz. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 44-45

941. MACHCEWICZ Paweł

Polityka historyczna to nic nowego : zwolennicy polityki historycznej powinni przestać jej używać jako obucha, którym wali się w głowy obrońców III RP / Paweł Machcewicz. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 93, s. 20

Zawiera: „Katyń i zbrodnie Wehrmachtu”

942. MALANOWA Danuta

Lubelski Konkurs Katyński / Danuta Malanowa

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 59

943. MJC

Rajd Katyński wyruszył po raz piąty / MJC. — Fot.

W: *Życie Warszawy.* — 2005, nr 200, s. 8

944. OSIKA Sławomir

Ten świat kiedyś istniał : młodzież w ruchu katyńskim / Sławomir Osika

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 70

Refleksje ucznia kl. II LP w ZSS w Szczecinie

945. OSIŃSKI Sławomir

„Ku pożytkowi...” / Sławomir Osiński

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 66

Refleksje na temat wydawnictwa

946. OSOWSKI Jarosław
Ofiary do Zesłańców / Jarosław Osowski
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2005, nr 217. Dod. *Gazeta Stołeczna*, s. 2
Dot. nazwy Rondo Ofiar Zbrodni Katyńskiej
947. PAWEŁCZYK Włodzimierz
Głos w dyskusji na temat terminu Dnia Pamięci Katynia / Włodzimierz Pawełczyk
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 39
948. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.
Apel jeńca z Kozielska ks. Prałata Zdzisława J. Peszkowskiego.
Fot.
W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2005, nr 3/4, s. 42-44
949. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.
Apel jeńca z Kozielska odczytany w Sejmie RP 22 marca br. / Zdzisław J. Peszkowski. — Fot.
W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 57, s. 9
950. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.
Drogocenny dar Katynia / Zdzisław J. Peszkowski
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 45
Odnaleziony, podczas ekshumacji w Katyniu, tekst modlitwy przy por. Witoldzie Klamerczu z Warszawy
951. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.
Na miłość Bożą, nie zapominajmy! / Zdzisław Peszkowski. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 34
952. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.
To Polska właśnie / Zdzisław Peszkowski
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 48
953. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.
10 lutego – pamiętajmy o wszystkich deportowanych w głąb ZSRR / Zdzisław Peszkowski
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 39
954. PORĘBSKA Sylwia
Zadania specjalne / Sylwia Porębska
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 63-64
Fragmety pracy z konkursu „Katyń - Golgota Wschodu”

955. PRZEWOŹNIK Andrzej
Historię Kresów trzeba zachować dla przyszłych pokoleń : rozmowa z Andrzejem Przewoźnikiem, Sekretarzem Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa / rozm. Agnieszka Panecka. — Fot.
W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 170, s. 7
956. RAKOWSKA Grażyna
Święto Szkoły : 4. rocznica nadania imienia szkole w Piątnicy / Grażyna Rakowska, Danuta Bieńczyk, Czesława Bieńczyk, Marzena Polomska, Grzegorz Przyjemski. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 55-57
957. REFLEKSJE młodzieży po spotkaniu z panią Eugenią Grudzińską [wdową po zamordowanym w Katyniu oficerze - Adamie Wiśniewskim]. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 79-80
958. RYSZKA Rafał
Pielgrzymka patriotyczna instruktoerek i instruktorów Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej do Katynia z okazji 65 rocznicy zbrodni katyńskiej : (7-9 października 2005) / Rafał Ryszka
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 47-48
959. SIENSKI Hieronim
Olimpiada „Losy Polaków na Wschodzie po 17 września 1939 r.” / Hieronim Sieński. — Fot.
W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2005, nr 3/4, s. 68-70
960. SYPNIEWSKA Ada
Spotkanie z rosyjską młodzieżą - Smoleńsk '2005 : młodzież w ruchu katyńskim / Ada Sypniewska
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 52
961. SZARMACH Mirosława
Niezwykła lekcja [pod Krzyżem Katyńskim na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie] : młodzież w ruchu katyńskim / Mirosława Szarmach
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 69
Refleksje polonistki Zespołu Szkół Samochodowych w Szczecinie

962. „W imię miłości ojczyzny” : przebieg piątej edycji konkursu wiedzy o Zbrodni Katyńskiej w Piotrkowie Trybunalskim

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 63-64

963. [WĘGRZYN Wiktor]

Międzynarodowy Motocyklowy Rajd Katyński. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 41-43

964. X GDYŃSKI Konkurs Katyński dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych w roku szkolnym 2006/2007 pod honorowym patronatem Sekretarza Generalnego Rady Pamięci Walk i Męczeństwa Andrzeja Przewoźnika : (konkurs o zasięgu ogólnopolskim)

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 36-37

965. ZALESKI Adam

Szkolne olimpiady historyczne na temat „Losy Polaków na Wschodzie po 17 września 1939 roku” / Adam Zaleski

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 57-59

966. ZAŃKO Barbara

To dla Ciebie, tato! : wywiad z Panią Barbarą Zańko / oprac. Anna Dominiczak

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 62-63

2. POMNIKI. TABLICE PAMIĄTKOWE

967. AMAD

Pamiętaj o zbrodni : historia : 25 lat katyńskiego pomnika [na Powązkach] / amad. — Fot.

W: *Rzeczpospolita.* — 2006, nr 174, s. 14

968. BARBARO Agnieszka de

Jarosław upamiętnił ofiary Katynia / Agnieszka de Barbaro, Michalina Białecka. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 43-44

Pomnik Ofiar Katynia na dziedzińcu kościoła pod wezwaniem Chrystusa Króla

969. BARTKIEWICZ Artur

Umarli by żyć / Art. — Fot.

W: *Wojska Lądowe.* — 2005, nr 21, s. 4

Ściana kaplicy katyńskiej w Katedrze Polowej WP. Dołączono 3435 ofiar znajdujących się na tzw. Ukrainie Katyńskiej

970. BOCHEŃSKI Bogdan

Opolski krzyż na Górze Krzyży : na 5 metrów stanął w 65. rocznicę zbrodni katyńskiej / Bogdan Bocheński. — Fot. — art. zamieszczony w „Nowa Trybuna Opolska, 12 września 2005 r.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 63

Pomnik w Szawłach na Litwie ku czci ofiar zbrodni w Katyniu

971. CHROMAŃSKI Rafał

Prawda jest silniejsza : poświęcenie Ukraińskiej Listy Katyńskiej w Katedrze Polowej [tablicę z 3435 nazwiskami] / Rafał Chromański ; fot. Krzysztof Stępkowski. — Fot.

W: *Nasza Służba.* — 2005, nr 19, s. 3

Odsłonięcia tablicy dokonał min. Andrzej Przewoźnik i Waldemar Dubański. Poświęcił abp Sławoj Leszek Głódź. Mszy św. przewodniczył abp Józef Kowalczyk Nuncjusz Apostolski w Polsce

972. DUMIN Ewa

Katyń – słowo, które ogniskuje okrucieństwo wobec Polaków... : Ukraińska Lista Katyńska / Ewa Dumin

W: *Kombatant.* — 2005, nr 12, s. 23

Odsłonięcie i poświęcenie tablic imiennych upamiętniających ofiary zbrodni katyńskiej

973. DUNIN Ewa

Katyń – słowo, które ogniskuje okrucieństwo wobec Polaków... : ukraińska lista katyńska / Ewa Dunin

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 39-40

Odsłonięcie i poświęcenie imiennych tablic w katedrze polowej Wojska Polskiego, zamordowanych na Ukrainie

974. DUSIEWICZ Włodzimierz

Katyński ślad w Rzymie / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 58-59

Tablica pamiątkowa na podwórzu kościoła pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Rzymie

975. DUSIEWICZ Włodzimierz

Szawle - miejsce upamiętnienia Katynia! / Włodzimierz Dusiewicz, Szozda Tomasz. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 60-62

Akt Erekcyjny Roku Pańskiego 2005, dnia 10 września, dokonano postawienia Krzyża Katyńskiego na Górze Krzyża w Szawłach na Żmudzi

976. DUSIEWICZ Włodzimierz

Tablica katyńska w Paryżu – upamiętnienie czy ... niedźwiedzia przysługa? / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 48-50

977. GROCHAL Stanisław

Komitet Budowy Pomnika Katyńskiego w Chcago przy Związku Klubów Polskich zaprasza [na uroczystość wmurowania urny z ziemią i prochami z miejsc męczeństwa] / Stanisław Grochal, Wojciech M. Seweryn, Eugeniusz Ballarin

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 54
Uroczystości w Chicago

978. JJK

Pomnik katyński stanic w Wilnie / JJK

W: *Rodowód II.* 2005, nr 1/2, s. 31

979. KSIĄŻEK Jarosław

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Charkowie [do prezes Stowarzyszenia Katyń w Szczecinie p. Ewy Gruner-Żarnoch] / Jarosław Książek

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 30

List informujący o przygotowaniach tablicy upamiętniającej uwięzienie i pobyt jeńców wojennych polskich przetrzymywanych w klasztorze żeńskim w Stabielisku.

980. MALANOWA Danuta

Pomnik Ofiar Katynia w Lublinie / Danuta Malanowa. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 44-46

981. NOWACKA Danuta

Poświęcenie tablic [w Kościele św. Jana w Stargardzie Szczecińskim] / Danuta Nowacka

W: *Rodowód II.* 2006, nr 5, s. 36-37

982. ODSŁONIEŃTO Tablicę Katyńską [w Paryżu]

W: *Dziennik Polski (Londyn).* — 2005, nr 246, s. 2

983. PROGRAM uroczystego wmurowania urny z ziemią i prochami z miejsc męczeństwa Polaków na Wschodzie

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 54-55

984. PRZEWOŹNIK Andrzej

Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa : Warszawa, 16.05.2005 r. / Andrzej Przewoźnik

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 31

Dot. zamiaru umieszczenia imiennych tabliczek Polaków będących na tzw. Liście Ukraińskiej w Kaplicy Katyńskiej Katedry WP w Warszawie (w uzgodnieniu z Biskupem Polowym WP, ks.gen.bryg. Tadeuszem Płoskim)

985. PRZEWOŹNIK Andrzej

Ukraińska Lista Katyńska / Andrzej Przewoźnik ; fot. Krzysztof Stępkowski. — Fot.

W: *Nasza Służba.* — 2005, nr 19, s. 4-5

Odsłonięcie w Katedrze Polowej WP tablicy upamiętniającej osoby z Ukraińskiej Listy Katyńskiej, których grobów nie odnaleziono

986. SIOMKAJŁO Alina

Katyń w pomnikach świata : Katyn: Monuments around the World / Alina Siomkajło. — Warszawa, 2002

Rec.: Katyń w pomnikach świata / Witold Wasilewski // *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej.* — 2006, nr 1/2, s. 146-147

Rec.: Recenzja książki Aliny Siomkajło „Katyń w pomnikach świata” / Adam Załeski // *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 72-73

987. SZMIGIELSKA-JEZIERSKA Elżbieta

Grób Pański w Kaplicy Katyńskiej / Elżbieta Szmigielska-Jezierska. — Fot.

W: *Nasza Służba.* — 2005, nr 7, s. 12-13

988. ŚLIWIŃSKA Maria

Pomnik Katyński w Czeladzi / Maria Śliwińska. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 46-47

Autorka korzystała z opracowania Artura Rejdaka „Czeladzkie Pomniki”

989. TRYLSKA-SIEKAŃSKA Danuta

Wiadomości przywiezione z wakacyjnych wędrówek / Danuta Trylska-Siekańska

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 46

990. TUDZIO Marta

Warta pod Krzyżem Katyńskim : młodzież w ruchu katyńskim / Marta Tudzio, Adam Małż, Maciej Skibicki, Monika Rybicka, Karol Tkocz. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 70

M.in. wyjaśnienie znaczenia symboli znajdujących się na Krzyżu Katyńskim

991. W.D.

Powrót tablicy [z budynku prokuratury w Nowym Dworze Mazowieckim] poświęconej oficerom Batalionu Elektrotechnicznego / W.D. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 54

Pamięci 25 oficerów batalionu zamordowanych w Katyniu i Charkowie

992. ZRF

Poświęcenie Tablicy Katyńskiej [na ścianie kościoła polskiego] w Huddersfield / ZRF. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn).* — 2006, nr 93, s. 7

993. 65. rocznica zbrodni katyńskiej

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 25

Pomnik - KRZYŻ w Szawłach, na Litwie

3. MUZEA. WYSTAWY

994. AD

Virtuti i Katyń / (ad)

W: *Polska Zbrojna.* — 2006, nr 21, s. 7

M.in. projekty zmiany usytuowania Muzeum Katyńskiego

995. BUTKIEWICZ Tomasz

Katyniem po oczach / Tomasz Butkiewicz. — Rys.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 62-63

Dot. pomysłu przeniesienia Muzeum Katyńskiego do budynku naprzeciw ambasady rosyjskiej

996. BUTKIEWICZ Tomasz

Katyniem po oczach : Polska znalazła sposób na arogancję Rosji. Postawi Muzeum Katyńskie naprzeciw ambasady rosyjskiej / Tomasz Butkiewicz. — Fot.

W: *Dziennik.* — 2006, nr 16, s. 3

997. FRĄCKIEWICZ Anna

Ekspozycja : Poland at War 1939-1945 / Anna Frąckiewicz

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 55

Dot. zorganizowanej przez Konsulat RP wystawy w Roxy Arts House w Edynburgu

998. IZDEBSKI Michał

Muzeum Katyńskie w Warszawie / Michał Izdebski. — Fot.

W: *Polsce Wierni.* — 2005, nr 4, s. 13-14

999. KOWALEWSKI Mariusz

Muzeum Ofiar Katyńskich coraz bliżej ambasady Rosji : wiceminister obrony narodowej znowu forsuje swój pomysł / Mariusz Kowalewski

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 51-52

1000. KOWALEWSKI Mariusz

Muzeum Ofiar Katyńskich coraz bliżej ambasady Rosji : wiceminister obrony narodowej znowu forsuje swój pomysł / Mariusz Kowalewski.

— Fot.

W: *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 144, s. 4

1001. KW

Sikorski ma wątpliwości, czy ekspozycja powinna sąsiadować z ambasadą rosyjską / kw

W: *Dziennik.* — 2006, nr 18, s. 3

1002. LANGE Kazimiera

Goście z Memoriału Katyń w Łodzi / Kazimiera Lange. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 67-68

Wystawa przygotowana przez Muzeum Narodowej Historii Politycznej Rosji Oddział w Katyniu - prezentowana w Łodzi w Muzeum Tradycji Niepodległościowych pt.: Stalinizm w prowincji rosyjskiej

1003. LANGE Kazimiera

„Prawda i pamięć” : doniesienia z Łodzi / Kazimiera Lange

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 66-67

Wystawa w Muzeum Tradycji Niepodległościowych

1004. MA

Wystawa Stowarzyszenia Katyń i IPN : fotografie lub symbole ponad 400 zabitych jeńców i zaginionych bez wieści pokażą na wystawie na Cmentarzu Centralnym Stowarzyszenie Katyń i IPN / ma. — Fot. —

Tekst zamieszcz. w „Gazeta Wyborcza”, Szczecin, 31.10-01.11.2006 r.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 58-59

1005. MG

Muzeum Katyńskie bez siedziby / MG

W: *Życie Warszawy.* — 2006, nr 108, s. 4

1006. MIKOŁAJCZUK Elżbieta

W sprawie siedziby Muzeum Katyńskiego / Elżbieta Mikołajczuk

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 38-39

Uchwała nr 5/2006 Członków Stowarzyszenia Rodzina Katyńska Ziemi Piotrkowskiej

1007. MON zmusi Rosjan do pamięci o Katyniu

W: *Dziennik*. — 2006, nr 16, s. 1

1008. MZ

Muzeum Katyńskie zostanie na Sadybie : minister ustąpił / mż

W: *Dziennik*. — 2006, nr 65. Dod. *Warszawa*, s. 1

1009. PRZEWOŹNIAK Marcin

Zakusy na stary Fort / Marcin Przewoźniak, Marcin Zieliński. —
Tekst zamieszcz. w „ziennik”, 19.10.2006 r.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 37-38

1010. PRZEWOŹNIK Andrzej

Liczy się z rewanżem : Przewoźnik o Muzeum Katyńskim obok ambasady Rosji / rozm. Eliza Olczyk

W: *Dziennik*. — 2006, nr 17, s. 7

1011. PRZEWOŹNIK Andrzej

Liczy się z rewanżem : Przewoźnik o Muzeum Katyńskim obok ambasady Rosji. — Fot. — art. zamieszcz. w „Dzienniku” z dnia 09.05.2006

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 7-8

1012. SVIRIDOV Leonid

Warszawie będzie trudniej : rosyjski dziennikarz o możliwej reakcji Kremla / Leonid Swiridow ; rozm. Bernadeta Waszkielewicz

W: *Dziennik*. — 2006, nr 16, s. 3

Siedziba Muzeum Katyńskiego

1013. SWIRIDOV Leonid

Rosyjski dziennikarz o możliwej reakcji Kremla : Warszawie będzie trudniej rozmawiać z Moskwą / Leonid Swiridow ; rozm. Bernardeta Waszkiewicz. — Art. zamieszcz. też w „Dziennik”, - 2006, 08.05

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 63

Sprawa usytuowania Muzeum Katyńskiego

1014. SZCZYGŁO Aleksander

Czy Muzeum Katyńskie będzie vis-a-vis ambasady Rosji : dla Gazety / wypowiedź Aleksander Szczygło

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 107, s. 8

1015. ŚMIGIELSKI Wojciech

Wystawy katyńskie w Instytucie Pamięci Narodowej w Poznaniu / Wojciech Śmigielski. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 51-53

1016. URZYKOWSKI Tomasz

Zostawcie Muzeum Katyńskie : mieszkańcy Sadyby nawołują, żeby nie wyprowadzać muzeum z Fortu Czerniakowskiego. Szykują apel do MON i ratusza / Tomasz Urzykowski. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 146. Dod. *Gazeta Stołeczna*, s. 4

1017. URZYKOWSKI Tomasz

Zostawcie Muzeum Katyńskie : mieszkańcy Sadyby nawołują, żeby nie wyprowadzać muzeum z Fortu Czerniaków : szykują apel do MON i ratusza / Tomasz Urzykowski

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 52

1018. WROŃSKI Paweł

Czy Muzeum Katyńskie będzie vis-a-vis ambasady Rosji : kontrowersyjny pomysł wiceministra obrony narodowej / Paweł Wroński, Tomasz Urzykowski

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 107, s. 8

1019. WYSTAWA IPN w Szczecinie - Zbrodnie Wehrmachtu.

Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 9-10

1020. WYSTAWA o zbrodni katyńskiej i Armii Andersa. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2006, nr 94, s. 5

1021. ZIELIŃSKI Marcin

Sadyba wydała wojnę Ministerstwu Obrony : rodziny ofiar żądają, by Muzeum Katyński zostało w Forcie Czerniakowskim / Marcin Zieliński

W: *Dziennik*. — 2006, nr 60, s. 23

4. NEKROPOLIE

1022. AZ

Katyń - miejsce szczególne / AZ. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 25

1023. BOHUN Tomasz
Sześćścielecie Memoriału Katyńskiego / Tomasz Bohun. — Fot.
W: *Mówią Wieki*. — 2006, nr 9, s. 30-31
1024. BOHUN Tomasz
Sześćścielecie Memoriału Katyńskiego / Tomasz Bohun
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 3-4
1025. DUSIEWICZ Włodzimierz
Huta Pieniacka / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 56-57
Polski Cmentarz Wojenny we wsi Huta Pieniacka (pow. Brody; woj. lwowskie)
1026. DUSIEWICZ Włodzimierz
Po 5 latach w Katyniu / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 26-28
1027. DUSIEWICZ Włodzimierz
2 września w Miednoje / WD. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 46
1028. DYBALSKA Wanda
Pochówek czaszek z Katynia / Wanda Dybalska
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2005, nr 230, s. 8
Szczątki katyńskie przechowywane w muzeum Katedry Medycyny Sądowej Akademii Medycznej, pochowano we wrocławskim sanktuarium Golgoty Wschodu
1029. FRĄCKIEWICZ Zofia
Katyński pochówek [siedmiu zachowanych czaszek, wywiezionych podczas ekshumacji w 1943 r.] / Zofia Frąckowiak. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 58
1030. GUZ Eugeniusz
Pamiętać tylko o Katyniu? : zapomniane polskie ofiary wojny na niemieckich cmentarzach / Eugeniusz Guz
W: *Trybuna*. — 2006, nr 215, s. 7
1031. GWARA Teresa
Piąta rocznica otwarcia Cmentarza Polskich Oficerów w Charkowie. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 38-40

1032. IZDEBSKI Michał
Katyńskie nekropolie : pamięci kombatantów Września 1939 / Michał Izdebski. — Fot.
W: *Polsce Wierni*. — 2006, nr 4, s. 7-8
1033. J.T.
„Ojcom naszym” / J.T. — Fot.
W: *Polsce Wierni*. — 2006, nr 9, s. 28
1034. KACZYŃSKI Andrzej
Lot do Katynia okreśną drogą : Rosja : pamięć o zbrodni wojennej / Andrzej Kaczyński
W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 176, s. 8
1035. KOMUNIKAT Zarządu Federacji Rodzin Katyńskich w sprawie złotego kruszcu wydobytego z „dołów śmierci” podczas prowadzonych prac ekshumacyjnych w Katyniu - Miednoje - Charkowie
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 27
Szczątki złożone w Kaplicy Katyńskiej w Katedrze Polowej Wojska Polskiego
1036. MIEDNOJE : Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojskowego, T. 1: A-L / [oprac. zesp.: Zuzanna Gajowniczek [i in.] pod kier. Grzegorza Jakubowskiego]. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2006. — LXXXIII, [3], 522 s. : fot., portr. ; 31 cm
ISBN 83-89474-06-9
[CBW sygn. 1370015]
1037. MIEDNOJE : Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego, T. 2: M-Ż / [oprac. zesp.: Zuzanna Gajowniczek [i in.] pod kier. Grzegorza Jakubowskiego]. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2006. — S. [6], XI, [3], 523-1098, [1] : fot., portr. ; 31 cm
Bibliogr. s. 1085-[1099]
ISBN 83-89474-06-9
[CBW sygn. 1370015]
1038. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.
Czaszka jedynej kobiety – ofiary Katynia nareszcie w rodzinnym grobie [w Lusowie k/Poznanian] / Zdzisław Peszkowski. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 37-38
Oficer 3 Pułku Lotniczego - Janina Lewandowska

1039. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.

Nareszcie w rodzinnym grobie / Zdzisław J. Peszkowski

W: *Dziennik Polski (Londyn).* — 2005, nr 220, s. 7
Pochowanie czaszki Janiny Lewandowskiej w rodzinnym grobie w Lusowie

1040. PODBERSKI Wacław

Polskie cmentarze wojenne / Wacław Podberski

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 82
Na podstawie relacji M. Spławskiego, Zbigniewa Siemaszki

1041. POLNIASZEK A.

Podróż do Charkowa i Starobielska : wspomnienia A. Polniaszka

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 72-73

1042. SKĄPSKI Andrzej

Katyńska nekropolia na Wawelu / Andrzej Skąpski. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 56-57

1043. TRZCIŃSKI Robert

Wszystkich Świętych na Cmentarzu Centralnym / Robert Trzciniński, Michał Rembas. — Tekst zamieszcz. w „Gazeta Wyborcza”, Szczecin, 02.11.2006 r.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 59

1044. WILKOWICZ Benedykt

Polskie nekropolie na Wschodzie / Benedykt Wilkowicz

W: *Głos Weterana i Rezerwisty.* — 2006, nr 11, s. 23-24

5. LITERATURA PIĘKNA I SZTUKA

1045. ADAMCZYK Wesley

When God looked the other way / Wesley Adamczyk ; tł. Anna Dominiczak. — Chicago, 2004. — 216 s. ; 22cm. — tekst w „Nowy Dziennik”, - 2005

ISBN 83-921390-0-3

Omów.: Gdy Bóg patrzył w inną stronę / A. Dominiczak // *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 70

Konspiracja ciszy / ib // *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 68

1046. BALIŃSKI Jan

Leżącym w Katyniu : [wiersz] / Jan Baliński „Kruk”

W: *Zeszyty Kombatanckie.* — 2005, nr 40, s. 67

1047. BH

Katyń według Wajdy : Andrzej Wajda już kompletuje obsadę do filmu „Post mortem. Opowieść katyńska” według scenariusza Andrzeja Mularczyka / bh. — Fot.

W: *Rzeczpospolita.* — 2005, nr 271, s. 1

1048. BISKUPSKI Maksymilian

Opowieść o brzoźowym liściu z lasu katyńskiego : w 65 rocznicę sowieckiej zbrodni : [wiersz] / Maksymilian Biskupski

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 38

1049. BISKUPSKI Maksymilian

Opowieść o brzoźowym liściu z lasu katyńskiego ... / Maksymilian Biskupski. — Fot.

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny.* — 2006, nr 3/4, s. 21

1050. BISKUPSKI Maksymilian

Opowieść o brzoźowym liściu z lasu katyńskiego ... : w rocznicę sowieckiej zbrodni / Maksymilian Biskupski. — Fot.

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny.* — 2006, nr 3/4, s. 21

1051. CHYRA Andrzej

Wszyscy czekamy na film o Katyniu : popularny aktor opowiada „Dziennikowi” o filmie Andrzeja Wajdy – „Post mortem. Opowieść katyńska” / Andrzej Chyra ; rozm. Maria Włodarczyk

W: *Dziennik.* — 2006, nr 57, s. 33

1052. „CZYN Zbrojny Wychodźstwa Polskiego w Ameryce”

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 55

Dot. płyty ze skomponowanym przez Henryka Zygmunta utworem pt. Na grobach Katynia do poetyckiego tekstu Mieczysława Kierkła

1053. DOMINICZAK Anna

Manipulacje sprawą katyńską : [wiersz] / Anna Dominiczak. — Rys.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 16

1054. DOMINICZAK Anna
Nauczycielom historii : [wiersz] / Anna Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 59
1055. DOMINICZAK Anna
Ocalałeś : [wiersz] / Anna Dominiczak, Barbara T. Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 61
Wiersz dedykowany p. Józefowi Łokucjewskiemu, jeńcowi ocalałemu ze Starobielska
1056. DOMINICZAK Anna
Ogród umarłych : [wiersz] / Anna Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 70
1057. DOMINICZAK Anna
Ojczyzno : [wiersz] / Anna Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 82
1058. DOMINICZAK Anna
Powrócił : [wiersz] / Anna Dominiczak, Barbara T. Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 61
Wiersz dedykowany jeńcowi ocalałemu ze Starobielska p. Józefowi Łokucjewskiemu
1059. DOMINICZAK Anna
W rocznicę września 1939 : [wiersz] / Anna Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 20
1060. DOMINICZAK Anna
W rocznicę września 1939 : [wiersz] / Anna Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 20
1061. DOMINICZAK Anna
17 września 1939 : [wiersz] / Anna Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 54
1062. DOMINICZAK Barbara
Do Córek i Synów Katyńskich : [wiersz] / Barbara Teresa Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 15
1063. DOMINICZAK Barbara
Różaniec z łez / Barbara Dominiczak, Anna Dominiczak. — Szczecin, 2005
Rec.: Recenzja tomiku wierszy Barbary i Anny Dominiczak - „Różaniec z łez” / Wojciech Jasiński // *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 74-75

1064. DOMINICZAK Barbara T.
Modlitwa zesłańców : [wiersz] / Barbara T. Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 75
1065. DOMINICZAK Barbara T.
Pod Krzyżem Katyńskim : [wiersz] / Barbara Teresa Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 69
1066. DOMINICZAK Barbara T.
Pytania o pamięć września 1939 : [wiersz] / Barbara T. Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 1
1067. DOMINICZAK Barbara T.
Zabłąkane wspomnienie : [wiersz] / Barbara Teresa Dominiczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 82
1068. GAJDA-ZADWORNA Jolanta
Nadciąga fala z przeszłości : reżyserzy, producenci i decydenci planują coraz więcej historycznych fabuł / Jolanta Gajda-Zawodna. — Fot.
W: *Życie Warszawy.* — 2006, nr 244, s. 11
M. in. „Post mortem. Opowieść katyńska” w reż. Andrzeja Wajdy
1069. GAJDA-ZADWORNA Jolanta
Powrót do Katynia : Andrzej Wajda nakręci „Post mortem. Opowieść katyńska” / Jolanta Gajda-Zadworna. — Fot.
W: *Życie Warszawy.* — 2005, nr 269, s. 13
1070. GAJDA-ZADWORNA Jolanta
Znów zabrzmiały szczekaczki : film : Andrzej Wajda zakończył realizację najważniejszych scen do filmu o Katyniu / Jolanta Gajda-Zadworna, Lipińska Urszula. — Fot.
W: *Życie Warszawy.* — 2006, nr 298, s. 11
Dot. pracy nad realizacją filmu pt.: „Post mortem. Opowieść katyńska”
1071. GAJDZIS Tadeusz
Krzyż : [wiersz] / Tadeusz Gajdzis
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 74
1072. GĘBSKI Józef
Zróbmy komedię o Katyniu / z Józefem Gębskim, reżyserem filmowym, dokumentalistą, twórcą m.in. komedii „Filip z konopii” i „Sinałunia story”, rozmawia Krzysztof Lubczyński
W: *Trybuna.* — 2006, nr 292. Dod. *Aneks*, s. 11-12

1073. HEMAR Marian
Katyń / Marian Hemar
W: *Tygodnik Powszechny*. — 1989, nr 10, s. 4
Rec.: Recenzja wiersza Mariana Hemara „Katyń” : młodziec w ruchu katyńskim / Jagódzka Dorota // *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 65-67
1074. HOLLENDER Barbara
Będzie Katyń Wajdy : kinematografia / Barbara Hollender
W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 109, s. 1
1075. HOLLENDER Barbara
Będzie „Katyń” Wajdy / Barbara Hollender. — art. zamieszcz. „Rzeczpospolita”. — 2006, 12 maja
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 67
Dot. filmu Andrzeja Wajdy „Post mortem. Opowieść katyńska” na podst. scenariusza Andrzeja Mularczyka
1076. KOZIŃSKA Irena
Poległym w Katyniu : pieśń katyńska z internetu / Irena Kozińska
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 2-3
Autorka zd. Brzezicka. Również komentarz Włodzimierza Dusiewicza
1077. ŁOKUCJEWSKI Józef
Pamięci doktora Juliana Grunera : [wiersz] / Józef Łokucjewski
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 61
1078. MULARCZYK Andrzej
Czy mamy prawo nie pamiętać o historii : rozmowa z Andrzejem Mularczykiem o Katyniu, radiu i miłości / rozm. Jolanta Gajda-Zadworna. — Fot.
W: *Życie Warszawy*. — 2005, nr 281, s. 13
1079. MULARCZYK Andrzej
Polacy to historyczni tchorze : Andrzej Mularczyk, scenarzysta filmu o Katyniu, po raz pierwszy mówi „Dziennikowi” o najbardziej wyczerkiwanym filmie ostatnich lat / rozm. Magdalena Łukaszewicz ; Tekst zamieszcz. w „Dziennik”, 17.10.2006 r.
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 48-50
1080. NIEMCZYŃSKA Małgorzata I.
Wajda kręci na rynku w Krakowie / Małgorzata I. Niemczyńska. — Fot. — Tekst zamieszcz. w „Gazeta Wyborcza”, 22.11.2006 r.
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 51

1081. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.
„Pamięć i ból Katynia” : Władimir Figanow nie żyje / Zdzisław J. Peszkowski. — Fot.
W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 165, s. 11
Reżyser filmu, którego premiera odbyła się w styczniu 1993 roku
1082. SADOWSKA Teresa
W 65 rocznicę Zbrodni Katyńskiej Pamięci Pomordowanych : [wiersz] / Teresa Sadowska
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 34
1083. SKĄPSKI Andrzej
„Post Mortem” film Andrzeja Wajdy : informacja / Andrzej Skąpski
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 51
Podano m.in. stronę internetową filmu www.postmortem.netino.pl
1084. STREŻYŃSKA Anna
Ostatnia rozmowa : [wiersz] / Anna Streżyńska
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 51
Utwór uczennicy I Liceum Ogólnokształcącego im. Floriana Ceynowy w Świeciu
1085. SZCZERBA Jacek
Katyń : alfabet Andrzeja Wajdy / oprac. Jacek Szczerba
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 55. Dod. *Alfabet Andrzeja Wajdy*, s. 6
1086. SZCZERBA Jacek
Katyń, wersja o matce : Andrzej Wajda zaczyna 3 października zdjęcia do filmu „Post mortem. Opowieść katyńska”. Wczoraj poznaliśmy jego obsadę / Jacek Szczerba. — Tekst zamieszcz. w „Gazeta Wyborcza”, 30.09.-01.10.2006 r.
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 47-48
1087. WAJDA Andrzej
Nie mogę stać z boku : rozmowa / Andrzej Wajda ; rozm. Barbara Hollender. — Fot.
W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 55, s. 10
Min. o realizacji filmu o Katyniu
1088. WAJDA wraca do Katynia : w sobotę reżyser rozpoczyna zdjęcia próbne do filmu. — Fot.
W: *Życie Warszawy*. — 2005, nr 269, s. 1

1089. WD

Słowo od Zarządu Federacji Rodzin Katyńskich skierowane do wszystkich wrażliwych przez pośrednictwo szczecińskiego RODOWODU II / WD

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 38

Dot. wystąpienia Maksymiliana Biskupskiego, autora i wykonawcy utworu pt.: *Opowieść o brzozowym liściu z lasu katyńskiego...*

1090. WILK Paulina

Kobiety bohaterkami katyńskiego filmu: „Post mortem. Opowieść katyńska” Andrzeja Wajdy będzie filmem o kłamstwie towarzyszącym sowieckiej zbrodni i o wiernych kobietach / Paulina Wilk. — Tekst zamieszcz. w „*Rzeczpospolita*”, 30.09.-01.10.2006 r.

W: *Rodowód II.* 2006, nr 8, s. 47

1091. ZAJĄCZKIEWICZ-DUDEK Irena

Twoją to głowę do piersi przygarnia Matka Boska Katyńska: [wiersz] / Irena Zajączkiewicz-Dudek

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 84

Wiersz dedykowany bratu zamordowanemu w Katyniu - Zbigniewowi Zajączkiewiczowi

6. OBCHODY ROCZNICOWE. UROCZYSTOŚCI

1092. APEL Pamięci: Katyń, 28 lipca 2005 r.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 28

1093. ASKA

Dzień pamięci: rocznica: msza katyńska w kościele św. Krzyża / aska. — Fot.

W: *Rzeczpospolita.* — 2006, nr 55, s. 14

1094. BOCHEŃSKA Barbara

Obchody 65 rocznicy Zbrodni Katyńskiej w Bydgoszczy / Barbara Bocheńska

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 50

1095. CZERKAWSKA Jadwiga

Uroczystość Wrocławska w dniu 5 marca 2005 roku / Jadwiga Czerkawska. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 48

1096. DEC-SOJOWA Stanisława

Rzeszów w 65 rocznicę zbrodni katyńskiej / Stanisława Dec-Sojowa. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 32-34

1097. DRACHAL Halina

I znów zagrały równym rytmem motocykle na Placu Marszałka Piłsudskiego / Halina Drachal. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 43-45

Relacja z uroczystości rozpoczęcia, a następnie zakończenia V Motocyklowego Rajdu Katyńskiego

1098. DRACHAL Halina

Szósty wrzesień w Miednoje / Halina Drachal

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 52-54

1099. DUSIEWICZ Włodzimierz

Katyń nadal upomina się o prawdę / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.

W: *Kombatant.* — 2006, nr 4, s. 10

Uroczystości 66. rocznicy zbrodni katyńskiej

1100. DUSIEWICZ Włodzimierz

Miednoje - 2005... / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 53-55

Również wspomnienie o poległych za ojczyznę a naszych najbliższych

1101. DUSIEWICZ Włodzimierz

Należy im się nasza pamięć...: Miednoje, Szawle, Warszawa: 65. rocznica Zbrodni Katyńskiej / Włodzimierz Dusiewicz

W: *Kombatant.* — 2005, nr 10, s. 13

1102. DUSIEWICZ Włodzimierz

Zamordowanym w Katyniu: 65. rocznica Zbrodni Katyńskiej / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.

W: *Kombatant.* — 2005, nr 9, s. 3

1103. DUSZYŃSKA Teresa

Nie należy zrywać z przeszłością... / Teresa Duszyńska

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 57

Uroczystości rocznicowe w Radomiu

1104. FURTEK Maria

Uroczystości z okazji 65 rocznicy tragedii katyńskiej w Katowicach / Maria Furtek

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 57

1105. GŁÓDŹ Sławoj L.

Homilia JE Ks. Abpa. Sławoja L. Głódzia w diecezji Warszawsko-Praskiej w 65. rocznicę Zbrodni Katyńskiej : „dopóki była możliwość – szukano Ich po całej Rosji”. — Fot.

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2005, nr 3/4, s. 21-25

1106. GRADOSIELSKA Danuta

65 lat od deportacji osadników wojskowych do ZSRR / Danuta Gradosielska. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 56, s. 8

1107. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Szczeciński Apel Poległych : w 65. rocznicę zbrodni katyńskiej : 20 IV 2005 / Ewa Gruner-Żarnoch

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 3

1108. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

65 rocznica Zbrodni Katyńskiej w Szczecinie / Ewa Gruner-Żarnoch. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 51-52

1109. IONS Magdalena

Obchody rocznicy zbrodni katyńskiej : Leeds / Magdalena Ions. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2006, nr 93, s. 7

1110. IONS Magdalena

Obchody rocznicy zbrodni katyńskiej w Leeds / Magdalena Ions. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 104, s. 13

1111. JAGIERSKA Aneta

Pamięć o Katyniu trwa / Aneta Jagierska. — Fot. — art. zamieszcz. w „Nasz Dziennik”, - 2006, 04-05 marca

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 64

1112. KATYŃSKI Apel Pamięci [przed Pomnikiem Poległych i Pomordowanym na Wschodzie w 65 rocznicę Zbrodni Katyńskiej]

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 44-45

1113. KLEMOWA J.

Sprawozdanie z przebiegu uroczystości związanej z 65-leciem deportacji Polaków z Kresów Wschodnich na Sybir i ludobójstwa katyńskiego oraz z poświęcenia Tablicy Pamiątkowej ufundowanej przez Związek Sybiraków Oddział Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim / J. Klemowa. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 52

1114. KLUZA-RUTKOWSKA Zofia

Obchody 65 rocznicy zbrodni katyńskiej w Przemyślu / Zofia Kluzo-Rutkowska. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 45-46

1115. KORABIOWSKI J. J.

Uroczystości katyńskie w Kirkcaldy / J.J. Korabiowski. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2006, nr 91, s. 8

1116. KORABIOWSKI Józef

Obchody rocznicy Katyńskiej Zbrodni w Szkocji / Józef Korabiowski

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 55

Uroczystości w Kirkcaldy (Fife) przy Pomniku Katyńskim

1117. KOSZALIŃSKIE uroczystości 65 rocznicy Zbrodni Katyńskiej. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 50

1118. KRAKÓW – upamiętnienie 65-lecia Zbrodni Katyńskiej. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 49

1119. KRAWCZYK Mirosław

10 lat później / Mirosław Krawczyk

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 97-98

Rocznica koronacji przez Ojca Świętego Jana Pawła II obrazu Madonny Kozielskiej

1120. ŁOJEK Bożena

Przemówienie na uroczystość nadania imienia Ofiar Zbrodni Katyńskiej rondy u zbiegu ul. Powązkowskiej, Alei Prymasa Tysiąclecia, gen. Maczka i Alei Armii Krajowej / Bożena Łojek

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 47

1121. MACSHANE Denis
Przemówienie Denisa MacShane'a / tł. Bożena Dziewańska. — Fot.
W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 57, s. 9
Uroczystości pod pomnikiem ofiar zbrodni katyńskiej na Cmentarzu Gunnersbury w Londynie

1122. MALONOWA Danuta
Lubelskie obchody rocznicy sowieckiej agresji / Danuta Malonowa.
— Fot.
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 43-44

1123. MAS
Rocznica Katynia / (mas). — tekst zamieszcz. w „Gazeta
Krakowska”, - 2006, 26 kwiecień
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 75

1124. MATERSKA Bożena
Pamięć o pomordowanych polskich oficerach / oprac. B.M. — Fot.
W: *Kombatant*. — 2005, nr 5/6, s. 32

1125. MŁYŃCZAK Halina
W Gdyni przy Pomniku Katyńskim / Halina Młyńczak
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 58

1126. PALUCHNIAK Jan
Pamięci ofiar zbrodni / Jan Paluchniak
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 47
Uroczystość przy Pomniku Ofiar Katynia we Wrocławiu z okazji 65. rocznicy
Zbrodni Katyńskiej, zorganizowana przez dcę Śląskiego Okręgu Wojskowego gen.
dyw. Ryszarda Lacknera, wojewodę dolnośląskiego Stanisława Łopatowskiego
i Dolnośląską Rodzinę Katyńską

1127. PAŃCZAKOWA Janina
Ostatni prezydent RP na Uchodźstwie Ryszard Kaczorowski przy
Pomniku Ofiar Katynia i Sybiru w Poznaniu / Janina Pańczakowa,
Zbigniew Hardy. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 49-50

1128. PAP
Uczczono pamięć poległych / (PAP). — art. zamieszcz. „Kurier”, -
2006, 06.03.
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 43
Msze w całym kraju w intencji ofiar

1129. PCH
66 lat później : na dziedzińcu Komendy Głównej Policji przed po-
mnikiem „Poległym Policjantom - Rzeczpospolita Polska” odbyły się
uroczystości rocznicowe / PCh. — tekst zamieszcz. w „Policja”, 2006,
nr 5

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 68-69

1130. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.
Kłamstwo Katyńskie po 66 latach : [Ksiądz Prałat Zdzisław Jastrzę-
bić-Peszkowski do uczestników Mszy św. radiowej w Bazylice Świę-
tokrzyskiej przy Krakowskim Przedmieściu w Warszawie, w niedzielę
5 marca 2006 r.]

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Kru-
jowej. Zarząd Główny*. — 2006, nr 3/4, s. 19-20

1131. PŁOSKI Tadeusz
Kazanie Biskupa Polowego – 65. Rocznica Zbrodni Katyńskiej : [
wygłoszone w Katedrze Polowej WP] / Tadeusz Płoski. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 36-39

1132. SIE
Pamiętają i oskarżają : w rocznicę zbrodni katyńskiej / (SIE). —
tekst zamieszcz. w „Dziennik Polski”, - 2006, 26 kwiecień
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 75

1133. SPÓLNIK Stanisław
Uroczystość pod Krzyżem Katyńskim w dniu 11.04.2006 roku w Kra-
kowie-Łagiewnikach / Stanisław Spólnik
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 76-77

1134. STĘPKOWSKI Krzysztof
Poświęcenie ronda Ofiar Zbrodni Katyńskiej / Krzysztof Stępkowski.
— Fot.
W: *Nasza Służba*. — 2005, nr 17, s. 7

1135. STĘPKOWSKI Krzysztof
Poświęcenie ronda Ofiar Zbrodni Katyńskiej [u zbiegu ulic Pową-
zowskiej, gen Maczka i Alej Armii Krajowej i Prymasa Tysiąclecia] /
Krzysztof Stępkowski. — Fot.
W: *Nasza Służba*. — 2005, nr 17, s. 7
W uroczystości wzięli udział: Włodzimierz Stasiak, Karol Karski, członkowie
Stowarzyszenia Rodzin Katyńskich, poczty sztandarowe, kombatanci, harcerze
i mieszkańcy Stolicy. Rondo pobłogosławił Kanclerz Kurii Polowej ks. kom. Leon
Szoł

1136. STĘPKOWSKI Krzysztof
Przewodniczący Komitetu Wojskowego UE modlił się w Kaplicy Katyńskiej / Krzysztof Stępkowski. — Fot.

W: *Nasza Służba*. — 2006, nr 3, s. 9

1137. STRZOK Bronisław
Pielęgnowanie tradycji : Stowarzyszenie Rodzina Katyńska w Koszalinie / Bronisław Strzok. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 55-56

1138. SURMACZ Maria T.
Gorzowskie obchody 65 rocznicy mordu katyńskiego / Maria Teresa Surmacz. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 42

1139. SURMACZ Maria T.
Program uroczystości w 5. rocznicę otwarcia i poświęcenia Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu, 28 lipca 2005 r. / Maria Teresa Surmacz. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 29-30

1140. SURMACZ Maria T.
Wieczna pamięć w sercach najbliższych / Maria Teresa Surmacz. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 8, s. 77-78

1141. SURMACZ Teresa
5 marca 1940 r. / Teresa Surmacz
W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 60
Obchody 5 marca jako „Symbol Męczeństwa” w Rodzinie Katyńskiej w Gorzowie Wielkopolskim

1142. SZMIGIELSKA-JEZIERSKA Elżbieta
W 65. rocznicę zbrodni katyńskiej / Elżbieta Szmigielska-Jezińska. — Fot.

W: *Nasza Służba*. — 2005, nr 6, s. 10

Uroczyste msze św. w intencji ofiar. W Kościele św. Anny na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie mszę celebrował ks. prałat Zdzisław Peszkowski, kapelan Rodzin Katyńskich, ks. Wacław Karłowicz oraz ks. Stanisław Małkowski

1143. SZYMCZAK Edmund
Obchody 66. rocznicy Zbrodni Katyńskiej w Wolverhampton i Cannon Chase / Edmund Szymczak. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2006, nr 109, s. 8

1144. ŚLIWIŃSKA Maria
Informacja z Katowic / Maria Śliwińska
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 3, s. 53
Współpraca Stowarzyszenia ze szkołami w obchodach 65. Rocznicy Zbrodni Katyńskiej

1145. UROCZYSTOŚCI upamiętniające 65. rocznicę zbrodni katyńskiej : [16 kwiecień 2005 r. przed Grobem Nieznanego Żołnierza w Warszawie]. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 40-43

Również wystąpienia; Aleksandra Kwaśniewskiego, Aleksandra Jakowlewa, Stanisława Jankowskiego.

1146. W ROCZNICĘ Katynia : Warszawa

W: *Trybuna*. — 2006, nr 55, s. 4

1147. WACH Janusz
Przemówienie Konsula Generalnego RP w Londynie Janusza Wacha : w 66 rocznicę zbrodni katyńskiej. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2006, nr 87, s. 6

1148. W.D.
Uroczystości Centralne 65. rocznicy zbrodni katyńskiej [w Warszawie] : scenariusz wydarzeń / W.D.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 36

1149. ZBIJOWSKI F.
Obchody rocznicowe w Bristolu / F. Zbijowski. — Fot.

W: *Dziennik Polski (Londyn)*. — 2005, nr 104, s. 13

1150. ZIEMBICKI Wiesław
Święto jednostki : informacja / Wiesław Ziembicki. — Fot.
W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 31-32
Uroczystość przy pomniku „Krzyż Katyński” zorganizowana 6 maja 2005 r. przez koło miłośników 12 Pułku Ułanów Podolskich, na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie

7. INSTYTUCJE. STOWARZYSZENIA

1151. BEZPODSTAWNE oskarżenie – nie odwołane

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 74

1152. BŁASZAK Emilia
[Odpowiedź Kancelarii Prezydenta RP na list P. Zygmunta Korwin-Sokołowskiego] / Emilia Błaszak
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 51
1153. BODAK Mira
O „Rodzinie Katyńskiej” w Częstochowie / Mira Bodak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 43-44
1154. BOŃDOS Andrzej
Dzięki Stowarzyszeniu Katyń w Szczecinie / Andrzej Bońdos, Artur Rojewski
W: *Rodowód II.* 2005, nr 1/2, s. 64
1155. BRZEZIECKI Andrzej
Lustracja : nabroiło się : i co z tego? / Andrzej Brzeziecki
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 22
1156. BULTE Sarmite
O Katyniu w ottawskim Parlamencie / Sarmite Bulte. — Fot.
W: *SPK w Kanadzie / Stowarzyszenie Polskich Kombatanów.* — 2005, kwiecień/maj, s. 15
Tekst wystąpienia posłanki do federalnego Parlamentu z okręgu Parkdale-Hight Park. Uczestniczyła też pod pomnikiem katyńskim w Toronto, przypominając tragedię Katynia sprzed 65 lat
1157. CHWIEDŹ Tadeusz
[Potępienie mordu katyńskiego przez Związek Sybiraków] / Tadeusz Chwiedź, Edward Duchnowski
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 45
1158. CZUCHNOWSKI Wojciech
Jak Fijak kusił csbcków : lustracja Andrzeja Przczwoźnika / Wojciech Czuchnowski
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 35-36
1159. DOMINICZAK Anna
Po ścieżkach miłości i cierpienia / Anna Dominiczak. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 13-14
Refleksje z wigilii Rodzin Katyńskich w Klubie Garnizonowym w Szczecinie
1160. DRACHAL Halina
Jasnogórska pielgrzymka / Halina Drachal
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 56-58

1161. DUSIEWICZ Włodzimierz
Do trzech razy sztuka, czyli ostatnie słowo przecza - a pierwsze kolegi / WD
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 33-34
1162. DUSIEWICZ Włodzimierz
Głos w dyskusji przedstawicieli Zarządu Federacji Rodzin Katyńskich i Rady Federacji o ustalenie ogólnopolskiej daty dnia pamięci o Katyniu / Włodzimierz Dusiewicz, Marcin Zawadzki
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 53
1163. DUSIEWICZ Włodzimierz
[Informacja o uruchomieniu strony internetowej] : www.federacja-katyn.org.pl / Włodzimierz Dusiewicz, Marcin Zawadzki
W: *Rodowód II.* 2006, nr 7, s. 59
1164. DUSIEWICZ Włodzimierz
Jeszcze 5 lat...(?) / Włodzimierz Dusiewicz
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 33-34
M.in. dot. ustalenia stałej daty obchodów rocznicy katyńskiej
1165. DUSIEWICZ Włodzimierz
Komunikat Zarządu Federacji Rodzin Katyńskich w sprawie Medalu „Pro Memoria” / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 50
1166. DUSIEWICZ Włodzimierz
List otwarty Zarządu Federacji Rodzin Katyńskich / Włodzimierz Dusiewicz, Krystyna Brydowska
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 23
1167. DUSIEWICZ Włodzimierz
Odkrycie w Rzymie ... : nicznanc Sanktuarium Pamięci Narodowej / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.
W: *Kombatant.* — 2006, nr 8, s. 13
Wycieczka Rodzin Katyńskich do grobu Ojca Świętego Jana Pawła II. Tablica upamiętniająca polskich jeńców wojennych w Kozielsku, Ostaszkwie i Starobielsku zamordowanych w Katyniu 1940 r., która znajduje się przed Kościołem św.Stanisława BM w Rzymie
1168. DUSIEWICZ Włodzimierz
Rodziny Katyńskie na Żmudzi / WD. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 46-47

1169. DUSIEWICZ Włodzimierz
Szanowni Państwo / Włodzimierz Dusiewucz
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 65
List do Zarządów Rodzin Katyńskich w sprawie pielgrzymki do Grobu Jana Pawła II (papieża)
1170. DUSIEWICZ Włodzimierz
Szanowny Panie Marszałku / Włodzimierz Dusiewicz, Bożena Łojek
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 51-52
List i ponaglenie w sprawie ustanowienia Dnia Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej do Marszałka Sejmu Marka Jurka
1171. DUSIEWICZ Włodzimierz
Walne Zebranie Federacji Rodzin Katyńskich – Zebranie Wyborcze / Włodek D.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 35
1172. EG.
Pan Andrzej Przewoźnik. [Cz. 1-2] / EG.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 21 ; nr 4, s. 35
1173. EK
Nieznany motyw / (EK). — art. zamieszczony w „Dziennik Polski” z dnia 3.01.2006
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 40
Dot. włamania do krakowskiej siedziby Stowarzyszenia Rodzin Ofiar Katynia
1174. FEDERACJA Rodzin Katyńskich w Warszawie [w sprawie uczczenia 65. rocznicy Zbrodni Katyńskiej przez postawienie w Szawłach na Litwie krzyża]
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 27-28
Autorem krzyża jest Wojciech Paszkowski z Opola. Również sprawa trasy pielgrzymki opracowana przez Rodzinę Katyńską w Łodzi
1175. FEDERACJA Rodzin Katyńskich Warszawa
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 46
Wykaz członków Rodzin Katyńskich wytypowanych jako delegacja do Patacu Prezydenckiego na spotkanie z Prezydentem Aleksandrem Kwaśniewskim
1176. FRASYNIUK Władysław
Mylisz się Janku : Frasyniuk do Rokity / Władysław Frasyniuk
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 56-57

1177. GRUNER-ŻARNOCH Ewa
Od redakcji [„Rodowodu”] / Ewa Gruner-Żarnoch
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 29
1178. HENNELOWA Józefa
Coś się z nami dzieje / Józefa Hannelowa. — Tekst zamieszczony w „Tygodnik Powszechny.”- 2005, nr 29
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 22
1179. HENNELOWA Józefa
Śmiech pusty czy trwoga / Józefa Hannelowa. art. zamieszczony Tygodnik Powszechny”,- 2005, nr 51
W: *Rodowód II.* 2006, nr 5, s. 30
1180. INFORMACJA dotycząca Stowarzyszenia Rodzina Katyńska w Radomiu
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 67
1181. JAZŁOWIECKA Danuta
Uroczystość w Gimnazjum nr 29 we Wrocławiu / Danuta Jazłowiecka. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 55
Porozumienie pomiędzy Dolnośląską Rodziną Katyńską a szkołą
1182. J.O.
Czy esbek napisał prawdę? / j.o. — Zamieszcz. w „Rzeczpospolita”.- 2005 z 4 listopada
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 35
1183. KARBOWSKI K.
Korespondencja ze Szwajcarii : dotyczy nazwy „Kaliningrad” / K. Karbowski
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 24
1184. KARPIŃSKI Andrzej
Krzysztof Piotr Zaleski i zbrodnia katyńska : korespondencja z Paryża / Andrzej Carpin-Karpiński
W: *Powstaniec Warszawski.* — 2006, nr 51, s. 98-103
1185. KID
Pamiętajmy o Katyniu : [Dzień Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej] / KID, AKA
W: *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 55, s. 6

1186. KOMUNIKAT Federacji Rodzin Katyńskich
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 87
Informacja o utworzeniu strony internetowej
1187. KORABIEWSKI J. J.
W sprawie Andrzeja Przewoźnika / J.J. Korabiowski
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 37
1188. KORWIN-SOKOŁOWSKI Zygmunt
[List Ogólnokrajowego Stowarzyszenia Kombatantów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie do Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego] / Zygmunt Korwin-Sokołowski
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 50
1189. KUBLIK Agnieszka
L. Kaczyński o facecic, który kablujc : Janusz Kurtyka traci szansę na objęcie fotela prezesa IPN / Agnieszka Kublik, Agata Kondzińska, Wojciech Czuchnowski
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 36-37
1190. KULESZA Witold
Czy polscy oficerowie byli w sowieckiej niewoli : IPN zbada agresję ZSRR na Polskę 17 września 1939 r. / Witold Kulesza ; rozm. Paweł Wroński
W: *Gazeta Wyborcza.* — 2005, nr 114, s. 4
1191. KURTYKA Janusz
Listy agentów nie zaszkoǳą państwu : rozmowa / z Januszem Kurtyką, prezesem Instytutu Pamięci Narodowej, rozmawia Andrzej Kaczyński. — Fot.
W: *Rzeczpospolita.* — 2006, nr 5, s. 4
Dot. również sprawy katyńskiej
1192. KWAŚNIEWSKI Aleksander
Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 31 marca 2005 r. o nadaniu orderów i odznaczeń / Aleksander Kwaśniewski
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 47
1193. LAMERS Zofia
Minęła kadencja - 3 lat - działalności Stowarzyszenia Rodzina Katyńska w Bielsku Białej : (w okresie od dnia 25 stycznia 2003 do dnia 28 stycznia 2006 roku) / Zofia Lamers
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 79-82

1194. ŁOJEK Bożena
Droge Rodziny Katyńskie / Bożena Łojek. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 33
Dot. zaproszenia na doroczną Sesję Katyńską na Zamku Królewskim (sobota 28.05.2005 r.)
1195. ŁOJEK Bożena
Konfliktowość w ruchu katyńskim, próba opisu zjawiska, przyczyn i przejawów : sprawozdanie z dyskusji NKHBZK / Bożena Łojek
W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 159-174
ISBN 83-917780-2-9
Polen.: Andrzej Kostrzewski // *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 71-72
1196. MALANOWA Danuta
List otwarty / Danuta Malanowa
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 21
Podziękowanie dla Andrzeja Przewoźnika za zorganizowanie uroczystości 5. rocznicy otwarcia Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu
1197. MALANOWA Danuta
Z Sercem Do Żołnierza : z okazji jubileuszu Śląskiego Okręgu Wojakowego / Danuta Malanowa. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 49
Odznaczenie, którym uhonorowano p. prezes Stowarzyszenia Rodziny Katyńskiej Lublin na wniosek szefa Woj.Sztabu Wojsk. dcy Garnizonu Lublin płk. Mariusz Jagodziński
1198. MALONOWA Danuta
Lubelska Rodzina Katyńska beneficjentem Fundacji Przewoźność / Danuta Malonowa. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 43-45
1199. MALONOWA Danuta
Odznaczenie dla „lubelskiej” wdowy katyńskiej / Danuta Malonowa. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 61-62
Odznaczenie p. Bronisławy Karbowski-Brzozowskiej, wdowy po funkcjonariuszu Policji Państwowej Wincentym Karbowskiu zamordowanym w Twerze, Złotym Medalem Za Zasługi Dla Policji
Uzup. Elżbieta Jarzyna // *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 56

1200. MALONOWA Danuta
W związku z dyskusją na temat ustalenia daty „Dnia Pamięci” pragnę
uprzejmie przypomnieć... / Danuta Malonowa
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 54

1201. MEYŃCZAK Halina
Pamięć jest naszą powiunością / Halina Młyńczak
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 86
Wspomnienie o Andrzeju Spanily

1202. NARLOCH Jadwiga
O tym należy pamiętać! : wspomnienia [z pielgrzymki do Katynia] /
Jadwiga Narloch
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 93-95

1203. PALUCHNIAK Jan
„Jaworzniacy” – ofiary komunistycznego terroru : [XVI Ogólnopolski
Zlot „Jaworzniaków”] / Jan Paluchniak
W: *Kombatant.* — 2006, nr 9, s. 13
Złożenie wieńca przed symbolicznym grobem, w którym pochowano czaszki
ofiary mordu w Katyniu, oraz tablicą pamiątkową

1204. PAPERZ Maria
13 kwietnia 1943 - Dzień czczony przez 63 lata i nadal / Maria Paperz
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 55-56

1205. PIELGRZYMKA „Rodziny Katyńskiej” do Rzymu 10-15
maja 2006 w rocznicę zainicjacji na Ojca Świętego Jana Pawła II
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 65-66

1206. POKOJOWA Nagroda Nobla dla ks. Prałata Zdzisława
Peszковского
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 49
Zgłoszenie uchwałą Sejmu RP w sprawie uhonorowania ks. Peszковского.
Projekt przedstawia Marszałek Sejmu – Marek Jurek

1207. POROZUMIENIE o współpracy : MON i Federacja Rodzin
Katyńskich
W: *Dziennik Polski (Londyn).* — 2006, nr 23, s. 3

1208. PRZEDSTAWICIELE Federacji Rodzin Katyńskich
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 26
Medale „Pro Memoria” wręczone przez min. Jana Turskiego osobom szcze-
gólnie zasłużonym w utrwalaniu pamięci o zbrodni katyńskiej

1209. PRZEWOŹNIK Andrzej
Ewolucja w złym kierunku : dla „Rzeczpospolitej” / Andrzej Prze-
woźnik. — Fot.
W: *Rzeczpospolita.* — 2006, nr 54, s. 3

1210. PRZEWOŹNIK Andrzej
[Informacja dla Rodzin Katyńskich dot. narady przewodniczących or-
ganizacji polonijnych w Rosji] / Andrzej Przewoźnik
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 1-2

1211. PRZEWOŹNIK Andrzej
Nie wierzę w przypadki / Andrzej Przewoźnik ; rozm. Wojciech Har-
pula. — art. zamieszczony w „Gazeta Krakowska” z dnia 20.01.2006
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 5, s. 30-33

1212. PRZYSZŁE pielgrzymki do Katynia i Miednoje
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 73

1213. RĘKOPIS katyński, zgubiony..., podany..., porzucony..., od-
rzucony..., znaleziony na cmentarzu Orłąt we Lwowie! — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 39-41
Również przytoczono tekst rękopisu z podpisem A. Bopkowski

1214. RYBAK Agnieszka
Powrót z nicości / Agnieszka Rybak. — Fot.
W: *Polityka.* — 2006, nr 14, s. 103-104

1215. SAMOLEJ Barbara
Wspomnienia z pielgrzymki Moskwa- Twer - Ostaszów - Miednoje
/ Barbara Samolej. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 82-85
Wspomnienia córki Leona Tombaka, zamordowanego w Miednoje

1216. SIDOR Roman
Wywiad z panem Romanem Sidorem prezesem Lwowskiej Rodziny
Katyńskiej / rozm. Olesia Kołos, Wiktoria Sadowa ; tł. Danuta Ma-
ciejewska. — Fot.
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 51-52

1217. SIEKAŃSKI Zbigniew
Uwaga! Powstaje strona internetowa FRK / Zbigniew Siekański
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 66-67

1218. SIKORSKI Radosław
Pismo Ministra Obrony Narodowej do Federacji Rodzin Katyńskich w związku z zaproszeniem do udziału w IV Walnym Zebraniu / Radosław Sikorski

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 43

1219. SKALSKI Jan
Uchwała podjęta w dniu 02.07.2006 r. przez XII Światowy Zjazd Kresowian / Jan Skalski, Józef Truszyński

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 7, s. 47-48

1220. SKĄPSKA Izabela
Wizyta u metropolity krakowskiego, Jego Eminencji Kardynała Stanisława Dziwisza / Izabela Skąpska. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 57

1221. SKĄPSKI Andrzej
„Dzień Pamięci Katynia” - propozycja - 13 kwietnia / Andrzej Skąpski

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 52

1222. SKĄPSKI Andrzej
Komunikat nr 1 Zarządu Federacji Rodzin Katyńskich / Andrzej Skąpski

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 31

1223. ŚLŪPECKI Jerzy W.
Mowa pożegnalna śp. Mariana Witiuka członka zarządu Zamojskiej Rodziny Katyńskiej i jej długoletniego skarbnika w dn. 30.09.2006 r. / Jerzy Śłupecki

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 81

Dot. syna Mariana Witiuka, więźnia Ostaszkowa zamordowanego w Miednoje

1224. STOWARZYSZENIE Katyń w Szczecinie : Federacja Rodzin Katyńskich

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 28-29

Aby podkreślić ciągłość i kontynuację pracy rozpoczętej przez śp. Andrzeja, tytuł nowego pisma to *Rodowód II*

1225. STRZOK Bronisław
Stowarzyszenie Rodzina Katyńska w Koszalinie. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 31

1226. UCHWAŁA nr 6 w sprawie wystąpienia Zarządu Federacji Rodzin Katyńskich do Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa
W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 59-60

1227. UCHWAŁA Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 kwietnia 2006 r. w sprawie rocznicy Zbrodni Katyńskiej
W: *Monitor Polski.* — 2006, nr 32, poz. 349, s. 1215-1216

1228. [UCHWAŁA zebrania Stowarzyszenia Rodzina Katyńska w Opolu] : dot. dnia pamięci
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 53-54
Propozycja 5 marca

1229. WALNE Zebranie Delegatów Komitetu Obywatelskiego Miasta Krakowa w dniu 9 marca 2006 r.
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 77

1230. W.D.
Szlachetny impuls w Ciechanowie / W.D. — Fot.

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 53

Spółeczny Komitet Budowy Krzyża Katyńskiego w Ciechanowie pod przewodnictwem Roberta Kolakowskiego. Również lista mieszkańców (33 osoby) Zicmi Ciechanowskiej - ofiar Zbrodni Katyńskiej

1231. WOŁĄGIEWICZOWA Maria D.
Sprawozdanie z IV Walnego Zebrania Federacji Rodzin Katyńskich / Oprac. Maria Danuta Wołągiewiczowa
W: *Rodowód II.* — 2006, nr 8, s. 39-42
Wypowiedź Andrzeja Przewoźnika

1232. WOŁK-JEZIERSKA Witomiła
Kulisy zbrodni katyńskiej / Witomiła Wołk-Jezińska. — Wrocław : „Nortom”, cop. 2005. — 310, [2] s. : faks., fot., portr., rys. ; 25 cm
Bibliogr. — Rez., Sum., Zsfg
ISBN 83-89684-81-0

Polem.: „Obcy” w Rodzinach Katyńskich czyli dobrze czy źle... ale zawsze prawdziwie o książce Witomiły Wołk-Jezińskiej pt. „Kulisy zbrodni katyńskiej” / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 64-66

Polem.: Żle skierowana nienawiść / Barbara T. Dominiczak // *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s. 64

Polem.: O książce Witomiły Wołk-Jezińskiej / Gruner Ewa // *Rodowód II.* — 2005, nr 3, s.60-63

Polem.: Kłamstwa, manipulacje i nadużycia autorki książki „Kulisy zbrodni katyńskiej” / Bożena Łojek // *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 75-81

[CBW sygn. 435225-6]

1233. WROŃSKI Paweł

Wojna polsko-ruska pod IPN-u flagą / Paweł Wroński

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2005, nr 115, s. 2

1234. WRÓBLEWSKA Aleksandra

Spotkanie Oplatkowe Tarnowskiej Rodziny Katyńskiej / Aleksandra Wróblewska. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 46-48

1235. ŻEGNAJ Drogi Przyjacielu, Ryszardzie!. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 7, s. 76-77

Kuraż Ryszard (1939-2006) - redaktor ostatnich nr *Rodowodu*"

1236. ŻYCIŃSKI Józef

Abp Józef Życiński do Andrzeja Przewoźnika : list

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 37

VIII. ASPEKTY PRAWNE ZBRODNI KATYŃSKIEJ

1237. AKA

Rosja uwłacza polskiej pamięci : spór o Katyń : jest stanowisko MSZ i IPN / aka

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 44

1238. AKA

To nie był mord polityczny : Rosja o Katyniu / aka

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 36

1239. AKA

To nie był mord polityczny : Rosja o Katyniu / aka, j.o.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 54, s. 1

1240. AVAL

IPN: to poníženie pamięci ofiar Katynia / AVAL

W: *Życie Warszawy*. — 2006, nr 56, s.4

Katyń nie był represją, twierdzą rosyjscy politycy

1241. AVAL

Moskwa chce uniknąć losu Niemiec : Rosja: Katyń nie był represją / AVAL. — Fot.

W: *Życie Warszawy*. — 2006, nr 54, s.3

Dot. odszkodowań

1242. AVAL

Politycy: Rosjanie wysłali nam zły sygnał : Katyń nie był represją / AVAL. — Fot.

W: *Życie Warszawy*. — 2006, nr 54, s.3

1243. BIELECKI Tomasz

„Gazeta” o taktyce Rosji w sprawie katyńskiej : rosyjski dziennik „Gazeta” sugeruje, że w sprawie katyńskiej przed Trybunałem w Strasburgu Rosja zastosuje starą taktykę : Trybunał jest nieobiektywny, a sprawa polityczna / Tomasz Bielecki, Paweł Wróbel. — art. zamieszcz. „Gazeta Wyborcza”,- 2006, 26.04.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 44

1244. CIEĆKOWSKI Zbigniew

Potrzeba dobrej woli : myśli na czasie / Zbigniew Ciećkowski

W: *Głos Weterana i Rezerwisty*. — 2005, nr 5, s. 13

1245. GRODECKA Zofia

Ludobójstwo katyńskie w Procesie Norymberskim : prof. Witold Kulesza w poznańskim Klubie Historycznym im. gen. Stefana Roweckiego „Grotą” : [25 X 2005 r.] / Zofia Grodecka. — Fot.

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2005, nr 11/12, s. 48-49

1246. GRZYBOWSKA Krystyna

Niemieckie ofiary Katynia : Stalin powołał komisję fałszerzy faktów w sprawie mordu na polskich oficerach / Krystyna Grzybowska. — Fot. — art. zamieszczony we „Wprost”.- 2004

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 17-18

1247. GURIANOV Aleksandr

Katyń będzie dzielił zawsze : [rozmowa] / Aleksander Gurianow ; rozm. Paweł Ryszka. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 4

Dot. zamknięcia śledztwa i kwalifikacji zbrodni przez Naczelną Prokuraturę Wojskową w Rosji

1248. GURIANOV Aleksandr
Zbrodnia niestalinowska : Katyń : rosyjska prokuratura wojskowa uznała rok temu, że zbrodnia katyńska nie jest zbrodnią ludobójstwa. Teraz poszła o krok dalej – twierdzi, że nie jest to zbrodnia stalinowska, choć decyzję o rozstrzelaniu polskich oficerów podpisał sam Stalin / Aleksander Gurianow, Memorial, Rosyjska Organizacja Praw Człowieka ; not. TOBI. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 54, s. 3

1249. JAK złożyć skargę do Strasburga

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 12-13

1250. JANKOWSKI Stanisław

Sprawa Hieronima Majewskiego : wyroki sądowe w PRL za ujawnienie prawdy o zbrodni katyńskiej / Stanisław Jankowski

W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 83-107

ISBN 83-917780-2-9

1251. JAŻBOROWSKA Inessa

Polityczna sprawa / Z prof. Inesą Jaźborowską, rosyjskim historykiem i politologiem rozm. Paweł Reszka

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 9-10

1252. KACZYŃSKI Andrzej

Moskwy prawda o Katyniu / Andrzej Kaczyński, Jan Ordyński

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 34-35

1253. KACZYŃSKI Andrzej

Moskwy prawda o Katyniu : historia / Andrzej Kaczyński, Jan Ordyński. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 54, s. 3

1254. KALBARCZYK Sławomir

Przyczynki prawnicze do dziejów sprawy katyńskiej : wizyta polskich prokuratorów w Głównej Prokuraturze Wojskowej Rosji w październiku 2005 r. / Sławomir Kalbarczyk

W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego. Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 28-39

ISBN 83-917780-2-9

1255. KALBARCZYK Sławomir

Zbrodnia : droga do prawdy : kara? : komentarze historyczne / Sławomir Kalbarczyk. — Fot.

W: *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*. — 2005, nr 5/6, s. 55-70

1256. KAMIENSKI Ireneusz

Rozliczenie narodowej tragedii przed europejskim sądem : gdyby Trybunał w Strasburgu uznał zbrodnię katyńską za ludobójstwo, mógłby to być istotny precedens / Ireneusz Kamiński. — Art. zamieszczony w „Rzeczpospolita” - 2004, 18-19 września; „Życie” - 2004, 28 września

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 2-4

Polem.: Uwagi do artykułu Ireneusza Kamińskiego Andrzej Kostrzewski // *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 20-21

Repolem: Odpowiedź prof. Ireneusza Kamińskiego dla Andrzeja Kostrzewskiego // *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 11-12

1257. KAMIŃSKI Ireneusz

Skargi katyńskie przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka / Ireneusz Kamiński

W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 15-27

ISBN 83-917780-2-9

1258. KATYŃ nie był zbrodnią stalinowską. — art. zamieszcz. „Gazeta Wyborcza” - 2006, 4-5.03.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 37

1259. KATYŃ to nie represje : Główna Prokuratura Wojskowa Federacji Rosyjskiej nie uznaje Polaków zamordowanych w Katyniu za ofiary represji politycznych. — art. zamieszcz. „Rzeczpospolita” - 2006, 4-5.03.

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 35-36

1260. KIERES Leon

Zaplanowane ludobójstwo : śledztwo w sprawie Katynia / Leon Kieres ; [rozm. Krzysztof Masłoń]. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 10-12

1261. KULESZA Witold

Zbrodnia katyńska do Strasburga : historia : rodziny pomordowanych skarżą Rosję przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka : powiadzieli „Rz” / Witold Kulesza ; not. mdo, p.w.r. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 95, s. 1

1262. KURTYKA Janusz

Przesłanie Instytutu Pamięci Narodowej w sprawie odmowy objęcia ofiar zbrodni katyńskiej przepisami FR o rehabilitacji ofiar represji politycznych / Janusz Kurtyka

W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 3-5

1263. KUŹNIAR-PLOTA Małgorzata

Stan i perspektywy polskiego śledztwa w sprawie zbrodni katyńskiej / Małgorzata Kuźniar-Plota

W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 6-14

1264. LEBEDEVA Natal'ja S.

Zbrodnia katyńska do Strasburga : historia : rodziny pomordowanych skarżą Rosję przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka : powiedzieli „Rz” / Natalia Lebedeva ; not. mdo, p.w.r. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 95, s. 1

1265. ŁOSIŃSKA Ewa

Sprawiedliwość ze Strasburga : decyzja o umorzeniu rosyjskiego śledztwa w sprawie zbrodni w Katyniu wciąż tajna / Ewa Łosińska. — art. zamieszczony w „Dziennik Polski” z dnia 2.01.2006

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 10-11

1266. MAGO

Bez przełomu w sprawie Katynia : śledztwo katyńskie zostanie umorzone. Delagacja IPN nie znalazła nazwisk sprawców zbrodni w tzw. archiwum smoleńskim NKWD, które zachowało się w USA / MAGO

W: *Życie Warszawy*. — 2006, nr 109, s. 6

1267. MARKOV Sergej

Nie damy wam wykorzystać Katynia : Rosja: Katyń nie był represją / z Siergiejem Markowem, rosyjskim politologiem proleninowskim, rozmawia Paweł Szaniawski. — Fot.

W: *Życie Warszawy*. — 2006, nr 54, s.3

1268. MUCHIN Jurij I.

Antirossijskaja podlost' : naučno-istoričeskij analiz : rassledovanije falsifikacyi Katynskogo dela Polščej i Generalnoj prokuraturroj Rossii s celju razžeč nenawist' polakov k russkim / Jurij Ignatjewicz Muchin. — Moskwa, 2003

„Antyrosyjska nıkczemność. Analiza naukowo-historyczna. Rozprzestrzenianie fałszerstwa sprawy katyńskiej przez Polskę i Generalną Prokuraturę Rosji w celu rozpalenia nienawiści Polaków do Rosjan”

Rec.: Witold Wasilwski // *Pamięć i Sprawiedliwość*. — 2005, nr 1, s. 368-377

1269. ORDYŃSKI Jan

Zbrodnia katyńska do Strasburga : historia : rodziny pomordowanych skarżą Rosję przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka / Jan Ordyński ; not. mdo, p.w.r. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2006, nr 95, s. 1

1270. PEŁCZYŃSKA-NAŁĘCZ Katarzyna

Rosjanie tego nie rozumieją : gość „Rzeczpospolitej” / Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz ; rozm. Kazimierz Groblewski. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2005, nr 114, s. 2

1271. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.

Norymberga - otwarty rozdział historii / Zdzisław Peszkowski. — Fot.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 19

1272. PESZKOWSKI Zdzisław A. J.

Ofiara Stalina: To kolejne kłamstwo : Rosja: Katyń nie był represją / z ks. prof. Zdzisławem Peszkowskim, ocalałym więźniem obozu w Kozielsku, obecnie krajowym duszpasterzem Rodzin Katyńskich, rozmawia Wiktor Ferdecki

W: *Życie Warszawy*. — 2006, nr 54, s.3

1273. PŁUŻAŃSKI Tadeusz M.

Zbrodnia katyńska do dziś została nie rozliczona, a przez Rosję umorzona / Tadeusz M. Płużański

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2006, nr 3/4, s. 16-18

1274. PW

Polska i Rosja mają nadal rozmawiać o Katyniu : orzeczenie rosyjskiej głównej prokuratury wojskowej „ujawnia problem różnic w kwalifikacji prawnej zbrodni katyńskiej” - głosi oświadczenie MSZ : IPN

domaga się ujawnienia akt katyńskich / PW. — art. zamieszcz. cza”, - 2006, 07.03.

W: *Rodowód II.* — 2006, nr 6, s. 42

1275. RADZIWINOWICZ Wacław

Katyń, przestępstwo urzędowe / Wacław Radziwinowicz

W: *Gazeta Wyborcza.* — 2005, nr 120, s. 2

1276. RADZIWINOWICZ Wacław

Pogarda dla niewinnie zgładzonych ludzi / Wacław Radziwinowicz

W: *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 54, s. 2

1277. ROSJA : Katyń to nie represje

W: *Głos Szczeciński.* — 2006, z dnia 4.05.

1278. ROSJA: Katyń nie był zbrodnią stalinowską. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza.* — 2006, nr 54, s. 1

1279. ROSJANIE: mord w Katyniu nie był ludobójstwem : Naczelną Prokuratura Wojskowa Federacji Rosyjskiej podtrzymuje opinię, że mord katyński nie był ludobójstwem

W: *Dziennik Polski (Londyn).* — 2005, nr 103, s. 1

Polem.: To było ludobójstwo : komentarz redakcyjny // *Dziennik Polski (Londyn).* — 2005, nr 103, s. 5

1280. RYBIŃSKI Maciej

Kochajmy się za Katyń : wyroki na Niemcach / Maciej Rybiński

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 4, s. 9

1281. S

Prawda ważna na dziś : Katyń : zaskakująca decyzja prokuratury rosyjskiej / S

W: *Trybuna.* — 2006, nr 55, s. 9

1282. SANFORD George

Zbrodnia katyńska a stosunki polsko-sowieckie w latach 1941-1943 / George Sanford

W: Zbrodnia katyńska : przesłanie dla przyszłości / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2006 (Zeszyty Katyńskie ; nr 21). — S. 40-66

ISBN 83-917780-2-9

1283. SOCHAŃSKI Bartłomiej

Sprawa honorowa : rozmowa z mecenasem Bartłojem Sochańskim, który w Strasburgu będzie reprezentował krewnych osób zamordowanych w Katyniu / rozm. Ewa Łosińska. — Fot. — art. zamieszcz. „Dziennik Polski” - 2006, nr 94

W: *Rodowód II.* 2006, nr 6, s. 12-13

1284. STRZEMBOSZ Adam

Zbrodnia katyńska do Strasburga : historia : rodziny pomordowanych skarżą Rosję przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka : powiedzieli „Rz” / Adam Strzembosz ; not. mdo, p.w.r. — Fot.

W: *Rzeczpospolita.* — 2006, nr 95, s. 1

1285. SZANIAWSKI Paweł

Rosja: Katyń nie był represją : odpowiednia ocena wydarzeń w Katyniu była jednym z warunków poprawy stosunków z Rosją. Teraz ocieplenie może się oddalić / Paweł Szaniawski

W: *Życie Warszawy.* — 2006, nr 54, s.2

1286. SZANIAWSKI Paweł

Rosjanie boją się roszczeń za Katyń : Moskwa uznała, że zamordowani nie byli ofiarami represji / Paweł Szaniawski

W: *Życie Warszawy.* — 2006, nr 54, s.1

1287. SZYMBORSKI Tomasz

Polskie śledztwo w sprawie Katynia : Instytut Pamięci Narodowej zbada zbrodnię / Tomasz Szymborski

W: *Rzeczpospolita.* — 2004, nr 121, s. A1, A3

1288. SZYMBORSKI Tomasz

Sąd nad sowiecką agresją : rozliczenia : Instytut Pamięci Narodowej rozpocznie śledztwo w sprawie napadu Związku Radzieckiego na Polskę 17 września 1939 roku / Tomasz Szymborski. — Fot.

W: *Rzeczpospolita.* — 2005, nr 114, s. 3

1289. TS

Są podstawy do śledztwa : 17 września 1939 r. / t.s. Fot.

W: *Rzeczpospolita.* — 2005, nr 115, s. 5

1290. UCHWAŁA Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 2005 r. upamiętniająca 65. rocznicę zbrodni katyńskiej

W: *Rodowód II.* — 2005, nr 1/2, s. 35

1291. UCHWAŁA Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 kwietnia 2005 r. w 65. rocznicę zbrodni katyńskiej

M.in. wezwanie władz Federacji Rosyjskiej, aby zgodnie z prawem międzynarodowym, uznały zbrodnię katyńską za zbrodnię ludobójstwa i doprowadziły do wyjaśnienia wszystkich okoliczności

1292. WASILEWSKI Witold

Komisja Katyńska Kongresu USA (1951-1952) : komentarze historyczne / Witold Wasilewski. — Fot., rys.

W: *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*. — 2005, nr 5/6, s. 71-84

1293. WD

Bez historycznych awantur : [decyzja prokuratury rosyjskiej, że nie uznaje Polaków zamordowanych w Katyniu za ofiary represji politycznych] / WD

W: *Trybuna*. — 2006, nr 55, s. 9

1294. WITUSZKO Dariusz

Katyń – oczywiste ludobójstwo! / Dariusz Wituszko

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 1/2, s. 25-26

1295. WOJCIECHOWSKI Marcin

Katyń : lepsze pojednanie niż odszkodowania : warto wysłać Rosjanom wyraźny sygnał, że nas nie interesują odszkodowania za Katyń, ale satysfakcja moralna i prawda o historii / Marcin Wojciechowski. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 57, s. 17

1296. WOJCIECHOWSKI Marcin

Katyń : lepsze pojednanie niż odszkodowania : warto wysłać Rosjanom wyraźny sygnał, że nas nie interesują odszkodowania za Katyń, ale satysfakcja moralna i prawda o historii / Marcin Wojciechowski

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 6, s. 38-40

1297. WOJCIECHOWSKI Marcin

Katyń jak cierń / Marcin Wojciechowski. — Fot. — art. zamieszczono w *Rzeczpospolita* z 5.08.2004 r.

W: *Rodowód II*. — 2005, nr 4, s. 13-

1298. WROŃSKI Paweł

Polska pozywa Rosję o zbrodnię katyńską : Witomiła Wołk-Jeziarska – córka zamordowanego przez NKWD w Katyniu oficera – pozywa

Federację Rosyjską przed Trybunał w Strasburgu. Chodzi o prawdę i honor ofiar – powiedziała wczoraj / Paweł Wroński. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 95, s. 1

1299. WROŃSKI Paweł

Zbrodnia niestalinowska / Paweł Wroński

W: *Rodowód II*. — 2006, nr 5, s. 81-82

1300. WROŃSKI Paweł

Zbrodnia niestalinowska : Katyń : rosyjska prokuratura wojskowa uznała rok temu, że zbrodnia katyńska nie jest zbrodnią ludobójstwa. Teraz poszła o krok dalej – twierdzi, że nie jest to zbrodnia stalinowska, choć decyzję o rozstrzelaniu polskich oficerów podpisał Stalin / Paweł Wroński. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2006, nr 54, s. 3

INDEKS ALFABETYCZNY

- A**
 Abarinov Vladimir 514
 Adamczyk Wesley 16, 249, 1045
Adamczyk Wesley 922
 Adamczyk Wiesław 917
Adamek Józef 789
 Adamska Jolanta 515
Afanasjev 954
 AKA 72
 aka 516
 AKA 1185
 aka 1237, 1239
 Aleksandrowicz M. 1161
 amad 918, 967
 Amons Andrij 83-4
Anders Władysław 32
Andziak Marcin 646
 Argasiński Mieczysław 17
 Art 969
 aska 1093
 AVAL 1240
- B**
Bab 594
Babuchowski Marian 594
 Bahr Jerzy 15
 Bak 174-82
Bak 595
 Bakula Stanisław 174-82
Bakuła Stanisław 595
 Balcerek Ewa rec. 30, 53
 Baldwin-Ramułt Witold 183-5
Baldwin-Ramułt Witold 597
Balinger Antoni W. 697
 Baliński Jan „Kruk” 1046
 Baliszewski Dariusz 518-9
 Ballarin Eugeniusz 977
 BaR 183-5
 Bar 189-97
Bar 596
BaR 597
 Barański Marek oprac. 562
 Barbaro Agnieszka 968
Barczyk Franciszek 614
Bartel Kazimierz 91
 Bartkiewicz Artur 969
- Bartkowiak Czesław 186-8
Bartkowiak Czesław 598
 Bartys Jan K. B. 189-97
Bartys Jan K. B. 596
 Baszyńska Weronika 919
 Bat 186-8
Bat 598
 Bazylow Ludwik 18
 Bączyk Norbert 19, 85-6
 Belka Anna 14
 Ben 198-203
Ben 599
 Benesch Michał J. 198-203
Benesch Michał J. 599
 Bereza Tomasz oprac., red., wstęp 39
 Bcriâ Lavrentij P. 150
Berling Zygmunt 91
 Bernacki Bartłomiej rec. 61
 Berska Barbara 520
Berski Ludwik 23
 bh 1047
 Bialecka Michalina 968
 Białowarczuk Wacław 20
 Bie 204-7
Bie 600
Bielaczyc Wilhelm 752
Bielajev 173
 Bielecki Jędrzej 521
 Bielecki Tomasz 522, 601 2, 1243
 Bielecki Tomasz oprac. 548-9
 Bieńczyk Czesława 956
 Bieńczyk Danuta 956
Biernacki Franciszek 659
 Biernacki Zygmunt 204-7
Biernacki Zygmunt 600
Bierzyński Stefan 721
 Biskupski Maksymilian 1048-50, 1089
Blankenstein A. 1116
Blicharski Wojciech 759
 Błaszak Emilia 1152
 Błażyński Zbigniew 518
 B.M. 1124
 Bobiński Alojzy 380

Bobński Alojzy 277
 Bochenek Andrzej zob. Kołaczkowski-
 -Bochenek Andrzej
 Bocheńska Barbara 1094
 Bocheński Bogdan 970
 Boćkowski Daniel 21
 Boćkowski Daniel red. 55
 Bodak Mira 1153
 Bogaczewicz Stanisław A. 603
 Bogdaniec-Polkowska Maria 604
Bogusz Marcin L. 828
Böhm Ernest 1246
 Bohun Tomasz 1023-4
 Boł 208
Boł 605
 Böldok Tadeusz 208
Bołdok Tadeusz 605
 Bońdos Andrzej 1154
 Bopkowski A. 1213
Borgowiec Alojzy 725
Borkowski-Dunin Piotr 649
Boruta-Spiechowicz Mieczysław
 91
 Bosacki Marcin oprac. 540
 Bra 209-11
Bra 606
 Brachaczek Rudolf 209-11
Brachaczek Rudolf 606
Bratkowski Jacek 958
 Broniarek Zygmunt 87
 Bru 212-22
 Bru 607
 Brus Paweł 212-22
Brus Paweł 607
 Brydowska Krystyna 1035, 1166
 Brz 223-5
Brz 608
Brzeg Czesław 612
 Brzezicki Mikołaj 223-5
Brzezicki Mikołaj 608
 Brzeziecki Andrzej 1155
Brzeziński Zbigniew L. 870
 Brzozowska Bronisława zob. Karbo-
 wiak-Brzozowska Bronisława
Buchcik Robert 837
 Bud 226-9
Bud 609
Budzik Józef 660
 Budzyń Julian M. 226-9
Budzyń Julian M. 609
 Budzyński Andrzej oprac. 49
Buhtz Gerhard 133, 168

Bukowski Vladimir 523
 Bulte Sarmite 1156
**Buława-Gawryszewski Aleksan-
 der** 765
Burkacki-Kusman Kazimierz 818
 Butkiewicz Tomasz 995-6
Bylina Jan 1214
 Bzowska Kazimiera zob. Janota-Bzow-
 ska Kazimiera

Cadogan Aleksander 518
Cała Julian 817
Cardownie Steve 997
 Čerkašov Aleksandr 22
Chm 611
Chmielewski Julian 320
 Chmielewski Krzysztof 612
 Chmielewski Piotr 612
Chmielewski Stanisław 611
 Chmielowiec Piotr red. 48
 Chomicki Ludwik A. 230
Chomicki Ludwik A. 656
 Choroszewski 231
Choynowski-Lubicz Jan 804
 Chromański Rafał 971
 Chromiński Rafał 920
Chruščov Nikita S. 166
Chrzanowski Edmund W. 798
 Chwiedź Tadeusz 1157
 Chyra Andrzej 1051
Cichocki Hieronim 802
 Ciećkowski Zbigniew 1244
 Ciećkowski Zbigniew A. 88
Ciekot Władysław 658
Cieślak Rudolf K. 841
Cieśliewicz Władysław 755
 Cis 232-4
Cis 615
 Ciszewski Zygfryd 232-4
Ciszewski Zygfryd 615
 Citków Stanisław 235
 Courtois Stéphane 524
 Cygan Joanna 320
 Cza 236 9
Cza 619
 Czachowska Kinga zob. Nemere-Cza-
 chowska Kinga
Czajkowski Bohdan 796
 Czarliński Stanisław 236
 Czarliński Stanisław 237-9
Czarliński Stanisław 619
Cze 620

Czekay Władysław 620
 Czeladko Renata 921
 Czerkawska Jadwiga 1095
 Czopek Mirosław 240
Czopek Zofia 240
Czopek Zygmunt 240
 Czuchnowski Wojciech 151, 1158,
 1189
 Czyżcio Małgorzata 525
Czyżewski Kazimierz M. 702

Dąbrowski Jan H. 770
 Dec-Sojowa Stanisława 1096
 Dembecki S. 241
Denison Władysław W. 758
 Depta Janina Ł. 23
Deszczka Władysław 865
 Dębiński J. 73
 Dobiecki Grzegorz tl. 524
 Dobosiewicz Ewa A. 74
Doda Piotr P. 630
 „Dolata” zob. Rubasiński Ryszard
Domaniewski Bogusław 299
 Dominiczak A. omów. 1045
 Dominiczak Anna 24, 922-3, 1053-61,
 1063, 1159
 Dominiczak Anna oprac. 52, 966
 Dominiczak Anna tl. 16
 Dominiczak Barbara 1062-3
 Dominiczak Barbara T. 1058, 1064-7
 Dominiczak Barbara T. polem.
 1232
 Dominiczak Barbara T. 1055
 Dominiczak Grzegorz 8
Dorczyk Stanisław 844
Doroszewski Edward 729
 Dowbor Hanna zob. Sztaba-Dowbor
 Hanna
Dowbor-Muśnicki Józef 623
Dowbór-Muśnicki Józef 624
 Drachal Halina 1097 8, 1160
Drop Edmund 617
 Dubaniowski Waldemar 971
 Duchnowski Edward 1157
 Dudek Irena zob. Zajączkiewicz-Du-
 dek Irena
Dührer Arno 1246, 1280
 Dumin Ewa 972
 Dunin Ewa 973
 Dunin Piotr zob. Borkowski-Dunin
 Piotr

Dusiewicz Włodzimierz 75, 924-6,
 974-6, 1025-7, 1035, 1076, 1099-102,
 1161-70, 1170-1, 1174, 1218
Dusiewicz Włodzimierz 1207
 Dusiewicz Włodzimierz omów. 171
 Dusiewicz Włodzimierz polem. 1232
 Dusiewicz Włodzimierz rec. 60, 154
 Dusiewicz Włodzimierz uzup. 12
 Duszyńska Teresa 621, 1103
 Dutkiewicz Rafał 622
Dworakowski Jerzy M. 809
Dworczyk Michał 958
 Dybalska Wanda 623-4, 1028
 Dyj 242 8
Dyj 625
 Dyjas Augustyn 242-8
Dyjas Augustyn 625
Dylewski Tadeusz J. L. 857
 Dziewańska Bożena tl. 1121
 Dziś Marlona 249

E.G. 148
Eichborn Reinhard von 1246
ESZA 526

Fabrowski Zygmunt S. 763
Farny Alfred B. 668
 Fátygá Anna 528
 Fedyszak-Radziejewska Barbara 529
 Feiner Michał 3, 153
 Feiner Michał oprac. 1
 Feiner Michał tl. 153
 Ferdecki Wiktor oprac. 1272
Fiedorowicz Tadeusz 680
Figanov Vladimir 1081
Fijak Zbigniew 1182
 Filipowska Małgorzata 962
 Fiodorowicz Wołosienkow Anatolij
 1002
Fitzke Jan J. 807
Florkiewicz Zbigniew R. 872
 Frasyniuk Władysław 1176
 Frąckiewicz Anna 997
 Frąckiewicz-Kukla Zofia oprac. 622
 Frąckiewicz Zofia 1029
 Frej Zdzisław 25
Freudenreich Jan 805
Frymus Mieczysław 833
Fryszberg Adam 650
 Furier Andrzej omów. 561
 Furtek Maria 1104

Gad 251
 Gad 626
 Gadomski Feliks 250-1
Gadomski Feliks 626
 Gajda Katarzyna 928
 Gajda Mateusz 962
 Gajda Mateusz rec. 7
 Gajda-Zadworna Jolanta 1068-70
 Gajda-Zadworna Jolanta oprac. 1078
 Gajdzis Tadeusz 1071
 Gajdziś Tadeusz 154
 Gajewski Marek oprac. 66
 Gajowniczek Zuzanna oprac. 1036-7
Galuszka Alojzy 726
 Garczyński-Gąssowski Ludomir 155
Gardula Kazimierz 720
Gargul Stanisław 613
Garlicki Władysław 708
Gawroński Lucjan 675
 Gawryszewski Aleksander zob. Buława-Gawryszewski Aleksander
Gąs 627
Gąsiecki Kazimierz 618
Gąsiecki Marian 627
Gąsiorowski Lesław K. 825
Gąsowski Kazimierz S. 821
 Gąssowski Ludomir zob. Garczyński-Gąssowski Ludomir
Geherer Ernst 1246
 Gębski Józef 1072
Gimza Józef 814
 Ginowicz Jan oprac. 235
 Giżewska Gabriela zob. Puzdrakiewicz-Giżewska Gabriela
 Gliński Stanisław 26
 Głódź Sławoj L. 971, 1105
 Gnatowski Michał 27
 Gnatowski Michał red. 55
 Goebbels Joseph 518
Goebbels Joseph 86
 Goetel Ferdinand 252
Goetling Jerzy 737
Goldstein Salomon 745
Gołyszny Lotariusz 743
Gontarski Stanisław 767
Gorbačov Michail 547, 583
 Gorbaniewska Natalia 530-1
 Gos 253-76
Gos 629
 Gosiewski Zygmunt J. 253-76
 Gosiewski Zygmunt J. 629

Gosławski Jan 654
Gostomski Jan 632
 Grabiński Tomasz tl. 135, 553
 Grabska Małgorzata 77
 Grabski Eugeniusz 28
 Gradosielska Danuta 1106
Grala Hieronim 1024
Greczyn Stefan T. 853
 Groblewski Kazimierz oprac. 1270
 Grochal Stanisław 977
 Grodecka Zofia 1245
 Grodner Kinga tl. 527, 542-3
Grodzieński Henryk G. 651
Grudzińska Eugenia 957
 Gruner Ewa 9, 532, 630-1
 Gruner Ewa oprac. 277
 Gruner Ewa polem. 1232
Gruner Julian 299
 Gruner Julian 1077
 Gruner-Żarnoch Ewa 89, 929, 1107-8, 1177
Gruner-Żarnoch Ewa 299, 716, 979
 Grzelak Czesław K. 29
 Grzybowska Krystyna 1246
Gst 632
 Gurianov Aleksandr 30, 533, 1247-8
Gusiew 173
Gutowski Stanisław 678
 Guz Eugeniusz 534, 1030
 Gwara Teresa 1031

Hajdenberg Józef 739
Halarewicz Stanisław 845
Hałaciński Andrzej 779
Harden Johann 92
 Hardy Zbigniew 1127
 Hawalej Adam 633
Heilszer Maksymilian 666
 Hemar Marian 1073
 Hennelowa Józefa 1178-9
Hertz Stanisław 846
Heyda Kazimiera Korczyńska
Kazimiera 604
 Hoffman-Jędruch Ewa 535
 Hofman Grzegorz 930
Hofman Grzegorz 991
 Hollender Barbara 1074-5
 Hollender Barbara oprac. 1087
Holtzer Stefan 621
Hutek Józef 664

Igielski Roman J. 838
Igielski Tadeusz 856
 Ions Magdalena 1109-10
Iwanicki Ryszard 1003
 Izdebski Michał 998, 1032

Jabłoński Jan 806
 Jabłoński Rafał oprac. 29
 Jackowska E. 31
 Jackowska Ewa 931
 Jaczyński Stanisław 75, 91
 Jagierska Aneta 1111
Jagodziński Marian 1003
Jagodziński Mariusz 1197
 Jagódzka Dorota 962
 Jagódzka Dorota rec. 1073
 Jai 300-3
Jai 634
 Jak 278-98
Jak 635
Jakovlev 173
 Jakovlev Aleksander 1145
 Jakubowicz Dobiesław B. 278-98
Jakubowicz Dobiesław B. 635
Jakubowicz Stanisław 746
Jakubowska Helena 1091
 Jakubowski Grzegorz oprac. 1036-7
Jamiołkowski Konstanty 784
 Jamrozik Emilia 299
 Jan 304-6
Jan 636
Jan Paweł II (papież) 1119
Janaszek Grażyna 1003
Janie Hebard 1246
Janik Alfred 722
 Janik Antoni R. 300-3
Janik Antoni J. 793
Janik Antoni R. 634
 Jankowski Mieczysław K. 304-6
Jankowski Mieczysław K. 636
 Jankowski Stanisław 1145, 1250
 Jankowski Stanisław M. 156, 637
 Janota-Bzowska Kazimiera 638-9
 Janusz Kazimierz 536
Januszajtis Marian 91
 Jańczuk Helena tl. 108, 592
 Jar 307-8
Jar 640
Jaroma Henryk 733
 Jarosławska Wanda 452
Jarosławski Leon 452
 Jaroszyński Józef K. 307-8

Jaroszyński Józef K. 640
 Jaruzelski Wojciech 537-9
Jaruzelski Wojciech 573, 583
 Jarzyna Elżbieta uzup. 1199
 Jasiewicz Krzysztof red. 30, 53
Jasiński Stanisław 168
 Jasiński Wojciech 92
 Jasiński Wojciech rec. 1063
Jastrzemski Siergiej 1297
 Jastżemski Sergej 540
Jastżemski Sergej 521, 577
 Jazłowiecka Danuta 1181
Jaźborowska 173
 Jaźborowska Inessa 1251
 Jezierska Elżbieta zob. Szmigielska-Jezierska Elżbieta
 Jezierska Witomiła zob. Wolk-Jezierska Witomiła
 Jezierski Zdzisław 641
Jeziorowski Władysław 682
 Jędruch Ewa zob. Hoffman-Jędruch Ewa
 j.o. 93, 1239
Józefowicz Stefan 637
 J.T. 1033
Jung Tadeusz A. 855
 Junosza-Woysław Krystyna 32-4, 932-3
 Jurek Marek 1206
Jurek Marek 1170
Jurzyński Wacław 860

Kabarowski Włodzimierz E. 637
Kaczmarek Roman 839
 Kaczmarek Teresa 1174
 Kaczorowska Teresa 934, 963
Kaczorowska Teresa 1230
Kaczorowski Ryszard 1127
 Kaczyński Andrzej 10, 157-8, 541, 1034, 1252-3
 Kaczyński Andrzej oprac. 1191
Kaczyński Jarosław 586
Kaczyński Lech 557, 1189
 kai 935
Kajetanowicz Antoni M. 782
 Kalbarczyk Sławomir 35, 1254-5
 Kalicki Włodzimierz rec. 4
Kalinowski Michał 831
Kalpas Irena 991
Kalpas Ryszard 991
 Kam 309-17
Kam 642

Kamiński Ireneusz 1256
 Kamiński Ireneusz 1257
 Kamiński Jan B. 309-17
 Kamiński Jan B. 642
Karbowiak-Brzozowska Bronisława 1199
Karbowiak Wincenty 1199
 Karbowski K. 1183
 Karłowicz Wacław 1142
 Karoński Stanisław 318
Karoński Stanisław 679
 Karpiński Andrzej 1184
 Karski Karol 1135
 Kaszubowska Marta 36
Kiczka Józef 701
 KID 1185
 Kieres Leon 1260
Kieres Leon 1280, 1297
 Kierkio Mieczysław 1052
Kiser Jan C. 735
Kistelski Bolesław 766
 (kjj) 33-4, 932-3
Klamer Witold 950
 Klarner Witold A. 319
Klarner Witold A. 754
 Klecel Marek rec. 30, 53
 Klemowa J. 1113
Klimov Piotr 116
Kluza Bronisław 797
 Kluza-Rutkowska Zofia 1114
 Kłos Daria 320
 Kmi 321-30
Kmi 645
 Kmieć Tadeusz 321
 Kmieć Tadeusz W. 322-30
Kmieć Tadeusz W. 645
 KNYSZ 160
 Kola Andrzej 94-7
 Kołaczkowski-Bochenek Andrzej 544
Kołąkowski Robert 1230
 Kołos Olesia oprac. 1216
Komar Stanisław 847
 Komborska Marta 37
 Komorowski Krzysztof 545
 Kon 331-3
Kon 647
 Kondzińska Agata 1189
 Koniuszewski Józef F. X. M. 331-3
Koniuszewski Józef F. X. M. 647
Kopff de Leon W. A. 655
 Kopka Bogusław 546-7
 Kopociński Krzysztof 648

Korabiowski J. J. 334, 1115, 1187
 Korabiowski Józef 1116
Korabiowski Józef 997, 1116
 Korczyńska Kazimiera zob. Heyda Kazimiera
 Korwin-Sokołowski Zygmunt 1188
Korwin-Sokołowski Zygmunt 1152
 Kosačov Konstantin 548-9
Kosiba Paweł 1182
Kossowski Władysław F. 756
 Kostrzewski Andrzej 1256
 Kostrzewski Andrzej polem. 1195
Kościelny Tomasz 958
 Kowal Paweł 108, 592
 Kowalczyk Józef 971
Kowalec Stefan J. 852
 Kowalewski Mariusz 999-1000
 Kowalska Izabela 2
 Kowalski Tomasz 936-7
 Kozłowska Irena 1076
Kozłowski Leon 99-101
 Kozłowski Maciej 99-101
Kozłowski Teodor 859
Koźliński Stefan 843
 Koźliński Zbigniew 518
Kraczkiewicz Kazimierz W. 703
 Krahel Tadeusz 683
Krakowski Mieczysław 834
 Krasnowskij Igor 550
 Krawczyk Mirosław 1119
Kretkowski Stanisław 747
Król Fryderyk 653
Kru 684
Krudowski Stefan M. 706
 „Kruk” zob. Baliński Jan
Kruk Stefan 750
Kruk Wacław M. 684
Kruszewski Eugeniusz 133
 Krzy 339
 Krzych Edward 38
 Krzystolik Bernard 335-8
Krzystolik Bernard 688
 Krzysztofiński Mariusz oprac. 37
 Krzysztofik Bernard 339
 Krzyżanowski Zbigniew 566
Ksiądz Ziółkowski ostatni kapłan z Kozielska 685
 Książek Jarosław 979
Kubik Lucjan 826
 Kublik Agnieszka 1189
 Kucharczyk Przemysław oprac. 146
Kucharzów Stanisław 748

Kuchcińska-Kurcz Agnieszka 102
 Kujawska Franka 938
 Kuk 340-6
Kuk 686
 Kukla Stanisław 340-6
Kukla Stanisław 686
Kukulski Eugeniusz 780
Kulczycki Kazimierz 819
 Kulczycki Stanisław 103-4
 Kulesza Witold 106, 161, 169, 1190, 1261
Kulesza Witold 158, 1245
 Kunczewicz Piotr 551
 Kuncrt Andrzej K. 1003
Kunert Zofia 933
 Kunert Zofia oprac., tł. 4
Kuraż Ryszard 1125, 1235
 Kuraż Ryszard tł. 153
 Kurcz Agnieszka zob. Kuchcińska-Kurcz Agnieszka
 Kurczab-Redlich Krystyna oprac. 105
Kurkiewicz Mieczysław 723
 Kurtyka Janusz 106, 552, 1191, 1262
Kurtyka Janusz 1189
 Kurzyp Marian 687
 Kusman Kazimierz zob. Burckacki-Kusman Kazimierz
 Kutz Kazimierz 1291
 Kuźniar-Plota Małgorzata 1263
 kw 107, 1001
Kwapiszewski Andrzej 727
 Kwaśniewski Aleksander 1145, 1192
Kwaśniewski Aleksander 515, 1175
Kwiatkowski Sylwester W. 854
Kwitowski Edward J. 670
 Kzy 335-8
Kzy 688

Lackner Ryszard 1126
 Lacko Martin 553
 Lamers Zofia 1193
Lange Janusz 1003
Lange Katarzyna 928
 Lange Kazimiera 939, 1002-3
Langie Władysław 867
Lasocki Adam 638
Lavrov 575
Lavrov Sergej 528, 571, 578, 584, 587
 Lebedeva Natal'ja S. 1264
 Lebedeva Natalia 108

Lechowicz Anna 940
Lejnweber Stanisław 848
 Lemiesz Wiktor oprac. 167
Lenczewski-Samotyja Stanisław 849
Leszczyński Michał 710
 Lewandowska Irena oprac. 554
Lewandowska Janina 133, 623-4, 1038-9
Lipiec Julian 741
 Lipińska Urszula 1070
 Lisak Piotr 11
Lisowski Bogusław 795
Lorentz Jerzy W. 738
 Lubczyński Krzysztof oprac. 1072
 Lubicz Jan zob. Choynowski-Lubicz Jan
Lubiński Bronisław J. 663
Lukas Romuald 840
Lwowskie pod okupacją sowiecką (1939-19.
 39

Łakowski Grzegorz oprac. 591
Łodykowski Augustyn 794
 Łojek Bożena 555, 1120, 1170, 1194-5
 Łojek Bożena polem. 1232
 Łokucjewski Józef 1077
Łokucjewski Józef 716, 1055, 1058
Łopatowski Stanisław 1126
 Łosińska Ewa 1265
 Łosińska Ewa oprac. 560, 1283
Łotocki Zygmunt M. 761
 Łukaszewicz Magdalana oprac. 1079
 Łysakowski Piotr 109

Machcewicz Paweł 941
 Maciejewska Danuta tł. 1216
 Maciejowski Maciej 40-1
 Macierewicz Antoni 556-7
 MacShane Denis 1121
Maćkowiak Emilia 1125
 Magdziak-Miszewska Agnieszka 108, 592
Majewski Hieronim 1250
 Małanowa Danuta 942, 980, 1196-7
 Małczyk Jerzy 558
 Małonowa Danuta 1122, 1198-200
 Małkowski Stanisław 1142
 Małz Adam 990
 Mandziej Wiesława 929
Mańkowski Leon 742

Marciniak Włodzimierz 559
 Markiewicz Marcin 690
 Markov Sergej 1267
Martin Piotr B. 836
 Masłoń Krzysztof oprac. 569, 1260
 Materska Bożena oprac. 1124
 Materski Wojciech 42, 110-2, 162, 560
 MAW 114
 May 347-9
 May 691
 Maykowski Stanisław J. 347-9
Maykowski Stanisław J. 691
 Mazur Michał 832
 mdo 1261, 1264, 1269, 1284
 Meleszkiewicz Helena tł. 153
 Mellerowicz Tadeusz 350
 Meltiuchow Michail 561
Meysztowicz Szymon 277
Mężom i ojcom naszym 692
 Michajłowicz Władimir 562
 Michalak Władysław 868
 Michalski Edmund 351
 Michniewicz Kazimierz 352-4
Michniewicz Kazimierz 820
Miednoje 1036-7
 Mierzejewska Agnieszka oprac. 50
 Mikołajczuk Elżbieta 1006
Milczanowski Andrzej 102
Milczanowski Stanisław 102
Millak Henryk K. 786
 Milovanov Ludmila tł. 527, 542-3
 Mironowicz Eugeniusz 43-4
 Miszewska Agnieszka zob. Magdziak-
 -Miszewska Agnieszka
 Mitek Tadeusz 563
 MJC 943
 Młynczak Halina 3, 710, 1125, 1201
 Młynczak Halina oprac. 1
Molotov V. 173
Moschini Rolando Mosca 1136
 Mrówczyński Stanisław 46, 163
 Mrówczyński Stanisław omów. 148
 Mrówczyński Stanisław oprac. 45
 Mrówczyński Stanisław tł. 148
 Muchin Jurij I. 1268
 Mularczyk Andrzej 1078
Mularczyk Andrzej 1047, 1075
 Mularczyk Andrzej scen. 1079
 Muśnicki Józef zob. Dowbór-Muśnicki
 Józef

Muśnicki Józef zob. Dowbór-Muśnicki
 Józef
 Mysiek Tomasz red. 692
 mz 1008

Nagięciowa Maria zob. Swianiewicz-
 -Nagięciowa Maria
 Nałęcz Katarzyna zob. Pełczyńska-
 -Nałęcz Katarzyna
 Narloch Jadwiga 1202
Nasiłowski Władysław 168
 Nawrocki Jakub 711
 Neklen Jan W. 355
Neklen Jan W. 712
 Nel 355-7
 Nel 712
Nelicki Józef A. 673
 Nelken Jan W. 356-7
 Nemere-Czachowska Kinga oprac.
 97
 Niemczyńska Małgorzata I. 1080
Niemiec Henryk M. 689
Niemunis Eugeniusz 730
 Nobis Wincenty S. 358
Nobis Wincenty S. 753
 Nos 359-72
 Nos 713
 Nossowicz Henryk 359-72
Nossowicz Henryk 713
 Now 373-7
 Now 714
 Nowacka Danuta 981
 Nowak Andrzej 565
Nowak Jan 672, 736
Nowak Zbigniew 871
 Nowakowska Krystyna 715
 Nowakowski Florian 373-7
Nowakowski Florian 714
 Nowakowski Z. 378
 Nowakowski Zygmunt 518
Nowicki Aleksander 662
 Nowosz Witold tł. 76, 138, 550
Nozdrow Ivan 116

Ochenkowski Andrzej 616
Ocrasso Zygmunt 875
 Ogrodowicz Irena 47
Okupacja sowiecka ziem polskich 1939-1941
 48
Olas Feliks J. 652
 Olczyk Eliza 566
Olkuśnik Marian C. 829

Olszewski Mieczysław 835
 O'Malley Owen 518
Onyszkiewicz Julian 777
 Ordyński Jan 567, 1252-3, 1269
 Ornatowski Stanisław M. 379
Orzeł Jerzy 810
 Osika Sławomir 944
 Osiński Sławomir 945
 Osowski Jarosław 946
Ostromęcki Piotr P. 773
Owczarski Józef 781

Pabian Krystyna 1214
 „Palma” zob. Pawluczyk Józef
 Paluchniak Jan 1126, 1203
Pałczyński Wincenty F. 707
 Panecka Agnieszka oprac. 955
 Panné Jean-Louis 524
 Pańczakowa Janina 1127
 Paperz Maria 1204
Parsadanova 173
 Paszkowski Wojciech 1174
 Paul Allen 4, 569-70
Paul Allen 933
 Pawelczyk Włodzimierz 947
 Pawińska Elżbieta 2, 1254
 Pawlicki Jacek 571
 Pawlik Waclaw 50
Pawlikowski Ludwik F. 643
 Pawluczyk Józef „Palma” 51
 Pełczyńska-Nałęcz Katarzyna 1270
 Peszkowski Zdzisław A. J. 15, 79-80,
 117, 117, 381, 633, 948-53, 1038-9,
 1081, 1130, 1142, 1271-2
 Peszkowski Zdzisław A. J. oprac.
 78, 117, 129-32, 140-1, 174-234,
 236-9, 241-8, 250-1, 253-76, 278-98,
 300-19, 321-33, 335-79, 382-451,
 453-513, 594-600, 605-9, 611, 613-20,
 625-9, 632, 634-6, 640, 642-7,
 649-82, 684-6, 688-9, 691, 693-709,
 712-4, 717-76, 778-880, 882-4, 886-8,
 890-2, 895-8, 900, 902-5, 907-8,
 910-3, 915-6
Peszowski Zdzisław A.J. 143,
 631, 958-9, 1206, 1230
Petelczyc Zygmunt 762
Pfann Eryk W. A. A. 698
 Piasecki Konrad oprac. 120
 Piasecki Zbigniew 52
 Pie 382-95
Piekarski Franciszek M. 700

Pielarski Wacław 681
 Pieńkowski Stefan K. 382-95
Pieńkowski Stefan K. 718
 Piesakowski Tomasz 53
 Piesiewicz Bogusław 54
 Pilawa Kazimierz zob. Żeliszewski-Pi-
 lawa Kazimierz
 Piontkowski Andrej 572
Piskorz Józef 815
 Piwowar Małgorzata oprac. 170
 Plota Małgorzata zob. Kuźniar-Plota
 Małgorzata
 Płoski Tadeusz 1131
Płoski Tadeusz 984
 Plużański Tadeusz M. 118, 1273
 Podberski Wacław 1040
*Polacy - Żydzi - Białorusini - Li-
 twini na północno-wschodnich zie-
 miach Polski a władza radziecka*
(1939-1944) 55
 Polak Barbara oprac. 139
Politur Fryderyk 637
 Polkowska Maria zob. Bogdaniec-Po-
 lkowska Maria
 Polniaszek A. 1041
 Połomska Marzena 956
Pomianowski Jerzy 526
Ponomarienko 173
Popiel Alfred 724
Popielski Bolesław 133
 Popowski Sławomir 573
Poraziński Leon 824
 Porębska Sylwia 954
 Postolko Zygmunt A. 396
 Praczyk Grzegorz 134
Pragłowski Tadeusz 168
 Proda Iwona oprac. 591
Probst Józef E. 813
 Przewoźniak Marcin 1009
 Przewoźnik Andrzej 119-20, 127,
 574, 955, 971, 984 5, 1010 1, 1209 11,
 1231
Przewoźnik Andrzej 964, 1131,
 1151, 1155, 1158, 1166, 1172, 1178-9,
 1182, 1187, 1189, 1196, 1234, 1236
Przeździecki Wacław 91
 Przybylski Jacek 575
 Przyjemski Grzegorz 956
 Przyklang Marian B. 56
Przystarż Zbigniew 880
Pufahl Roman 644
Pusch Sergiusz 774

Putin Vladimir 540, 551, 557, 588
Puton Tadeusz 1116
Puzdrakiewicz-Gizewska Gabriela 881
Puzdrakiewicz Kazimierz 881
 PW 576
 p.w.r. 1261, 1264, 1269, 1284
Pyclik Bernard 603

Radziejewska Barbara zob. Fedyszak-
 -Radziejewska Barbara
Radzik Ryszard 44
Radziwinowicz Wacław 121-3, 1275-6
Raganowicz Marian S. 711
Rakowska Grażyna 956
Ramult Witold zob. Baldwin-Ramult
 Witold
Rasiej Stefan 535
Rasiej Maria 535
Raszek Eugeniusz 768
Ratajski Witold M. 862
Rawski Witold 545
 rch 920
Rduch Franciszek 801
Redlich Jerzy tł. 142, 144-5
Redlich Krystyna zob. Kurczab-Re-
 dlich Krystyna
Redzinski Ludwik J. 827
Regier Andrzej 397
Rej dak Artur 988
Rek Marceli 136
Rembas Michał 1043
Remmlinger Heinrich 1246
Reszka Paweł 573, 577-8
Reszka Paweł oprac. 528, 537, 1247,
 1251
Ribbentrop J. 173
RICZ 124, 126, 585
Rie 250, 397-406
Rieger Andrzej 380, 398-406
Rieger Andrzej 882
Rog 883
Rogalewska Ewa oprac. 20
Rogoziński Jerzy S. 883
Roguski Henryk F. 732
Rojewski Artur 1154
Rokita Jan 1176
Roman Wanda K. 57
Romer Tadeusz 518
Rondomański Stanisław 696
Roszkowski Wojciech 579-80
Roszkowski Wojciech 582
Rotfeld 575

Rotfeld Adam 587
Rubacha Jarosław red. nauk. 65
Rubas Mirosław J. 885
Rubasiński Ryszard „Dolata” 518
Rudenko Roman 1246
Rudnicki Jan 58
Rudnicki Zygmunt 876
Rutkowska Zofia zob. Kluza-Rutkow-
 ska Zofia
Rutkowski Stanisław G. 677
Rybak Agnieszka 1214
Rybicka Monika 990
Rybiński Maciej 1280
Rybus Mieczysław J. 657
Rymaszewski Stanisław 59
Ryszka Rafał 958
Ryt 886
Rytlewski Teofil N. K. 886
 Rzc 407-16
Rzc 887
Rzecki Jan 407
Rzecki Jan 408
Rzecki Jan 409-16
Rzecki Jan 887
Rzepka Józef 417-21
Rzepka Józef 888
Rzeźniczek Adolf F. 791
Rzeźniczek Antoni W. 728
 Rzp 417-21
Rzp 888

S 1281
Sadowa Wiktoria oprac. 1216
Sadowska Teresa 1082
Samolej Barbara 1215
Samotyja Stanisław zob. Lenczewski-
 -Samotyja Stanisław
Sanford George 5, 1282
Sariusz-Skapska Izabella 581
Sekudewicz Anna 133
Selepin A. 166
Serov Ivan 167
Serov Ivan 893
Serwetnyk Tatjana 127-8
Seweryn Wojciech M. 977
Sękowska Aleksandra 889
Sidor Józef 665
Sidor Roman 1216
Siekańska Danuta zob. Trylska-Siekań-
 ska Danuta
Siekański Zbigniew 1217
Siemaszko Zbigniew 1040

Siemińska Maria 133
Siemiński Ludwik 133
Sieński Hieronim 959
Sikorski Radosław 1218
Sikorski Radosław 920, 1001
Simon Józef C. 812
Siniecki Władysław F. 757
Siomkajło Alina 986
Siw 422
Siw 890
Siwicki Tomasz 422
Siwicki Tomasz 890
Ska 423
Ska 891
Skalimowski Adam 790
Skalski Jan 1219
Skarżyński Kazimierz 129
Skarżyński Wojciech A. 423
Skarżyński Wojciech A. 891
Skąpska Izabela 1220
Skąpska Izabella zob. Sariusz-Skąpska
 Izabella
Skąpski Andrzej 1042, 1083, 1221-2
Skibicki Maciej 990
Skibiński Marian S. 830
Skierski Leonard 889
Skotki Erwin 1246
Skwara Helena 6
Słojewska Anna 582
Štupecki Jerzy W. 1223
Smokaczow 173
Smorawiński Mieczysław M. 628
Snopko Jan przedm. 51
Sobocki Józef 740
Sochański Bartłomiej 1283
Sojowa Stanisława zob. Dec-Sojowa
 Stanisława
Sokołowski Władysław 699
Sokołowski Władysław K. 866
Sokołowski Zygmunt zob. Korwin-So-
 kołowski Zygmunt
Sokół Romana 1103
Sol 424-30
Sol 892
Solski Adam T. 424-30
Solski Adam T. 892
Solski Kazimierz K. 674
Sonnenfeld Eduard 1246
 s.p. 539
Spalek Robert 893
Spanily Andrzej 1201
Spanily Mirosława 1201

Specht Eugeniusz 800
Spiechowicz Mieczysław zob. Boruta-
 -Spiechowicz Mieczysław
Sptawski M. 1040
Spólnik Stanisław 1133
Spychała Edward F. 799
Spytkowski Stanisław M. 850
Sroka Stanisław T. 894
Sta 431 3
Stachnik Paweł oprac. 535, 570
Stalin Iosif V. 85, 91
Stalin Josif 82
Stalin Josif W. 72, 1248, 1300
Stankiewicz Andrzej 133-4
Starkowski Kazimierz 909
Stasiak Włodzimierz 1135
Stasiewicz Zygmunt 431-3
Stasiewicz Zygmunt 895
Stefanowski Antoni 894
Steinberg Baruch 906
Stępień Władysław 776
Stępkowski Krzysztof 1134-6
Stępkowski Krzysztof fot. 971, 985
Stęplewski Jan 788
Sto 896
Stolarski Roman 622
Stolarz Stefan 896
Straczyński Marek 997
Strzyńska Anna 1084
Strogulski Mieczysław 60
Strogulski Tomasz 60
Stróżewski Witold 863
Strüffling Karl 1246
Strzałkowski Sebastian 687
Strzembosz Adam 1284
Strzembosz Tomasz 61
Strzok Bronisław 1137, 1225
Stypiński Witold M. 861
Suk Pavel 135
Sulek Leon A. 81, 136, 583
Sumień Michał F. 878
Surmacz Maria T. 1138-40
Surmacz Teresa 1141
Susajkov 173
Sviridov Leonid 1012
Swaniewicz Stanisław 170
Swaniewicz-Nagieciowa Maria omów.
 137
Swaniewicz Stanisław 137
Swaniewicz Stanisław 954
Swiridov Leonid 1013
Sychowicz Krzysztof 62

Sypniewska Ada 960
Syromiatnikov Mitrofan V. 954
Szachowicz Zygmunt A. 760
Szafkowski Witold 864
 Szaniawski Paweł 584, 1285-6
 Szaniawski Paweł oprac. 1267
 Szarkov Jurij 138
 Szarmach Mirosława 961
 Szc 434-7
 Szc 897
 Szczekowski Kazimierz 434 7
Szczekowski Kazimierz 897
 Szczepański Tomasz J. 63
Szczepański Walter 639
 Szczerba Jacek 1086
 Szczerba Jacek oprac. 1085
 Szcześniak Andrzej L. 7
Szczurek Wojciech 1125
 Szczygło Aleksander 999, 1014, 1017
Szczygło Aleksander 1000, 1008, 1018, 1207
 Szemił Aleksander 64
 Szenderowicz Wiktor 585
Szeniański Witold 775
Szeptycki Andrzej M. 792
 Szerszeń Jerzy 438
 Szkudłapski Józef uzup. 100
Szłajfer Henryk 1155
Szłamiński Filip 671
Szmermer Szymon 751
 Szmigielska-Jeziarska Elżbieta 987, 1142
 Szot Leon 1135
 Szozda Tomasz 975
 Szt 439-51
 Sztaba-Dowbor Hanna 899
Sztaba Marian 899
 Sztékler Henryk 439-51
Sztékler Henryk 898
 Szubarczyk Piotr 452
Szymankiewicz Zdzisław 874
Szymański Jerzy 133
Szymański Ludwik 133
 Szymborski Tomasz 157-8, 168, 1287-8
 Szymczak Edmund 1143
Szymkiewicz Zygmunt 695
Szysko Ewa 987

Ściesiński Kazimierz S. 822
 Ślaski Jan 693
 Śliwińska Maria 988, 1144

Śmigielski Wojciech 169, 1015
 Śnieżko Agnieszka współpr. 122

Tabęcki Romuald 744
Tacikowski Euzebiusz S. 787
 Takč Siarhiej 44
 Tarczyński Marek red. 2, 13, 144, 155, 161, 530, 552, 1195, 1250, 1254, 1257, 1262-3, 1282
 Tarkowska Barbara zob. Ziółkowska-Tarkowska Barbara
 Tat 453-8
 Tat 900
Tatarka Alfred L. 884
 Tatkowski Alojzy 453-7
Tatkowski Alojzy 900
Teichen Henryk I. 769
Teszner Andrzej 901
 Teszner Irena 901
Teszner Karol P. 901
Titkov 116
Tkacz Mieczysław A. J. 772
 Tkocz Karol 990
Tłok Zbigniew S. 873
 T'OB I 572, 586-7, 1248
Tobiasz Michał 704
 Tokarzewska Małgorzata oprac. 148
Tombak Leon 1215
Topornin 173
 Towścik Antoni 458
Towścik Antoni 717
Tramsen Helge 133
 Tre 459-62
Tre 902
 Trepiak Józef 459-62
Trepiak Józef 902
 Truszyński Józef 1219
 Trylska-Siekańska Danuta 989
 Trz 463-6
 Trz 903
 Trzciniński Robert 1043
 Trzepak Maksymilian 380, 463-6
Trzepak Maksymilian 903
 Trznadel Jacek 518
 t.s. 1288-9
 Tucholski Jędrzej 139
 Tudzio Marta 990
Tuleja Tadeusz 858
 Turski Jan 1208
Turski Jerzy 631
Tyciński Wojciech 997, 1116

Ulryk Mark 694
 Unger Leopold 588
 Urzykowski Tomasz 1016-8
Uzok Piotr 1104
Uzarowicz Beata 1003
Uzarowicz Zbigniew 1003

Volosenkov Anatolij 1024
Vorošylov 82

W dolinie Bugu, Styru i Stuczy 65
 Wach Janusz 1147
Wagner Jerzy W. S. 811
 Waj 467-71
Waj 904
 Wajda Andrzej 1086-7, 1090
Wajda Andrzej 1047, 1051, 1068 70, 1074-5, 1085, 1088
 Wajda Andrzej reż. 1080
 Wajda Budzław W. 467-71
Wajda Budzław W. 904
 Wajs Bronisław 472-9
Wajs Bronisław 905
 Walecki Władysław 480
 Was 472-9
Was 905
 Wasilewski Paweł 66
 Wasilewski Witold 139, 1292
 Wasilewski Witold rec. 986, 1268
 Waszkiewicz Bernadeta oprac. 1012
 Waszkiewicz Bernadeta 1013
 Waszkiewicz Zofia 906
Wazl Jerzy E. 808
Wąsowski Stefan F. 778
 WBS 587
 W.D. 536
 WD 1293
Wegendke Kazimierz 823
 Werner Małgorzata oprac. 523
 [Węgrzyn Wiktor] 963
Wiatr Kazimierz 958
Wieczorek Aleksander 877
Wieczorek Jan K. 771
 Wiczorkiewicz Paweł 18
 Wiernicki Juliusz rec. 381
 Wierzbicki Alojzy 67
 Wierzbicki Marek 68
Wierzbowski Edmund 1125
Wilatowski Stanisław 705
 Wilk Paulina 1090

Wilkowicz Benedykt 1044
Winiarski Ignacy 803
Wiszniewski Eugeniusz 715
Wiśniewski Adam 957
Wiśniewski Artur S. A. 783
Witiuk Marian (ojciec) 1223
Witiuk Marian (syn) 1223
 Wituszko Dariusz 1294
 Włodarczyk Maria oprac. 1051
 Włodarkiewicz Wojciech oprac., wybór 69
 Wodziński Marian 140-1
 Wojciechowski Marcin 1295 7
 Wojciechowski Marcin oprac. 83-4, 95-6, 540
 Woldan Paweł 170-1
 Wołagiewiczowa Maria D. oprac. 1231
 Wołk-Jeziarska Witomiła 1232
Wołk-Jeziarska Witomiła 1298
Wołosianko Michał 676
 Woroszyńska Natalia tl. 531
 Woysław Krystyna zob. Junosza-Woysław Krystyna
 Woź 481-5
Woź 907
 Woźniak Edmund 481-5
Woźniak Edmund 907
 Woźniak Zygmunt 486
Woźniak Zygmunt 764
Woźniakiewicz Mieczysław 879
 Wójcik Michał 172
Wójtowicz Marian S. 785
 Wroński Paweł 590, 1018, 1233, 1298-300
 Wronski Paweł oprac. 110-1, 1190
 Wró 487-92
Wró 908
 Wróbel Paweł 1243
 Wróblewska Aleksandra 1234
 Wróblewski Antoni 487-92
Wróblewski Antoni 908
 Wryk Ryszard 909
Wrzesień 1939 radzieckie zagrożenie Rzeczypospolitej 69
 Wysoczańska Maria 3
 Wysoczańska Maria oprac. 1

Zac 910
Zachert Konstanty 910
 Zadworna Jolanta zob. Gajda-Zadworna Jolanta

- Zaj 493-8
Zaj 911
Zajac Józef 816
Zajac Stanisław 851
Zajac Stanisław A. 667
Zajączkiewicz-Dudek Irena 1091
Zajączkiewicz Zbigniew 1091
Zajączkowski Roman 493-8
Zajączkowski Roman 911
Zakirov Oleg 142-6
Zakirov Oleg 105, 116
Zaleski Adam 965
Zaleski Adam rec. 986
Zaleski Krzysztof P. 1184
Zanussi Krzysztof 591
Zańko Barbara 966
Zasoń Zbigniew 1103
Zatoński Stanisław 749
Zavoronkov Genadij 601
Zavorotnov Semen M. 148
Zawadzki Marcin 1163
Zbijowski F. 1149
Zbroja Franciszek J. 731
Zdanowski Henryk 734
Zdrojewski Stanisław Z. M. 79, 117
Zdrojewski Stanisław Z. M. oprac.
78, 117, 129-32, 140-1, 174-234,
236-9, 241-8, 250-1, 253-76, 278-98,
300-19, 321-33, 335-79, 382-451,
453-513, 594-600, 605-9, 611, 613-20,
625-9, 632, 634-6, 640, 642-7,
649-82, 684-6, 688-9, 691, 693-709,
712-4, 717-76, 778-880, 882-4, 886-8,
890-2, 895-8, 900, 902-5, 907-8,
910-3, 915-6
Zeman Rudolf 842
Zembik Baltazar 669
Zie 499 501
Zie 912
Zieliński Marcin 1009, 1021
Zieliński Zygmunt 709
Ziembicki Wiesław 1150
Ziemkiewicz Jan 380
Zienkiewicz Jan 499-501
Zienkiewicz Jan 912
Zię 502-10
Zię 913
Zięcina Józef 502-10
Zięcina Józef 913
Ziętała Zbigniew red. 692
Zin Wiktor 70
Ziółkowska Ewa 12, 149
Ziółkowska-Tarkowska Barbara 914
Ziółkowska-Tarkowska Barbara oprac.
685
Ziótkowski Jan L. 685, 914
Zoria 173
ZRF 992
Zuchniak Monika 108, 592, 592
Zwi 915
Zwierkowski Łukasz 915
Zwierzycki Józef 101
Zyd 511-3
Zyd 916
Zydel Franciszek 511-3
Zydel Franciszek 916
Zygmunt Henryk 1052
Żarnoch Ewa zob. Gruner-Żarnoch
Ewa
Żaroń Piotr 593
Zavoronkov Genadij 602
Żbikowski Andrzej 71
Żeleski Władysław 869
Żelistański-Pilawa Kazimierz 719
Żolobiński Adam 661
Życiński Józef 1236